

Nr 220.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om
folkpensionering, m. m.; given Stockholms slott den 5
april 1946.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll
vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att
dels antaga härvid fogat förslag till lag om folkpensionering,
dels ock, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga härvid fogade förslag till
lag angående införande av nya lagen om folkpensionering, samt
lag om frivillig statlig pensionsförsäkring.

GUSTAF.

Gustav Möller.

F ö r s l a g
till
L a g
om folkpensionering.

Härigenom förordnas som följer.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Svensk medborgare, som är mantalsskriven inom riket, är berättigad till folkpension i enlighet med vad i denna lag sägs.

2 §.

Ärenden angående folkpension handläggas av en för hela riket gemensam myndighet, benämnd pensionsstyrelsen, samt av särskilda pensionsnämnder i orterna.

Grunder för pensionsstyrelsens organisation och verksamhet, utöver vad i denna lag stadgas, bestämmas av Konung och riksdag.

Om folkpension.

3 §.

1 mom. Rätt till folkpension i form av *ålderspension* tillkommer den som fyllt sextiosju år.

2 mom. För tid före fyllda sextiosju år utgår folkpension i form av *invalidpension* till den, som på grund av kropps- eller sinnessjukdom, sinnesslöhet, vanförhet eller annat lyte är ur stånd att försörja sig genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter, under förutsättning att nedsättningen av arbetsförmågan kan anses varaktig.

Den som är blind skall städse anses lida av sådan höggradig nedsättning av arbetsförmågan som i första stycket sagts. Såsom blind anses den som saknar synförmåga eller vars synförmåga, sedan ljusbrytningsfel rättats, är så nedsatt, att han saknar ledsyn.

3 mom. Har sådan höggradig nedsättning av arbetsförmågan som i 2 mom. sägs varit oavbrutet bestående minst ett år och kan den, utan att anses varaktig, antagas bliva bestående ytterligare avsevärd tid, skall därunder utgå folkpension i form av *sjukbidrag*.

4 mom. Änka, som vid mannens frånfälle fyllt femtiofem år och varit gift med honom minst fem år, äger, såframt hon ej eljest åtnjuter folkpension, rätt till folkpension i form av *änkepension*. Ingår hon nytt äktenskap, upphör rätten till änkepension.

4 §.

1 mom. Till envar som är berättigad till ålderspension utgår *allmän ålderspension*. Allmän ålderspension utgör för år räknat för gift pensionsberättigad, vars make jämväl åtnjuter folkpension eller som uppbär i 8 § omförmålt hustrutillägg, 800 kronor samt för annan pensionsberättigad 1 000 kronor.

2 mom. Till envar som är berättigad till invalidpension eller sjukbidrag utgår *grundpension* med 200 kronor om året.

Jämte grundpension utgår, där ej annat följer av vad nedan sägs, *tilläggs-pension* med 600 kronor om året till gift pensionsberättigad och 800 kronor om året till ogift pensionsberättigad.

3 mom. Änkepension utgör, där ej annat följer av vad nedan sägs, 600 kronor om året.

5 §.

Å vissa orter förhöjes folkpension med *bostadstillägg* på sätt nedan sägs. För detta ändamål indelas riket i fem bostadskostnadsgrupper på sådant sätt att grupp med högre nummer omfattar orter med större bostadskostnader, däri inberäknade kostnaderna för bränsle, än grupp med lägre nummer. Indelningen verkställes av socialstyrelsen enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelar.

Bostadstillägg utgår, där ej annat följer av vad nedan stadgas, med följande belopp för år räknat, nämligen

a) till gift pensionsberättigad och till änkepensionsberättigad med 100 kronor i bostadskostnadsgrupp II, 200 kronor i grupp III, 300 kronor i grupp IV och 400 kronor i grupp V, samt

b) till annan pensionsberättigad med 150 kronor i bostadskostnadsgrupp II, 300 kronor i grupp III, 450 kronor i grupp IV och 600 kronor i grupp V.

Pensionsberättigad anses tillhöra den bostadskostnadsgrupp, inom vilken han är mantalsskriven; dock att för tillhörighet till någon av grupperna II—V fordras att den pensionsberättigade även de tre närmast föregående åren varit mantalsskriven å ort i den gruppen eller i grupp med högre nummer, såvida icke på grund av omständigheterna prövas skäligt i särskilt fall medgiva undantag härifrån.

6 §.

Där kommun så beslutat, skall till pensionsberättigad som är mantalsskriven inom kommunen utgå *särskilt bostadstillägg* i enlighet med grunder som kommunen har att bestämma. Sådant tillägg skall anses såsom folkpension.

7 §.

Tilläggs pension, änkepension och bostadstillägg minskas med fem tiondelar av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga för gift pensionsberättigad 300 kronor och för annan pensionsberättigad 400 kronor. Minskning skall, där rätt till såväl tilläggs- eller änkepension som bostadstillägg föreligger, ske proportionellt å tilläggs- eller änkepensionen och bostadstillägget.

8 §.

Till pensionsberättigad gift man, vars hustru ej åtnjuter folkpension, utgår *hustrutillägg*, därest hustrun fyllt sextio år och makarna varit gifta minst fem år. Hustrutillägget utgöres av tilläggs pension och bostadstillägg, uppgående till samma belopp som hustrun skulle hava erhållit i form av sådana förmåner, därest hon varit berättigad till invalidpension. Är mannen berättigad till ålderspension, utgår hustrutillägg endast om det överstiger 200 kronor.

När särskilda skäl därtill föranleda, må till pensionsberättigad som åtnjuter ålderspension utgå hustrutillägg, oaktat hustrun ej fyllt sextio år.

9 §.

För gift pensionsberättigad, vars make ej åtnjuter folkpension och som ej heller uppbär hustrutillägg, skola tilläggs pension och bostadstillägg höjas, tilläggs pensionen med en tredjedel och bostadstillägget med hälften.

10 §.

Har gift pensionsberättigad, vars make ej åtnjuter folkpension, före sextio års ålder blivit helt oförmögen till arbete, må, där särskilda skäl därtill föranleda, utan hinder av vad i 7 § är stadgat tilläggs pension och bostadstillägg tillerkännas honom med tillsammans högst 400 kronor om året. Sådan förmån må utgå även om folkpension sedermera tillerkännes den pensionsberättigades make, dock endast i den mån makarnas sammanlagda pensionsförmåner icke därigenom komma att överstiga beloppet av den tidigare utgående folkpensionen.

Vad nu sagts skall ej gälla den som uppbär blindtillägg enligt 11 §.

11 §.

Pensionsberättigad som lider av sådan blindhet som i 3 § 2 mom. sagts och som blivit blind före fyllda sextio år skall utöver honom eljest tillkommande folkpension erhålla *blindtillägg* med 700 kronor om året.

Blindtillägg må ej utgå till den som enligt gällande bestämmelser om blindundervisning är skolpliktig.

12 §.

Uppgår folkpension ej till helt antal kronor, skall den avrundas till närmaste hela krontal. Änkepension, som efter avrundning som nu sagts understiger 60 kronor, skall ej utgå.

13 §.

Vid tillämpningen av denna lag må, där särskilda skäl föreligga, gift pensionsberättigad anses såsom ogift så ock ogift pensionsberättigad, vilken sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, anses såsom gift med denne.

14 §.

1 mom. Med årsinkomst avses i denna lag all den inkomst, för år räknad, som någon skäligen kan antagas komma att under den närmaste tiden åtnjuta. Såsom inkomst räknas icke annan folkpensionsförmån än blindtilllägg och ej heller understöd som någon på grund av skyldskap eller svågerlag må vara föranledd att utgiva.

2 mom. Där inkomst helt eller delvis utgöres av naturaförmåner, skall uppskattningen verkställas efter regler, som fastställas av Konungen.

Vid uppskattningen av förmögenhets avkastning skall denna höjas med 10 procent av det belopp, varmed förmögenheten må överstiga för gift pensionsberättigad 7 500 kronor och för annan pensionsberättigad 10 000 kronor.

3 mom. I fråga om äkta makar skall årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst och värdet av förmögenhet beräknas utgöra hälften av makarnas sammanlagda förmögenhet.

15 §.

1 mom. Befinnes arbetsförmågan hos den som åtnjuter invalidpension eller sjukbidrag icke längre vara så nedsatt som i 3 § 2 eller 3 mom. sagts, skall hans folkpension indragas.

Åtnjuter pensionsberättigad med bidrag av allmänna medel sjukvård eller yrkesutbildning för förebyggande eller hävande, helt eller delvis, av höggradig nedsättning av arbetsförmågan, må med hänsyn till föreliggande omständigheter förordnas, att folkpension under tiden icke skall utgå eller skall utgå med nedsatt belopp. Har han nära anhörig, vilken för sitt uppehälle är beroende av pensionen, må denne medgivas rätt att under samma tid uppbära pensionen eller del därav.

2 mom. Har för någon som åtnjuter tilläggspension, änkepension eller bostadstillägg årsinkomsten ökats till sådant belopp att rätt till sådan förmån ej längre tillkommer honom, indrages förmånen. Sker eljest mera avsevärd ändring i den inkomst, efter vilken förmånen blivit bestämd, må pensionen i enlighet därmed ökas eller minskas.

Mantalsskrives någon som åtnjuter bostadstillägg å ort i annan bostadskostnadsgrupp eller överföres den ort där han är mantalsskriven till annan sådan grupp, skall bostadstillägget jämkas eller bortfalla enligt reglerna för den senare gruppen, såvida icke på grund av omständigheterna prövas skäligt i särskilt fall medgiva undantag härifrån. Efter mantalsskrivning å ort i bostadskostnadsgrupp med högre nummer må dock höjning av pensionen ske endast efter ansökning och med tillämpning av vad i 5 § sista stycket stadgats.

Befinnes någon som åtnjuter folkpension icke längre vara svensk medborgare eller mantalsskriven i riket, skall pensionen indragas, såvida icke detta med hänsyn till omständigheterna prövas oskäligt.

3 mom. Den som åtnjuter tilläggs pension, änkepension, bostadstillägg eller särskilt bostadstillägg är pliktig att, om hans eller hans makes ekonomiska förhållanden väsentligt förbättrats, utan oskäligt dröjsmål meddela detta till pensionsstyrelsen eller pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt, där han senast blivit mantalsskriven. Enahanda skyldighet åligger honom, om han mantalsskrives å annan ort än tillförne och denna ort räknas till lägre bostadskostnadsgrupp än hans förra mantalsskrivningsort, så ock om han ingår äktenskap eller om hans äktenskap upplöses genom makens död eller annorledes. Åtnjuter någon invalidpension eller sjukbidrag, vare han pliktig att, om hans arbetsförmåga väsentligt förbättrats, göra anmälan som nu sagts.

I detta mom. stadgad anmälningsskyldighet åvilar beträffande omyndig pensionsberättigad förmyndaren. Uppbäres pensionen av annan än den pensionsberättigade eller dennes förmyndare, är jämväl sådan person anmälningsskyldig.

16 §.

För pensionsberättigad som beträffande sin eller sin makes inkomst eller egendom eller ekonomiska förhållanden i övrigt åberopat oriktig uppgift av beskaffenhet att kunna påverka rätten till pension, ehuru skäligen kunnat fordras av honom att uppgiften varit riktig, skall ansökning om tilläggs pension, änkepension, bostadstillägg eller särskilt bostadstillägg avslås och redan beviljad sådan förmån indragas; dock att, där ej annat finnes påkallat, viss tid skall bestämmas under vilken rätten därtill skall vara förverkad. I samband med sådant beslut äger pensionsstyrelsen ock bestämma huruvida rätten att erhålla förmånen efter den angivna tidens utgång skall vara beroende av ny ansökning.

Vad nu är sagt skall, där skäl därtill prövas föreligga, gälla jämväl för pensionsberättigad, som utan vederlag eller mot uppenbarligen otillräckligt vederlag avhänt sig inkomst eller egendom i sådan myckenhet att avhändelsen avsevärt inverkar vid beräkning av tilläggs pension, änkepension, bostadstillägg eller särskilt bostadstillägg, ehuru han bort förutse att avhän-

delsen skulle föranleda behov av sådan pensionsförmån eller av högre sådan. I fall som nu sagts må ock vid fastställandet av den pensionsberättigades årsinkomst så anses som om han fortfarande, helt eller delvis, vore i besittning av inkomst eller egendom som han avhänt sig.

Har någon försummat den honom enligt 15 § 3 mom. åvilande skyldigheten att meddela upplysning om förändrade förhållanden, må, där försummelsen inverkat på rätten till eller beloppet av folkpensionen och icke kan anses ursäktlig, ansökning om tilläggspension, änkepension, bostadstillägg eller särskilt bostadstillägg avslås och redan beviljad sådan förmån indragas så som i första stycket stadgats.

Har pensionsberättigad under avsevärd tid inom de två senaste åren före ansökning om folkpension varit hemfallen åt alkoholmissbruk, skall, där icke särskilda omständigheter till annat föranleda, ansökningen avslås, sökanden obetaget att efter ny ansökning få sin rätt till pension ånyo prövad. Förfaller den som fått folkpension sig tillerkänd till alkoholmissbruk, må pensionen indragas och göras beroende av ny ansökning.

Vägrar någon utan giltig anledning att underkasta sig sådan sjukvård eller yrkesutbildning för förebyggande eller hävande, helt eller delvis, av höggradig nedsättning av arbetsförmågan, vartill bidrag erbjudits honom av allmänna medel, och anses utsikter förefinnas att genom dylik åtgärd förebygga att nedsättningen av arbetsförmågan blir varaktig eller häva redan inträdd sådan nedsättning, må folkpension helt eller delvis tills vidare förvägras honom, under förutsättning att han gjorts uppmärksam på denna påföljd.

17 §.

För tid, under vilken pensionsberättigad är intagen i fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt eller hålles häktad eller eljest är på statens bekostnad intagen å anstalt eller ock tillfälligt vistas utom anstalten, må folkpension ej utgå med högre belopp än som motsvarar 200 kronor om året.

Föreligger omständighet, som i första stycket sagts, beträffande del av kalendermånad, skall pensionen utan hinder därav utgå oavkortad för den månaden.

I fall som i denna paragraf avses må pensionsstyrelsen medgiva nära anhörig, vilken för sitt uppehälle är beroende av den pensionsberättigades folkpension, rätt att uppbära denna eller del därav.

18 §.

1 mom. Det pensionsbelopp, som efter bifall till ansökning om folkpension eller jämkning av sådan pension eller efter upphävande av förordnande om indragning eller minskning varom förmäles i 38 § tredje stycket först förfaller till betalning, skall, där den pensionsberättigade under den tid å vilken

pensionsbeloppet belöper i väsentlig mån erhållit sin försörjning av allmänna medel, till den del pensionsbeloppet motsvarar vad den myndighet som tillhandahållit försörjningen visar sig hava för nämnda tid utgivit för den pensionsberättigades samt hans makes och minderåriga barns försörjning uppbäras av myndigheten. Föranleda eljest särskilda skäl till att pensionsbelopp som nu sagts bör helt eller till viss del uppbäras av annan än den pensionsberättigade, äger pensionsstyrelsen förordna därom.

2 mom. För tid, under vilken pensionsberättigad är intagen å fattigvårdssamhälle tillhörig anstalt eller mot avgift, som av fattigvårdssamhälle erlägges, åtnjuter vård eller försörjning å annan anstalt, äger fattigvårdssamhället uppbära honom tillkommande folkpension samt därav tillgodogöra sig i förra fallet kostnaderna för vården eller försörjningen och i senare fallet utgiven dagavgift och annan vårdkostnad; dock skall fattigvårdssamhället vara skyldigt att av pensionsbeloppet månatligen tillhandahålla den pensionsberättigade 16 kronor och därutöver för december månad 8 kronor eller, där den pensionsberättigade på grund av sitt tillstånd ej kan begagna sig av kontanta medel, använda motsvarande belopp för ökande av hans trivsel eller eljest till hans personliga nytta. Lag samma vare, då fattigvårdssamhälle haft kostnader för vård av pensionsberättigad under sådana omständigheter, att samhället är berättigat till ersättning jämlikt 40 § 3 mom. i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården.

Vad här ovan sagts om fattigvårdssamhälles rätt att uppbära pension skall äga motsvarande tillämpning å kommun, såvitt angår pensionsberättigad, som jämlikt barnavårdslagen den 6 juni 1924 omhändertagits av barnavårdsnämnd.

Om finansieringen av folkpensionerna.

19 §.

Såsom bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen skall för varje år pensionsavgift erläggas av envar svensk medborgare, dock ej för år före det, under vilket han fyller aderton år, eller efter det, under vilket han fyllt sextiosex år, eller för år, för vilket han icke är i riket mantalsskriven. Pensionsavgift erlägges ej heller av person, som vid den tidpunkt avgiften förfaller till betalning åtnjuter folkpension. Dödsfall eller förlust av svenskt medborgarskap före den dag avgiftsbelopp förfaller till betalning medför befrielse från skyldighet att erlägga detta belopp.

Beloppet av den pensionsavgift, som skall av avgiftspliktig årligen erläggas, utgör en procent av hans enligt förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för året taxerade belopp eller, om den avgiftspliktige är gift och mantalsskriven såsom tillhörande samma hushåll som sin make,

en halv procent av makarnas sammanlagda taxerade belopp. Lägsta avgift vare dock sex kronor och högsta avgift 100 kronor.

Pensionsavgift, som enligt ovan angivna grunder ej skulle vara bestämd till helt antal kronor, skall med uteslutande av öretalet utgå efter närmast lägre hela krontal.

20 §.

Äkta make svarar jämväl för andra maken påförd pensionsavgift för tid under äktenskapet, då makarna äro mantalsskrivna såsom tillhörande samma hushåll.

21 §.

Pensionsavgifterna ingå till en fond, kallad folkpensioneringsfonden. Konung och riksdag fastställa plan för fondens användning, innefattande regler för dess tillväxt och slutliga belopp, ävensom grunder för fondmedlens placering och fondens förvaltning i övrigt.

22 §.

Om debitering och uppbörd av pensionsavgifter stadgas i uppbördsförrordningen.

23 §.

Till pensionskostnaderna lämnas bidrag av kommunerna efter följande grunder.

Varje kommun bidrager för pensionsberättigad, som efter prövning av dess pensionsnämnd förklarats äga rätt till tilläggspension, änkepension eller bostadstillägg, med 20 procent av kostnaden för tilläggspension eller änkepension, bostadstillägg oräknat, samt i bostadskostnadsgrupp II med 30 procent, i grupp III med 40 procent, i grupp IV med 50 procent och i grupp V med 60 procent av kostnaden för bostadstillägg; dock att, där tilläggspension, änkepension eller bostadstillägg efter ansökning ökats, den kommun, vars pensionsnämnd prövat ansökningen, och, där ökning av sådan förmån skett utan ansökning, den kommun varest den pensionsberättigade vid ökningen var mantalsskriven, skall vidkännas den härav föranledda ökningen av den på kommun belöpande andelen av kostnaderna för förmånen. Är pensionsnämnd gemensam för två eller flera kommuner, avgöres dessa kommuner emellan frågan om betalningsskyldigheten med hänsyn till den pensionsberättigades mantalsskrivningsort vid det tillfälle, då förmånen eller ökningen söktes. Minskas pensionsförmån, till vilken två eller flera kommuner lämna bidrag, skall den kommuns andel i första hand minskas, som senast blivit skyldig bidraga till kostnaden för förmånen.

Särskilt bostadstillägg skall i sin helhet bekostas av den kommun, vars pensionsnämnd beviljat tillägget.

Varje kommuns bidrag uträknas av pensionsstyrelsen. Angående tid och sätt för gäldande av kommunbidrag förordnas av Konungen.

Om pensionsnämnder.

24 §.

Varje socken å landet samt varje stad ävensom varje köping, som utgör egen kommun, bildar ett pensionsdistrikt.

Hava två eller flera socknar på landet gemensam kommunalförvaltning, skola de samfällt utgöra ett pensionsdistrikt.

Där på grund av kommuns vidsträcktighet eller folkmängd eller andra förhållanden så prövas lämpligt, må kommunen fördelas i två eller flera pensionsdistrikt. Likaså må, där så med hänsyn till föreliggande förhållanden prövas lämpligt, två eller flera kommuner sammanslås till ett pensionsdistrikt. Beslut om sådan fördelning eller sammanslagning ävensom om upphävande eller förändring därav fattas å landet av kommunalstämma och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga.

Beslutet skall underställas Konungens befallningshavande, som äger att detsamma antingen oförändrat fastställa eller ock på anförda skäl ogilla.

Fråga om fördelning eller sammanslagning av pensionsdistrikt må även väckas av Konungens befallningshavande, och skall därvid i övrigt förfaras på sätt här ovan är sagt.

25 §.

För varje pensionsdistrikt skall finnas en pensionsnämnd, bestående av en ordförande och ett jämnt antal ledamöter, högst sex.

Ordförande i pensionsnämnd och suppleant för honom förordnas av Konungens befallningshavande för fyra år i sänder, Konungens befallningshavande dock obetaget att återkalla sådant förordnande och för den tid, som återstår, utse annan person.

Ledamöterna i pensionsnämnd jämte en suppleant för varje ledamot väljas varje gång för fyra år, å landet av kommunalstämma eller av kommunalfullmäktige, där sådana finnas, och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga. Vid val å kommunalstämma och allmän rådstuga iakttages, att varje röstande har en röst. Då inom ett pensionsdistrikt pensionsnämnd första gången valts, skall efter lottning halva antalet av de utsedda ledamöterna avgå vid utgången av andra året av den tid, för vilken de blivit valda, så ock suppleanterna för de sålunda avgående ledamöterna. Avgår ledamot eller suppleant under den för honom bestämda tjänstgöringstid, anställs fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstår.

Där två eller flera kommuner sammanslagits till ett pensionsdistrikt, skall minst en ledamot i pensionsnämnden jämte en suppleant för denne utses av

varje kommun; och äger Konungens befallningshavande att, efter vederbörande kommuners hörande, i övrigt bestämma, huru många ledamöter jämte suppleanter varje kommun har att välja.

Sedan val av ledamot eller suppleant ägt rum, skall underrättelse om den valdes namn och bostad ofördröjligen meddelas pensionsnämndens ordförande.

Har beslut, på sätt i 24 § sägs, fattats om ändring i bestående indelning av pensionsdistrikt, skola uppdragen för ordförande, ledamöter och suppleanter i pensionsnämnd inom pensionsdistrikt, som av ändringen beröres, anses förfalla vid den tid, då beslutet träder i tillämpning, samt nytt förordnande av ordförande och suppleant för honom meddelas ävensom nytt val av ledamöter och suppleanter för dem förrättas.

26 §.

Ordförande eller ordförandes suppleant samt ledamot eller ledamots suppleant i pensionsnämnd må endast den man eller kvinna vara, som är i kommunen boende samt icke är omyndig eller i konkurstillstånd eller av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning.

Ej må annan kunna avsäga sig uppdrag, som nu nämnts, än ämbets- eller tjänsteman, som av sin befattning är hindrad att fullgöra uppdraget, den, som under de fyra sistförflutna åren tjänstgjort såsom ordförande eller ledamot i pensionsnämnd, samt den, som eljest uppgiver förhinder som i fråga om ordförande av Konungens befallningshavande och i fråga om ledamot av vederbörande valkorporation godkännes.

27 §.

Pensionsnämnd har, förutom att i allmänhet övervaka denna lags efterlevnad inom pensionsdistriktet, att vid behandling av ärenden rörande pension förfara på sätt i 34 § angives samt att i övrigt ställa sig till efterrättelse bestämmelserna i denna lag och de föreskrifter, som angående pensionsnämnder av Konungen meddelas.

28 §.

Pensionsnämnd sammanträder å ställe, som nämnden bestämmer, på kallelse av ordföranden, så ofta denne med avseende å inkomna ärendens antal och vikt finner det nödigt, dock minst en gång i månaden, om på nämndens prövning beroende ärende finnes. Sammanträdet skall av ordföranden, i samråd med det av pensionsstyrelsen jämlikt 32 § förordnade ombudet, utsättas till tid, då, enligt vad antagas kan, ombudet är oförhindrat att närvara. Tid och ställe för sammanträde låte ordföranden minst en vecka förut kungöra i kyrka samt tillika på annat lämpligt sätt bringa till allmänhetens kännedom.

Suppleanten för ordföranden äger, om han icke är ledamot i nämnden, likväl närvara vid nämndens sammanträden och deltaga i överläggningarna, men ej i besluten.

29 §.

Pensionsnämnd må ej handlägga ärende, där icke, förutom ordföranden, minst två ledamöter äro tillstädes. I pensionsdistrikt, som bildats genom sammanslagning jämlikt 24 § av två eller flera kommuner, må pensionsnämnden ej handlägga ärende, som rör viss kommun, utan att minst en ledamot från denna kommun är tillstädes.

Inträffar för ordförande eller ledamot sådant hinder, att han ej kan inställa sig vid sammanträde, åligger det honom att därom ofördröjligen underrätta vederbörande suppleant; och vare sålunda underrättad suppleant skyldig att utan vidare kallelse infinna sig.

Ordförande, ledamot eller vederbörigen kallad suppleant, som utan av pensionsnämnden godkänt förhinder utebliver från nämndens sammanträde, ävensom ordförande eller ledamot, vilken vid inträffat förhinder uraktlåter att underrätta suppleant, skall till kommunens kassa böta, ordföranden eller hans suppleant tjugufem kronor samt ledamot eller hans suppleant fem kronor; skolande, där pensionsdistrikt bildats genom sammanslagning jämlikt 24 § av två eller flera kommuner, böter, som erlagts av ordföranden eller hans suppleant, lika fördelas mellan kommunerna samt böter, som erlagts av ledamot eller hans suppleant, tillfalla kassan i den kommun, för vilken han är vald. Därest sammanträde med hänsyn till bestämmelserna i första stycket av denna paragraf måste inställas eller upplösas, böte ledamot eller suppleant dubbelt. Om uttagande av böter, varom ovan sägs, förordnar Konungens befallningshavande efter anmälan av ordföranden eller ledamot i vederbörande pensionsnämnd eller av pensionsstyrelsens ombud i orten.

30 §.

Å pensionsnämnds sammanträde skola till prövning företagas de sedan nästföregående sammanträde inkomna ärenden, och skall ärende genast avgöras, där icke nämnden för vederbörandes hörande eller eljest i följd av särskilda omständigheter finner uppskov oundgängligen erfordras. Dock skall i sådant fall ärendet bringas till slut å näst därpå följande sammanträde.

Äro vid omröstning rösterna lika delade, gäller den mening ordföranden biträder.

31 §.

Pensionsnämnds ordförande har att ställa sig till efterrättelse bestämmelserna i denna lag och de föreskrifter i övrigt, som rörande hans åligganden må av Konungen meddelas.

Sedan protokoll för pensionsnämnds sammanträde justerats, åligger det ordföranden att ofördröjligen till vederbörandes kännedom å förut kungjort ställe anslå en förteckning över de ansökningar, rörande vilka beslut fattats, och anses härigenom meddelande om besluten hava skett den dag anslag gjordes. Samtidigt skall ordföranden med allmänna posten tillställa varje sökande besked om det beslut, som fattats i anledning av hans ansökan.

Ordföranden och hans suppleant äro med avseende å rätt till gottgörelse i anledning av sitt uppdrag likställda med vald ledamot av kommunal nämnd, som utsetts till ordförande.

32 §.

För varje pensionsdistrikt skall finnas ett av pensionsstyrelsen förordnat ombud; dock må samma person kunna förordnas till ombud för flera pensionsdistrikt.

Ombudet äger närvara vid vederbörande pensionsnämnds sammanträden och deltaga i överläggningarna, men ej i besluten. I övrigt har ombudet att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som varda av pensionsstyrelsen meddelade.

Om pensionsansökning m. m.

33 §.

Ansökning om folkpension skall göras hos pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt, där sökanden senast blivit mantalsskriven.

Ansökningen, som avfattas enligt fastställt formulär, skall innehålla nödiga upplysningar för utredande av sökandens pensionsrätt ävensom en av sökanden på heder och samvete avgiven förklaring, att de lämnade upplysningarna äro med sanningen överensstämmande. För omyndig sökande skall förklaringen avgivas av förmyndaren. Är sökande, som är myndig, ur stånd att själv avgiva sådan förklaring, skall riktigheten av upplysningarna intygas av två trovärdiga, med sökandens förhållanden förtrogna personer.

Vid ansökningen skall foga's prästbevis enligt fastställt formulär eller, där hinder därför möter, annat bevis, som pensionsstyrelsen må finna skäl godtaga. Avser ansökningen invalidpension, sjukbidrag eller blindtillägg, skall sökanden, där ej särskilda skäl till annat föranleda, undergå läkarundersökning enligt de närmare bestämmelser pensionsstyrelsen meddelar.

Vad angående ansökning om pension stadgats gäller även angående ansökning om ökning av pension, dock erfordras därvid läkarundersökning som i tredje stycket sägs allenast, där sådant av pensionsstyrelsen eller pensionsnämnden påfordras.

34 §.

Avser pensionsansökning allenast allmän ålderspension och föreligga ej skäl för tillämpning av 13 § eller 16 § fjärde stycket, skall pensionsnämndens ordförande ofördröjligen insända ansökningen med tillhörande handlingar till pensionsstyrelsen. Föreligga skäl som nyss sagts skall pensionsnämnden besluta i ärendet.

Söker någon allmän ålderspension jämte bostadstillägg, skall pensionsnämnden pröva i ansökningen lämnade upplysningar och åberopade handlingar samt på grund av denna prövning och kända förhållanden fastställa sökandens årsinkomst enligt 14 § och besluta, huruvida sökanden har rätt till bostadstillägg. Har därvid uppkommit fråga om undantag varom i 5 § tredje stycket förmållts eller om tillämpning av 13 § eller 16 § fjärde stycket, skall nämnden meddela beslut i frågan. Avslås med stöd av 16 § första, andra eller tredje stycket ansökning i vad gäller bostadstillägg, skall pensionsnämnden, där den finner den omständighet som föranlett beslutet icke skola utgöra hinder mot bifall till ansökning om bostadstillägg efter viss tids förlopp, meddela bestämmelse härutinnan.

Söker någon eljest folkpension, skall pensionsnämnden på samma sätt pröva ansökningen och besluta, huruvida sökanden äger rätt till pensionen, ävensom, där så erfordras, meddela beslut i de övriga frågor, som i andra stycket avses.

Avser pensionsansökning särskilt bostadstillägg, skall pensionsnämnden även, under iakttagande av de grunder för utgivande av sådant tillägg som fastställts av kommunen, besluta med vilket belopp och för vilken tid dylikt tillägg skall utgå.

I fall, som i första stycket andra punkten samt i andra, tredje och fjärde styckena sagts, skall pensionsnämndens ordförande snarast möjligt efter besvärstidens utgång insända nämndens beslut jämte handlingarna i ärendet till pensionsstyrelsen.

Vad angående handläggning av ansökning om pension ovan stadgats gäller även angående handläggning av ansökning om ökning av pension. Minskning eller indragning av pension av orsak, som angivits i 15 § 1 mom. första stycket och 2 mom. första och tredje styckena samt 16 §, beslutas av pensionsnämnden i det pensionsdistrikt, där pensionstagaren senast blivit mantalsskriven. Innan pensionsnämnd fattar beslut i ärende rörande minskning eller indragning av pension, skall nämnden, om så ske kan, lämna pensionstagaren eller, om han är omyndig, hans förmyndare tillfälle att yttra sig.

35 §.

Ändring i pensionsnämnds beslut må av enskild sakägare ävensom av kommun och av ombud för pensionsstyrelsen sökas hos styrelsen genom besvär, vilka skola insändas till pensionsnämndens ordförande, så att de äro honom tillhanda sist å fjortonde dagen efter beslutets meddelande, den

dagen oräknad då sådant skedde. Ordföranden äge ock att över nämndens beslut anföra besvär. Över anförda besvär skall nämnden avgiva yttrande att åtfölja handlingarna till pensionsstyrelsen.

36 §.

Finner pensionsstyrelsen i fall, där ansökning icke skolat föranleda beslut av pensionsnämnd, sökanden vara berättigad till allmän ålderspension, skall styrelsen besluta om pensionens utbetalande.

Finner pensionsstyrelsen eljest i ärende rörande ansökning om folkpension, att pensionsnämndens beslut är lagligen grundat, skall styrelsen fastställa beslutet ävensom, där sökanden befunnits berättigad till annan pensionsförmån än särskilt bostadstillägg, bestämma beloppet av pensionsförmånen samt, där fråga är om sjukbidrag, den tidpunkt intill vilken bidraget längst må utgå.

Om pensionsstyrelsen finner för bedömande av ansökning erforderligt att sökandens hälsotillstånd undersökes å sjukvårdsanstalt eller av läkare, äger styrelsen föreskriva såsom villkor för rätt till pension, att sökanden under högst 30 dagar för undersökning vistas å sjukvårdsanstalt, som styrelsen anvisar, eller underkastar sig undersökning av läkare som av styrelsen bestämmes. Avser ansökningen blindtillägg, må styrelsen ock förordna, att sökanden skall undergå läkarbehandling eller behandling å sjukvårdsanstalt, såframt synförmågan därigenom kan antagas bliva förbättrad. Sökandens kostnader för att följa pensionsstyrelsens föreskrift skola bestridas av statsmedel enligt de närmare bestämmelser Konungen därom utfärdar.

Finner pensionsstyrelsen i ärende rörande ansökning om folkpension att pensionsnämnds beslut icke är lagligen grundat, skall styrelsen, där ej på grund av anförda besvär rättelse kan ske, återförvisa ärendet till förnyad prövning; dock att, där fel uppenbarligen blivit begånget vid fastställandet av den bostadskostnadsgrupp enligt vilken sökandens pension skall beräknas eller av sökandens årsinkomst enligt 14 § samt detta fel uppkommit allenast genom felräkning, misskrivning eller annan dylik uppenbar oriktighet, pensionsstyrelsen må utan återförvisning verkställa nödig rättelse.

Skall i anledning av inträffad förändring med avseende å pensionsberättigads ålder eller civilstånd hans folkpension beräknas på annat sätt än före förändringen, må pensionsstyrelsen även utan ansökning eller föregående prövning av pensionsnämnd verkställa erforderlig jämkning av pensionen.

Där pensionsstyrelsen finner skäl därtill föreligga, äger styrelsen besluta, att, intill dess styrelsen slutligen avgjort på styrelsens prövning beroende eller till pensionsnämnd återförvisat pensionsärende, pension skall utgå enligt av styrelsen fastställda grunder och på de villkor i övrigt som styrelsen bestämmer.

Vad angående handläggning av ansökning om pension i denna paragraf stadgats, gäller i tillämpliga delar även handläggning av andra ärenden rörande pension, i vilka pensionsnämnd meddelat beslut.

37 §.

Över pensionsstyrelsens beslut i ärende rörande pension må klagan ej föras av enskild sakägare. Justitiekanslern eller efter justitiekanslerns medgivande kommun, pensionsnämnds ordförande och pensionsstyrelsens ombud må söka ändring i pensionsstyrelsens beslut hos Konungen genom besvär, vilka vid talans förlust skola å trettionde dagen från den dag beslutet gavs vara inkomna till socialdepartementet.

38 §.

Folkpension utgår, i den mån ej annat följer av beslut som meddelats jämlikt 34 § fjärde stycket, från och med den månad, varunder rätt till pension inträtt, vilket, där ej rätten visas hava tidigare varit för handen, anses hava skett vid den tid, då pensionen söktes, till och med den månad, varunder pensionstagaren avlidit eller pensionens indragning beslutats eller den eljest skall upphöra att utgå. Pension utgår dock ej för längre tid tillbaka än tre månader före den månad, under vilken pensionen söktes, ändå att rätten visas hava tidigare förvärvats.

Lag samma vare i tillämpliga delar i fråga om ökning eller minskning av pension.

Finnes grundad anledning antaga att folkpension bör indragas eller minskas, äger pensionsstyrelsen, innan beslut därom i vederbörlig ordning fattats, förordna att pensionen tillsvidare icke skall utbetalas eller ock att den tillsvidare skall utgå med det minskade belopp, vartill förhållandena må föranleda.

Vid utbetalning av pensionsbelopp, avseende längre tid än en månad, må avdragas vad den pensionsberättigade eller hans make på grund av ändrad beräkning av pensionen eller eljest uppburit för mycket i pension.

Angående sättet och tiden för utbetalning av folkpension förordnas av Konungen.

Har någon som åtnjuter folkpension ej lyftat visst belopp därav före utgången av året näst efter det, under vilket beloppet förfallit till betalning, skall beloppet vara förverkat.

39 §.

Har någon genom oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att fullgöra honom jämlikt 15 § 3 mom. åvilande anmälningsskyldighet eller annorledes förorsakat att folkpension till honom eller hans make utgått eller utgått med för högt belopp eller har folkpension uppburits av någon som ej ägt rätt därtill och har han skäligen bort inse detta, vare han pliktig återbetala vad för mycket utbetalats, där ej pensionsstyrelsen i särskilt fall finner anledning att helt eller delvis eftergiva sådan återbetalningsskyldighet.

Särskilda bestämmelser.

40 §.

Rätt till pension enligt denna lag kan icke överlåtas och må förty ej tagas i mät för gäld.

41 §.

Arbetsgivare, bankaktiebolag, sparbanker, andra penningförvaltande inrättningar och försäkringsanstalter ävensom taxeringsmyndigheterna äro pliktiga att i särskilda fall efter anmaning lämna pensionsstyrelsen, dess ordsombud eller ordförande i pensionsnämnd uppgift för namngiven person rörande förhållande, som är av betydelse för dennes rätt till folkpension.

42 §.

Konungen äger träffa överenskommelse med främmande makt i fråga om tillämpning av denna lag å dess här i riket bosatta medborgare.

43 §.

De närmare föreskrifter, som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning, meddelas av Konungen.

Om ikraftträdandet av denna lag gäller vad därom är särskilt stadgat.

Förslag

till

Lag**angående införande av nya lagen om folkpensionering.**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den nu antagna lagen om folkpensionering skall träda i kraft den 1 januari 1948, från och med vilken dag lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering jämte vad i övrigt finnes stadgat om folkpensioner, utjämningspensioner, invalidunderstöd och utjämningsunderstöd samt blindhetsersättningar skall upphöra att gälla, i den mån ej annat följer av vad nedan sägs.

2 §.

Med avseende å tillämpningen av lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering skall för tiden intill den 1 januari 1948 gälla, att vid beräkning av grundpension hänsyn icke skall tagas till pensionsavgifter, som enligt nämnda lag påföras för år 1946 eller som påförts för tidigare år men redovisas till vederbörande länsstyrelse efter 1946 års utgång. Pensionsavgifter skola icke påföras för år 1947. Under sistnämnda år skola pensionsavgifter för år 1948, beräknade enligt den nya lagens bestämmelser, erläggas preliminärt enligt vad i uppbördsförordningen är stadgat.

3 §.

Där jämlikt äldre bestämmelser på grund av avgifter, som erlagts enligt 4 § lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, avgifts- eller grundpension till någon skulle hava utgått med högre belopp än som tillkommer honom i grundpension jämlikt bestämmelserna i nya lagen, skall grundpensionen utgå med det högre beloppet. Göres sannolikt att avgifter varom nu nämnts erlagts av någon, som enligt nya lagen ej är berättigad till folkpension, skall efter pensionsstyrelsens prövning folkpension beviljas honom med lägst vad som svarar mot pension på grund av de avgifter, vilka kunna antagas hava erlagts.

4 §.

Folkpension, utjämningspension, invalidunderstöd eller utjämningsunderstöd, som vid nya lagens ikraftträdande åtnjutes av den som är berättigad till folkpension enligt nya lagen, skall för tiden därefter utan särskild ansökning övergå till folkpension jämlikt bestämmelserna i nämnda lag.

Blindhetsersättning som utgår vid nya lagens ikraftträdande skall för tiden därefter utan särskild ansökning ersättas med folkpension.

Beträffande annan vid nämnda tidpunkt utgående avgifts- eller grundpension än ovan sägs skola äldre bestämmelser fortfarande gälla.

5 §.

Det åligger pensionsstyrelsen att före den 1 januari 1948 omräkna utgående pensioner, understöd och ersättningar, som i 4 § första och andra styckena avses. Vid omräkningen skall bostadstillägg beräknas enligt bestämmelserna för den bostadskostnadsgrupp, till vilken den ort hänföres i vilken den pensionsberättigade enligt vederbörande mantalsskrivningsförrättares beslut är upptagen i mantalslängd för år 1947. Blir den pensionsberättigade för år 1948 mantalsskriven i ort tillhörande bostadskostnadsgrupp med lägre nummer, skall dock så snart ske kan hänsyn tagas därtill.

Vid omräkningen skola jämväl i övrigt bestämmelserna i den nya lagen tillämpas. I den mån omräkningen ej kan ske med ledning av hos pensionsstyrelsen tillgängliga handlingar skall den pensionsberättigade efter anmaning lämna uppgift rörande sina ekonomiska förhållanden. Angående sådan uppgift samt påföljd av oriktiga upplysningar i densamma skall i tillämpliga delar gälla vad om ansökning om folkpension i den nya lagen stadgas. Underlåter den pensionsberättigade att lämna uppgift som nu sagts, må tilläggspension och bostadstillägg tills vidare förvägras honom.

6 §.

Angående kommuns bidragsskyldighet till kostnaderna för genom omräkning fastställd folkpension skall gälla vad i nya lagen stadgas. Därvid skall så anses, som hade efter omräkningen utgående pension beviljats av pensionsnämnden i den kommun, i vilken den pensionsberättigade var mantalsskriven vid 1947 års utgång.

7 §.

I den utsträckning pensionsstyrelsen bestämmer skola pensionsnämnderna under år 1947 fastställa pensionsberättigades årsinkomster såväl jämlikt äldre lag som jämlikt bestämmelserna i nya lagen.

8 §.

Den i 12 § lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering angivna folkpensioneringsfonden skall uppgå i den i 21 § nya lagen omförmälda fonden.

9 §.

Vad vid utgången av år 1947 finnes jämlikt lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering anordnat med avseende å pensionsdistrikt, pensionsnämnder och ombud för pensionsstyrelsen skall så anses, som hade det blivit anordnat enligt nya lagen.

10 §.

Vad i lag eller särskild författning är föreskrivet om folkpensioner, utjämningspensioner, invalidunderstöd och utjämningsunderstöd samt blindhetsersättningar ävensom avgifter till den allmänna pensionsförsäkringen eller till folkpensioneringen skall efter 1947 års utgång i tillämpliga delar gälla folkpensioner och avgifter jämlikt den nya lagen.

11 §.

De ytterligare föreskrifter, som må vara erforderliga i samband med införandet av den nya lagen om folkpensionering, meddelas av Konungen eller efter Konungens bemyndigande av pensionsstyrelsen.

F ö r s l a g
till
L a g
om frivillig statlig pensionsförsäkring.

Härigenom förordnas som följer.

Genom frivilliga avgifter skola svenska medborgare under de förutsättningar och på de villkor Konungen bestämmer kunna hos pensionsstyrelsen försäkras till erhållande av pension.

Försäkringstekniska grunder för denna försäkringsverksamhet fastställas av Konungen, varvid bestämmelserna i 213 § första och andra styckena lagen den 25 maj 1917 om försäkringsrörelse skola äga tillämpning.

De erlagda avgifterna ingå till en fond, vilken förvaltas av pensionsstyrelsen. Konung och riksdag fastställa plan för fondens användning ävensom grunder för fondmedlens placering och fondens förvaltning i övrigt.

Om regelbundet återkommande försäkringsteknisk undersökning av pensionsstyrelsens verksamhet enligt denna lag förordnar Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948. Den i 35 § lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering angivna fonden skall uppgå i den i denna lag omnämnda fonden. Sistnämnda fond skall tills vidare, i den mån Konungen ej stadgat undantag, förvaltas på samma sätt som folkpensioneringsfonden. Beträffande rätt till pension på grund av avgifter erlagda enligt 34 § lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring eller 35 § lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering skola fortfarande äldre bestämmelser gälla.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29
mars 1946.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga angående *ny lagstiftning om folkpensionering* samt anför därvid följande.

Den 29 november 1945 avlämnade socialvårdskommittén — som i enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande den 17 december 1937 tillsatts för att verkställa en översyn av den svenska socialvården och framlägga därav föranledda förslag — betänkande med förslag till ny lagstiftning om folkpensionering (SOU 1945: 46).¹ Över betänkandet ha efter remiss yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar. Ärendet har där efter varit föremål för ytterligare överväganden inom socialdepartementet och jag anholder nu att få anmäla detsamma.

Inledning.

Genom lag den 30 juni 1913, vilken trädde i kraft den 1 januari 1914, infördes i Sverige allmän pensionsförsäkring. Försäkringen var obligatorisk och omfattade i princip hela befolkningen. Till sitt system var försäkringen sammansatt av å ena sidan en på årliga avgifter uppbyggd livränteförsäkring med efter försäkringstekniska grunder individuellt utgående pensioner samt å andra sidan en av allmänna medel bekostad understödsverksamhet, grundad på behovsprincipen. Skyldighet att erlagga pensionsavgift ålåg i

¹ Vid betänkandets färdigställande har socialvårdskommittén utgjorts av f. d. landshövdingen Bernh. Eriksson, ordförande, byråchefen Ernst Bexelius, ledamöterna av riksdagens andra kammare, lasarettssysslomannen A. Hagård, fru Olivia Nordgren, hemmansägaren Martin Skoglund och lantbrukaren Otto Wallén, redaktören Lennart Hartmann, generaldirektören Karl J. Höjer, direktören Emil Olsson och fattigvårdsdirektören Otto Wangson. Såsom kommitténs sekreterare har tjänstgjort byråchefen i pensionsstyrelsen Rolf Broberg. Kostnadsberäkningarna ha verkställts av byråchefen i pensionsstyrelsen Josef Östlind.

princip envar från och med 16 till och med 66 års ålder. Genom erläggandet av avgifter förvärvades rätt till avgiftspension att utgå från inträdet av varaktig oförmåga till arbete (invaliditet) och senast från fyllda 67 år även om invaliditet då icke ännu var för handen. Pensionsavgifterna ingingo till en fond, pensionsförsäkringsfonden, från vilken avgiftspensionerna bekostades enligt ett från den privata livränteförsäkringen hämtat system, det s. k. premiereservsystemet. Detta system var anordnat på sådant sätt, att var och en i största möjliga utsträckning tillfördes individuell valuta för de avgifter han inbetalat. I enlighet härmed voro avgiftspensionerna fastställda att utgå med vissa procent av erlagda avgiftsbelopp och de voro olika för män och kvinnor. Systemet medförde, att endast de som tillhört försäkringen under hela den avgiftspliktiga åldern eller i 51 år kunde erhålla de högsta avgiftspensioner, som pensionsförsäkringen i och för sig medgav. Ännu i början av 1930-talet var medelvärdet av nybeviljade avgiftspensioner endast 31 à 32 kronor om året för män och 11 à 12 kronor om året för kvinnor.

Såsom nyss nämnts var emellertid den obligatoriska livränteförsäkringen kompletterad med en av allmänna medel bekostad understödsverksamhet, uppbyggd enligt behovsprincipen. Utöver avgiftspensionen utgick sålunda av allmänna medel pensionstillägg till pensionstagare vars årsinkomst understeg visst i lagen angivet belopp. Den som efter fyllda 15 år blivit invalid, men för vilken pensionsavgifter icke erlagts, ävensom den som vid nämnda ålder redan var invalid ägde erhålla understöd enligt samma regler som gällde i fråga om pensionstillägg. Pensionstilläggens maximibelopp utgjorde ursprungligen för man 150 och för kvinna 140 kronor. Efter beslut av 1921 års riksdag höjdes pensionstillägget för personer som blivit invalider efter 1922 års ingång till högst 225 kronor för man och 210 kronor för kvinna. Pensionstagare, som hade att försörja barn eller adoptivbarn under 15 år, blev därjämte berättigad till särskilt pensionstillägg för dylikt barn.

Avgiftspensionerna enligt 1913 års lag bekostades, såsom tidigare framhållits, av pensionsförsäkringsfonden. Kostnaderna för pensionstillägg, understöd och barntillägg bestredos till tre fjärdedelar av staten. Beträffande i landsting ej deltagande städer bekostades återstående fjärdedel av staden, under det att i fråga om övriga kommuner fjärdedelen delades lika mellan vederbörande landsting och primärkommun.

1913 års lag om allmän pensionsförsäkring ersattes år 1935 av en ny lagstiftning om folkpensionering. Denna innebar en principiell förändring av folkpensioneringens uppbyggnad. Premiereservsystemet övergavs och i dess ställe infördes ett system med begränsad fondering av de pensionsavgifter som även enligt den nya lagen skulle utgå. Pensionsförsäkringsfonden bibehölls sålunda och avsikten var att fonden, vars namn nu ändrades till folkpensioneringsfonden, skulle tillåtas växa till dess den uppbringats till en miljard kronor, vilket beräknades komma att ske år 1953. Avsikten med denna fort-

satta men begränsade fondbildning var närmast, att man därigenom ville erhålla ett stöd för de grundpensioner, vilka skulle träda i stället för de äldre avgiftspensionerna och liksom dessa utgå utan behovsprövning. Grundpensionernas storlek blev emellertid nu icke längre försäkringstekniskt beroende av de erlagda avgifterna. Sambandet med avgifterna bibehölls endast såtillvida, att grundpension skulle utgå till envar pensionsberättigad med — utöver ett fast belopp å 70 kronor — en tiondel av de erlagda avgifterna. Att helt slopa sambandet mellan avgifter och pensioner ansågs icke lämpligt, då man höll före att folkpensionen skulle komma att få ren understöds-karaktär, om den i sin helhet vore underkastad behovsprövning och icke i någon mån betingad av någon motprestation i form av avgiftsbetalning från pensionstagarens sida. Den fortsatta fonderingen avbröts 1939 och har sedan ej återupptagits. Folkpensioneringsfonden utgör sedan sistnämnda år 787 miljoner kronor.

I huvudsaklig överensstämmelse med den äldre lagstiftningen kombinerades i 1935 års lagstiftning om folkpensionering rätten till grundpension med efter behovsprövning utgående tilläggspensioner. För personer som ej voro berättigade till grundpension infördes invalidunderstöd, utgående efter enahanda grunder som gällde för tilläggspensioner. Bestämmelser härom infördes i en särskild förordning om invalidunderstöd.

Tilläggspensionens maximibelopp fastställdes i 1935 års lag om folkpensionering till 250 kronor om året. Ett i propositionen framlagt förslag till dyrortsgradering av tilläggspensionerna vann icke riksdagens bifall. År 1937 genomfördes emellertid dyrortsgraderingen.

I samband med sistnämnda lagändring genomfördes lagstiftning om kommunala pensionstillskott, varigenom fattigvårdssamhälle berättigades att till pensionstagare som befanns vara i behov av fattigvård utbetala understöd, som ej hade fattigvårds karaktär. Samtidigt härmed genomfördes 1937 års lagstiftning om barnbidrag, vilka senare trädde i stället för den äldre lagstiftningens barntillägg. Redan tidigare (1934) hade bestämmelser införts om rätt till blindhetsersättning, som i viss mån kompletterar reglerna om folkpension.

Enligt övergångsbestämmelserna till 1935 års lag om folkpensionering gäller den äldre lagstiftningen allttjämt i fråga om grundpensionen till dem som blivit pensionsberättigade före år 1937. I gengäld ha dylika pensionstagare berättigats till högre tilläggspension i syfte att åstadkomma en utjämning av de utgående pensionsförmånerna. Antalet av dem, som åtnjuta pension enligt dessa övergångsbestämmelser, är allttjämt betydande. Vid 1944 års utgång åtnjoto sålunda sammanlagt 398 648 pensionstagare pension enligt övergångsbestämmelserna, men endast 261 454 enligt folkpensioneringslagens huvudbestämmelser.

Under krigsåren ha till följd av levnadskostnadsstegringen folkpensionsförmånerna avsevärt utökats. Sålunda ha dyrtidstillägg å tilläggspension

m. m. utgått sedan år 1941, varjämte år 1944 genomförts lagstiftning om provisoriska förstärkningar av tilläggs pensionerna. I anslutning därtill ha införts regler om särskilda utjämningspensioner för vissa pensionstagare.

Kostnaderna för folkpensioneringen äro enligt 1935 års lagstiftning fördelade mellan staten och kommunerna. Grundpensionerna, vilka för närvarande uppgå till i genomsnitt 75 kronor för dem som uppbära tilläggs pension och 90 kronor för dem som uppbära enbart grundpension, utgå helt av statsmedel, medan i övrigt kommunerna bidraga till pensionskostnaderna. Kommunbidragens storlek ha emellertid i förhållande till den äldre lagstiftningen jämkats något och äro numera beroende jämväl av dyrtidsgraderingen. Även till kostnaderna för dyrtidstillägg och provisoriska förstärkningar äro kommunerna bidragsskyldiga.

Jag övergår nu till en närmare redogörelse för huvuddragen av den nuvarande folkpensioneringen. Bestämmelser härom återfinnas, såsom delvis framgår av det redan sagda, förutom i lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering, i förordningen samma dag (nr 435) om invalidunderstöd, lagen den 1 december 1944 (nr 751) om provisoriska förstärkningar av tilläggs pensioner och invalidunderstöd och i lagen den 1 juni 1945 (nr 233) om provisoriska utjämningspensioner och utjämningsunderstöd. De med folkpensioneringen sammanhängande bestämmelserna om barnbidrag och om blindhetsersättning äro meddelade i lagen den 18 juni 1937 (nr 382) om barnbidrag och förordningen den 20 april 1934 (nr 105) om blindhetsersättning. Gällande bestämmelser angående dyrtidstillägg återfinnas i lagen den 1 juni 1945 (nr 235) om dyrtidstillägg under budgetåret 1945/46 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag samt i förordningen den 1 juni 1945 (nr 241) om dyrtidstillägg under budgetåret 1945/46 å blindhetsersättningar. Till de grundläggande bestämmelserna om folkpensioneringen bör även räknas lagen den 18 juni 1937 (nr 384) om kommunala pensionstillskott m. m. Utöver nu nämnda författningar finnas angående folkpensioneringen åtskilliga tillämpnings- och andra föreskrifter.

Huvuddragen av den nuvarande folkpensioneringen.

Enligt 1935 års lag om folkpensionering skall i princip envar svensk medborgare erlägga pensionsavgifter samt på grund av dem och med bidrag av allmänna medel erhålla folkpension. Rätt till folkpension inträder vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda sextiosju år, även om varaktig arbetsoförmåga då ännu icke föreligger. Varaktig arbetsoförmåga skall anses vara för handen hos den, som befinnes till följd av ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte vara ur stånd att vidare försörja sig genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter. I praxis anses

dylik invaliditet föreligga, då arbetsförmågan är nedsatt till ungefär en tredjedel av den normala eller då pensionssökanden, med skälig hänsyn tagen till hans yrkesfärdighet och tidigare utbildning, icke kan anses vara i stånd att förtjäna mer än en tredjedel av vad kroppsligen och andligen friska personer i samma yrke och med liknande utbildning på samma trakt bruka förtjäna. Kravet på arbetsförmågans varaktighet anses icke innebära, att invaliditeten skall vara för all framtid bestående. Å andra sidan anses invaliditet ej föreligga i sådana fall, då oförmågan till arbete uppenbarligen är övergående.

Pensionsavgift erlägges för tiden från och med det 18:e till och med det 65:e levnadsåret, dock endast för år då vederbörande är i riket mantalsskriven. Pensionsavgift erlägges ej heller av person, som åtnjuter folkpension, invalidunderstöd eller blindhetsersättning eller är omhändertagen av allmänna fattigvården för varaktig försörjning. Pensionsavgiften utgör 6 kronor om året eller, om den avgiftspliktige enligt förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för året har taxerat belopp överstigande 600 kronor, en procent av det taxerade beloppet. Om avgiftspliktig är gift med annan avgiftspliktig och mantalsskriven såsom tillhörande samma hushåll som sin make, skola de för makarna så beräknade avgiftsbeloppen sammanläggas och skall vardera makens pensionsavgift utgöra hälften av det sammanlagda beloppet. Högsta pensionsavgift är 20 kronor. Makar svara för varandras avgifter för tid, då makarna äro mantalsskrivna såsom tillhörande samma hushåll.

Såsom inledningsvis omnämnts utgår folkpension i form av dels grundpension och dels tilläggspension. Grundpension utgår, för år räknat, med dels ett fast belopp om 70 kronor, dels ock ett efter vars och ens erlagda pensionsavgifter växlande belopp, utgörande en tiondel av avgifterna. Om den pensionsberättigade ej påförts sju avgifter, minskas det fasta beloppet med 10 kronor för varje avgift som felas i nämnda antal. Har han ej erlagt alla honom påförda avgifter, minskas likaledes det fasta beloppet efter vissa regler. Jämte grundpension utgår tilläggspension med följande belopp, nämligen

i ortsgrupp 1		250 kronor
» » 2		350 »
» » 3		450 »

med avdrag av fem tiondelar av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga 200 kronor. För årsinkomstens beräkning äro särskilda föreskrifter meddelade. Vissa slag av inkomster skola ej alls medräknas och andra äro på det sätt privilegierade att de intill visst belopp, olika för olika ortsgrupper, icke tagas i betraktande. I fråga om äkta makar skall årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst.

Indelningen i ortsgrupper verkställs av socialstyrelsen och gäller för en tid av tio år i sänder. Med hänsyn till de svårigheter som kunde möta att från början få till stånd en tillfredsställande ortsgruppering bestämdes emellertid vid införandet av dyrortsgraderingen av folkpensionerna, att den första indelningen i ortsgrupper skulle gälla endast för tre år. Den indelning som sålunda verkställdes har därefter upprepade gånger erhållit förlängd giltighet och gäller nu, enligt lag den 11 maj 1944 (nr 236), till och med 1946 års utgång. Beträffande dyrortsgrupperingen må vidare nämnas, att i fråga om ort, vilken gränsar till ort i högre ortsgrupp, Konungen på därom av vederbörande kommun gjord framställning äger förordna, att tilläggspension till pensionstagare, vilken är mantalsskriven inom visst intill gränsen liggande område, skall förhöjas med 50 kronor, därest de båda orterna tillhöra ortsgrupp 1 och 2 eller 2 och 3, samt med 100 kronor, därest de tillhöra ortsgrupp 1 och 3.

De nu återgivna bestämmelserna om folkpensions belopp gälla, såsom tidigare nämnts, endast den, som erlagt åtminstone någon avgift enligt 1935 års lag om folkpensionering. Den som ej blivit påförd någon sådan avgift är emellertid enligt *förordningen om invalidunderstöd* berättigad till invalidunderstöd, såframt han vid fyllda sexton år är eller efter nämnda ålder blir varaktigt oförmögen till arbete. När särskilda skäl föreligga kan rätt till invalidunderstöd tillerkännas även den som fått någon eller några pensionsavgifter enligt 1935 års lag sig påförda men underlåtit att erlagga dessa avgifter. I fråga om invalidunderstödet storlek och förutsättningarna för dess utgivande gälla samma regler som för tilläggspension.

Beträffande den som redan före ikraftträdandet av 1935 års lag om folkpensionering fått pension enligt 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring för sig fastställd, gälla, såsom i det föregående antytts, enligt *övergångsbestämmelserna till folkpensioneringslagen* särskilda regler. Sålunda utgår alltjämt avgiftspension enligt de äldre reglerna. Då avgiftspensionerna regelmässigt avsevärt understiga grundpensionerna enligt 1935 års lag, har för dessa äldre pensionärer högsta tilläggspensionen i stället fastställts till belopp som i varje ortsgrupp med 50 kronor överstiger det enligt lagens huvudbestämmelser föreskrivna. Enligt övergångsbestämmelserna till 1935 års lag gäller vidare, att pensionsavgifter, erlagda enligt 1913 års lag, berättiga till avgiftspension enligt samma lag eller — om avgift erlagts även enligt 1935 års lag — till förhöjning av grundpension enligt 1935 års lag med det belopp, varmed pension på grund av de enligt 1913 års lag erlagda pensionsavgifterna skulle ha överstigit grundpensionen.

För närvarande äro folkpensionerna och invalidunderstöden förenade med dels *dyrtidstillägg* och dels *provisoriska förstärkningar*. Under budgetåret 1945/46 utbetalas dyrtidstillägg i juli och november 1945 samt i januari, mars och maj 1946. Varje gång utbetalas i dyrtidstillägg ett månadsbelopp av folkpensionen eller invalidunderstödet, i juli 1945 och maj 1946 dock lägst 35

kronor. För nämnda budgetår utbetalas vidare provisoriska pensionsförstärkningar med dels i december 1945 ett belopp, utgörande för ogift person ävensom för den, vars make fyllt 60 år och ej för egen del åtnjuter tilläggspension, invalidunderstöd, utjämningspension eller utjämningsunderstöd, 100 kronor samt för annan pensions- eller understödstagare 50 kronor samt dels i september 1945 ett belopp motsvarande folkpensionens eller invalidunderstödet belopp för en månad.

Beträffande såväl dyrtidstillägg som provisoriska förstärkningar gäller att de endast utgå till dem, som åtnjuta folkpension, vari ingår tilläggspension eller invalidunderstöd.

I syfte att undvika den olägenhet, som uppkommit genom sättet för dyrtidstilläggens och de provisoriska pensionsförstärkningarnas utformning, nämligen att en person som har tilläggspension eller invalidunderstöd kan tillsammans med egna inkomster ernå en sammanlagd inkomst, vilken är större än den inkomst, som den har att leva av, som på grund av inkomstens storlek är utesluten från rätt till tilläggspension eller invalidunderstöd, ha införts regler om *provisoriska utjämningspensioner och utjämningsunderstöd*. Enligt lagstiftningen härom, som trätt i kraft den 1 juli 1945, gäller, att, där någon är utesluten från rätt till i folkpension ingående tilläggspension eller till invalidunderstöd allenast på grund av storleken av sin inkomst, han äger uppbära särskilt pensionsbelopp (utjämningspension), utöver honom tillkommande folkpension, eller särskilt invalidunderstödsbelopp (utjämningsunderstöd). De sagda förmånerna utgå för år räknat med följande belopp, nämligen a) för ogift person ävensom för den, vars make fyllt 60 år och ej för egen del åtnjuter tilläggspension, invalidunderstöd, utjämningspension eller utjämningsunderstöd, 170 kronor samt för annan 120 kronor, i båda fallen med avdrag av det belopp, varmed vederbörandes årsinkomst må överstiga den lägsta årsinkomst, som skulle hava uteslutit honom från rätt till tilläggspension eller invalidunderstöd; samt b) för den, som enligt a) är berättigad till utjämningspension, ytterligare ett belopp motsvarande en tredjedel av honom tillkommande folkpension.

I det föregående har omnämnts, att fattigvårdssamhälle jämlikt *lagen om kommunala pensionstillskott* äger ställa medel till förfogande för utgivande av understöd, vilka ej äro att betrakta såsom fattigvård. Dylika kommunala pensionstillskott kunna av fattigvårdsstyrelsen tillerkännas personer, som äro mantalsskrivna inom fattigvårdssamhället och där äga hemortsrätt i fråga om fattigvård och vilka uppbära folkpension, invalidunderstöd eller blindhetsersättning eller ändock finnas vara i behov av fattigvård. Liknande tillskott må utgivas till bland annat barn, vilka finnas vara i behov av fattigvård, oaktat för dem utgå barnbidrag. Vidare kunna i stället för fattigvård utgivas kommunala sjukvårdsbidrag till bestridande, gemensamt med pensionsstyrelsen, av kostnader för åtgärder till förebyggande eller hävande av arbetsoförmåga. I övrigt äger fattigvårdssamhället självt bestämma de

grunder, som böra iakttagas av fattigvårdsstyrelsen för beviljande av tillskott eller bidrag. Har sådant bestämmande ej skett, ankommer på fattigvårdsstyrelsen att bevilja tillskott och bidrag, i den mån styrelsen prövar nödvändigt.

Anknytning till folkpensioneringen äga jämväl *bestämmelserna om blindhetsersättning*. Sådan ersättning, som utgör 500 kronor om året, utgår till den, som saknar synförmåga eller vars synförmåga, sedan ljusbrytningsfel rättats, är så nedsatt, att han saknar ledsyn. Från rätten till blindhetsersättning äro vissa kategorier undantagna. Sålunda utgår icke blindhetsersättning till den, vars egen eller vars försörjningspliktiga anhörigas ekonomiska ställning är sådan, att blindhetsersättning rimligen icke bör utgå till honom eller till den som blivit blind efter fyllda 60 år. Även å blindhetsersättning utgår dyrtidstillägg, vilket för budgetåret 1945/46 är fastställt till 208 kronor, samt provisorisk förstärkning, uppgående till 108 kronor för år.

Enligt 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring voro pensionstilläggen förenade med barntillägg. Dessa barntillägg äga icke någon motsvarighet i folkpensioneringslagen utan äro ersatta med barnbidrag enligt *lagen om barnbidrag*. Barnbidrag enligt sistnämnda lag utgår till uppehälle och uppföstran åt barn, vars föräldrar, adoptivföräldrar, fader, adoptant eller adoptants make avlidit eller vars fader, styvfader, moder, adoptant eller adoptants make är arbetsoförmögen. Såsom arbetsoförmögen skall anses den, som på grund av varaktig oförmåga till arbete är berättigad till folkpension enligt folkpensioneringslagen. Barnbidrag utgår icke för längre tid än till och med den månad, under vilken barnet fyller 16 år. Barnbidragen äro dyrtidsgraderade och, då det gäller barn till folkpensionärer och änkor, i fråga om sin storlek även beroende av antalet barn. Barnbidragen reduceras, därest den arbetsoförmögnes årsinkomst överstiger visst belopp samt därest barnet självt har inkomst, som ej härrör från dess eget arbete. I övrigt överensstämma bestämmelserna i lagen om barnbidrag i många avseenden med bestämmelserna i folkpensioneringslagen. I likhet med folkpensionerna äro barnbidragen förenade med rätt till dyrtidstillägg.

Hela antalet folkpensionärer uppgick enligt av socialvårdskommittén lämnade uppgifter vid 1944 års utgång till 660 102 personer, därav 299 767 män och 360 335 kvinnor. Av dessa voro sammanlagt 143 279 under 67 år (invalidpensionstagare), medan 516 823 fyllt 67 år (ålderspensionstagare). Enbart avgifts- eller grundpension utgick till 10 855 invalidpensionstagare och 190 717 ålderspensionstagare. De övriga eller 132 424 invalidpensionstagare och 326 106 ålderspensionstagare åtnjöto tilläggspension, respektive invalidunderstöd. Antalet pensionstagare med pension enligt övergångsbestämmelserna till 1935 års lag var, såsom förut nämnts, 398 648 och antalet pensionstagare med pension enligt lagens huvudbestämmelser uppgick således till 261 454. Beträffande de nu återgivna siffrorna är att märka, att pensioner i ganska stor utsträckning utgå retroaktivt, varför hela antalet

pensionsberättigade vid 1944 års utgång torde ha varit något större än siffrorna giva vid handen.

Rörande de nuvarande pensionsförmånernas storlek har socialvårdskommittén i fråga om pensionstagare med högsta möjliga tilläggspension upplyst, att dessa under budgetåret 1944/45 i genomsnitt upp-
buro följande belopp i form av grundpension, dyrtidstillägg och provisoriska förstärkningar.

	Ogift kr.	Två makar, som båda ha folkpension kr.	Häri ingående grundpension (avgiftspension) kr.	
			Ogift	Två makar
Enligt övergångsbestämmelserna:				
Ortsgrupp 1	589	1 078	14	28
” 2	722	1 344	14	28
” 3	871	1 642	14	28
Enligt huvudbestämmelserna:				
Tilläggspensionärer:				
Ortsgrupp 1	605	1 110	76	152
” 2	733	1 366	72	144
” 3	879	1 657	69	138
Invalidunderstödstagare:				
Ortsgrupp 1	503	(906)	—	—
” 2	637	(1 174)	—	—
” 3	775	(1 450)	—	—

Totalkostnaderna för folkpensionerna (däri ej inberäknat blindhetsersättningar, barntillägg och barnbidrag) uppgingo för budgetåret 1944/45 till 304 295 000 kronor, till vilket belopp kommuner och landsting bidrogo med 53 190 000 kronor. Då under budgetåret inflöto pensionsavgifter med 63 518 295 kronor och räntor å folkpensioneringsfonden uppgingo till 29 590 661 kronor, uppgingo statsverkets nettoutgifter för budgetåret till omkring 158 miljoner kronor. Blindhetsersättningarna, vilka helt bekostas av statsverket, uppgingo för samma budgetår till omkring 2½ miljoner kronor.

För budgetåret 1945/46 torde kostnaderna för folkpensioneringen icke komma att nämnvärt avvika från föregående budgetårs siffra. I årets statsverksproposition (femte huvudtiteln, punkt 52) har jag emellertid uttalat mig för att under budgetåret 1946/47 provisoriska förstärkningar skola utgå med dubbla beloppet mot för närvarande. I händelse av bifall till detta förslag, varom särskild proposition torde böra avlätas till riksdagen, komma totalkostnaderna för folkpensioneringen att under nämnda budgetår stiga med 54 å 55 miljoner kronor till närmare 360 miljoner kronor, därav på kommunernas och landstingens del kommer att falla omkring 65 miljoner kronor.

I samband med denna kortfattade översikt över den nuvarande folkpensioneringen torde slutligen böra nämnas, att alltsedan folkpensioneringens

tillkomst vid sidan av den allmänna pensioneringen funnits en av pensionsstyrelsen omhändertahd, på frivilliga avgifter grundad pensionsförsäkring. Denna verksamhet har särskilt under senare tid erhållit en betydande omfattning.

Översikt över socialvårdskommitténs förslag.

Rörande behovet av en reform av den nuvarande folkpensioneringen har socialvårdskommittén anfört följande.

Mot den nuvarande folkpensioneringen ha särskilt under de senaste åren riktats allvarliga anmärkningar såväl inom riksdagen som i den allmänna diskussionen.

Den viktigaste anmärkningen har avsett pensionsförmånernas otillräcklighet. Man har gjort gällande, att pensionerna borde vara av sådan storlek att folkpensionärerna skulle med hjälp av desamma kunna erhålla en skälig försörjning utan att behöva anlita fattigvård eller annan offentlig eller enskild hjälpverksamhet. Å vissa orter lämnas visserligen kommunala pensionstillskott i betydande omfattning och av relativt tillfredsställande storlek, men i det stora flertalet kommuner förekomma icke kommunala pensionstillskott och i de kommuner, där de förekomma, äro de ofta förknippade med sådana villkor att en stor del av pensionärerna icke kunna komma i åtnjutande av desamma. Av avgörande betydelse är att de kommunala tillskotten utdelas efter individuell behovsprövning och sålunda icke ha pensions fixerade karaktär utan äro ett slag av offentlig hjälpverksamhet.

De under senaste åren beslutade tilläggen till folkpensionerna, dyrtidstilllägg och provisoriska pensionsförstärkningar, ha jämte den förbättrade arbetstillgången för icke fullgod arbetskraft dock enligt vad de av kommittén verkställda utredningarna utvisa lett till, att folkpensionärerna trots den rådande dyrtiden icke behövt i större utsträckning än före kriget anlita fattigvården. Såvitt kan bedömas av den av kommittén verkställda bostadsundersökningen torde sålunda under år 1943 av de tilläggpensionärer, som ej voro intagna å anstalt, 13,6 procent ha åtnjutit hemunderstöd från fattigvården, varjämte 3,8 procent av dem åtnjutit kommunala pensionstillskott. Detta skulle innebära, att bland samtliga tilläggpensionärer 53 500 erhöllo fattigvårdsunderstöd och 15 200 kommunala pensionstillskott. Siffrorna torde, såsom framgår vid jämförelser med fattigvårdsstatistiken, vara något för låga, beroende därpå, att pensionärer, som endast erhållit mindre tillfälliga understöd till inköp av bränsle eller dylikt, ej redovisats såsom understödstagare vid bostadsundersökningen. Av en förut omförmäld tablå framgår att hemunderstöd förekomma i långt större utsträckning i tätorterna än å den rena landsbygden. I Göteborg åtnjoto sålunda år 1943 icke mindre än 39,8 procent av tilläggpensionärerna hemunderstöd under det att motsvarande siffra för landsbygdens A-kommuner var 6,5 procent.

De nyss angivna ej särskilt höga siffrorna torde dock icke få tillmätas allt för stor betydelse, då det gäller att belysa behövligheten av större folkpensioner. Frågan om folkpensionernas storlek torde nämligen numera icke allenast vara en fråga om att lämna de gamla och arbetsoförmögna livets oundgängliga nödtröft utan i kanske högre grad en fråga om den levnads-

standard, å vilken dessa personer skola kunna leva. Den av kommittén verkställda bostadsutredningen utvisar enligt kommitténs mening, att folkpensionärernas bostadsstandard mångenstädes är mycket låg. De låga folkpensionerna leda också i många fall till att föräldrar måste för att kunna erhålla en dräglig försörjning bo hos sina barn eller att barnen innebo hos föräldrarna. Ofta torde detta varken vara tillfredsställande för föräldrarna eller för barnen, varjämte förhållandet kan antagas i viss mån verka hindrande å barnens familjebildning. Enligt kommitténs mening föreligger icke någon tvekan om nödvändigheten av att folkpensionerna förbättras. Målet bör härvidlag vara att åldringarna även under tider, då de icke kunna på sätt nu sker utnyttja sin arbetskraft, skola kunna erhålla en med hänsyn till den allmänna levnadsstandarden i samhället skälig försörjning utan att annat än i undantagsfall behöva anlita fattigvården eller den understödsform, som enligt kommitténs mening bör träda i stället för densamma. En omläggning av folkpensioneringen i sådan riktning står även i god överensstämmelse med socialvårdskommitténs riktlinjer för socialvårdens utformning, vilka syfta till att en behövande samhällsmedlem i regel skall kunna erhålla erforderlig hjälp genom en enda hjälpform.

Socialvårdskommittén föreslår i enlighet med det anförda betydande höjningar av de nuvarande pensionsförmånerna. Därjämte föreslås vissa kompletteringar av den nuvarande pensioneringen. En närmare redogörelse för förslagets innebörd i dessa hänseenden skall lämnas i det följande. Dessförinnan skola beröras vissa principiella frågor rörande folkpensioneringens uppbyggnad.

I systematiskt avseende bygger socialvårdskommitténs förslag till en reformerad folkpensionering i stort sett på 1935 års lag om folkpensionering. Enligt förslaget skola alltjämt pensionsavgifter erläggas under den arbetsföra åldern och rätten till folkpension omfatta såväl invaliditets- som ålderdomspension. Förslaget skiljer sig emellertid från den nuvarande lagen om folkpensionering därutinnan, att erläggandet av pensionsavgifter icke skall utgöra förutsättning för pensionsrätten. Pensionsavgifterna skola sålunda endast anses såsom ekonomiska bidrag till pensioneringen och någon individuell bokföring av desamma blir icke längre erforderlig. Pensionsavgifterna föreslås dock alltjämt skola redovisas till folkpensioneringsfonden och över denna tillföras statsregleringen. Såsom skäl härför har kommittén anført, att fondens förvaltningskostnader vore relativt sett synnerligen obetydliga samt att de fondmedel, som uppkomme inom pensionsstyrelsens frivilliga försäkring, lämpligen borde förvaltas hos styrelsen, varför folkpensioneringsfonden syntes böra bibehållas såsom en av pensionsstyrelsen förvaltrad fond. Härför talade även den omständigheten, att fonden till betydande del motsvarades av förpliktelser på grund av erlagda pensionsavgifter.

Kommittén har till ingående diskussion upptagit frågan huruvida, såsom för närvarande är fallet, invaliditetsförsäkringen bör vara sammanförd med ålderspensioneringen. Härutinnan har

kommittén erinrat, att majoriteten inom 1928 års pensionsförsäkringskommitté föreslog att invaliditetsförsäkringen skulle överföras till en därför mera lämpad gren av socialförsäkringen, nämligen sjukförsäkringen, varigenom folkpensioneringen kunde inskränkas till enbart ålderdomspensionering, samt att detta förslag väckt mycken förståelse, ehuru statsmakternas beslut gått i annan riktning. Med hänsyn till de överväganden som sålunda förekommit i samband med tillkomsten av 1935 års lag om folkpensionering och till kommitténs i april 1944 framlagda förslag till lag om allmän sjukförsäkring hade det för kommittén varit naturligt att utgå från att invaliditetsförsäkringen borde anknytas till sjukförsäkringen. Under utredningsarbetets gång hade emellertid allt större tveksamhet yppat sig huruvida detta vore den lämpligaste lösningen av förevarande spörsmål. Härom har kommittén anfört, att i fråga om utformningen av förmånerna rådde en principiell skillnad mellan det nuvarande systemet för invalidpensioneringen och den av kommittén föreslagna sjukförsäkringen. Kommittén har vidare anfört följande.

Den av kommittén föreslagna sjukförsäkringen utgår ifrån, att sjukpenningen skall ersätta genom sjukdom förlorad arbetsinkomst, så att den sjukes levnadsstandard och ekonomi i minsta möjliga mån skall påverkas av sjukdomen. Folkpensioneringslagen åter bygger på den principen, att pensionärerna skola erhålla en pension, som för dem möjliggör en draglig försörjning. Enligt kommitténs mening är den princip, som tillämpas i sjukförsäkringsförslaget avgjort att föredraga framför försörjningsprincipen, då fråga är om att täcka mera tillfälliga behov. Är däremot fråga om mera varaktiga förhållanden, är den i folkpensioneringslagen tillämpade principen, försörjningsprincipen, att föredraga. Det kan nämligen icke vara riktigt, att en person för all framtid skall väsentligen med hjälp av allmänna medel erhålla en försörjning, som är bättre än andras, därför att han vid en viss tidpunkt råkat ha större arbetsinkomst. En person, som blir varaktigt ur stånd att försörja sig, bör med andra ord vara pliktig att inrätta sin livsföring efter de förändrade förhållandena. Dessa synpunkter taga sig också uttryck i olika principer för finansieringen av de kontanta förmånerna inom sjukförsäkringen respektive folkpensioneringen. Den bättre försörjning, som vissa personer få enligt sjukförsäkringsförslaget än andra, bekostas väsentligen av dem själva, under det att förmånerna enligt folkpensioneringslagen väsentligen bekostas av det allmänna.

Härutöver har kommittén i nu ifrågavarande hänseende anfört följande.

Redan den omständigheten, att man inom sjukförsäkringen i princip måste fordra total arbetsoförmåga för utgivande av hel sjukpenning under det att man inom invaliditetsförsäkringen icke synes böra uppställa så stränga fordringar, bereder stora svårigheter, då det gäller att sammanföra de båda försäkringsgrenarna. Den nämnda omständigheten leder till, att rätten till invalidpension enligt nuvarande regler icke sällan inträder vid en tidigare tidpunkt, än den då rätt till sjukpenning inträder. En övergång till det av 1928 års pensionsförsäkringskommitté förordade systemet kan sålunda antagas medföra, att en del personer, vilka äro berättigade till invalidpension enligt nuvarande bestämmelser, icke skulle bli det enligt den nya lagstiftningen.

Härtill kommer att enligt socialvårdskommitténs förslag av landets vuxna befolkning allenast omkring $3\frac{3}{4}$ miljoner skulle bli sjukpenningförsäkrade, under det att denna befolknings hela antal, bortsett från dem som uppnått 67 års ålder och därför äro berättigade till ålderspension, uppgå till omkring $4\frac{1}{2}$ miljoner. Av de mera än $\frac{3}{4}$ miljon vuxna personer, som sålunda uteslängas från sjukpenningförsäkringen, måste en betydande del antagas vara sådana, som förr eller senare bli i behov av invalidpension.

Kommittén har i detta sammanhang upplyst, att enligt en av kommittén verkställd utredning allenast omkring 55 procent av de som under år 1943 erhållit invalidpension, skulle ha varit berättigade till invalidhjälp om denna utgjorts av en fortsatt sjukpenning. På grund härav och då enligt verkställda undersökningar invaliditetsprövningen inom folkpensioneringen numera fungerade i stort sett tillfredsställande, varjämte möjligheter funnes att ytterligare förbättra densamma, ansåge kommittén, att man icke utan tungt vägande skäl borde frångå det nuvarande sättet för invalidpensioneringens anordnande, särskilt som detta i olika avseenden medförde betydande fördelar. Pensionsåldern kunde sålunda utan för stora olägenheter fastställas relativt högt, om ålderspensioneringen vore sammanfogad med invalidpensioneringen, något som eljest icke vore möjligt. Vidare kunde den elasticitet, som förefunnes inom den nuvarande folkpensioneringen, i det att hänsyn kunde tagas till förvärvsmöjligheterna vid varje tidpunkt för den ej fullgoda arbetskraften och till förhållandena inom olika orter och förvärvsförhållanden, svårligen vinnas vid en invaliditetsförsäkring, som med nödvändighet så gott som uteslutande måste bygga på ett rent medicinskt bedömande.

Enligt vad kommittén vidare anfört medför det nuvarande systemet större möjligheter att utnyttja den restarbetskraft, som förefinnes hos dem som icke ha full försörjningsförmåga, varjämte den nuvarande invalidpensioneringen möjliggör pensionering av personer, vilka periodvis äro friska och periodvis äro sjuka, vilken möjlighet icke skulle föreligga, därest invalidhjälpens konstruerades på samma sätt som en sjukpenning. Kommittén har icke funnit några vägande skäl att utbryta invalidpensioneringen från folkpensioneringen föreligga.

Även i fråga om pensionsåldern har kommittén funnit anledning icke föreligga att föreslå någon avvikelse från vad för närvarande gäller. Kommittén har härom anfört följande.

Det torde enligt kommitténs mening icke kunna förnekas, att en pensionsålder av 67 år ligger ganska högt åtminstone beträffande vissa befolkningskategorier. I vissa andra länder är den dock högre, såsom t. ex. i Norge där den är fastställd till 70 år. I Danmark är pensionsåldern 60 år och i Storbritannien är den 65 år för män och 60 år för kvinnor såvitt angår dem, som omfattas av den obligatoriska sjukförsäkringen, samt 70 år för övriga personer. Enligt det i Storbritannien nyligen framlagda förslaget till socialreform utgå ålderspensioner endast till dem, som upphört med förvärvsarbete, dock tidigast vid 65 år för män och 60 år för kvinnor. Vid jämfö-

relser med vissa andra länder bör emellertid hållas i minnet att medellivslängden är ovanligt hög i Sverige, vilket leder till att pensionskostnaderna bli stora, samt att antagas kan att arbetsförmågan bland befolkningen i vårt land bibehållas till högre ålder än i många andra länder. Man kan sålunda icke utan vidare göra jämförelser med förhållandena i utlandet.

Kommittén har undersökt möjligheterna att sänka pensionsåldern dels generellt och dels för vissa grupper. Det har därvid visat sig, att en generell sänkning av pensionsåldern till 65 år för både män och kvinnor skulle öka folkpensioneringens utgifter med omkring 10 procent, under det att en sänkning till 65 år för männen och 60 år för kvinnorna skulle medföra en ökning med omkring 25 procent i förhållande till kostnaderna vid den nuvarande pensionsåldern. Bibehålles pensionsåldern för män vid 67 år men sänkes den för kvinnor till 62 år ökas kostnaderna med närmare 14 procent. Den befolkningsutveckling, som är att förvänta under de närmaste årtiondena, är av sådan art att den vid övervägandena om pensionsåldern bör tillmätas största vikt, därvid även bör beaktas nödvändigheten av att åldringarnas arbetskraft utnyttjas i största möjliga omfattning.

Rörande befolkningsutvecklingen har på kommitténs uppdrag professor Sten Wahlund verkställt en utredning, vilken såsom bilaga fogats vid kommitténs betänkande. Av utredningen framgår, att medan år 1942 antalet personer som uppnått 67 års ålder uppgick till omkring 520 000, motsvarande siffra för år 1947 kan beräknas till omkring 560 000. Den kommer därefter att successivt stiga och beräknas av Wahlund komma att uppgå till år 1950 590 000, år 1960 690 000, år 1970 800 000 och år 1980 920 000. Samtidigt tenderar befolkningen i den arbetsföra åldern att stagnera. Enligt Wahlunds beräkningar skulle rikets totala folkmängd, som år 1942 uppgick till omkring 6,5 miljoner invånare, komma att utgöra år 1947 6,7 miljoner, år 1950 6,9 miljoner, år 1960 7,2 miljoner, år 1970 7,4 miljoner och år 1980 7,6 miljoner invånare.

Kommittén har funnit dessa siffror med full tydlighet utvisa nödvändigheten av att iakttaga den allra största varsamhet vid pensionsålderns bestämmande, om det överhuvudtaget skall bli möjligt att i framtiden utgiva tillräckliga pensioner till dem, som bäst behöva sådana. Kostnaderna per 1 000 kronors pension komme sålunda att vid bibehållande av den nuvarande pensionsåldern stiga från 195,9 kronor per aktiv medborgare (fr. o. m. 16 t. o. m. 66 års ålder) år 1950 till 242,3 kronor år 1970 och 268,0 kronor år 1980. Sänktes pensionsåldern för både män och kvinnor till 65 år bleve motsvarande kostnader 219,5, 273,5 och 300,8 kronor. Bibehölles männens pensionsålder vid 67 år men sänktes kvinnornas till 62 år bleve motsvarande siffror 229,4, 285,6 och 311,0 kronor. Fastställdes pensionsåldern till 65 år för män och 60 år för kvinnor kunde samma kostnader beräknas till respektive 259,5, 326,0 och 352,8 kronor. Kommittén har, med hänsyn härtill och till nödvändigheten av att åldringarnas arbetskraft i möjlig mån utnyttjas, ansett en generell sänkning av pensionsåldern helt utesluten.

På anförda skäl har kommittén vidare avvisat tanken att införa en lägre

pensionsålder för sådana anställda, vilka måste lämna sin anställning redan vid 60 å 65 års ålder på grund av de stora fordringar å kroppskrafter och uthållighet som arbetet inom yrket ställde, samt hänvisat till möjligheterna att på frivillighetens väg ordna dessa anställdas pensionsförmåga för tiden mellan den faktiska pensionsåldern och den tidpunkt, då rätt till ålderspension från folkpensioneringen inträdde, ävensom till sambandet mellan invaliditets- och ålderdomsförsäkringen.

Med avseende å pensionsförmånernas storlek har socialvårdskommittén erinrat, att medan vår nuvarande folkpensionering i huvudsak vore ordnad individuellt, så att pensionsförmånerna i princip beräknades oberoende av vederbörandes civilstånd, praktiskt taget överallt i utlandet folkpensioneringen vore ordnad som en familjeförsäkring, d. v. s. så att de ogifta erhöles större pensioner relativt sett än de gifta. Kommittén har vidare anfört, att det vore en allmän erfarenhet från den svenska folkpensioneringen, att två makar, som båda hade folkpension, i regel hade avsevärt lättare att reda sig på sina pensioner än en ensamstående pensionär hade. Den av kommittén verkställda statistiska utredningen angående folkpensionärernas bostadsförhållanden m. m. utvisade, att de ensamstående pensionärernas hyres- och bränslekostnader vore i det närmaste lika stora som för äkta makar. Även den utredning angående folkpensionärernas levnadskostnader som socialstyrelsen verkställt i slutet av år 1943 utvisade, att de gifta pensionärernas levnadskostnader vore icke obetydligt lägre än de ogiftas per individ räknat. På grund härav har kommittén utgått från att äkta makar skulle relativt sett erhålla lägre folkpension än ensamboende pensionär.

Rörande frågan huru höga pensionsbeloppen böra vara för att nå det av kommittén för reformen uppställda målet att frigöra pensionstagarna från beroendet av understöd från fattigvården eller annan hjälpverksamhet har kommittén förklarat, att även om kommitténs undersökningar lämnat vissa vägledande upplysningar i fråga om den standard, på vilken folkpensionärerna existera, dessa uppgifter dock icke lämnade några preciserade hållpunkter. Ej heller kunde man finna sådana på näringsfysiologiska eller dylika grunder. Fixerandet av den minimistandard, som genom folkpensioneringen borde tillförsäkras invalider och åldringar, måste därför i väsentlig grad bli en bedömningsfråga. Med hänsyn till att den standard som för närvarande tillkomme personer, vilka vore beroende av det allmänna, åtminstone i vissa delar av landet torde få anses vara alltför knappt utmätt, vore det angeläget, att man vid bestämmande av pensionsbeloppen komme till belopp, vilka erbjöde en avsevärd förbättring i förhållande till de nu utgående högsta beloppen.

Kommittén har från dessa synpunkter funnit, att den totala folkpensionen lämpligen kunde bestämmas till för en ogift person 1 000 kronor om året och för äkta makar tillsammans 1 600 kronor om året.

Den nuvarande dyrortsgraderingen av folkpensionerna har kommittén funnit böra slopas och ersättas av särskilda bostadstillägg i de dyrare bostadsorterna, avsedda att täcka merkostnaderna för bostad och bränsle å dessa orter. Till motivering för förslaget i denna del har kommittén anfört följande.

Såsom framgår av 1943 års dyrortskommittés nyligen avgivna betänkande (SOU 1945: 32) föreligga fortfarande betydande skiljaktigheter i fråga om levnadskostnaderna å olika orter i vårt land. Dessa skiljaktigheter hänföra sig i väsentlig mån till utgifterna för skatter, hyra och bränsle. Sagda betänkande har utgått från den utgiftsbudget för man, hustru och två barn, som inrymmes inom ramen av lönen i elfte löneklassen enligt civila avlöningsreglementet. Uppenbarligen skilja sig folkpensionärernas levnadsförhållanden i högst avsevärd mån från en sådan familjs. På grund av det lägre inkomstläget spela skatterna en mindre roll för folkpensionärerna varjämte utgifterna för konsumtionsändamål bli lägre även relativt sett. Utgifterna för hyra och bränsle äro också lägre men ej lika mycket lägre som övriga utgifter. Dessa omständigheter leda till att skiljaktigheterna i fråga om levnadskostnaderna i olika orter beträffande folkpensionärerna huvudsakligen hänföra sig till bostads- och bränsleposterna. Detta antagande bestrykes av den bostadsutredning som socialvårdskommittén verkställt.

Angående resultatet av denna undersökning har kommittén anfört följande.

Av utredningen framgår tydligt att pensionärerna i ganska obetydlig utsträckning förhyra bostad å de billigare orterna, under det att detta är mycket vanligt å de dyrare orterna. Å de billigare orterna äga pensionärerna i stället i stor utsträckning de fastigheter, å vilka de bo, under det att detta är ganska sällsynt å de dyraste orterna. Kostnadsfritt upplåten bostad förekommer också i ojämeförligt flera fall å de billigare orterna än å de dyrare. Tydligt är sålunda att hyresfaktorn måste tillmätas en betydligt större vikt å dyrorterna än å de billigare orterna. Man måste med andra ord förutsätta, att ortstilläggen skola vara så avpassade, att de kunna å dyrorterna täcka kostnaderna för förhyrning av bostaden. För landsbygdens vidkommande åter betyder det belopp man anser erforderligt för bostad och bränsle i väsentlig mån att värdet av egen eller kostnadsfritt upplåten bostad vid inkomstberäkningarna bör upptagas till detta belopp. Även relativt låga bostadstillägg torde å landsbygden möjliggöra för pensionärerna att göra rätt för sig, då de innebo hos anhöriga, under det att detta icke i samma mån blir fallet i storstäderna.

Det bör i detta sammanhang bemärkas, att ungefär lika stor andel av pensionärerna innebo hos andra i storstäderna som å landsbygden. Detta förhållande torde förklaras därigenom, att pensionärerna i storstäderna i betydande omfattning icke haft råd att förhyra egen bostad. Å landsbygden däremot torde förklaringen till att så många innebo hos andra kunna sökas däri, att bostadsutrymmena icke sällan äro ganska stora å vissa jordbruksfastigheter samt uti det ännu på sina håll förekommande undantagssystemet. De sämre bekvämligheterna i landsbygdens bostäder och dessas ganska ofta ensliga belägenhet torde också vara omständigheter, som kunna föranleda till inneboende hos andra.

I fråga om kostnaderna för de förhyrda bostäderna föreligga enligt kommitténs undersökning mycket betydande variationer. Genomsnittskostnaden

för av pensionär förhyrd lägenhet varierar sålunda mellan 125 kronor i landsbygdens A-kommuner och 727 kronor i Stockholm. För de tre dyrortsgrupperna voro genomsnittssiffrorna 175, 381 och 632 kronor. Genomsnittskostnaden för hela riket är 367 kronor. Även inom resp. dyrortsgrupper äro variationerna betydande.

Bostadskostnaderna för pensionärer med egen fastighet varierade också betydligt eller från 72 kronor i landsbygdens A-kommuner till 570 kronor i Stockholms stad. Inom de olika dyrortsgrupperna voro kostnaderna resp. 101, 238 och 447 kronor. Genomsnittskostnaderna för hela riket voro 148 kronor. Kommittén har emellertid i sin statistiska utredning framhållit, att kostnaderna för de egna fastigheterna i vissa fall torde ha blivit för lågt angivna i de av kommittén inhämtade uppgifterna, enär man ofta förbisett underhållskostnaderna för fastigheterna. Även i fråga om utgifterna för bostad i egen fastighet förekomma stora variationer inom resp. dyrortsgrupper.

Vid bedömandet av de ovan angivna hyreskostnadssiffrorna måste beaktas, att dessa avse även lägenheter med centralvärme beträffande vilka uppvärmningskostnaden ingår i hyran. Lägenheterna med centraluppvärmning förekomma relativt sett i större omfattning i dyrorterna än å billigaste ort. I ortsgrupp 1 betingade för ensamboende pensionärer bostäder bestående av ett rum eller ett kök eller ett rum med kokvrå utan värme 107 kronor och med värme 151 kronor. Motsvarande siffror för andra ortsgruppen voro 199 och 287 kronor och för tredje ortsgruppen 343 och 466 kronor. Lägenheter om ett rum och kök, två rum eller två rum med kokvrå betingade utan värme för ensamboende pensionär 150 kronor i första, 292 kronor i andra och 472 kronor i tredje ortsgruppen under det att sådana lägenheter med värme kostade resp. 223, 496 och 822 kronor. För två makar ligga kostnaderna i regel något högre än för en ensamboende.

Kommittén har anmärkt, att mot de siffror som framkommit vid kommitténs undersökning kunde riktas den anmärkningen, att de icke återspeglade det verkliga behovet utan endast vore ett uttryck för det faktiska förhållandet, eller med andra ord att siffrorna angåve kostnaderna för de bostäder pensionärerna faktiskt hade, men icke kostnaderna för sådana bostäder som de skäligen borde kunna ha tillgång till. Enligt 1939 års hyresräkning vore emellertid förhållandet mellan hyreskostnaderna å olika orter ungefär detsamma som enligt kommitténs utredning, ehuru hyresbeloppen i stort sett voro något lägre enligt kommitténs utredning än enligt hyresräkningen.

På grund av det anförda har kommittén funnit tydligt, att en pensionär behövde större belopp för sin försörjning om han bodde i en storstad än om han bodde på landsbygden. Det förhållandet att bostäderna i städerna i avsevärt större utsträckning vore försedda med sådana bekvämligheter som vatten, avlopp och avträde inomhus kunde icke i och för sig rubba detta faktum. Däremot kunde det motivera, att de tillägg till pensionerna som vore behöfliga i de dyrare bostadsorterna delvis finansierades av vederbörande kommun.

Rörande bostadstilläggens utformning har kommittén anfört följande.

Inom kommittén ha öfvervägts åtskilliga olika alternativ för bostadstilläggens utformning. Man kan sålunda tänka sig, att tillägg beviljas efter individuell prövning under hänsynstagande till de faktiska bostadskostnaderna och pensionärens möjligheter att ordna sin bostadsfråga. Denna lösning synes kommittén emellertid vara mycket litet tillfredsställande. De pensionsbeviljande myndigheterna skulle enligt densamma bli nödsakade att taga ställning till sådana frågor, som huruvida sökandens bostad vore av onödigt hög kvalitet, om den vore för stor, om sökanden kunde vara bosatt inom en annan del av kommunen, där bostäderna vore billigare, om någon annan bostad funnes att tillgå i den öppna marknaden, om sökanden hade möjlighet att få plats å något pensionärshem eller i någon stiftelse, hur stor sökandens andel i bostadskostnaden kunde anses vara, när han sammanbodde med andra personer, hur stor del av en eventuell helinackorderingskostnad, som belöpte på bostaden o. s. v. Eftersom icke någonstädes finnas bostäder av lämplig beskaffenhet och med samma prisläge för alla pensionärer, skulle vid en sådan anordning en del pensionärer, som bodde i dåliga bostäder, icke få mera kontanta medel att röra sig med än andra, som bodde i avsevärt bättre och bekvämare bostäder. Anordningen skulle säkerligen också leda till, att pensionärerna skulle göra vad de kunde för att skaffa sig bättre och sålunda dyrare bostäder, varigenom kostnaderna successivt skulle stiga. Ur pensionärernas synpunkt skulle anordningen medföra den nackdelen, att de icke skulle ha någon viss kostnadsram, inom vilken de kunde ordna sin livsföring, utan de skulle de facto vara underkastade en behovsprövning, som säkerligen mångenstädes komme att bli av sådan natur, att skillnaden mellan folkpension och fattigvård icke bleve den man kan önska.

Ett *andra alternativ* till frågans lösning är, att man har lika stora och relativt låga bostadstillägg inom hela riket, vilka kunna antagas i flertalet fall vara tillräckliga för dem, som bo å billigaste ort eller själva äga bostadsfastighet eller äro inackorderade hos anhöriga eller äro intagna å anstalter. Beträffande dem, som måste förhyra bostäder för högre belopp eller vilkas nödvändiga utgifter för egen fastighet bevisligen äro högre än det allmänna bostadsbidraget, skulle vissa förhöjningar utgå efter individuell prövning, därvid man emellertid icke skulle taga hänsyn till sökandens ekonomiska ställning i allmänhet utan endast till hans bostadsutgifter. Vid en sådan lösning likaväl som vid en lösning enligt det första alternativet bleve det säkerligen nödvändigt att införa vissa maximibelopp för de särskilda tilläggens storlek, vilka maximibelopp måste dyrortsgraderas. Det andra alternativet är uppenbarligen mera tillfredsställande än det första men skulle leda till, att inom dyrorterna praktiskt taget alla pensionärer, som icke vore intagna å anstalt eller bodde hos anhöriga, skulle bli underkastade en individuell prövning, vilket däremot icke bleve fallet å landsbygden. I fråga om dyrorterna komme sålunda vid detta system att uppkomma samma svårigheter som enligt det första alternativet. För folkpensionärerna i dyrorterna skulle detta säkerligen synas som en orättvisa, och för pensionsmyndigheterna därstädes bleve anordningen synnerligen betungande.

Ett *tredje alternativ* är, att generella tillägg införas, vilka äro graderade efter bostadskostnaderna å de olika orterna på ett sådant sätt att det blir möjligt för det stora flertalet pensionärer att inom tilläggets ram ordna sin

bostadsfråga. Däremot kunna vid en sådan anordning bostadstilläggen icke göras så höga, att även de pensionärer, som förhyra bostäder för väsentligt högre hyror än genomsnittet, få sina bostadskostnader täckta. Det kan icke heller anses vara vare sig behövt eller önskvärt, att folkpensioneringen betalar topphyror, enär i sådant fall pensionärerna komma att konkurrera om de mera centralt belägna bostäderna, vilka i första hand synas böra förbehållas dem, vilka på grund av sitt arbete ha behov av att bo centralt. Detta alternativ innebär framför det andra alternativet den fördelen, att de flesta pensionärer även å dyrorterna skulle kunna utan individuell prövning ordna sin bostadsfråga. Det erbjuder också större möjligheter för pensionärerna att, därest de så önska, skaffa sig inackordering hos släkt eller andra även å dyrorterna. Alternativet lider emellertid, liksom även fallet i viss mån måste bli enligt första och andra alternativen, av den nackdelen att det inom alla ortsgrupper kommer att finnas ett visst antal pensionärer, vilka av en eller annan anledning icke kunna förskaffa sig tillfredsställande bostad inom den ekonomiska ram, som folkpensionen och de egna tillgångarna erbjuda. Dessa folkpensionärer komma att även i fortsättningen bli hänvisade till att söka ett supplerande understöd i form av fattigvård eller kommunalt pensionstillskott.

Kommitténs förslag bygger på det tredje alternativet, därvid emellertid bostads- och bränslekostnaderna å billigaste ort inarbetats i tilläggspensionen. Bostadstilläggen komma sålunda att avse merutgifterna för bostad och bränsle i de ur bostadskostnadssynpunkt dyrare orterna.

I fråga om bostadskostnadsgrupperingen har kommittén anfört följande.

Kommittén har funnit att ett system med allenast tre ortsgrupper icke är tillfyllest, enär skillnaden i bostadstilläggens storlek vid ett sådant system måste bli alltför stor, om bostadstilläggen skola göras något så när effektiva. Det må anmärkas, att det redan nu befunnits nödvändigt att för vissa gränsorter tillämpa särskilda bestämmelser i fråga om pensionernas storlek, varigenom antalet ortsgrupper för närvarande i viss mån är fem. Å andra sidan bör det uppenbarligen ur administrativ synpunkt undvikas, att antalet grupper blir alltför stort. Kommittén föreslår därför, att de olika orterna inom landet med hänsyn till bostads- och bränslekostnaderna skola indelas i fem bostadskostnadsgrupper. Det bör bemärkas, att denna ortsgruppering kommer att skilja sig från annan ortsgruppering i två avseenden, nämligen dels i det avseendet att den allenast avser bostad och bränsle och icke övriga levnadskostnader och dels i det avseendet att den i huvudsak skall taga sikte på bostäder av det slag som gemenligen bebos av folkpensionärer. Även 1943 års dyrortskommitté har i sitt nyligen avgivna betänkande (SOU 1945: 32) föreslagit ett system med fem ortsgrupper. Socialvårdskommittén har undersökt huruvida det skulle låta sig göra att begagna den sålunda föreslagna dyrortsindelningen även för folkpensioneringens del. Med hänsyn till vad ovan anförts om beskaffenheten av en för folkpensioneringen lämplig ortsgradering och till att skatteposten, som i en allmän dyrortsgradering är av stor betydelse, är mindre betydelsefull för folkpensionärerna, har detta icke låtit sig göra.

Kommittén har avsett, att allenast Stockholm skall hänföras till femte ortsgruppen. Till fjärde ortsgruppen torde i huvudsak komma att hänföras

Göteborg och vissa av Stockholms förorter, till tredje ortsgruppen Malmö och flertalet andra större och medelstora städer och samhällen. Till andra ortsgruppen skulle hänföras återstående städer och samhällen ävensom förorter till vissa städer och ett ganska stort antal landskommuner. Till första ortsgruppen skulle sålunda komma att hänföras i huvudsak endast den rena landsbygden. Vad nu sagts avser uppenbarligen endast att angiva vissa konsekvenser av den föreslagna ortsindelningen och icke att i fråga om detaljerna föregripa en blivande på statistiskt underlag grundad ortsgrupping. Enligt förslaget skall förevarande ortsgrupping verkställas av socialstyrelsen samt revideras vart tionde år.

Kommittén föreslår att bostadstilläggen för ogift pensionär i de fyra högsta ortsgrupperna skola bestämmas till respektive 150, 300, 450 och 600 kronor samt för gift pensionär till respektive 100, 200, 300 och 400 kronor (för makar som båda ha tilläggspension alltså sammanlagt 200, 400, 600 och 800 kronor).

Fördelar man de föreslagna pensionsbeloppen å dels det belopp, vartill kostnaden för bostad och bränsle kan antagas uppgå, och dels det belopp, som återstår för övriga levnadskostnader, erhåller man, under förutsättning att övriga levnadskostnader beräknas till samma belopp i alla bostadskostnadsgrupper, enligt kommittén följande siffror:

	Bostadskostnadsgrupp				
	I kr.	II kr.	III kr.	IV kr.	V kr.
Ensamstående:					
Bostad och bränsle	200	350	500	650	800
Övriga levnadskostnader	800	800	800	800	800
Summa	1 000	1 150	1 300	1 450	1 600
Makar:					
Bostad och bränsle	250	450	650	850	1 050
Övriga levnadskostnader	1 350	1 350	1 350	1 350	1 350
Summa	1 600	1 800	2 000	2 200	2 400

Någon indexreglering av folkpensionerna har icke föreslagits av socialvårdskommittén, som i detta hänseende anfört följande.

I Danmark äro folkpensionerna förenade med rörliga tillägg. Kommittén har emellertid icke föreslagit sådana tillägg, när dessa medföra ett mycket betydande merarbete i fråga om pensionernas uträkning och utbetalning, om de skola anslutas till växlingarna i penningvärdet. Det synes icke heller nödvändigt att ändra folkpensionernas storlek vid mindre betydande växlingar i prisnivån. Av socialstyrelsens förut berörda undersökning framgår sålunda att folkpensionärernas levnadskostnader synas vara underkastade mindre variationer än levnadskostnaderna för hela folket. Därtill kommer den omständigheten, att om levnadskostnaderna komma att sjunka kort tid efter det att folkpensioneringsreformen genomförts, även pensionsbeloppen skulle komma att sänkas.

Skulle en sådan höjning av folkpensionärernas levnadskostnader inträda, att statsmakterna finna behov föreligga av procentuella dyrtidstillägg böra sådana införas genom särskilt beslut. Anordningen med för hela riket lika tilläggspensioner förenade med bostadstillägg underlättar i hög grad möjligheten att införa rättvist avvägda dyrtidstillägg, i det att olika procent-satser kunna tillämpas med avseende å tilläggspensionerna och å bostads-tilläggen.

Spörsmålet i vad mån folkpensionerna skola vara beroende av inkomstprövning har utförligt diskuterats av socialvårdskommittén, som till övervägande upptagit jämväl frågan om pensionsförmånernas beroende av erlagda pensionsavgifter. I detta hänseende har kommittén påpekat, att därest folkpensioneringen helt eller till mera avsevärd del skulle grundas på avgiftsbetalning, pensionsavgifterna uppenbarligen måste bli av en helt annan storleksordning än de nuvarande avgifterna. På anförda skäl har kommittén funnit en sådan lösning icke böra ifrågakomma utan folkpensioneringen såsom hittills böra i huvudsak finansieras med skattemedel. Emellertid har kommittén funnit vissa skäl kunna åberopas för att pensionsrätt i viss omfattning skall tillkomma alla avgiftsbetalare och har härutinnan anført följande.

Den stora del av svenska folket, som erlagt pensionsavgifter enligt 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring, torde sålunda ha en ovillkorlig rätt att få tillförsäkrad valuta för de erlagda avgifterna. Även om motsvarande rätt icke kan anses föreligga på grund av avgifter erlagda enligt den nuvarande lagen om folkpensionering har dock gemene man bibragts den uppfattningen, att erläggande av pensionsavgifter medför rätt under alla förhållanden till åtminstone ett visst mindre pensionsbelopp. Ett borttagande av grundpensionerna skulle på grund av de sagda omständigheterna framtvinga övergångsbestämmelser, vilka skulle vara ur administrativ synpunkt betungande och sträcka sig mycket långt fram i tiden. Ur psykologisk synpunkt torde det också vara värdefullt, att alla människor, även de mest välsituerade, äga uppbära folkpension. Skulle man framdeles finna sig kunna övergå till en pensionering grundad å större pensionsavgifter, finnes en grund att bygga på, om man inom folkpensioneringen bibehåller systemet med vissa grundpensioner, till vilka alla ha rätt. — Vid det nu förda resonemanget huruvida grundpensioner böra utgå eller icke har kommittén i viss mån utgått ifrån att liksom nu är fallet större delen av den folkpension, som är erforderlig för uppehållet, skall utgöras av en »tilläggspension» utgående efter inkomstprövning. Emellertid har kommittén även uppgjort förslag till en lösning, som i princip innebär att hela ålderspensionen (frånsett bostadstillägg) utgår utan inkomstprövning eller med andra ord att alla medborgare vid viss ålder, oberoende av inkomst och förmögenhet, bli berättigade till lika stor folkpension. Vid en sådan lösning av folkpensioneringsfrågan saknar uppenbarligen diskussionen om grundpensionernas vara eller icke vara allt intresse.

I fråga om inkomstprövningen har kommittén uttalat, att det kunde synas naturligt att de förmåner som finansierades med allmänna medel endast utginge till personer som hade direkt behov av dem. Mot de nuvarande reg-

lerna om de egna inkomsternas inverkan å folkpensionernas storlek — de s. k. avdragsreglerna — hade emellertid vid upprepade tillfällen framställts anmärkningar i olika avseenden. De viktigaste av dessa ginge ut på att genom reglerna de enskilda medborgarnas vilja att själva sörja för sin ålderdom, t. ex. genom hopsamlande av sparmedel eller ordnande av pensionsförsäkring, förminskades samt att pensionstagarna genom reglerna förhindrades att utnyttja sin arbetskraft. Vidare hade gjorts gällande, att dessa regler ledde till att arbetsgivarna bleve mindre intresserade av att på ett effektivt sätt sörja för sina anställda.

I anslutning till det sagda har kommittén för egen del anfört följande.

Enligt kommitténs mening är det av största vikt att sparsamheten befrämjas och att medborgarna känna sig ansvariga för sin egen försörjning jämväl sedan de uppnått sådan ålder, att de måste upphöra med sitt arbete. Ur såväl den enskildes som det allmännas synpunkt är det också av stor betydelse att folkpensionärernas liksom även andra partiellt arbetsföras arbetskraft i möjlig mån kommer till användning. Den förstnämnda omständigheten berör huvudsakligen ålderspensioneringen under det att den sistnämnda är av betydelse för såväl ålders- som invalidpensioneringen. Folkpensioneringens utformning är av betydelse för arbetsgivarnas möjligheter att pensionera sina anställda i fråga om såväl ålderspensioneringen som invalidpensioneringen, därvid dock ålderspensioneringens utformning är av största betydelse.

Av vad nu sagts framgår att skälen för att icke göra folkpensionerna beroende av inkomstprövning äro flera och i viss mån starkare i fråga om ålderspensioneringen än i fråga om invalidpensioneringen. Härtill kommer att förutsättningen för att invaliditet skall anses föreligga innan rätten till ålderspension inträder är den, att arbetsförmågan är högradigt nedsatt. Tillvaron av en hög arbetsinkomst innebär i sig själv ett indicium för att invalidpension ej bör utgå. Vid invaliditetsprövningen måste sålunda ofta den pensionssökandes förvärvsmöjligheter beaktas. Otivelaktigt underlättas denna prövning, om möjlighet förefinnes att göra pensionens storlek beroende av arbetsinkomsten, så att alternativet icke måste vara avslag eller full pension. Denna synpunkt gäller också, då arbetsförmågan successivt återvänder. Skulle hela pensionen indragas på en gång då arbetsförmågan nått en viss gräns, komme resultatet måhända att bli motsatsen till det önskade, nämligen det att pensionstagaren ej vågade utnyttja sin arbetskraft. Även icke inkomstprövade invalidpensioner kunna sålunda verka konserverande å arbetsoförmåga. Det kan slutligen antagas att om förhållandevis hög invalidpension utgäves utan inkomstprövning, sådan pension skulle i långt större utsträckning än eljest sökas av personer, vilkas invaliditet är tveksam och vilka måhända på grund av sin ekonomiska ställning ej äro i oundgängligt behov av folkpension. På grund av vad nu sagts har kommittén ansett det icke vara tillrådligt att till förtidsinvaliderna utan inkomstprövning utgiva större del av folkpensionen än den relativt blygsamma grundpension, vilken kommittén såsom tidigare angivits funnit böra utgå. Det föreliggande förslaget innebär sålunda att folkpensionen till dem, som icke fyllt 67 år, skall vara inkomstprövad utom såvitt angår en viss icke särskilt stor grundpension.

Vad angår ålderspensionerna föreligga såsom ovan angivits starka skäl för att folkpensionerna skola utgå utan hänsyn till arbets- och andra inkomster. Därest så kunde ske skulle folkpensionen — förutom att i sig själv utgöra en relativt dräglig försörjning — vara en plattform å vilken den enskilde medborgaren efter förmåga kunde bygga vidare, då det gällde ålderdomsförsörjningen, och vilken av arbetsgivarna kunde påbyggas med pensioner av önskvärd storlek åt de anställda. Emellertid medför en sådan lösning, såsom framgår av kostnadsberäkningarna, ganska avsevärt högre utgifter än en lösning som innebär bibehållande av inkomstprövning jämväl för åldringarna. Uppenbarligen kan man också — även om man häremot invänder, att de välsituerade genom sina skatter få mer än till fullo betala de pensioner som skulle tillkomma dem om inkomstprövningen slopas — göra gällande att merkostnaden kan begagnas för att tillgodose mera trängande behov, om det överhuvud låter sig ur statsfinansiell synpunkt göra att åstadkomma de erforderliga medlen. I fråga om valet av olika alternativ i förevarande avseende må påpekas, att alternativen ur kostnadssynpunkt alltmer närma sig varandra ju liberalare avdragsreglerna göras i alternativet med inkomstprövning.

Kommittén har i fråga om ålderspensionerna framlagt tre olika alternativ. Enligt ett av dessa, *alternativ I*, skall ålderspension vara i lika mån beroende av den pensionsberättigades inkomster som invalidpension. Detta alternativ är sålunda utformat på samma sätt som den nu gällande lagstiftningen. Det andra alternativet, *alternativ II*, skiljer sig från alternativ I därigenom att grundpensionen till åldringarna avsevärt höjts och tilläggspensionen minskats i motsvarande mån. *Alternativ III* slutligen innebär att grundpensionen och tilläggspensionen för åldringarna sammanslagits till en utan inkomstprövning utgående allmän ålderspension. Även enligt alternativ III kommer emellertid inkomstprövning för åldringarna att förefinnas, nämligen i fråga om bostadstilläggen. Kommittén har nämligen ansett det riktigast att den icke inkomstprövade delen av folkpensionen göres lika stor i hela riket och att bostadstilläggen böra begränsas till dem som ha behov av desamma.

De maximala pensionsförmånernas storlek enligt de olika alternativen framgå av följande uppställning.

Enligt samtliga alternativen beräknas invalidpension på följande sätt:

	Bostadskostnadsgrupp:				
	I	II	III	IV	V
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
<i>Ogift pensionstagare.</i>					
Grundpension	200	200	200	200	200
Tilläggspension	800	800	800	800	800
Bostadstillägg	—	150	300	450	600
Summa: 1 000	1 000	1 150	1 300	1 450	1 600

	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
<i>Makar, som båda ha tilläggspension, tillsammans.</i>					
Grundpension	400	400	400	400	400
Tilläggspension	1 200	1 200	1 200	1 200	1 200
Bostadstillägg	—	200	400	600	800
Summa:	1 600	1 800	2 000	2 200	2 400

Enligt alternativ I beräknas ålderspension på samma sätt som angivits för invalidpensioner.

Enligt alternativ II beräknas ålderspension på följande sätt:

	I Kr.	Bostadskostnadsgrupp: II Kr.	III Kr.	IV Kr.	V Kr.
<i>Ogift pensionstagare.</i>					
Grundpension	600	600	600	600	600
Tilläggspension	400	400	400	400	400
Bostadstillägg	—	150	300	450	600
Summa:	1 000	1 150	1 300	1 450	1 600

	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
<i>Makar, som båda ha tilläggspension, tillsammans.</i>					
Grundpension	1 200	1 200	1 200	1 200	1 200
Tilläggspension	400	400	400	400	400
Bostadstillägg	—	200	400	600	800
Summa:	1 600	1 800	2 000	2 200	2 400

Enligt alternativ III beräknas ålderspension på följande sätt:

	I Kr.	Bostadskostnadsgrupp: II Kr.	III Kr.	IV Kr.	V Kr.
<i>Ogift pensionstagare.</i>					
Allmän ålderspension	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Bostadstillägg	—	150	300	450	600
Summa:	1 000	1 150	1 300	1 450	1 600

	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
<i>Makar, som båda ha tilläggspension, tillsammans.</i>					
Allmän ålderspension	1 600	1 600	1 600	1 600	1 600
Bostadstillägg	—	200	400	600	800
Summa:	1 600	1 800	2 000	2 200	2 400

Med hänsyn till de nackdelar, som äro förenade med relativt stora och av inkomstprövning beroende ålderspensioner, har kommittén funnit sig icke kunna förorda utformning av ålderspensionerna enligt alternativ I. Valet borde stå mellan alternativen II och III. Av kommitténs ledamöter ha ordföranden herr Eriksson, herrar Bexelius, Hartmann och Wangson samt fru Nordgren funnit ålderspensionerna böra beräknas enligt alternativ II, under det att övriga ledamöter, nämligen herrar Hagård, Höjer, Olsson, Skoglund och Wallén uttalat sig för alternativ III.

I fråga om de skäl som kunna anföras för de olika alternativen har enligt kommittén till förmån för *alternativ II* anförts bland annat följande.

Så länge folkpensionerna äro så begränsade som även enligt förevarande förslag blir fallet kan det knappast anses lämpligt att utgiva lika stora pensioner till personer, vilka icke för sitt uppehälle äro i väsentlig mån beroende av pensionerna, som till dem beträffande vilka detta är förhållandet. Pensionsförmåner böra med andra ord rimligen vara högre till dem, som i hudsak allenast ha sin folkpension att leva av, än till dem, som därutöver åtnjuta kanske betydande egna inkomster. Därför att man vill förbättra folkpensionerna för personer, som verkligen behöva dem, är det icke en given konsekvens att man tillerkänner de övriga medborgarna lika stora pensioner. De befolkningsgrupper som i inkomsthänseende ligga mellan dem, som sakna egna inkomster, och dem, som ha betydande sådana, tillgodoses i skälig mån även enligt förevarande alternativ. Jämväl enligt detta alternativ bliva möjligheterna att finna användning för åldringarnas arbetskraft samt för arbetsgivarna att ordna pensioneringen för sina anställda tillfredsställande och avsevärt större än för närvarande. Alternativet ansluter sig närmare än alternativ III till den nu gällande lagstiftningen, varför anpassningen efter de nya bestämmelserna av t. ex. nu utgående tjänstepensioner och liknande förmåner bör bli lättare enligt detta alternativ än enligt alternativ III. Icke heller enligt alternativ III undgår man inkomstprövning beträffande åldringarna — såväl bostads- som hustrutilläggen bli sålunda beroende av inkomstprövning. Den stora gruppen invalidpensionärer, liksom även änkepensionärerna, bli därjämte underkastade inkomstprövning enligt såväl alternativ II som alternativ III. Att man enligt alternativ III slipper inkomstprövning beträffande en stor grupp pensionärer blir därför relativt sett av mindre betydelse. De personer, som under hela sin avgiftspliktiga tid erlagt högsta pensionsavgift erhålla enligt alternativ II så gott som exakt den valuta i form av grundpension, som enligt försäkringstekniska grunder bör tillkomma dem, varför grundpensionens storlek väl korresponderar med den föreslagna högsta pensionsavgiften. Slutligen bör icke förglömmas att alternativ III ur statsfinansiell synpunkt är avsevärt mera betungande än alternativ II.

Rörande *alternativ III* har kommittén yttrat följande.

Till förmån för alternativ III har i första hand påpekats att enligt detta alternativ all inkomstprövning utom för erhållande av hustrutillägg blir obehörlig beträffande åldringarna i den lägsta bostadskostnadsgruppen. I denna bostadskostnadsgrupp, som i stort sett omfattar den rena landsbygden, är inkomstprövning av naturliga skäl förenad med särskilda svårigheter. Även i de övriga bostadskostnadsgrupperna kommer för åldringarna huvudparten av folkpensionen att utgå utan inkomstprövning. Detta kan antagas leda till att också en del till mindre bostadstillägg berättigade personer endast söka

den allmänna ålderspensionen. Därjämte bli jämväl i dessa bostadskostnadsgrupper möjligheterna att begagna folkpensionen såsom grundval för en god ålderdomsförsörjning med hjälp av pensioner från arbetsgivare, livräntor, sparkapital eller eget arbete större enligt detta alternativ än enligt något av de andra alternativen. Folkpensioneringen förhindrar med andra ord icke i större mån sparsamhet och förtänksamhet samt användning av åldringarnas arbetskraft, därest den utformas enligt alternativ III. Ur moralisk synpunkt är det av stor betydelse att folkpensioneringen icke utformas så att frestelse uppstår att genom överförande av tillgångar på annan eller undandöljande av tillgångar eller inkomster förskaffa sig större pension än som rätteligen bör utgå. I detta avseende är alternativ III mera tillfredsställande än de övriga alternativen. Den omständigheten att även ett mindre antal personer med mera betydande egna inkomster enligt detta alternativ kunna erhålla lika stor ålderspension som övriga medborgare kommer att tydligt markera att folkpension icke har understöds utan pensions karaktär, något som är mycket önskvärt. Det kan även anses skäligt att de, som genom beskattningen i särskilt hög grad haft och ha att bidraga till folkpensioneringens finansiering, få åtnjuta i huvudsak samma förmåner som övriga medborgare. Den beräknade kostnadsskillnaden mellan alternativen II och III är visserligen icke obetydlig men reduceras genom de större besparingar å pensioner till i allmän tjänst anställda personer och dessas familjemedlemmar, som bli möjliga enligt detta alternativ, samt därigenom att till det allmänna i form av skatter återinflyter en betydande del av kostnadsskillnaden mellan alternativen. Att administrationskostnaderna måste bli lägre enligt alternativ III än enligt alternativ II torde med tydlighet framgå därav, att enligt förstnämnda alternativ allenast omkring en tredjedel av folkpensionerna till åldringarna blir beroende av inkomstprövning under det att enligt alternativ II motsvarande andel blir omkring tre fjärdedelar. Vad som anförts utgör sannolika skäl för att alternativ III på lång sikt blir samhällsekonomiskt fördelaktigare än alternativ II.

Vad angår avdragsreglerna i övrigt har kommittén föreslagit att den s. k. avdragsfria inkomsten, som för närvarande utgör 200 kronor, skall höjas till 400 kronor för ogift och 600 kronor för två makar. Kommittén har i fråga om avdragsreglerna ytterligare anfört följande.

Avdragsfaktorn i fråga om inkomst överstigande den avdragsfria är enligt folkpensioneringslagens nuvarande lydelse $\frac{5}{10}$. Med hänsyn till utformningen av dyrtidstillägg och provisoriska pensionsförstärkningar är avdragsfaktorn emellertid i verkligheten $\frac{2}{3}$ — $\frac{3}{4}$. Ur synpunkten att uppmuntra till sparsamhet och arbetsvilja bör avdragsfaktorn uppenbarligen vara låg under det att den, därest man genom densamma önskar utesluta personer med sådan inkomst att de ej för sin försörjning ha behov av tilläggs pension, bör vara hög. Det låter sig uppenbarligen göra att, såsom skett i Danmark, vid en viss inkomstgräns minska pensionen med hela inkomsten. I dylikt fall har pensionstagaren ingen som helst förmån av de inkomstbelopp som ligga ovanför inkomstgränsen (såvida de ej äro så stora att de helt utesluta från pensionsrätt). Kommittén har därför icke velat beträda denna väg. Kommitténs förslag innebär att inkomster utöver den avdragsfria intill 400 kronor för ogift och 300 kronor för annan medföra avdrag med $\frac{5}{10}$ av inkomstens belopp varemot överskjutande inkomst, då fråga är om invalidpension eller ålderspension som utgår jämlikt alternativ I, medför avdrag med $\frac{8}{10}$ av inkomst-

beloppet. Då fråga är om ålderspension jämlikt alternativen II och III samt änkepension har det emellertid visat sig möjligt att bibehålla avdragsfaktorn $\frac{5}{10}$ utan inskränkning.

De inkomstgränser vid vilka rätt till de inkomstprövade pensionsförmåerna upphör komma enligt kommitténs förslag att uppgå till följande belopp:

Invalidpension och enligt alternativ I utgående ålderspension.

	Bostadskostnadsgrupp:				
	I	II	III	IV	V
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Ej gift pensionstagare	1 550	1 737: 50	1 925	2 112: 50	2 300
Gift pensionstagare;					
makarna tillsammans	2 325	2 575	2 825	3 075	3 325

Ålderspension enligt alternativ II.

Ej gift pensionstagare	1 200	1 500	1 800	2 100	2 400
Gift pensionstagare;					
makarna tillsammans	1 400	1 800	2 200	2 600	3 000

Ålderspension enligt alternativ III.

Ej gift pensionstagare	—	700	1 000	1 300	1 600
Gift pensionstagare;					
makarna tillsammans	—	1 000	1 400	1 800	2 200

I anslutning till denna uppställning har kommittén anfört följande.

De angivna inkomstgränserna äro enligt kommitténs mening i många fall i högsta laget, vilket visar nödvändigheten av ganska stränga avdragsregler, då pensionerna bli av den höjd, som föreslagits. Skulle avdragsreglerna uppmjukas ytterligare bleve det knappast någon mening med inkomstprövningen såvitt angår åldringarna. Även om de angivna inkomstgränserna kunna giva vid handen, att vissa personer bli berättigade till pensionsförmåner, varav de måhända icke kunna anses vara i behov, medför detta emellertid i sig självt icke så stora ekonomiska konsekvenser, som man kunde antaga, när pensionsbeloppen som tillkomma de personer, vilkas inkomster ligga i närheten av den högsta gränsen, bli ganska obetydliga.

Vid bedömandet av försörjningsläget för dem, som åtnjuta just den egna inkomst, som utsluter från rätt till inkomstprövad folkpension, bör till den egna inkomsten läggas beloppet av honom tillkommande grundpension eller allmän ålderspension. Göres en sådan summering, visar det sig, att en ogift ålderspensionstagare i femte bostadskostnadsgruppen, vilkens egna inkomster uppgå till gränobeloppen och ej äro privilegierade, för sin försörjning sammanlagt har till förfogande enligt alternativ I 2 500 kronor, enligt alternativ II 3 000 kronor och enligt alternativ III 2 600 kronor. För makar, bosatta i nämnda bostadskostnadsgrupp, bli motsvarande belopp 3 725 kronor, 4 200 kronor och 3 800 kronor.

I det föregående har angivits att enligt 1935 års lag om folkpensionering vissa inkomster äro på det sätt privilegierade att hänsyn till dessa icke skall tagas vid inkomstprövningen. Såsom inkomst räknas således ej pension eller understöd som utgår på grund av gåva, testamente eller försäkring, vilken icke är i lag föreskriven, eller ock, utan samband med olycksfall i arbetet, på grund av egen eller anhörigs förutvarande arbetsanställning, i den mån beloppet sammanlagt icke överstiger i ortsgrupp 1 300 kronor, i ortsgrupp 2 350 kronor och i ortsgrupp 3 400 kronor. Socialvårdskommittén har beträffande dessa regler anfört följande.

Denna s. k. privilegierade inkomst beräknas i fråga om äkta makar särskilt för vardera maken. Emellertid kan enligt praxis en arbetsgivare, genom att giva tillkänna sin vilja att i anledning av mannens förutvarande arbetsanställning visst belopp skall som pension eller understöd tillkomma hustrun, åstadkomma att privilegiering sker jämväl för henne. Huru stor privilegieringen blir kan sålunda i vissa fall bero på en arbetsgivares större eller mindre välvilja eller kunskap om tillämpningen av gällande bestämmelser.

Även i vissa andra avseenden ha anmärkningar riktats mot privilegieringsbestämmelsen. Man har sålunda påpekat att pension från arbetsgivare kommer i gynnsammare läge än livränta, som utgår på grund av den obligatoriska olycksfallsförsäkringen, trots att olycksfallet kanske medför att arbetsgivarpension ej beviljas. För många kan det synas egendomligt att, om någon köper en livränta för sitt sparkapital, livräntan privilegieras under det att i annat fall kapitalinnehavet bestraffas genom en kraftig skärpningsregel. Krav ha slutligen framställts att arbetsinkomst borde privilegieras i viss utsträckning.

De nämnda anmärkningarna aktualisera frågan, om det verkligen föreligger skäl att skilja på privilegierade och andra inkomster, d. v. s. om icke det riktiga vore att höja »den avdragsfria inkomsten» kraftigt och slopa privilegieringsbestämmelsen.

Kommittén har emellertid kommit till den slutsatsen, att den nuvarande privilegieringen av vissa inkomster har starka skäl för sig, och har härom anfört följande.

Den stimulerar arbetsgivare och andra att genom pensionering eller understöd sörja för anställda eller deras anhöriga i viss utsträckning. Vad angår privilegieringen av inköpta livräntor är densamma i viss mån skenbar i det att livräntebeloppen ofta bli avsevärt högre än vad avkastningen å det kapital livräntan kostat i inköp skulle ha varit tillsammans med föreskriven höjning av avkastningen. Att privilegiera förmåner på grund av i lag föreskriven försäkring synes icke tillrådligt, särskilt om obligatorisk sjuk- och arbetslöshetsförsäkring införes. Att privilegiera arbetsinkomst bereder betydande svårigheter, särskilt som det ofta är svårt att avgöra vad som är arbetsinkomst. Sålunda är det i regel nästan ogörligt att i fråga om ägare av jordbruksfastighet avgöra vad som är fastighetsavkastning och vad som är ägarens egen arbetsinkomst.

Kommittén föreslår därför att inkomstprivilegieringen skall avse samma slag av inkomster som för närvarande. Emellertid föreslås sådan förändring av bestämmelsens utformning, att för makar privilegiering räknas gemen-

samt, d. v. s. att oavsett villkendera maken som uppbär inkomsten hälften räknas såsom privilegieringsbar inkomst för vardera av dem, samt att dyrtortsgraderingen av beloppen upphäves och beloppen liksom pensionsförmåerna göras beroende av civilståndet. Privilegieringsbeloppet föreslås till 400 kronor för ogift och 600 kronor för makar gemensamt (300 kronor för vardera).

Socialvårdskommitténs förslag innefattar, utöver vad som framgår av det anförda, även andra ändringar i den nuvarande folkpensioneringen. De nuvarande blindhetsersättningarna har kommittén föreslagit skola ersättas av särskilda blindtillägg. Detta har möjliggjorts därigenom att enligt förslaget den som är blind städse skall anses lida av sådan nedsättning av arbetsförmågan, som berättigar till invalidpension. Blindtilläggets belopp skall enligt förslaget utgöra 700 kronor om året. För sådana fall, då höggradig nedsättning av arbetsförmågan föreligger men denna icke kan anses så varaktig att rätt till invalidpension inträder, föreslår kommittén en ny form av folkpension, benämnd sjukbidrag. Här om har kommittén anført bland annat följande.

Uppenbarligen kan det ibland förhålla sig så att, därest en person söker folkpension i början av ett sjukdomstillstånd, nedsättningen av hans arbetsförmåga kan bedömas bli så långvarig, att han bör äga rätt till invalidpension, under det att bedömandet skulle bli ett annat, därest han väntat två år, d. v. s. till dess sjukhjälpstiden från sjukkassan gått till ända, med att söka pension. I sistnämnda fall kanske den återstående tiden av arbetsförmåga eller nedsatt arbetsförmåga bedömes till allenast ett år eller ännu kortare tid. Den omständigheten, att vederbörande väntar med att söka folkpension till dess sjukhjälpstiden gått till ända, bör dock icke försätta honom i ett sämre läge, än han skulle ha varit, därest han tidigare sökt folkpension.

I dylika fall skulle det dock enligt kommitténs mening vara föga lämpligt att bevilja invalidpension, enär den pensionsberättigade därigenom lätteligen skulle bibringas den uppfattningen att han vore varaktigt arbetsförmögen, varigenom hans återgång till förvärvsarbete av psykologiska skäl skulle försvåras. Kommittén föreslår därför att i dylika fall skall kunna utgå en tidsbegränsad pension, benämnd sjukbidrag. Sjukbidrag bör även kunna utgå i andra fall, där nedsättningen av arbetsförmågan visserligen kan antagas bli relativt långvarig men där den ej kan anses såsom varaktig eller det är oviss huruvida den är sådan. Emellertid böra tämligen stränga fordringar uppställas i fråga om varaktigheten av arbetsförmågans nedsättning även för utgivande av sjukbidrag. Det kan nämligen icke vara lämpligt att för utgivande av hjälp under allenast en eller annan månad verkställa den ingående prövning, som bör erfordras för beviljande av folkpension. Om sjukbidrag beviljades vid kortare tids nedsättning av arbetsförmågan än ett par år, skulle folkpensioneringen vidare komma att i viss mån tjänstgöra såsom en sjukförsäkring vid sidan av den allmänna sjukförsäkringen. Särskild risk härför skulle föreligga, om folkpension kunde utgå redan från början av tillstånd av nedsatt arbetsförmåga, vilka icke kunna anses såsom varaktiga. I dylika fall bereder det ofta avsevärd svårighet att bedöma huru länge arbetsförmågans nedsättning kan antagas komma att bestå, förrän densamma varit

beståndande viss tid. Kommittén har därför såsom villkor för rätt till sjukbidrag uppställt dels att nedsättningen av arbetsförmågan vid ansökningstillfället varit oavbrutet bestående minst ett år samt dels att nedsättningen utan att kunna anses varaktig dock kan antagas komma att bestå ytterligare avsevärd tid. Rörande tolkningen av uttrycket »avsevärd tid» må nämnas att kommittén förutsatt att rätt till sjukbidrag allenast skall föreligga, där nedsättningen av arbetsförmågan kan antagas bestå minst två år, av vilken tid ett år eller möjligen något mera får avse tid före ansökningstillfället — om vederbörande under den tiden varit fyllda 16 år eller ej bör ej tillmätas betydelse. Dessa villkor kunna i undantagsfall leda till att en lucka uppkommer mellan hjälpen från sjukförsäkringen och hjälpen från folkpensioneringen. Detta förhållande torde i praktiken knappast bli av betydelse, särskilt som sjukförsäkringen i princip fordrar total arbetsoförmåga under det att för rätt till sjukbidrag allenast erfordras med två tredjedelar nedsatt arbetsförmåga. Sådan nedsättning av arbetsförmågan torde ofta föreligga viss tid efter en sjukdom, som under två års tid föranlett hel arbetsoförmåga. De fall där en lucka likväl kan uppkomma mellan hjälpen från de båda socialförsäkringsgrenarna böra givetvis uppmärksammas vid utformningen av ny lagstiftning angående socialhjälp (fattigvård).

I fråga om sjukbidragets storlek skola gälla samma regler som för invalidpension.

Kommittén har vidare föreslagit införande i vissa fall av hustrutillägg till gift pensionstagare. Syftet härmed har angivits vara att undanröja den olägenheten, att då allenast den ene av två makar tillerkänts folkpension makarna ofta bleve hänvisade att båda försörja sig på en folkpension som vore avsedd för den ena. Kommittén har anfört, att detta missförhållande framträtt särskilt starkt, då den icke pensionsberättigade maken — i regel hustrun — på grund av relativt hög ålder icke kunde ägna sig åt förvärvsarbete av betydelse utom hemmet, samt anmärkt, att detta i viss mån beaktats vid utformningen av de provisoriska förstärkningarna av de nuvarande folkpensionerna, i det att det fixa förstärkningsbeloppet vore högre för gift tilläggspensionär, vars make fyllt 60 år och ej själv är pensionsberättigad än för annan gift tilläggspensionär. Enligt kommitténs mening borde ett hustrutillägg av förevarande slag utformas på sådant sätt, att mannens pension, hustrutillägget inberäknat, bleve något lägre än den sammanlagda pension som skulle ha tillkommit makarna om jämväl hustrun varit pensionsberättigad. Då hustrun vore arbetsför, syntes det böra vara möjligt för makarna att reda sig med något mindre folkpension än om båda vore arbetsoförmögna. Förslaget innebär i enlighet härmed, att hustrutillägget skall motsvara det belopp i tilläggspension och bostadstillägg, vartill hustrun skulle ha varit berättigad, därest hon ägt rätt till invalidpension. Hustrutillägget kommer sålunda alltid att med grundpensionens belopp, 200 kronor, understiga beloppet av den invalidpension som eventuellt skulle ha tillkommit hustrun. Makarnas sammanlagda pensionsförmåner komma sålunda att öka med 200 kronor, då jämväl hustrun blir pensionsberättigad, under förutsättning att deras ekonomiska ställning är oförändrad. Hustrutilläggets maximi-

belopp blir enligt den angivna regeln 600 kronor jämte i förekommande fall bostadstillägg såsom för gift pensionsberättigad.

Såsom villkor för att hustrutillägg skall kunna utgå skall enligt förslaget gälla, att makarna varit gifta minst tio år.

Enligt förslaget skall vidare utgå *änkepension* till änka, som vid mannens frånfälle fyllt 55 år och varit gift med honom minst tio år. Till motivering för vad sålunda föreslagits har kommittén anfört bland annat följande.

Sedan gammalt har änkornas lott ansetts särskilt svår. I våra dagar torde, sedan förvärvsmöjligheterna för kvinnorna blivit större, förhållandena för änkorna i många fall te sig ljusare än fordom. Emellertid intaga fortfarande dels änkor, som ha att vårda minderåriga barn, samt dels änkor, vilka — utan att vid änkeblivandet eller kortare tid dessförinnan ha ägnat sig åt förvärvsarbete — blivit änkor vid relativt hög ålder, en framträdande plats bland de kategorier, som behöva samhällets hjälp. Man kan vad angår de sistnämnda änkorna icke göra gällande att deras ställning är ungefärligen densamma som ogifta kvinnors i motsvarande ålder, enär änkorna oftast genom äktenskapet kommit att stå vid sidan av förvärvslivet och därför ha särskilt svårt att vid högre ålder erhålla sin bärgning genom arbete. Då det gäller änkor, som ha minderåriga barn i sin vård, sammanhänger hjälpbehovet nära med barnens antal och ålder. Hjälp till dessa änkor måste därför utformas i intim anslutning till barnbidragslagstiftningen. — — — Kommittén har därför varit nödsakad att i förevarande avseende inskränka sitt förslag att avse hjälp till kvinnor, vilka vid relativt hög ålder bli änkor. Det är också dessa änkors försörjningsförhållanden, som närmast sammanhånga med folkpensioneringen i övrigt.

Rörande åldersgränsen för rätten till änkepension har kommittén anfört, att en icke förut förvärvsarbetande kvinna, som uppnått 55 års ålder, i regel torde ha svårt att helt försörja sig genom arbete, även om hennes kroppskrafter och själsförmögenheter vore utan anmärkning. Kommittén har förklarat sig ha övervägt att till förhindrande av att för stor skillnad i försörjningshänseende skulle uppkomma mellan änkor, som vid mannens frånfälle nyss fyllt 55 år, och änkor, som vid nämnda tidpunkt icke fullt uppnått sagda ålder, bestämmelserna om änkepensioneringen skulle utformas så att två tredjedelar av normal änkepension skulle utgå till kvinna, som vid mannens frånfälle fyllt 54 men ej 55 år, och en tredjedel av normal änkepension till kvinna, som vid mannens frånfälle fyllt 53 men ej 54 år. Med hänsyn till önskvärdheten av att lagstiftningen ej bleve för komplicerad och till att änkepensionerna vid en sådan anordning relativt ofta bleve för små för att vara effektiva har förslaget utformats utan någon dylik utjämningsanordning.

Beträffande villkoren för rätt till änkepension har kommittén vidare anfört.

Änkepension bör icke utgå till en kvinna som varit gift endast kort tid med sin man. En sådan änka bör nämligen icke anses ha nämnvärt sämre möjligheter att försörja sig än andra kvinnor i samma ålder och med mot-

svarande kroppskrafter och färdigheter. Man kan med andra ord icke presumera att en änka har svårare än andra kvinnor i samma ålder att erhålla förvärvsarbete, såvida hon icke varit gift en relativt lång tid. Kommittén föreslår därför att änkepension endast skall kunna utgå om äktenskapet varat minst tio år. Givetvis kan invändas, att en kvinna som varit gift mer än tio år under den tiden ingalunda lämnat förvärvslivet utan kanske haft heltidsanställning utom hemmet. Otvivelaktigt komma sådana förhållanden att föreligga relativt ofta. Kommittén har likväl funnit det onödigt att uppställa krav på att kvinnan under viss tid av äktenskapet avhållit sig från förvärvsarbete — ett krav som säkerligen skulle medföra stora tillämpnings-svårigheter — när den föreslagna änkepensionen liksom tilläggspensionen skall vara beroende av inkomstprövning. Vid denna prövning kunna och böra pensionsmyndigheterna taga hänsyn till den utsträckning i vilken änkan utfört förvärvsarbete under äktenskapets bestånd samt till de faktiska inkomster hon uppbär på grund av arbetsanställning. Genom fordringen å viss längre tids äktenskap elimineras även möjligheten av att äktenskap ingås i syfte att tillförsäkra hustrun änkepension.

I händelse änka ingår äktenskap bör änkepensionen upphöra att utgå. Kommitténs förslag innebär vidare, att rätten till änkepensionen upphör, då änkan erhåller invalidpension eller sjukbidrag eller uppnår 67 års ålder.

I fråga om änkepensionens belopp har kommittén presumerat, att en änkepensionsberättigad änka skall kunna själv bidra till sin försörjning med minst så stort belopp som motsvarar den avdragsfria inkomsten eller 400 kronor om året. I överensstämmelse härmed har änkepensionen föreslagits till 600 kronor. Pensionen skall enligt förslaget vara förenad med lika stort bostadstillägg, som skall tillkomma gift pensionsstagare, d. v. s. i bostadskostnadsgrupperna II—V 100, 200, 300 respektive 400 kronor. Högsta änkepensionen inklusive bostadstillägg blir sålunda i de olika bostadskostnadsgrupperna 600, 700, 800, 900 respektive 1 000 kronor. De föreslagna maximibeloppen äro lika stora som maximibeloppen av det hustrutillägg, vilket tillkommer gift man vilkens hustru fyllt 60 år och ej själv är pensionsberättigad.

Förslaget innefattar *icke* bestämmelser om barnbidrag eller barntillägg. Revision av den nuvarande lagstiftningen på detta område skall upptagas av kommittén, när befolkningsutredningen avslutat sin utredning om allmänna barnbidrag. I frågan om folkpensioneringens administrativa handhavande har det icke heller varit kommittén möjligt att i detta sammanhang framlägga förslag. I detta avseende är det kommitténs avsikt att framlägga särskilt betänkande, sedan vissa pågående utredningar om en annan ordning för folkpensionernas utbetalande avslutats och klarhet vunnits rörande den närmare beskaffenheten av en blivande obligatorisk sjukförsäkring. I avbidan på lösandet av sjukförsäkringsfrågan och en blivande reformering av fattigvårdslagstiftningen ha vissa bestämmelser i förslaget erhållit provisorisk natur. I förslaget ha sålunda i så gott som oförändrat skick upptagits nu gällande folkpensioneringslags bestämmelser angående folkpensioneringens administrativa handhavande.

Den nya lagstiftningen föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1948 och bliva tillämplig jämväl å de nuvarande folkpensionärerna ävensom å personer som enligt äldre bestämmelser äro utestängda från rätt till folkpension men enligt förslaget skulle ha sådan rätt.

K o s t n a d e r n a för det av socialvårdskommittén framlagda förslaget ha av kommittén beräknats vid tiden för reformens genomförande komma att uppgå till

enligt alternativ	I		725,54	miljoner kronor
»	»	II		778,46 » »
»	»	III		831,25 » »

Av dessa kostnader belöpa sig 14 miljoner kronor å änkepensionerna och 12 å 14 miljoner kronor å hustrutilläggen. Kostnaderna för invalidpensioneringen uppgå enligt alla tre alternativen till omkring 245 miljoner kronor, medan kostnaderna för åldringarna utgöra omkring 455 miljoner kronor enligt alternativ I, omkring 507 miljoner kronor enligt alternativ II och omkring 560 miljoner kronor enligt alternativ III.

Till grund för sina kostnadsberäkningar har kommittén lagt den i det föregående omnämnda, av professor Sten Wahlund verkställda utredningen angående den sannolika framtida b e f o l k n i n g s u t v e c k l i n g e n. Med utgångspunkt från sålunda erhållna folkmängdssiffror har kommittén beräknat dels det sannolika antalet förtidsinvalider vid olika tidpunkter och dels åldringarnas antal. Vid beräkningen av det sannolika antalet förtidsinvalider har kommittén grundat sina kalkyler på en undersökning rörande hur stor del av alla män, respektive kvinnor av olika åldrar och civilstånd, som uppbära invalidpension eller understöd enligt nu gällande regler. Till utgångspunkt har därvid tagits de uppgifter i ifrågavarande hänseende som kunnat hämtas ur 1940 års folkräkning, avseende förhållandena vid nämnda års utgång. Alla vid denna tidpunkt pensionerade eller understödda invalider ha av kommittén fördelats efter kön och ålder, varefter med ledning av särskilda stickprovsundersökningar en fördelning skett även med avseende å civilstånd. Kommittén har därefter för varje åldersgrupp uträknat det procentuella antalet förtidsinvalider för såväl ogifta som gifta, därvid kommittén emellertid beträffande de gifta invaliderna nödgats göra vissa antaganden om lägre invalidfrekvens än för de ogifta, vilka antaganden enligt vad kommittén anfört helt naturligt göra beräkningarna behäftade med en icke obetydlig felmarginal. De på detta sätt erhållna invalidfrekvenstalen har kommittén slutligen använt för att på grundval av den av Wahlund beräknade framtida folkmängden uträkna totala antalet invalider i åldrarna 16—67 år. Beträffande åldringarna har kommittén däremot kunnat bygga direkt på Wahlunds beräkningar.

Resultatet av de verkställda beräkningarna angående antalet förtidsinvalid-
der och åldringar vid 1947 års utgång framgår av följande.

Antal förtidsinvalider och åldringar vid 1947 års utgång.

Kön och civilstånd	Förtids- invalider	Aldringar	Summa
Män:			
Gifta	54 906	140 510	195 416
Ej gifta	53 086	119 033	172 120
Summa	107 993	259 543	367 536
Kvinnor:			
Gifta	59 167	95 360	154 526
Ej gifta	84 574	206 838	291 412
Summa	143 740	302 198	445 938
Båda könen:			
Gifta	114 072	235 870	349 942
Ej gifta	137 661	325 871	463 532
Summa	251 733	561 741	813 474

Kommittén har beträffande antalet förtidsinvalider anmärkt, att om man räknat med lika hög invaliditet för gifta som för ogifta skulle man erhållit minst 61 150 fler pensionsberättigade förtidsinvalider, medan åter en beräkning med utgångspunkt från samma invaliditet för ogifta som den av kommittén för de gifta konstaterade skulle givit till resultat ett lika mycket mindre antal förtidsinvalider.

Kommittén har jämväl lämnat en redogörelse för det beräknade antalet pensionstagare vid utgången av år 1950 och vart femte år därefter till och med år 1985. Redogörelsen visar, att vid 1950 års utgång antalet pensionsberättigade skulle komma att utgöra 845 313, motsvarande en ökning från 1947 års utgång med i det närmaste fyra procent. Enligt redogörelsen skulle vidare antalet pensionsberättigade komma att uppgå till vid 1960 års utgång 967 716, vid 1970 års utgång 1 098 178 och vid 1980 års utgång 1 204 560.

För fördelningen av det beräknade totalantalet pensionstagare på olika bostadskostnadsgrupper har kommittén verkställt en preliminär fördelning av alla rikets kommuner på bostadskostnadsgrupper med utgångspunkt från 1939 års bostadsräkning. Enligt särskilda beräkningsgrunder har det totala antalet pensionstagare därefter fördelats på de ifrågasatta bostadskostnadsgrupperna. Resultatet av dessa beräkningar framgår av följande uppställning, avseende 1947 års utgång.

Bostadskostnadsgrupp	A n t a l			I procent av hela antalet pensions-tagare
	förtidsinvalider	Äldringar	Summa	
I	109 345	281 398	390 743	48,03
II	50 315	114 057	164 372	20,21
III	45 399	91 065	136 464	16,78
IV	16 324	27 705	44 029	5,41
V	30 350	47 516	77 866	9,57
Summa	251 733	561 741	813 474	100,00

Sedan kommittén härafter jämväl verkställt erforderliga beräkningar till ledning för uträknandet av hustrutillägg och änkepensioner m. m., har kommittén beräknat totalkostnaderna för den föreslagna reformen, om pensionsförmånerna skulle utgå utan någon inkomstprövning, till 929,91 miljoner kronor, därav för förtidsinvaliderna 301,40 miljoner kronor och för åldringarna 612,95 miljoner kronor. I de angivna siffrorna ingå bostadstillägg med tillhopa 126,74 miljoner kronor, därav å förtidsinvaliderna belöpa 46,35 miljoner kronor och å åldringarna 77,59 miljoner kronor.

Den besparing som i de olika alternativen vinnes genom den föreslagna inkomstprövningen har kommittén, på grunder, för vilka närmare redogörelse lämnas i betänkandet, beräknat för förtidsinvaliderna till 56,74 miljoner kronor enligt samtliga tre alternativ samt för åldringarna till 146,07 miljoner kronor i alternativ I, 93,15 miljoner kronor i alternativ II och 40,36 miljoner kronor i alternativ III. Härvid ha de besparingar å hustrutilläggen, som uppkomma genom inkomstprövningen medräknats. I fråga om änkepensionerna, vilka utan inkomstprövning beräknas kosta 15,56 miljoner kronor, utgör besparingen genom inkomstprövning 1,56 miljoner kronor.

Den sammanlagda årliga kostnaden per den 1 januari 1948 redovisas av kommittén på följande sätt:

Årlig kostnad per den 1 januari 1948 för föreslagna folkpensioner, i miljoner kronor.

Förmån	Kostnad för förtidsinvalider Alt. I—III	Kostnad för åldringar enligt			Kostnad för änkepensioner Alt. I—III
		Alt. I	Alt. II	Alt. III	
Grundpension eller allmän ålderspension	50,33	112,34	337,04	516,53	—
Tilläggspension	157,38	304,00	135,33	12,83	11,48
Bostadstillägg	35,15	50,02	46,91	42,71	2,52
Blindtillägg	1,78	0,52	0,52	0,52	—
Summa	244,66	466,88	519,80	572,59	14,00
Besparing genom avdrag för inkomst...	56,74	146,07	93,15	40,36	1,56
Därav på bostadstillägg	11,20	27,57	30,68	34,88	0,28

I de angivna siffrorna ingå ej kostnaderna för sjukbidrag och vissa pensionsförhöjningar som i särskilda fall skola kunna utgå efter skälighetspröv-

ning. Dessa kostnader torde dock enligt vad kommittén anført ej medföra några mera betydande kostnadsökningar.

Rörande finansieringen av folkpensioneringen efter den föreslagna reformen har kommittén, såsom tidigare antytts, funnit att folkpensioneringen såsom hittills måste i huvudsak finansieras genom skattemedel. Enär en folkpensionering som helt eller till mera avsevärd del skulle grundas på avgiftsbetalning komme att leda till allt för höga pensionsavgifter. Kommittén har emellertid funnit skäl tala för att särskilda pensionsavgifter alltså skola uttagas och har därom anført att även om pensionsavgifterna närmast bleve att betrakta såsom en specialskatt det ur psykologisk synpunkt vore riktigt att varje medborgare i arbetsför ålder åtminstone i någon mån bidroge till sin egen försörjning vid ålderdom och invaliditet. Avgifterna vore sålunda huvudsakligen avsedda att betona folkpensioneringens karaktär av socialförsäkring och medborgarnas rätt till folkpension. Rätten att erhålla vissa förmåner utan behovsprövning bleve också mera markerad genom att var och en bidroge till förmånernas finansiering. Från statsfinansiell synpunkt kunde heller icke bortses från de avsevärda belopp, som även med nuvarande grunder för avgifternas beräkning inflöte till statskassan.

Beträffande pensionsavgifternas storlek har kommittén anført, att vid bestämmandet härav hänsyn måste tagas till samtliga avgifter för socialförsäkringsändamål. I utlandet hölle sig dessa avgifter för de befolkningsgrupper som omfattades av försäkringen i allmänhet inom 5 å 8 procent av arbetsinkomsten. Med erinran, att kommittén räknat med att i inkomstläget 2 å 3 000 kronor avgifterna till sjuk- och arbetslöshetsförsäkring komme att uppgå till 4 å 5 procent av arbetsinkomsten, har kommittén funnit den nuvarande pensionsavgiften om en procent icke böra överskridas, för så vitt avgifterna till sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna bleve av den storlek nyss nämnts. I fråga om avgiftsberäkningen har kommittén dock föreslagit vissa ändringar samt därom anført.

Vid ett system, där pensionsförmånerna stå i relation till de erlagda avgifterna, kan det vara påkallat att låta avgifterna bli högre för två makar än för en ogift person i samma inkomstläge, enär eljest de gifta medborgarna genomgående skulle få lägre pensionsförmåner än de ogifta. Sätter man däremot icke pensionsförmånernas storlek i relation till de erlagda avgifterna, synes det icke rimligt, att en ogift person skall ha lägre pensionsavgift än två makar med samma taxerade inkomst. Kommittén har därför föreslagit, att ogifta personer i princip skola betala en pensionsavgift av 1 procent av den taxerade inkomsten, under det att var och en av makar skola ha att i pensionsavgift erlägga $\frac{1}{2}$ procent av den gemensamma taxerade inkomsten.

I enlighet med den nyss angivna principen har den lägsta avgiften för ogift bibehållits vid sex kronor under det att den för makar gemensamt skall uppgå till samma belopp, vilket innebär att den lägsta avgiften för varje make sänkes från sex till tre kronor.

Den högsta pensionsavgiften är för närvarande 20 kronor för ogift och

40 kronor för makar. Med hänsyn till det förändrade penningvärdet synes en höjning av avgiftsmaximum motiverad. En sådan höjning är även motiverad av de ökade pensionsförmånerna. Då det gäller de något högre inkomstlågerna synes det icke, särskilt med hänsyn till beskattningens utformning, nödvändigt att vid en lika taxerad inkomst makars sammanlagda avgifter bli av samma storlek som en ogift persons. I de fall där båda makarna ha betydande inkomster synes det särskilt motiverat att låta båda erlagga maximavgiften. Kommittén föreslår sålunda att avgiftsmaximum för varje avgiftspliktig skall utgöra 50 kronor. Detta belopp skall erläggas av ogift med taxerad inkomst uppgående till 5 000 kronor eller mera och av gift, då makarnas sammanlagda taxerade inkomst uppgår till 10 000 kronor eller mera. Vid sistnämnda inkomstläge ha sålunda två makar, om de båda äro avgiftspliktiga, att erlagga 100 kronor.

Kommittén har vidare anfört att, därest avgifterna till den allmänna sjukförsäkringen skulle fastställas till väsentligt högre belopp än vad kommittén föreslagit, det borde kunna övervägas en fördubbling av de föreslagna pensionsavgifterna. En sådan förhöjning har synts kommittén vara särskilt försvarbar, om ålderspensioneringen utformades enligt alternativ III.

Enligt kommitténs beräkningar kan med nuvarande penningvärde och inkomstförhållanden antagas, att med de föreslagna grunderna för pensionsavgifternas beräknande summan av inflytande pensionsavgifter komme att uppgå till 70 à 75 miljoner kronor eller 5 à 10 miljoner kronor mera än för närvarande.

Såsom tidigare nämnts har kommittén utgått från att de inflytande pensionsavgifterna liksom för närvarande skola redovisas till *f o l k p e n s i o n e r i n g s f o n d e n* och över denna tillföras statsregleringen. Inkomsterna av fonden, vilken för närvarande uppgår till 787 miljoner kronor, har kommittén med hänsyn till ränteläget funnit böra beräknas till omkring 27 miljoner kronor vid den nya lagens ikraftträdande. Kommittén har på grund härav räknat med att pensionsavgifterna och avkastningen av folkpensioneringsfonden, vilka båda poster i riksstatsens inkomstsida borde avräknas vid angivande av statens nettoutgifter för folkpensioneringen, tillsammans kunde uppskattas till i runt tal 100 miljoner kronor vid tiden för reformens genomförande.

Liksom för närvarande skola vidare enligt förslaget *k o m m u n b i d r a g* utgå till kostnaderna för folkpensioneringen. Enligt gällande bestämmelser i detta hänseende skola kommunerna bidra till kostnaden för utgående tilläggspensioner med viss andel, som utgör för orter, tillhörande ortsgrupp 1 en åttondel, för orter, tillhörande ortsgrupp 2 en femtedel, och för orter, tillhörande ortsgrupp 3 en fjärdedel, dock att i städerna Stockholm och Göteborg kommunandelen utgör tre tiondelar. I fråga om tilläggspension, som helt eller delvis grundar sig på fastställelse av pensionstillägg före 1937 års ingång, gäller vidare, att jämte kommunen landstinget skall bidra med en

sextondel av kostnaden för tilläggspensioner och att stad, som ej deltagar i landsting, skall utöver vad som framgår av det nyss sagda bidraga med en sextondel av kostnaden för tilläggspensionen. Motsvarande regler gälla beträffande invalidunderstöd och utjämningspensioner, medan däremot blindhetsersättningar helt bekostas av staten. Till kostnaderna för dyrtidstillägg å och provisoriska förstärkningar av tilläggspensioner och invalidunderstöd bidraga kommunerna med vissa procentsatser, beräknade så att kommunbidragen motsvara kommunandelarna i tilläggspensionerna. De sammanlagda kommunbidragen uppgå för närvarande för ogift högst till följande belopp, nämligen 71 kronor i ortsgrupp 1, 141 kronor i ortsgrupp 2, 212 kronor i ortsgrupp 3 och 255 kronor i Stockholm och Göteborg. För äkta makar uppgå motsvarande belopp till respektive 130, 261, 400 och 480 kronor.

Socialvårdskommittén har beträffande kommunbidragen anfört att dessa vore huvudsakligen avsedda att inom pensionsnämnderna framtvinga en noggrann prövning av pensionsansökningarna. Erfarenheten utvisade, att understöd ofta utbetalades mera rundhant, då den egna kommunen icke åsamkades någon direkt utgift, än då detta vore fallet. Därest en pensionssökande måste beviljas fattigvård, om han icke kunde erhålla folkpension, vore det uppenbart, att pensionsnämnden kunde påverkas härav vid sin prövning av vederbörandes pensionsansökning. Ur ifrågavarande synpunkt vore det uppenbarligen mest önskvärt, att kommunerna finge bidraga till folkpensionerna, i den mån pensionerna vore beroende av den kommunala prövningen, enligt samma grunder som till socialhjälpen (fattigvården). Detta låte sig dock icke göra, emedan i så fall alltför stora kostnadsökningar skulle uppkomma för kommunerna. Ur principiell synpunkt kunde också göras gällande, att åldringarnas och invalidernas försörjning vore en hela folkets angelägenhet, varför den i första hand borde bestridas genom statsmedel.

Kommittén har icke ansett skäl föreligga att ålägga kommunerna bidragskyldighet i fråga om de av kommittén föreslagna grundpensionerna. Beträffande åter tilläggspensioner och änkepensioner har kommittén ansett kommunandelen helst icke böra understiga en fjärdedel eller en femtedel av kostnaden om kommunandelen skulle fylla sin funktion att framtvinga en effektivare prövning. Vad angår bostadstilläggen skola enligt kommitténs förslag dessa i större utsträckning än tilläggs- eller änkepension anses som en kommunal angelägenhet, varför kommunerna borde bestrida en ganska avsevärd del av merkostnaderna därför. Fastställdes en enhetlig kommunandel för bostadstilläggen, komme kommunbidragen i vissa mindre och medelstora orter att bli alltför stora i förhållande till de för närvarande utgående bidragen. Kommittén har därför föreslagit en skala, enligt vilken kommunbidragets procentsats stiger med bostadskostnadsgruppens nummer.

På grundval av de anförda synpunkterna och med beaktande av önskvärdheten att icke belasta kommunerna för hårt har kommittén föreslagit,

att kommunbidragen till tilläggs- och änkepensioner skola fastställas till 10 procent enligt alternativ I, 15 procent enligt alternativ II och 20 procent enligt alternativ III. Kommunbidraget till bostadstilläggen föreslås skola utgöra i bostadskostnadsgrupp II 30 procent, i bostadskostnadsgrupp III 40 procent, i bostadskostnadsgrupp IV 50 procent och i bostadskostnadsgrupp V 60 procent.

Totalbeloppen av kommunbidragen efter nu angivna grunder har kommittén beräknat till 88,09 miljoner för alternativ I, 85,08 miljoner kronor för alternativ II och 74,07 miljoner kronor för alternativ III, därvid kostnaderna fördela sig å de olika bostadskostnadsgrupperna enligt följande tablå.

Kommunbidrag i miljoner kronor.

Bostadskostnadsgrupp	Alternativ I	Alternativ II	Alternativ III
I.....	23,98	21,93	16,55
II.....	14,42	13,90	11,59
III.....	18,30	18,01	16,08
IV.....	8,85	8,51	8,25
V.....	22,54	22,73	21,60
Summa	88,09	85,08	74,07

Till jämförelse har kommittén anført, att de år 1945 debiterade kommunandelarna, fördelade å de av kommittén föreslagna bostadskostnadsgrupperna I—V utgjorde respektive 18,51, 7,83, 6,87, 4,66 och 7,31 miljoner kronor eller tillhopa 45,18 miljoner kronor, vartill komme debiterade landstingsandelar och däremot svarande andelar för städer, som ej deltaga i landsting, med inalles 8,01 miljoner kronor. I jämförelse med **summan av dessa belopp, 53,19 miljoner kronor**, utvisade förslaget alltså en betydande ökning, som bleve mycket olika för olika kommuner. För Stockholms stad, som år 1945 inklusive landstingsandel debiterats 7,92 miljoner kronor, utgjorde ökningen enligt alternativ I 14,62 miljoner kronor, enligt alternativ II 14,81 miljoner kronor och enligt alternativ III 13,68 miljoner kronor.

Beträffande konsekvenserna för kommunerna av den föreslagna reformen har kommittén påpekat, att kommunerna kunde påräkna betydande minskningar i fattigvårdskostnaderna bl. a. därigenom att kommunerna kunde i betydligt större utsträckning än hittills få sina utgifter för å ålderdomshem m. fl. vårdanstalter intagna pensionstagare täckta. Beträffande vård på sjukhus komme dock besparingen landstingen till godo. En av kommittén gjord uppskattning av kommunernas och landstingens ökade inkomster för här avsedda pensionstagare hade givit till resultat ett belopp av omkring 16 miljoner kronor. Därjämte syntes man kunna räkna med en besparing för kommunerna av åtminstone 20 miljoner kronor därigenom att behov att utgiva hemunderstöd till pensionstagare bortfölle.

En sammanställning av totalkostnaderna för reformen har kommittén gjort i följande tablå.

	Alternativ I miljoner kr.	Alternativ II miljoner kr.	Alternativ III miljoner kr.
Grundpensioner till åldringar	112,3	337,0	—
» » övriga	50,4	50,4	50,4
Allmän ålderspension	—	—	516,5
Blindtillägg	2,3	2,3	2,3
Summa ej inkomstprövade förmåner	165,0	389,7	569,2
Tilläggspensioner till åldringar	304,0	135,3	12,8
» » övriga	157,4	157,4	157,4
Bostadstillägg till åldringar	50,0	46,9	42,7
» » övriga	35,2	35,2	35,2
Ånkepensioner	14,0	14,0	14,0
Summa inkomstprövade förmåner	560,6	388,8	262,1
Totalutgifter	725,6	778,5	831,3
Pensionsavgifter och fondränta	100,0	100,0	100,0
Kommunbidrag	88,1	85,1	74,1
Summa »inkomster»	188,1	185,1	174,1
Statens nettokostnader	537,5	593,4	657,2

I anslutning till tablåen har kommittén anfört följande.

Såsom framgår av tablåen är skillnaden i totalkostnad mellan det andra och det första alternativet 52,9 miljoner kronor samt mellan det tredje och det andra alternativet 52,8 miljoner kronor. Mellan tredje och första alternativet är den totala kostnadsskillnaden 105,7 miljoner kronor. Statens utgifter enligt de olika alternativen bero i viss mån på utformningen av kommunbidragen. I detta avseende kunna uppenbarligen jämkningar i vad kommittén föreslagit lätteligen vidtagas, om så anses önskvärt. Vid jämförelsen mellan de olika alternativen torde man därför böra hålla sig till siffrorna för totalutgifterna.

Redan storleken av de pensioner, som komma att utges av det allmänna, kommer sannolikt att leda till att många medborgare söka ordna sina ekonomiska förhållanden så att de ej lägga hinder i vägen för erhållandet av dessa pensioner. Detta i sin tur leder till att de ovan angivna skillnadsbeloppen successivt minska därigenom att kostnaderna enligt de billigare alternativen bli högre än beräknat.

En annan omständighet, som i betydande mån kan komma att verka reducerande på merkostnaderna för alternativen II och III är den att grundpensionen för åldringar (den allmänna ålderspensionen) enligt dessa alternativ nått en sådan höjd att hänsyn till densamma framdeles torde komma att tagas vid bestämmandet av ålderspensioner även till stats- och kommunalanställda. Enligt kommitténs mening är det, därest statsmakterna stanna för någotdera av dessa båda alternativ, angeläget att en särskild utredning verkställas rörande folkpensioneringens inverkan på ålderspensionerna till de befattningshavare, för vilka pensionskostnaderna helt eller till väsentlig del bestridas av allmänna medel.

Eftersom merkostnaderna för alternativen II och III föränledas av att medborgare, som jämlikt alternativ I äro uteslutna från rätten till tilläggs-pension eller allenast äro berättigade till ringa sådan pension, erhålla högre folkpension än enligt alternativ I, kommer en betydande del av dessa merkostnader att återflyta till det allmänna i form av direkta och indirekta skatter. Enligt verkställda beräkningar torde med nuvarande beskattningsbestämmelser i direkta skatter till stat och kommuner återgå 20 à 25 procent av merkostnaderna. Härav torde ungefär hälften falla på staten och hälften på kommunerna. Huru mycket som återgår till staten genom den indirekta beskattningen torde icke med någon större grad av säkerhet kunna beräknas utan en specialundersökning. Någon sådan har icke verkställts av kommittén.

Även om hänsyn tages till de ovan angivna faktorerna är det uppenbart, att vissa ganska betydande merkostnader uppkomma enligt alternativen II och III vid jämförelse med alternativ I samt enligt alternativ III vid jämförelse med alternativ II. Vid avgörandet av vilket alternativ som bör komma till utförande — om det över huvud taget är möjligt ur statsfinansiell synpunkt att antaga något av de dyrare alternativen — blir frågeställningen tydligen den huruvida de fördelar med hänsyn till sparvilja och strävanden att på annat sätt ordna för medborgarnas ålderdom samt de administrativa fördelar, som särskilt alternativ III medför, äro så stora att de anses uppväga merkostnaderna. En viss hänsyn torde härvid även tagas till de ur moralisk synpunkt mindre tilltalande konsekvenser som inkomstprövningen redan med de nuvarande pensionsbeloppen visat sig medföra, därigenom att de pensionsberättigade söka undandölja inkomster och tillgångar i syfte att få högre pension. För de pensionsberättigade måste det uppenbarligen te sig tilltalande att ålderspensionen utgår utan granskning av ekonomiska och personliga förhållanden samt att ändringar till det bättre i fråga om inkomstförhållandena ej leda till sänkning av folkpensionen.

Kommittén har slutligen betonat, att totalkostnaderna på grund av det successivt stigande antalet åldringar och inflyttningar till dyrorterna komme att under de närmaste åren efter reformens genomförande öka med i genomsnitt $1\frac{1}{2}$ procent årligen, varjämte kommittén erinrat om att antalet pensionsberättigade mellan åren 1950 och 1970 beräknats komma att stiga med omkring 30 procent. Med hänsyn till ovissheten om inkomstutvecklingen och befolkningsinflyttningen bleve emellertid siffror avseende förhållanden ett eller flera tiotal år framåt i tiden ganska ovissa. Säkrast kunde kostnadsstegringarna beräknas enligt alternativ III, enligt vilket utgifterna vore minst beroende av inkomstförhållandena.

Kommitténs betänkande är icke enhälligt. Såsom redan tidigare nämnts ha fem av kommitténs ledamöter uttalat sig för alternativ II, medan alternativ III förordats av övriga fem ledamöter, däribland herrar *Hagård* och *Skoglund*. I särskilt yttrande hava sistnämnda båda ledamöter anført, att deras ståndpunktstagande skett under förutsättning att det statsfinansiellt komme att bli möjligt att genomföra en reform sådan som den föreslagna. Därjämte måste enligt deras mening tidpunkten för genomförandet av en folkpensionsreformsreform bliva beroende av såväl det statsfinansiella läget som av kon-

junktureförhållandena. Nämnda ledamöter ha därför funnit det ofrånkomligt att hela den statsfinansiella frågan gjordes till föremål för en grundlig utredning innan frågan om en pensionsreform förelades riksdagen. Därutöver hava nämnda ledamöter anfört följande.

Vad angår utformningen av den föreslagna lagstiftningen vilja vi framhålla, att enligt vår mening spännvidden är förhållandevis stor mellan de totala pensionsförmånerna i högsta och lägsta bostadskostnadsgrupp. Förslaget bygger i detta avseende i stort sett på de speciella förhållanden, som enligt av kommittén verkställd utredning i nuvarande stund råda i fråga om folkpensionärernas bostadskostnader. Vi utgå ifrån att de numera ganska snabba förändringarna av bostadskostnaderna och bostadsstandarden på alla orter redan inom de närmaste åren komma att leda till en avsevärd utjämning av bostadskostnaderna även för folkpensionärsgruppen. Då vi därför blott kunna betrakta de nu föreslagna differenserna i bostadskostnaderna såsom ett i nuvarande läge ofrånkomligt men samtidigt starkt tidsbetonat förhållande, ha vi godtagit dem såsom en nu nödvändig men blott kortvarig övergångsform. Att vi icke velat motsätta oss dessa tillägg har dessutom berott på att kommunerna till stor del själva få bära kostnaderna för dem. Som ytterligare en förutsättning för att vi kunnat förorda förslaget påyrka vi, att en omprövning av frågan såväl om bostadskostnaderna å olika orter som bostadstilläggens storlek och konstruktion företages så fort lämpligen kan ske så att nya, efter utvecklingen avpassade bestämmelser i detta avseende kunna tillämpas efter viss kortare, i förväg bestämd tid.

Beträffande frågan om indelningen i bostadskostnadsgrupper har fru *Nordgren* med instämmande av *nyssnämnda ledamöter* ävensom av herr *Wallén* ansett att indelningen borde gälla för fem år i sänder.

I viss motsättning till herrar *Hagård* och *Skoglund* har herr *Wangson* anfört, att även om de föreslagna pensionsbeloppen i det stora flertalet fall torde vara tillräckliga, förhållandet måste bli ett annat i städerna och särskilt i de stora städerna där dels antalet personer med hyresfri bostad vore jämförelsevis litet och dels bostadshyrorna i allmänhet voro relativt höga. I anslutning härtill har han anfört följande.

Kommittén har beaktat detta förhållande genom införande av generella bostadstillägg. I den mån pensionärerna å åsyftade orter bo hyresfritt eller mot jämförelsevis låga hyror eller ha privilegierade eller eljest avdragsfria inkomster bör det sammanlagda pensionsbeloppet även för dem vara tillräckligt. Så är uppenbart inte fallet, om hyreskostnaden överskrider ett beräknat maximum och tillskott från annat håll saknas. Detta torde komma att inträffa i vart fall i den högsta bostadskostnadsgruppen, dock inte i sådan utsträckning, att det motiverar en *generell* förhöjning av de föreslagna bostadstilläggen. En kompletterande hjälpanordning för pensionärer i sagda bostadskostnadsgrupp där hyran är särskilt hög och andra tillgångar saknas är dock erforderlig. Denna kunde lämpligen konstrueras såsom ett *kommunalt bostadstillägg*. Till skillnad från de kommunala pensionstillskotten borde det kommunala bostadstillägget kunna beviljas av pensionsnämnden, varigenom pensionären slipper att vända sig till två olika kommunala organ för att erhålla behövlig hjälp. Det bör ej heller grunda sig på en individuell behovs-

prövning i egentlig mening utan endast anknyta till hyresbeloppets storlek. Där detta överstiger ett visst beräknat maximibelopp skulle kompletterande kommunalt bostadstillägg beviljas med det belopp den faktiska hyreskostnaden överstiger maximibeloppet under förutsättning att hyreskostnaden befinnes skälig. Som skälig hyreskostnad bör godkännas den i öppna marknaden gängse hyreskostnaden för sådan bostad som enligt grunderna för beviljande av statsbidrag till inrättande av pensionärshem bör tillkomma pensionär, d. v. s. för en ensam person ett rum med kokvrå och för två personer ett större rum och kök, allt med centralvärme och andra bekvämligheter. Finnes bostad ledig å pensionärshem bör den, som söker kommunalt bostadstillägg, kunna anvisas sådan bostad, därest hyresskillnaden är väsentlig och ej heller synnerliga skäl tala mot en flyttning.

Kommunalt bostadstillägg bör beviljas för viss tid, förslagsvis ett år i sänder.

Till de kommunala bostadstilläggen bör utgå statsbidrag efter liknande grunder som till de statliga bostadstilläggen, möjligen med något lägre procentuell andel.

Jämväl beträffande änkepension har inom kommittén uttalats delade meningar. Herrar *Hartmann*, *Höjer* och *Wallén* ha uttalat sig för att änkepension skall kunna med reducerat belopp utgå jämväl till kvinnor, vilka bli änkor vid 53 eller 54 års ålder. I dylika fall borde enligt dessa ledamöters mening änkepension lämpligen utgå med en tredjedel respektive två tredjedelar av den änkepension, som eljest skulle ha utgått.

Herr *Hartmann* har med instämmande av herr *Wallén* och fru *Nordgren* funnit spörsmålet om ett bestående realvärde för pensionerna icke nu låta sig upptagas till lösning. Däremot har han ansett att en indexreglering låge i linje med den föreslagna lagstiftningens syfte, varför statsmakterna i samband med reformen borde uttala sig för en närmare undersökning av detta problem så snart stabilare ekonomiska förhållanden inträtt.

I fråga om kommunbidragen ha herrar *Bexelius*, *Hartmann* och *Wangson* anfört, att enligt deras uppfattning en alltför stor del av kostnaderna för bostadstillägg lagts på kommunerna. Med hänsyn till kommunernas nuvarande kostnader för tilläggspensionerna ha dessa ledamöter föreslagit, att de av kommittén föreslagna procentalen genomgående sänktes med tio.

Vad slutligen angår pensionsavgifterna ha herrar *Hartman* och *Höjer* ansett dessa böra betraktas såsom bidrag till kostnaderna för socialförsäkringen i dess helhet och alltså utgå såsom allmänna socialförsäkringsavgifter. Härigenom vunnes den fördelen, att socialförsäkringen komme att framstå såsom delvis bekostad genom avgifter av de försäkrade själva och därigenom till alla sina delar göra skäl för namnet socialförsäkring. Anledning saknades att låta dessa avgifter ingå till en särskild fond. Den nuvarande folkpensioneringsfonden borde under benämningen socialförsäkringsfonden tjänstgöra som regleringsfond för socialförsäkringsutgifterna. Bestämmelserna om allmänna socialförsäkringsavgifter borde sammanföras i en särskild lag.

Yttranden över förslagets huvudgrunder.

Över socialvårdskommitténs betänkande ha genom remiss yttranden infor-
drats från pensionsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, riksför-
säkringsanstalten, riksräkenskapsverket, försäkringsrådet, försäkringsin-
spektionen, statskontoret, statens pensionsanstalt, generalpoststyrelsen, över-
ståthållarämbetet, länsstyrelserna i samtliga län, svenska arbetsgivareför-
eningen, landsorganisationen i Sverige, tjänstemännens centralorganisation,
svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, svenska stadsförbundet,
svenska landskommunernas förbund, svenska landstingsförbundet, svenska
sjukkasseförbundet, svenska försäkringsbolags riksförbund, svenska perso-
nal-pensionskassan, Sveriges folkpensionärers riksorganisation, Sveriges
folkpensionärers riksförbund, de blindas förening, de lungsjukas riksför-
bund, svenska vanförestalternas centralkommitté, riksförbundet lands-
bygdens folk, Sveriges kommunalanställdas pensionskassa och de ömsesi-
diga socialförsäkringsbolagens förening.

Samtliga nämnda myndigheter och sammanslutningar ha inkommit med
yttrande i ärendet. Pensionsstyrelsen har därvid bifogat yttranden från sty-
relsens överläkare, 29 pensionsombud, 113 pensionsnämnder eller pensions-
nämndsordförande samt ett antal pensionsnämndsordförande och -ledamöter
i Stockholm. Länsstyrelserna ha inkommit med yttranden från ett antal
kommuner i varje län, sammanlagt 267 kommuner av vilka 64 städer. Vid
överståthållarämbetets yttrande har fogats utlåtande av Stockholms stads-
fullmäktige jämte åtskilliga kommunala myndigheter i Stockholm.

I de inkomna yttrandena vitsordas undantagslöst behovet av för-
bättrade pensionsförmåner och flertalet remissinstanser ha ut-
talat sitt gillande av vad socialvårdskommittén anfört därom, att målet för
folkpensioneringen bör vara, att åldringar och invalider skola genom den-
samma kunna erhålla en med hänsyn till den allmänna levnadsstandarden
i samhället skälig försörjning utan att annat än i undantagsfall behöva an-
lita fattigvården eller den sociala hjälpform som kan komma att träda i
stället för fattigvården. De av socialvårdskommittén föreslagna huvudgrun-
derna för reformen ha jämväl i övrigt i allt väsentligt tillstyrkts i remiss-
yttrandena.

Emellertid ha i åtskilliga yttranden anförts betänkligheter ur
statsfinansiell synpunkt mot ett genomförande av förslaget samt
framställts önskemål om upprättandet av en generalplan för reformarbetet
på socialvårdens område i syfte att möjliggöra en bättre överblick över de
aktuella reformkraven och en avvägning av dessas olika angelägenhetsgrad.

Socialstyrelsen har härom anført:

Socialvårdens utveckling på skilda områden har medfört oerhört stegrade krav på samhällets ekonomiska resurser. Vår moderna socialvård begränsar sig icke till att söka giva en nödortftig hjälp vid trängande behov, utan den ställer sig det målet, att en människovärdig levnadsstandard skall tillförsäkras alla svenska medborgare i sådana lägen, där de vanliga försörjningsmöjligheterna kunna behöva kompletteras: vid ålderdom, invaliditet, sjukdom, moderskap, arbetslöshet o. s. v. Betydande belopp krävas för dylika ändamål. Det föreliggande förslaget om folkpensioneringens utbyggnad bär i sin mån vittne härom. Sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen, utbyggnaden av såväl sinnessjukvård som kroppssjukvård, allmänna barnbidrag samt en avsevärt förbättrad och utökad mödrahjälp äro dessutom aktuella. Det bör i detta sammanhang också erinras om de ökade utgifter för skolväsendet, som kunna förväntas bli erforderliga. En viss inbördes avvägning av de skilda sociala behoven blir ofrånkomlig. Det svenska samhället kan emellertid anses ha råd att genomföra betydande sociala reformer av nämnda slag, om blott de åtgärder, som komma i fråga, planläggas med tillbörlig omsorg, så att de bli så vitt möjligt effektiva i förhållande till de nedlagda kostnaderna, samt åtgärderna icke genomföras i snabbare takt än samhällets finansiella resurser medgiva. Det hade givetvis varit önskvärt, att en verklig plan hade förelegat för det sociala reformarbetet, baserad på en allmän översyn och en inbördes avvägning av de olika reformbehoven med hänsyn till deras angelägenhetsgrad och de finansiella möjligheterna att realisera dem.

Statskontoret anser själfvallet, att en reform av så kostnadskrävande natur som den förevarande icke genomföres, innan de allmänt ekonomiska och statsfinansiella betingelserna härför blivit tillfyllestgörande klarlagda. Under erinran att statskontoret i utlåtande över ett av 1941 års befolkningsutredning framlagt betänkande om förlossningsvården funnit sig böra understryka angelägenheten av att en generalplan snarast upprättades över samtliga de sociala välfärdsanordningar, som vore avsedda att genomföras under den närmaste framtiden, har ämbetsverket anfört, att utan tillgång till en dylik, med nödiga kostnadsberäkningar försedd plan möjlighet saknades att bedöma kostnadernas lämpliga avvägning mellan olika ändamål eller totalsumman av statens framtida ekonomiska åtaganden. Det nu föreliggande förslaget till en reformerad folkpensionering och den med det samma intimt sammanhängande frågan om den allmänna sjukförsäkringens utformning framhävde i särskild grad behovet av en sådan plan. I nuvarande läge måste statskontoret avstå från att söka bedöma den ekonomiska sidan av folkpensioneringsförslaget.

Svenska arbetsgivareföreningen har i förevarande avseende anfört följande.

Det är enligt föreningens mening ofrånkomligt, att statsmakterna åstadkomma en samlad översikt över verkningarna i statsfinansiellt hänseende av hela det nu aktuella sociala reformprogrammet. Enligt föreningens uppfattning är det statsfinansiella läget i vårt land så ansträngt, att man måste noga överväga, innan nya och synnerligen kostnadskrävande reformförslag på det socialpolitiska området genomföras. Eljest kan man befara, att re-

sultatet blir en penningförsämring, som gör reformerna illusoriska. Föreningen anser det rimligt, att allteftersom den reala nationalinkomsten ökas, en successiv förbättring vidtages av den sociala standarden. Denna standardhöjning bör emellertid genomföras under ett noggrant aktgivande på angelägenhetsgraden av de olika behov, som anses böra tillgodoses.

Bland de socialpolitiska åtgärder, som måste anses särskilt angelägna, intager enligt föreningens uppfattning frågan om en förbättrad ålderdomsförsörjning en framskjuten plats. I den mån en sådan kan genomföras utan åsidosättande av andra än viktigare intressen och utan skada för våra statsfinanser, vill föreningen därför giva sin anslutning därtill.

Överståthållarämbetet har uttalat, att det av kommittén framlagda förslaget icke kunde sägas sträcka sig utöver vad kommittén angivit såsom syftemål för pensioneringen. Det syntes emellertid ämbetet givet, att vid bestämmandet av pensionsförmånernas storlek statsfinansiella hänsyn måste göra sig gällande samt att därvid särskilt måste beaktas angelägenheten av att statsmakterna icke bunde sig för en skattenivå, som ur allmänna synpunkter kunde verka hinderlig för det ekonomiska framåtskridandet. Ämbetet, som saknade möjlighet att hysa någon bestämd mening i dessa frågor, ville emellertid framhålla angelägenheten av att olika aktuella kostnadskrävande reformer icke upptoges till separat behandling utan med hänsyn till sina konsekvenser i utgiftshänseende behandlades i ett sammanhang.

Länsstyrelsen i Gotlands län har anfört, att den statsfinansiella frågan borde göras till föremål för en grundlig utredning, innan frågan om en pensionsreform förelades riksdagen. Ett alltför snabbt genomförande av de föreliggande förslagen till sociala reformer, folkpensionsförslaget inberäknat, kunde — huru önskvärda de än i och för sig måtte vara — medföra en ytterligare försämring av penningvärdet. Skulle en sådan inträda, bleve följden lätt, att den önskvärda förbättringen i folkpensionerna ginge till spillo, vilket vore att djupt beklaga. Därest risk för en dylik inflatorisk utveckling skulle föreligga eller bakslag vid sämre konjunkturer kunna befaras för den händelse de många nu föreliggande sociala reformprojekten skulle realiseras i den takt, som nu planerades, måste denna minskas. Vårt folk kunde emellertid även inför en dylik situation trösta sig med att dess allmänna sociala standard trots sina brister låge betydligt över så gott som alla andra folks.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har yttrat följande.

Bedömandet av det föreliggande förslaget försvåras av att översikten över det pågående sociala reformarbetet i dess helhet saknas. En hel del betydelsefulla förslag till reformer på det sociala området hava under den senare tiden framlagts. Givetvis ser förbundet med tillfredsställelse vidtagandet av alla de åtgärder, vilka syfta till att skapa bättre förhållanden för de folklager och medborgarkategorier, vilka äro i behov av stöd och skydd från det allmännas sida. Emellertid är det icke möjligt att betrakta varje reform fristående. Den ena reformen har verkningar på andra områden än

det, som den närmast avser. Viktiga detaljer, ja även de grundläggande principerna, i ett socialt lagkomplex påverkas av det sätt, varpå verksamheten inom en annan socialvårdsgren utformas.

En särskild svårighet vid ställningstagandet till det nu framlagda och mycket kostnadskrävande reformförslaget ligger givetvis däri, att förbundet icke kan bedöma, om detsamma ur ekonomisk synpunkt är i sin helhet genomförbart. Därest alla de olika redan framlagda eller planerade reformerna på det sociala området äro möjliga att förverkliga, skulle det ur förbundets synpunkt givetvis vara enbart glädjande. Det skulle dock kunna tänkas, att samtliga reformförslag av ekonomiska skäl icke gå att på en gång genomföra utan att en avvägning måste ske emellan vad som är mest angeläget och vad som möjligen kan anstå. Någon dylik avvägning har i föreliggande yttrande icke kunnat ske mellan förslagens viktigare delar inbördes, än mindre mellan förslaget i dess förhållande till andra reformförslag på det sociala området.

Synpunkter av likartad beskaffenhet som de nu återgivna ha framförts av *länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Hallands, Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands och Kopparbergs län*, varjämte *länsstyrelserna i Örebro, Västernorrlands och Jämtlands län* utan att närmare ingå på hithörande frågor gjort sitt tillstyrkande av förslaget beroende av det statsfinansiella läget. Dylika reservationer ha gjorts även av åtskilliga *kommuner*, ofta i samband med ställningstagandet till de olika av kommittén framlagda alternativen till ålderspensioneringens ordnande.

Kommitténs förslag att invaliditetspensioneringen fortfarande bör vara anknuten till ålderspensioneringen och sålunda utgöra en del av folkpensioneringen förordas i så gott som alla yttranden, däri detta spörsmål berörs.

Pensionsstyrelsen har i denna fråga anfört, att invaliditetsbedömningen icke endast ginge ut på att avgöra om pensionssökanden rent medicinskt vore invalid eller ej. Redan detta spörsmål erbjöde i många fall betydande svårigheter. Ännu svårare att bedöma vore emellertid de fall, då den sökande med beaktande av enbart medicinska synpunkter icke kunde betraktas som invalid men med hänsyn till samtliga övriga omständigheter ändock skäligen borde anses berättigad till förtidspension enligt folkpensioneringslagen. Dessa omständigheter utgjorde enligt styrelsens mening ett avgörande skäl för invaliditetsprövningens fortsatta omhändertagande av central myndighet efter i stort sett de principer som hittills tillämpats. Styrelsen instämde alltså i kommitténs uttalande, att invalidpensioneringen icke borde utbrytas ur folkpensioneringen.

Medicinalstyrelsen har ansett, att även om vissa skäl obestridligen talade för att invaliditetsförsäkringen borde avskiljas från folkpensioneringen och i stället sammanföras med sjukförsäkringen, styrelsen likväl kunde ansluta sig till kommitténs förslag att tills vidare i princip bibehålla den nuvarande ordningen för invaliditetsförsäkringen.

Riksförsäkringsanstalten har erinrat, att särskilda åtgärder måste vidtagas till förmån för vissa invalider, därest ett överförande av invalidpensioneringen till den föreslagna sjukförsäkringen komme till stånd, och har vidare anfört följande.

Handläggningen av ärenden rörande ersättning vid invaliditet ställer stora krav på det organ, som skall handhava densamma. Ifrågavarande ärenden äro ofta till sin natur synnerligen svårbedömda, i det de erfordra vidsträckta kunskaper bland annat om olika sjukdomars och skadors inverkan på arbetsförmågan. Dessa kunskaper kunna enligt vad erfarenheten utvisat endast förvärfvas genom långvarigt sysslande med hithörande spörsmål. Såsom framgår av socialvårdskommitténs betänkande har det nuvarande systemet för prövning av ärenden rörande invalidpension icke fungerat utan anmärkningar. Iakttagelser riksförsäkringsanstalten i åtskilliga fall kunnat göra vid handläggningen av ärenden rörande ersättning till personer, som åtnjuta folkpension och som skadats till följd av olycksfall i arbete, synas bestyrka att kritiken i förevarande avseende i samband med handläggningen av förstnämnda ärenden icke varit utan grund. Ehuru, enligt vad som framgår av de sakkunnigas betänkande, viss förbättring i fråga om invaliditetsprövningens effektivitet torde ha inträtt på senare tid, synes — icke minst i betraktande av nu ifrågavarande ärendens stora ekonomiska räckvidd — ytterligare sådan förbättring alltjämt vara av behovet påkallad. Riksförsäkringsanstalten, som utgår från att detta behov kommer att beaktas vid den kommande utredningen rörande folkpensioneringens organisation, kan icke finna anledning antaga att handläggningen av nu nämnda ärenden skulle förbättras, om den anförtroddes åt sjukförsäkringens organ. Det måste anses tvivelaktigt, om dessa organ i allmänhet skulle kunna förvärva den på erfarenhet grundade särskilda sakkunskap beträffande dessa ärenden, vilken enligt vad ovan framhållits är en ofrånkomlig förutsättning för en tillfredsställande handläggning av desamma. Icke heller lär det vara möjligt att förse dessa lokala organ med erforderlig medicinsk sakkunskap. Härtill kommer, att här ifrågavarande ärenden icke utan att enhetligheten i lagtillämpningen äventyras kunna fördelas på ett större antal organ. Med hänsyn i huvudsak till vad nu anförts har riksförsäkringsanstalten i likhet med kommittén kommit till den uppfattningen, att invalidpensioneringen alltjämt bör vara knuten till folkpensioneringen.

Även *statskontoret* har funnit de av socialvårdskommittén anförda skälen för att invaliditetsförsäkringen fortfarande bör vara sammanförd med ålderspensioneringen övertygande. *Svenska sjukkasseförbundet*, som ingående behandlat förevarande spörsmål, har likaledes funnit det nuvarande systemet för invalidpensioneringens anordnande böra bibehållas, därvid förbundet i huvudsak anfört samma skäl som socialvårdskommittén.

Svenska försäkringsbolags riksförbund har däremot intagit en motsatt ståndpunkt samt ansett, att frågan om invaliditetspensioneringens anknytning till sjukförsäkringen borde hava upptagits till förnyad allsidig utredning, vilket icke skett i socialvårdskommitténs betänkande. Förbundet har härom anfört följande.

Frågan har visserligen där diskuterats och en specialundersökning har verkställts, i vad mån nytillkomna invalider skulle hava varit berättigade

till sjukpenning före den från folkpensioneringen utgående invalidpensionen, en undersökning, som enligt kommittén utvisat, att allenast omkring 55 procent av hela antalet nytillkomna invalidpensionstagare skulle hava varit berättigade till invalidhjälp, om denna utgjorts av fortsatt sjukpenning. Kommitténs överväganden i denna fråga hava emellertid baserats uteslutande på den uppbyggnad av invaliditetsförsäkringen, som med utgångspunkt från då föreliggande förhållanden föreslogs av majoriteten inom 1928 års pensionsförsäkringskommitté. Några självständiga undersökningar om möjligheterna att till en obligatorisk sjukförsäkring knyta en allmän invaliditetsförsäkring och vilka anordningar, som för sådant ändamål skulle behöva träffas, ha icke verkställts av kommittén. Den har i stället, sedan den med stöd av den ovan nämnda undersökningen avvisat tanken på en samordnad sjuk- och invaliditetsförsäkring, sökt att inom folkpensioneringens ram tillskapa anordningar för att undvika uppkomsten av luckor mellan den ena och andra försäkringsgrenen. Detta har resulterat i förslaget om införande i folkpensioneringen av en understödsform, som benämnes sjukbidrag och som närmast hör hemma på sjukförsäkringens område, en anordning som dock givits begränsad räckvidd för att förebygga att folkpensioneringen i viss mån kunde komma att tjänstgöra såsom en sjukförsäkring vid sidan av den allmänna sjukförsäkringen. Riksförbundet vill förorda, att här berörda fråga göres till föremål för förnyat och allvarligt övervägande.

I fråga om de föreslagna sjukbidragen har jämväl statskontoret intagit en avvisande hållning, medan däremot övriga remissyttranden, vari denna fråga berörts, gå i tillstyrkande riktning. För dessa yttranden skall redogörelse lämnas i ett senare sammanhang.

De flesta remissinstanser, som yttrat sig i fråga om *pensionsåldern* ha funnit de skäl socialvårdskommittén anfört för den nuvarande pensionsålderns bibehållande vara övertygande. Önskemål om pensionsålderns sänkning till 65 år ha framställts i *några yttranden från kommuner* samt i det yttrande som avgivits av *Sveriges folkpensionärers riksorganisation*.

Å andra sidan har i ett par yttranden ifrågasatts en höjning av pensionsåldern. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* har sålunda menat, att i betraktande av den befolkningsutveckling, som vore att vänta under den närmaste framtiden, en sänkning av pensionsåldern icke kunde anses tillrådlig; tvärtom kunde det bli nödvändigt att gå den motsatta vägen. I och med att invaliditetsförsäkringen erhöles en starkare ställning i socialförsäkringssystemet torde betänkligheterna ur social synpunkt mot en sådan utveckling bliva allt mindre. *Försäkringsinspektionen* har i denna fråga anfört följande.

I sin diskussion rörande pensionsåldern framhåller kommittén dels att medellivslängden är ovanligt hög i Sverige, vilket föranleder stora pensionskostnader, dels att det kan antagas, att arbetsförmågan bland Sveriges befolkning bibehålles till högre ålder än i många andra länder. Av dessa omständigheter manar den förstnämnda till stor varsamhet vid utmätandet av pensionsförmånernas storlek, medan den sistnämnda, vilken givetvis är avhängig av samma orsakskomplex som den förra och därför knappast kan

rubriceras som blott ett antagande, synes berättiga ett ifrågasättande av en högre pensionsålder än den för närvarande lagstadgade. Vid sådant övervägande bör i första hand ihåggkommas, att folkpensioneringen omfattar invalidpensionering. Vidare är det i sammanhanget att märka, att kommitténs förslag innebär viss änkepension, utgående till pensionsåldern, samt höjning av pensionsberättigad mans pension, då hustrun ej är pensionsberättigad men uppnått minst 60 års ålder. Därjämte kommer det av inspektionen förordade alternativ III med sannolikhet att stimulera arbetsgivares av nu gällande bestämmelser hämmade intresse att på frivillighetens väg ordna sina anställdas pensionsfråga, på grund varav man torde kunna påräkna större benägenhet från deras sida att ombesörja viss pensionering fram till den lagstadgade pensionsåldern, då så med hänsyn till visst yrkes större krav på kroppskrafter kan vara erforderligt.

Som ovan nämnts, omfatta de av kommittén utförda kostnadsberäkningarna endast lägre pensionsåldrar än 67 år. Vad en höjning av denna pensionsålder skulle betyda ur kostnadssynpunkt kan man dock få en uppfattning om genom studium av de i betänkandet i kapitlet Kostnadsberäkningar anförda uppgifterna. Där anges bland annat kostnaden vart femte år under perioden 1950—1985 per aktiv över 16 år för 1 000 kronors ålders- och invalidpension vid olika pensionsåldrar. Av ifrågavarande uppgifter framgår, att om pensionsåldern för såväl män som kvinnor sänkes från 67 till 65 år, ökas nämnda kostnad med 12 à 13 procent. På grund härav torde det vara berättigat att antaga, att en höjning av pensionsåldern från 67 till exempelvis 70 år skulle medföra en avsevärd minskning av kostnaderna.

I fråga om folkpensioneringens anordnande såsom en familjepensionering ha några principiella erinringar icke framställts i yttrandena. Medicinalstyrelsen har i denna del anfört:

De skäl, som kommittén anfört för att nu även i vårt land giva folkpensioneringen en sådan utformning, att ogifta erhålla något större pensioner relativt sett än de gifta, d. v. s. att pensioneringen blir ordnad som en familjepensionering, synas bärande. Givetvis hade det varit önskvärt att i detta sammanhang även få löst frågan om barnbidrag eller barn tillägg, men då detta spörsmål ännu ej är slutgiltigt utrett, synes detta likväl icke böra hindra ställningstagande till föreliggande förslag.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har förklarat, att i och med en reform, som medförde större pensioner relativt sett för ogifta än för gifta, en uppenbar orättvisa bringades ur världen. Även länsstyrelsen i Kronobergs län har uttryckligen tillstyrkt förslaget i denna del.

Beträffande förhållandet mellan pensionsförmånernas storlek för ogift och för äkta makar ha svenska personal-pensionskassan och Sveriges kommunal-anställdas pensionskassa påyrkat viss ändring i förslaget. Svenska personal-pensionskassan yttrar i denna fråga, att den av kommittén föreslagna relationen 1,5 à 1,6 mellan äkta makars och ogiftas pensionsförmåner grundats bland annat på de faktiska levnadskostnader som framräknats av kommittén. Genomförandet av den föreslagna ordningen torde emellertid, även om hänsyn toges till möjligheten av lägre levnadskostnader för makar än

för ogifta, innebära en lägre levnadsstandard för makarna. Tillämpades systemet med familjepensionering, borde därför den av kommittén föreslagna relationen mellan makars och ogiftas pensionsförmåner höjas, förslagsvis till 1,75. Till stöd härför kunde ytterligare åberopas förhållandena i andra länder samt olämpligheten av att göra ett alltför kraftigt avsteg från nuvarande lag. Även *Sveriges kommunalanställdas pensionskassa* har funnit relationstalet 1,75 vara önskvärt.

Pensionsförmånernas storlek har i övrigt huvudsakligen berörts i samband med uttalanden om bostadstilläggens storlek och utformning. Rörande de föreslagna pensionernas storlek har *pensionsstyrelsen* uttalat, att de föreslagna beloppen i stort sett vore väl avvägda. De pensionsnämnder och pensionsombud, som yttrat sig till styrelsen, ha genomgående varit av enahanda åsikt. En pensionsnämnd i Stockholm har dock ansett bostadstilläggen för låga. I en del yttranden från nämnder och ombud göres gällande, att de föreslagna förmånerna äro för stora eller i största laget. En pensionsnämndsordförande har härom anført, att pensionstagarna åtminstone inom ifrågavarande pensionsdistrikt för närvarande hade en levnadsstandard som ungefärligen vore jämställd med övriga medborgares. Pensionsstyrelsens ombud för Skellefteåområdet har förklarat, att en del pensionstagare funne de nu utgående pensionerna relativt nöjaktiga. Särskilt gällde detta äldre personer på landsbygden, som överlämnat sitt hemman till barn och på grund av arbete eller undantag ansåges ha rätt till rum och mat.

Länsstyrelserna i Kristianstads och Hallands län ha uttryckligen gillat de föreslagna beloppen. Även *länsstyrelserna i Kronobergs och Älvsborgs län* ha ansett de föreslagna beloppen tillfredsställande under förutsättning dock att nu rådande levnadskostnader icke komme att mera nämnvärt stegras. *Svenska arbetsgivareföreningen* och *tjänstemännens centralorganisation* ha yttrat, att de föreslagna pensionerna syntes vara tillräckliga.

Socialstyrelsen har däremot anført, att på de dyrare orterna pensionärernas försörjning alltjämt torde bli otillräcklig i sådana fall, där egna resurser saknades. Jämväl *Sveriges folkpensionärers riksorganisation* har funnit de föreslagna beloppen otillräckliga och ansett, att utöver de av kommittén föreslagna beloppen borde utgå bostadsbidrag, som helt täckte skäliga bostads- och bränslekostnader.

Länsstyrelsen i Blekinge län åter har anført, att, därest pensionsförmånerna rent principiellt skola, såvitt möjligt, fullt motsvara kostnaden för pensionstagarnas uppehälle med hänsyn tagen till enligt nutida uppfattning skälig levnadsstandard, det vore av vikt, att pensionsförmånerna därvid bleve väl avvägda i jämförelse med de inkomster, som åtnjutas bland andra medborgargrupper. Erforderligt material för bedömandet härav syntes emellertid icke föreligga i remitterade betänkandet eller eljest i erforderlig mån i tillgänglig officiell statistik.

Länsstyrelsen i Värmlands län föreslår sänkning av maximipensionerna med följande motivering.

I fråga om maximipensionens storlek är det givetvis vanskligt att fixera beloppen i det ovissa läge, som nu råder med avseende å en blivande levnads-kostnadsnivå. Beträffande de i betänkandet upptagna beloppen, 1 000 kronor för ogift och 1 600 kronor för makar, skulle måhända en mindre sänkning kunna övervägas. Skäl härtill skulle i första hand kunna anses föreligga, därest hänsyn toges allenast till de folkpensionärer, som äro bosatta inom bostadskostnadsgrupp I, det vill säga i huvudsak å den rena landsbygden. Det vill synas, som om dessa pensionärsers oundgängliga kostnader för uppehållet för närvarande ofta icke behöfde uppgå fullt till i betänkandet föreslagna belopp. Däremot torde sannolikt motsvarande kostnader inom övriga bostadskostnadsgrupper, med hänsyn tagen jämväl till inom dessa grupper utgående bostadskostnadstillägg, merendels närmare överensstämma med förslagets belopp. Om en sänkning av maximipensionen komme till stånd borde därför — med bibehållande av principen om lika pensioner (grundpension och tilläggspension) över hela landet — en höjning i motsvarande mån av bostadskostnadstilläggen inom dessa grupper övervägas. Oberoende av vad nu anförts synes ett skäl för övervägande av en viss nedsättning i den föreslagna maximipensionen ligga i det förhållandet, att de av kommittén föreslagna beloppen äro baserade på nu rådande penningvärde och levnadskostnader. Då det får anses möjligt, att dessa kostnader inom de närmaste åren komma att minskas, måhända beträffande flertalet däri ingående utgiftsposter, är det icke uteslutet, att de nu föreslagna beloppen kunna komma att så småningom överlag visa sig väl höga. Det skulle troligen möta stark opposition från folkpensionärernas sida, därest dessa belopp vid en framtida tidpunkt skulle bliva föremål för reducering. Länsstyrelsen vill därför ifrågasätta, om icke en sänkning av maximibeloppen även på denna grund bör göras till föremål för ytterligare prövning. För att säkerställa full täckning för folkpensionärernas efter nuvarande penningvärde beräknade oundgängliga levnadskostnader borde under sistnämnda förutsättning, utöver maximibeloppet, utgå ett i särskild ordning indexreglerat tillägg. Härigenom skulle beredas möjlighet till en smidigare anpassning av pensionernas storlek i förhållande till en icke osannolik framtida nedgång i prisnivån för en folkpensionärs oundgängliga förnödenheter.

Frågan huruvida folkpensionerna böra vara föremål för *i n d e x r e g l e r i n g* har berörts jämväl i de yttranden som avgivits av *landsorganisationen*, *tjänstemännens centralorganisation* och *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* samt av *några kommuner*.

Landsorganisationen anför i denna fråga.

Några av kommitténs ledamöter ha ifrågasatt en reglering av pensionerna i anslutning till ett efter pensionärernas speciella levnadsförhållanden anpassat index. Om landsorganisationen trots stora sympatier för tanken på en garanterad dyrtidskompensation till landets folkpensionärer inte vill ge sin anslutning till detta förslag, så sker det därför, att en penningvärdeförsämring i vissa lägen kan vara ett uttryck för en objektiv försämring av försörjningsläget, t. ex. till följd av handelsavspärrning. Det förefaller inte rimligt att generellt ställa folkpensionärerna i särklass framför exempelvis lågt avlönade arbetargrupper, barnrika familjer o. s. v. Däremot framstår

det som ett önskemål, att statsmakternas prövning av frågan om eventuella dyrtidstillägg till folkpensionerna i ett givet läge inte fördröjes till följd av brist på statistiska underlag. Landsorganisationen vill därför framhålla önskvärdheten av att löpande levnadskostnadsberäkningar komma till stånd speciellt för pensionärer, en tanke, som för övrigt på sin tid framfördes av de år 1942 tillsatta levnadskostnadsindexsakkunniga. Dylika beräkningar torde ha sitt värde även om pensionsförmånerna inte bli formellt indexreglerade.

Tjänstemännens centralorganisation har ansett vissa skäl tala för att man redan nu, då de nya pensionsbeloppen fastställas, inför bestämmelser om rätt till dyrtidstillägg i händelse av levnadskostnadernas stegring samt att det i varje fall vore angeläget, att fortlöpande undersökningar av folkpensionärernas levnadskostnader verkställdes vart tredje eller vart femte år.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet instämmer i vad herr Hartmann m. fl. i särskilt yttrande till kommittébetänkandet anfört med följande motivering:

Därest penningvärdet skulle komma att i framtiden mera avsevärt försämras, medför detta att åtskilliga folkpensionärer icke komma att kunna leva på sina pensioner. Till dess beslut kan fattas om höjning av pensionerna, måste då supplerande hjälp från samhället i form av fattigvård (socialhjälp) utgå. Om höjning av pensionerna därefter sker, torde, som erfarenheten visat, starkt motstånd komma att resas mot en mot höjningen svarande minskning eller indragning av fattigvården. Härigenom kunde man emellertid lätt komma att återgå till den otillfredsställande anordningen, att ett stort antal av folkpensionärerna skulle komma att få hjälp jämväl från fattigvården.

De kommuner som yttrat sig i frågan ha utan närmare motivering yrkat eller ifrågasatt att pensionsbeloppen indexregleras.

Frågan om dyrortsgraderingen samt bostadstilläggens storlek och utformning har näst valet mellan de olika alternativen för ålderspensioneringen och kommunbidragens storlek ägnats störst uppmärksamhet i remissyttrandena.

Bibehållandet av en egentlig dyrortsgradering har påyrkats av *styrelsen för svenska stadsförbundet*. Till stöd härför har styrelsen anfört följande.

Förslaget i denna del grundas på förutsättningen att levnadskostnaderna för folkpensionärerna icke för närvarande förete några nämnvärda olikheter inom skilda orter utom beträffande bostad (inkl. bränslekostnader). Även om denna förutsättning nu är för handen, torde det icke kunna anses självfallet, att samma situation blir bestående för framtiden. Det bör ihågkommas, att denna situation är resultatet av den senaste tidens säregna förhållanden, då bland annat knapphet på livsmedel och därav betingade regleringsåtgärder beträffande både fördelningen av och prissättningen på livsmedlen verkat utjämnande i fråga om en väsentlig del av levnadskostnaderna. I samma mån som dessa krisförhållanden försvinna, torde man ha skäl att räkna med en återgång till mera utpräglade skillnader olika orter emellan även beträffande andra levnadskostnader än bostadskostnaderna. Styrelsen har visserligen icke fördenskull något att erinra mot att dyrortsgra-

deringen utformas med särskilda tillägg och att dessas storlek i nuvarande läge faktiskt bestämmes enbart av skillnaden i bostadskostnaderna. Men det kan enligt styrelsens mening icke vara ändamålsenligt att vid utformandet av reglerna om dessa tillägg avskära möjligheten att utnyttja dem för en sådan gradering även efter andra levnadskostnader, som framdeles kan visa sig behöfelig. Om man vill fasthålla vid att folkpensioneringens förmåner skola såvitt möjligt bereda pensionärerna skälig försörjning, måste man givetvis vara beredd på att framdeles genomföra jämkningar i en eller annan form beträffande dessa förmåner vid eventuellt inträdande förändringar i dyrortshänseende. Kommittén har räknat med sådana förändringar för bostadskostnadernas vidkommande och fördenskull förutsatt, att särskilda beslut framdeles kunna behöva fattas om införande av procentuella dyrtidstillägg på folkpensionerna. I detta sammanhang har framhållits, att anordningen med för hela riket lika tilläggspensioner förenade med bostadstillägg komme att i hög grad underlätta möjligheten att införa rättvist avvägda dyrtidstillägg. Men enligt styrelsens mening har man ej mindre anledning att konstruera reglerna om de dyrortsgraderade tilläggen så, att de underlätta möjligheten att anpassa dessa förmåner efter ett läge med behov av dyrortsgradering även i andra hänseenden än beträffande bostadskostnaderna. Härvid åsyftas givetvis även, att tilläggen böra ha en allmän benämning, förslagsvis helt enkelt dyrortstillägg. En sådan benämning bör rimligtvis icke ge anledning till några betänkligheter, även om det faktiska läget i dyrortshänseende tillsvidare medför, att blott skillnader i bostadskostnaderna komma att influera på bestämmandet av tilläggens storlek.

Stockholms stads kammarkontor och drätselnämnden i Stockholm, vars yttrande *stadsfullmäktige* åberopat, ha ansett att om skäliga anspråk på social rättvisa skulle tillgodoses, pensionerna med nödvändighet måste dyrortsgraderas.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anfört, att tiden icke vore inne för ett slopande av dyrortsgraderingen. Så länge både det statliga och det avtalsreglerade lönesystemet byggde på dyrortsgradering, syntes anledning saknas att övergiva graderingen av folkpensionerna, särskilt som folkpensionärerna i regel hade begränsade medel till sitt förfogande till bestridande av levnadskostnaderna. Därest dyrortsgraderingen, på sätt kommittén föreslagit, begränsades till bostadstilläggen, komme folkpensionärerna i de norrländska länen att bli missgynnade. Det förhölle sig nämligen otvivelaktigt så, att folkpensionärernas omkostnader för nödvändiga konsumtionsnyttigheter vore högre i dessa län än i södra och mellersta Sverige. Vid ett bifall till kommitténs förslag i fråga om dyrortsgraderingen borde därför ett särskilt pensionstillägg införas för de norrländska länen.

En ledamot av svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, fattigvårdsdirektören G. Nyman, har likaledes ansett, att den utjämning av kostnaderna för det egentliga livsuppehållet, som otvivelaktigt ägt rum under senare år, icke torde vara så stor, att icke en skillnad mellan landsbygd och stad funnes, som måste beaktas. Härpå tydde bland annat fattigvårdsunderstödet storlek i Stockholm och Göteborg för ifrågavarande ändamål. Ansåge man

det önskvärt, att grundpensionen jämte eventuell tilläggspension utginge med ett för hela landet lika belopp, borde den faktiska skillnaden i levnadskostnaderna beaktas genom att bostadstillägget för nämnda städers del sattes något högre än vad i betänkandet föreslagits.

Å andra sidan har *länsstyrelsen i Västmanlands län* förklarat sig instämma i kommitténs förslag om bostadstillägg efter särskild ortsgropperung samt därvid anført.

Mot dem, som peka på, att det även finnes andra kostnader som variera kanske rätt så mycket olika orter emellan, måste framhållas, dels att verklig millimeterrättvisa aldrig står att uppnå, icke minst med hänsyn till de oproportionerligt höga administrationskostnader, som det härför erforderliga vägandet och mätandet skulle medföra, dels att skillnaderna i bostadskostnader äro väsentliga och även förhållandevis lätta att påvisa.

Att de föreslagna bostadstilläggen äro otillräckliga för storstädernas pensionärer har hävdats även i andra yttranden än de i det föregående anmärkta. *Socialstyrelsen* har sålunda anført.

Det synes vara ett berättigat krav, att, då en pensionsreform nu genomföres i syfte att förmånerna skola förslå till en nödortftig försörjning, man icke för vissa grupper av pensionärer stannar ett litet stycke under det belopp, som enligt hittillsvarande erfarenhet är nödvändigt för att tillgodose en dylik försörjning. Med hänsyn härtill synes det vara erforderligt att taga större hänsyn till dyrorternas förhållanden än som skett i det föreliggande förslaget. — — — Särskilt under nu rådande förhållanden på bostadsmarknaden torde det vara uppenbart, att det i åtskilliga fall är omöjligt att i den fria marknaden anskaffa bostad av godtagbar standard för det belopp, som i förslaget beräknats för detta ändamål. Framför allt gäller detta Stockholm och andra större städer. En av socialvårdskommitténs ledamöter, fattigvårdsdirektören Wangson, har i ett särskilt yttrande uppmärksammat detta och föreslagit en kompletterande hjälpanordning i form av ett kommunalt bostadstillägg. Detta tillägg skulle icke behöva grunda sig på en individuell behovsprövning i egentlig mening på samma sätt som nu i vissa fall utgående kommunala pensionstillskott utan endast anknyta till hyresbeloppets storlek, och det borde enligt förslagsställarens mening kunna beviljas av pensionsnämnd till skillnad från de kommunala pensionstillskotten, som utgivas av fattigvårdsstyrelsen. Socialstyrelsen finner detta förslag beaktansvärt med hänsyn till de rådande svårigheterna på bostadsmarknaden. Med en sådan anordning som den här ifrågasatta skulle dessa pensionärer kunna frigöras från beroendet av fattigvårdsunderstöd. Förslaget synes böra tagas under omprövning även för andra kommuners vidkommande än Stockholm, i avvaktan på att bostadspolitiska åtgärder kunna komma att göra en dylik hjälpanordning överflödig. I vilken mån något statsbidrag här bör ifrågasättas, såsom förslagsställaren antyder, torde få bero på hur ansvaret för bostadspolitikens utformning kommer att läggas. Frågan sammanhänger även med spörsmålet om kommunbidragens utformning, vartill styrelsen återkommer i det följande.

Överståthållarämbetet har förklarat, att bostadstilläggen i högsta bostadskostnadsgruppen icke avvägs med hänsyn till den utomordentligt höga hy-

resnivån i huvudstaden. Det syntes böra övervägas, huruvida icke bostadstilläggen i de mest markerade dyrorterna borde höjas utöver vad kommittén föreslagit. Däremot kunde ämbetet icke tillråda, att bidragssystemet komplicerades genom att pensioneringen utbyggdes med ett särskilt kommunalt bostadstillägg, som skulle utgå i de fall, då den faktiska hyreskostnaden överstege det vanliga bostadstillägget. Det förhållandet att en betydande spannvidd föreläge mellan hyrorna i äldre och nyare hus och att alltså bostadstillägget, vilket finge anses vara ett uttryck för den genomsnittliga hyresnivån, icke försloge för bestridandet av hyreskostnaden för lägenheter med högre hyra än genomsnittligt, vore icke något för orterna i högsta bostadskostnadsgruppen specifikt. Förslaget om ett dylikt kommunalt bostadstillägg borde därför följdriktigt leda till att bostadstillägget i samtliga bostadskostnadsgrupper bestämdes efter den faktiska hyran. Att på dylikt sätt låta folkpensionen bestämmas efter de faktiska utgifterna måste leda till en benägenhet hos pensionärerna att, vare sig nödtvång därtill föreläge eller ej, förbättra sin bostadsstandard och tedde sig därför ur ekonomisk synpunkt alltför äventyrligt.

Kommunala myndigheter i Stockholm ha jämväl ansett att kommittén icke tillräckligt beaktat den höga hyresnivån i huvudstaden. *Styrelsen för pensionsnämndernas i Stockholm upplysnings- och registerbyrå* har sålunda uttalat att den, som något kände huvudstadens hyresförhållanden, allt för väl visste att det endast i undantagsfall förekomme så låga bostadshyror som de av kommittén angivna och att, då de förekomme, de hänförde sig till ur hygienisk synpunkt mindervärdiga och ofta av hälsovårdsmyndigheterna utdömda bostäder. De föreslagna bostadstilläggen vore alltså för låga för Stockholms vidkommande och styrelsen instämde i den av herr Wangson avgivna reservationen till kommittébetänkandet. *Fattigvårdsnämnden i Stockholm* har åberopat ett yttrande av *tj. f. fattigvårdsdirektören*, däri anförts bland annat följande.

Vid en stickprovsundersökning, som verkställdes inom fattigvårdsnämnden, har det kunnat konstateras, att det föreliggande försörjningsbehovet för en pensionär med en normal hyra vid en godtagbar bostadsstandard håller sig omkring 155 kronor i månaden eller 1 860 kronor om året. Nu berörda belopp avser den av fattigvårdsnämnden uppskattade medelunderstödsstandarden för pensionärer. Utöver de bidrag, som uträknas med ledning av denna standard, bruka socialbyråerna ofta lämna kompletterande naturaunderstöd i form av kläder, skodon och sängkläder samt potatis och lingon ävensom tandvård, glasögon och sjukpersedlar. Den angivna standarden kan alltså knappast anses representativ för annat än det fortlöpande livsuppehållet. Värdet av nu berörda naturaunderstöd torde kunna uppskattas till i medeltal 300 kronor om året. Det genomsnittligt föreliggande behovet synes sålunda kunna uppskattas till i runt tal 2 200 kronor. Högsta folkpensionsbeloppet för ensamstående kommer emellertid enligt förslaget endast att uppgå till 1 600 kronor per år. Vid jämförelser mellan å ena sidan understödsstandarden här i staden och å andra sidan det föreslagna pensionsbe-

loppet bör även uppmärksammas, att å pensionen kommer skatt att debiteras under det att understöd från kommunen inte beskattas.

Då ett stort antal pensionärer, som också framgått av en på sin tid verkställd social bostadsutredning, bo i undermåliga bostäder med låga hyreskostnader eller i pensionärshem och församlingshem, kommer deras medelsbehov inte att uppgå till det ovan angivna genomsnittliga behovet. Då det ur hygieniska och sociala synpunkter inte är försvarligt att medverka till bibehållandet av en låg bostadsstandard för pensionärer och då antalet bostäder i pensionärshem eller församlingshem är så litet, att det ej påverkar huvudparten av pensionärernas bostadskostnader, kan hänsyn i detta sammanhang ej tas till att ifrågakommande pensionärer för närvarande kunna leva på ett lägre belopp än det ovan angivna.

Det kan sålunda konstateras, att spänningen är allt för stor mellan å ena sidan fattigvårdens understödsstandard här i staden och å andra sidan de föreslagna pensionsbeloppen. Därest åtgärder inte vidtas för tillgodoseende av det sålunda föreliggande ytterligare behovet av ekonomiskt stöd, kommer huvudparten av folkpensionärerna att alltjämt nödgas vända sig till fattigvården för erhållande av kompletterande försörjning. Denna komplettering kan visserligen utgå i form av kommunalt pensionstillskott, men då de gamlas försörjning bör tillgodoses genom generella bidrag, synes formen med kompletterande kommunala pensionstillskott med individuell behovsprövning mindre tilltalande. Jag får därför tillstyrka införandet av de föreslagna kommunala bostadstilläggen. Därest så sker, men också endast under denna förutsättning, synes det sedan länge kända kravet på en effektiv folkpensionering i huvudsak kunna anses tillgodosett i Stockholm.

I ifrågakommande yttrande har vidare uttalats, att av de omkring 8 000 folkpensionärer i Stockholm, som nu åtnjuta kompletterande fattigvård eller kommunalt pensionstillskott, flertalet eller omkring 6 000 även efter förslagets genomförande skulle bli beroende av understöd från fattigvården. I anslutning härtil har *fattigvårdsnämnden* för egen del anfört följande.

Det är inte för mycket sagt, att en dylik effekt av en pensionsreform, vars ledande princip enligt förslaget skulle vara att lämna pensionsförmåner så beskaffade att hjälp från det allmänna i annan ordning endast skulle vara behövlig i undantagsfall, med visshet komme att hos huvudstadens gamla framkalla känslor av besvikelse. Det synes ofrånkomligt, att särskilda anordningar vidtagas för att jämväl i storstäderna trygga de gamlas rätt till en effektiv ålderdomsförsörjning i samma former som fastställts för de gamla i andra delar av landet. Därest en generell förhöjning av pensionsbeloppen på grund av statsfinansiella skäl skulle vara utesluten, får fattigvårdsnämnden såsom en lämplig utväg förorda den av herr Wangson reservationsvis föreslagna anordningen med *kommunala bostadstillägg*, som beviljas av pensionsmyndigheten i samband med beviljande av folkpensionen och utan annan prövning än ett konstaterande att den faktiska hyreskostnaden — ehuru skälig — överstiger det riktbelopp, som kan vara fastställt såsom överkomligt för en pensionär utan andra tillgångar än folkpensionen. Såsom ett lämpligt sådant riktbelopp vill nämnden för sin del rekommendera de nuvarande i kungörelsen angående statsbidrag till inrättande av pensionärshem fastställda maximihyrrorna. I motsats till kommittén anser nämnden, att dessa belopp fortfarande bör bibehållas vid sin nuvarande

storlek. Nämnden vill också framhålla, att den i reservationen skisserade anordningen med kommunala bostadstillägg torde kunna bli av verkligt värde inte bara i storstäderna, där den synes ofrånkomlig som komplement till kommittéförslaget, utan också för övriga tätorter och även för den rena landsbygden i de fall, där den faktiska hyreskostnaden överstiger den för bostad i pensionärshem där fastställda. Med en sådan utsträckning av den föreslagna anordningen skulle garanti skapas för att ingen pensionär på grund av oundvikligt höga hyreskostnader tvingas att söka understöd genom andra samhälleliga hjälporgan.

Drätselnämnden i Stockholm och sedermera *stadsfullmäktige* därstädes ha, såsom tidigare anförts, i stället uttalat sig för en dyrortsgradering av pensionerna för att åstadkomma en reell likhet mellan pensionerna på olika orter.

Med avseende å förhållandena i Göteborg har *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anmärkt, att maximiunderstöden från fattigvården i Göteborg betydligt överstege den av kommittén föreslagna maximipensionen i bostadskostnadsgrupp IV, dit Göteborg torde komma att hänföras. I anslutning härtill har länsstyrelsen anført, att kommunernas fördelning å bostadskostnadsgrupper borde verkställas med beaktande av de särskilda förhållanden som föreläge i de största städerna och deras närmaste omgivningar.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har mera allmänt uttalat, att förslaget ej kunde beräknas bli fullt effektivt i de största städerna.

I detta sammanhang må vidare erinras, att *länsstyrelsen i Värmlands län*, på sätt framgår av länsstyrelsens i det föregående återgivna uttalanden, ansett en sänkning av själva pensionen motiverad, medan däremot bostadstilläggen borde höjas. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* har i nu förevarande hänseende uttalat, att bostadstilläggen borde ha bättre anpassats efter vars och ens bostadsförhållanden och att vid bostadstilläggets bestämmande hänsyn borde tagas till de faktiska bostadskostnaderna. Enahanda ståndpunkt omfattas av *Sveriges folkpensionärers riksorganisation*.

I åtskilliga yttranden hävdas emellertid, att spännvidden mellan de totala pensionsförmånerna å olika orter gjorts för stor.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har sålunda ansett spännvidden mellan bostadskostnadsgrupperna böra göras mindre än vad socialvårdskommittén föreslagit. Det vore uppenbarligen icke lämpligt, att dyrortskompensationen vore 100-procentig, enär därigenom pensionärerna animerades att flytta till de dyrare orterna och där öka trängseln på bostadsmarknaden. Obestriddigt vore, att den nuvarande dyrortsgraderingen av folkpensionerna verkat i denna riktning. Dessutom uppkomme alltid ojämnheter i gränserna mellan de olika områdena, vilka ojämnheter verkade mera irriterande, ju större skillnaden vore i utgående pensionsbelopp å ömse sidor om gränsen. Även *länsstyrelsen i Kronobergs län* har uttalat, att bostadstilläggen icke borde göras så stora, att de bidroge till en icke önskvärd inflyttning av folkpen-

sionärer från landsbygden till städerna. *Länsstyrelsen i Blekinge län* anser, att förslaget till dyrortsgraderingsfrågans lösning genom införande av generella bostadstillägg kunde tillstyrkas endast under förutsättning att spännvidden mellan bostadskostnadsgrupperna minskades i enlighet med vad som härutinnan reservationsvis inom kommittén föreslagits. *Riksförbundet landsbygdens folk* har ansett sig med stöd av vissa siffror, hämtade från socialvårdskommitténs bostadsutredning, hava funnit att bostadstilläggen för de högre bostadskostnadsgrupperna blivit uppenbart för högt beräknade i förhållande till den lägsta. Sålunda borde bostadstillägget för makar nedsättas med åtminstone 235 kronor för högsta ortsguppen eller till 565 kronor i stället för enligt förslaget 800 kronor. För ensamstående pensionärer borde spännvidden minskas på motsvarande sätt.

Vidare ha en del *kommuner*, huvudsakligen landskommuner, ansett skillnaden mellan de totala pensionsförmånerna i de dyrare bostadsorterna och å landsbygden vara väl stor. En kommun (Bro och Låssa, Uppsala län) framhåller, att bostäderna å billigaste ort i många fall äro av sådan beskaffenhet att de icke borde tillåtas som bostäder »ens åt pensionärer». En annan kommun (Brastad, Göteborgs och Bohus län) anser att de föreslagna bostadstilläggen motsvara de kostnader, som pensionärerna faktiskt ha för sina bostäder, men framhåller att denna skillnad till väsentlig del motsvarades av bostädernas större bekvämligheter och högre standard å dyrorterna. Ett par landskommuner anse, att bostadstillägg överhuvud ej höra utgå, under det några anse, att, om bostadstillägg skola utgå, kommunerna helt eller till större del än som föreslagits av socialvårdskommittén böra betala kostnaden för tillägget. Några kommuner anse, att bostadstillägg böra utgå även i lägsta bostadskostnadsgruppen eller att bostadstillägg böra utgå efter ren behovsprövning eller enligt grunder som av kommunen själv beslutas. Å andra sidan anse en del städer, men även några landskommuner, att bostadstilläggen äro för låga. I vissa yttranden (Nässjö, Karlskrona och Jukkasjärvi) förordas sålunda, att kommunala bostadstillägg införas i huvudsaklig överensstämmelse med den av herr Wangson avgivna reservationen till kommittébetänkandet.

Beträffande dyrortsgraderingsfrågan har slutligen *länsstyrelsen i Malmöhus län* anfört följande.

Genom att utöka ålderspensionerna med särskilda bostadsbidrag kommer en viss dyrortsgruppering att kvarstå. Dyrortsgrupperingens nackdelar följa även med kommitténs förslag. Enär det ytterst beror på vad vederbörande får ut av sina pengar, kan en verklig rättvisa icke åstadkommas genom dessa bostadsbidrag. Härför torde erfordras en bostadspolitik, som för hela landet skapar en något så när jämförlig bostadsstandard. I och med en dylik utjämning borde om icke ett borttagande så åtminstone en minskning av antalet bostadskostnadsgrupper kunna åstadkommas.

Socialstyrelsen har likaledes funnit uppmärksamhet böra ägnas folkpensionärernas bostadsfråga och har härom anfört följande.

En i egentlig mening effektiv folkpensionering förutsätter, att lämpliga bostäder ävensom behövlig sjukvård m. m. stå pensionärerna till buds, så att de icke endast få en pekuniär förmån utan också få möjlighet att erhålla reell valuta för pengarna. Socialstyrelsen finner det särskilt angeläget, att bostads- och vårdmöjligheter för folkpensionärer och invalider avsevärt ökas. Sålunda böra icke blott pensionärshem och ålderdomshem av modern typ tillskapas utan även vårdmöjligheter för kroniskt kroppssjuka samt nerv- och sinnessjuka i erforderlig utsträckning anordnas genom särskilda vårdhem. Styrelsen anser vidare, att behov föreligger av pensionatsliknande vårdhem av en typ, som ligger mellan pensionärshemmens och ålderdomshemmens typer. Lämpligt är att hela denna fråga snarast utredes.

Socialvårdskommitténs majoritet har föreslagit, att landets i n d e l n i n g i b o s t a d s k o s t n a d s g r u p p e r skulle ske vart tionde år, medan minoriteten ansett indelningen böra ske för fem år i sänder. I ett stort antal yttranden har denna minoritetens ståndpunkt förordats. *Socialstyrelsen* har sålunda förklarat att behov föreläge av med icke alltför långa mellanrum återkommande periodiska modifikationer av ortsgrupperingen. En tioårsperiod kunde komma att bli alltför lång i vissa fall, såsom där förhållandena på en ort ändrats genom en snabb industrialisering. Det syntes vara lämpligast, att ifrågavarande ortsgruppering reviderades i samband med den dyrortsgruppering som framdeles, liksom hittills, torde komma att med omkring fem års mellanrum verkställas till ledning för lönernas fastställande (lönegrupperingen). Det statistiska material, som erhöles vid denna gruppering, innehölle alla erforderliga uppgifter i fråga om bostads- och bränslepriser för pensionsgrupperingen. Styrelsen har i detta sammanhang anmärkt, att vid en omprövning av förutsättningarna för sistnämnda gruppering det kunde visa sig erforderligt att jämväl revidera bostadstilläggens belopp.

Länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Gävleborgs och Norrbottens län ha likaledes anslutit sig till den vid kommittébetänkandet fogade reservationen i detta avseende. *Länsstyrelsen i Hallands län* har särskilt understrukt, att den fortgående förbättringen av bostadsbeståndet på landsbygden i förening med en redan påvisbar utjämning av de tidigare starkt varierande byggnadskostnaderna inom olika delar av landet vore ett tillräckligt skäl för en omvärdering av bostadskostnaderna redan efter en så kort tidrymd som fem år. Liknande synpunkter ha anförts av *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet*. Även flera *kommuner* ha, liksom *landskommunernas förbund*, ansett, att indelningen i bostadskostnadsgrupper borde ske vart femte år i stället för vart tionde år.

I så gott som alla de inkomna yttrandena har berörts frågan i vad mån folkpensionens storlek skall vara beroende av i n k o m s t p r ö v n i n g. Härvid har till diskussion upptagits de tre olika alternativ för ålderspensionens beräkning som framlagts av socialvårdskommittén.

För alternativ I ha allenast uttalat sig två landskommuner samt tre av pensionsstyrelsens ordsombud. Frågeställningen har sålunda i allmänhet varit huruvida alternativ II eller alternativ III bör äga företräde. I flera yttranden, däri alternativ III förordats, har angivits att, därest av statsfinansiella skäl detta alternativ ej kunde komma ifråga, alternativ II i stället borde komma till utförande. Å andra sidan ha i vissa yttranden, i vilka alternativ II förordats, uttalats att alternativ III ur principiell synpunkt vore att föredraga men att alternativ II likväl förordades av ekonomiska skäl. Ibland har angivits att, därest det låte sig göra att uppnå den kostnadsram som alternativ III förutsatte, man hellre borde begagna kostnadsskillnaden mellan alternativen till att förbättra förmånerna för dem, som saknade egna inkomster.

Pensionsstyrelsen har angående valet mellan alternativen II och III anfört följande.

I anslutning till kommitténs framställning vill styrelsen framhålla, att enligt styrelsens mening övervägande skäl tala för icke inkomstprövade allmänna ålderspensioner av i huvudsak den storlek och enligt de principer i övrigt som innefattas i alternativ III. Härvid har styrelsen särskilt haft för ögonen, att en dylik folkpension skulle utgöra en effektiv grund, på vilken medborgarnas ålderdomsförsörjning skulle kunna byggas upp, med möjligheter till påbyggnad av vederbörande själv eller arbetsgivare m. fl. utan pensionens reducering. En privat pensionering av anställda i större omfattning torde förutsätta en betydande fondbildning. Det torde ligga i sakens natur, att fondbildningen skulle kunna väsentligt inskränkas, om i ålderspensionen alltid inginge så stort belopp som enligt alternativ III. Det är av vikt att pensionen kommer medborgarna till handa så fort som möjligt sedan pensionen sökts. Såvitt angår ålderspension skulle möjligheterna härför bäst tillgodoses vid genomförande av alternativ III. Genom detta alternativ skulle därjämte vinnas en betydande förenkling i administrationen och en väsentlig lättnad för stora delar av befolkningen i uppgiftsskyldigheten vid sökande av ålderspension. Då styrelsen sålunda tillstyrker införandet av allmänna ålderspensioner på sätt föreslagits i alternativ III, sker detta under den förutsättningen, att de därmed förenade kostnaderna befinnas överkomliga. Vidare är det enligt styrelsens mening nödvändigt, att ett beslut på denna linje föregås av en noggrann undersökning i vad mån ingripanden på andra samhälleliga områden böra komma till stånd för att åstadkomma en samordning i ekonomiskt avseende med utgångspunkt från de nya folkpensionsförmånerna. Särskilt angeläget är enligt styrelsens mening att allmän och enskild pensionering av anställda på ett tillfredsställande sätt samordnas med den allmänna ålderspensionen.

Av de *pensionsnämnder*, som yttrat sig, ha 2 förordat alternativ I, 31 alternativ II och 71 alternativ III, medan 9 nämnder icke tagit ställning till frågan.

Socialstyrelsen, som förordat alternativ III, anför till stöd härför bland annat.

Uppenbarligen är det mycket betydelsefullt, att inkomstprövningen vid alternativ III helt och hållet skulle bortfalla för den lägsta bostadskostnadsgruppen, som i stort sett komme att omfatta den rena landsbygden. De gamlas möjligheter att skaffa sig inkomster bli där ofta relativt goda; å andra

sidan försvåras där också en inkomstprövning för vederbörande pensionsnämnder. En med inkomstprövning förenad folkpensionering kan sålunda, i den mån den icke leder till att de pensionsberättigade försumma att utnyttja möjligheterna att få extra inkomster, i stället fresta dem till att undandölja sådana extra inkomster. Det är en stor vinst, att dylika olägenheter enligt alternativ III skulle undgå för en så avsevärd del av befolkningen, som det här är fråga om. Pensionsstyrelsens erfarenhet — vilken i väsentlig mån torde ha utnyttjats i betänkandet — torde bära vittnesbörd om betydelsen av en sådan omständighet. Det är vidare beaktansvärt, att huvudparten av folkpensionen enligt ifrågavarande alternativ III skulle utgå utan inkomstprövning även i de övriga kostnadsgrupperna, eftersom bostadstilläggen i alla grupperna komme att utgöra den mindre delen av pensionen. I de andra och tredje kostnadsgrupperna bleve bostadstilläggen i själva verket av så relativt liten betydelse, att, som det anmärkes i betänkandet, det kan antagas, att en del personer här komme att åtnöja sig med den allmänna ålderspensionen, som icke behövde inkomstprövas, och avstå från att söka bostadstilläggen för att sålunda undgå den med dessa förknippade inkomstprövningen. Den på många håll förefintliga starka obenägenheten att underkasta sig en inkomstprövnings oundvikligen mer eller mindre inkvisitoriska förfarande torde till fullo motivera ett sådant antagande. Inkomstprövningen skulle på så sätt få en ytterligare begränsad omfattning i enlighet med detta alternativ. I betänkandet beräknas, efter vad det synes på goda grunder, att i det hela endast omkring en tredjedel av åldringarnas pensioner här skulle bli beroende av inkomstprövning. Sannolikt skulle därför också folkpensionen, om nämnda alternativ genomfördes, i avsevärt ökad mån komma att utbyggas genom arbetsinkomster eller inkomster från besparingar eller särskilda pensionsanordningar, eftersom sådana inkomster i så avsevärt mycket mindre omfattning än vid det andra alternativet skulle behöva bli föremål för redovisning och föranleda minskning av pensionsbeloppen. — — — Jämte de statsfinansiella synpunkterna böra emellertid de nationalekonomiska tagas i betraktande. En folkpensionering, som är så utformad, att den i särskild grad befrämjar sparsamhet och arbetsvilja hos pensionärerna, tillför samhället betydande värden. Vikten av att de gamlas arbetsförmåga utnyttjas till sitt fulla värde torde knappast kunna överdrivas. Man står här i verkligheten inför ett praktiskt problem av en betydande räckvidd. En efter hand förstärkt representation av de högre åldrarna inom vår befolkning kommer att göra det alltmera nödvändigt, att äldre personer med någon arbetsförmåga uppmuntras att söka använda denna i förvärvsarbete, låt vara av mindre krävande slag. Enligt vissa beräkningar kommer antalet svenskar, som fyllt 65 år, att växa från omkring 610 000 personer år 1940 till omkring 820 000 personer år 1960, under det att antalet personer i åldrarna 20—65 år blir ungefär oförändrat. Inför en sådan utveckling blir det uppenbart, att de högre åldrarnas insats får en stegrad betydelse. Det härmed berörda spørsmålet har redan uppmärksammats i den offentliga diskussionen i samband med de partiellt arbetsföras problem, som för närvarande är under särskild utredning. Det blir ur dessa synpunkter desto mera angeläget, att folkpensioneringen lägges så, att den i möjligaste mån stimulerar de gamla att utnyttja sin arbetsförmåga. Det kan slutligen också ifrågasättas, om icke det samlade ekonomiska värdet av åldringarnas utnyttjade arbetskraft skulle uppgå till ett belopp, som avsevärt överstege den beräknade kostnadsskillnaden mellan alternativ II och alternativ III.

Liknande tankegångar återkomma i åtskilliga yttranden. Alternativ III förordas sålunda på dessa och andra skäl av *medicinalstyrelsen*, *riksförsäkringsanstalten*, *försäkringsinspektionen*, *statskontoret* (reservation av generaldirektören till förmån för alternativ II), *statens pensionsanstalt* och *riksräkenskapsverket*. Av de i *försäkringsrådets* beslut deltagande ledamöterna ha 5 förordat alternativ II och 5 alternativ III.

Överståthållarämbetet förordar alternativ II samt motiverar härvid sin ståndpunkt sålunda.

Då merutgifterna för alternativ III i jämförelse med alternativ II äro av den storleksordning, att de kunna förutsättas i en eller annan form ha återverkningar i skattehänseende, synes det lämpligare, att möjligheterna att undvika dylika återverkningar utnyttjas i stället för att folkpensionsbelopp utdelas till personer, som från folkpensionslagens synpunkt icke äro i behov av desamma och vilkas ekonomiska status i många fall knappast påverkas av att de erhålla pensionsbeloppen.

Av *länsstyrelserna* ha 18 (Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands och Västerbottens län) förordat alternativ III, 4 (Stockholms, Blekinge, Hallands och Norrbottens län) alternativ II under det att 2 (Uppsala och Västernorrlands län) icke tagit ståndpunkt till vilket av de båda alternativen som vore att föredraga. Vissa länsstyrelser ha angivit, att ståndpunktstagandet skett med tvekan.

Av de hörda *kommunerna* (267 stycken) ha ungefär 70 procent förordat alternativ III och 25 procent alternativ II, under det att återstående 5 procent antingen förordat alternativ I (endast 2 kommuner) eller underlåtit att taga ställning till frågan. Proportionerna äro så gott som exakt desamma för städer och landsbygd. De största städerna (Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg och Örebro) ha alla uttalat sig för alternativ III.

De kommuner, som förordat alternativ II, ha i allmänhet, i de fall skäl för ståndpunkten anförts, antingen åberopat kostnadsskillnaden eller ansett att merkostnaden kunde begagnas till höjning av maximipensionerna. De till förmån för alternativ III lämnade argumenten anknyta i allmänhet till vad i kommittébetänkandet anförts men i vissa yttranden utvecklas olika synpunkter närmare. Exempelvis har beträffande behovsprövningen en landsbygdskommun (Säby, Jönköpings län) anfört följande.

Erfarenheten har givit vid handen att behovsprövningen, särskilt då det gällt ålderdomspensioneringen, varit mycket svår att komma tillrätta med. Detta gäller i särskilt hög grad landsbygdsförhållanden. Ofta är det t. ex. så att ett par makar i pensionsåldern överlåtit sitt lantbruk på en son. Så länge krafter finnas hjälpa de gamla till i såväl jordbruk som hushåll. Hur skall detta arbete värdesättas och vad vet man om hälsotillståndets utveckling under närmaste framtid? Det kan icke undvikas att behovsprövningen beträffande åldringarna tillämpas något olikartat i skilda pensionsdistrikt.

Under första tiden efter folkpensioneringens ikraftträdande var behovsprövningen betydligt benhårdare än nu. Då praxis sålunda utvecklats i mindre sträng riktning, är steget till behovsprövningens slopande i ett stort antal fall icke långt. Givetvis tillkommer härigenom ett flertal pensionsberättigade, men det blir i allt fall större likhet inför lagen. Frestelsen att avhända sig eller på annat sätt undanhålla kapital bortfaller, varjämte sparsamhet uppmuntras i stället för att såsom nu verka nedsättande på pensionsbeloppen.

Svenska arbetsgivareföreningen har förklarat, att föreningen i huvudsak anslöte sig till de uttalanden, som inom kommittén gjorts till förmån för alternativ III. Föreningen har vidare anfört följande.

Föreningen vill särskilt understryka betydelsen av att de personer i högre ålder, som hava förmåga och vilja att ställa sin arbetskraft till folkhushålllets förfogande, icke av denna anledning skola lida avsevärd inskränkning i sin folkpension. Befolkningsutvecklingen gör det nödvändigt, att så stor del av de äldre årsklasserna som möjligt insätts i produktivt arbete. Det är ju ytterst den ökade produktiva insatsen av samhällets medborgare, som utgör förutsättningen för den standardförbättring, som ökade pensioner innebär. Föreningen vill även understryka de i betänkandet framförda synpunkterna rörande önskvärdheten av att personer, som samlat ett visst spar-kapital, icke därigenom skola få sina folkpensioner minskade. Det synes föreningen vara ett enkelt utslag av rättvisa, att de personer med högre inkomster, som med sina skatter väsentligen komma att få finansiera folkpensioneringen, också få åtnjuta dess fördelar.

Särskilt måste i detta sammanhang framhållas, vilken utomordentlig betydelse frågan om behovsprövningens bibehållande eller slopande har för frågan om det rationella ordnandet av pensioneringen av tjänstemän i privat tjänst (den s. k. tjänstepensionsförsäkringen). Utgår man ifrån, såsom nu i varierande utsträckning föreslås i de olika alternativen, att inkomst utöver vissa angivna gränser skall sänka den behovsprövade delen av folkpensionen med 50 procent, minskas därigenom automatiskt det reella värdet av den särskilda inkomsten med samma belopp. Personer, som förvärva ålderspensionering enligt försäkringstekniska grunder, måste därför vid övervägande av om pensionsförsäkring skall tecknas eller ej, utgå ifrån att pensionsbelopp, liggande över privilegierade belopp, förvärras till en kostnad, som är dubbelt så hög som den enligt försäkringstekniska grunder uträknade. Denna synpunkt är av särskild betydelse vid bedömandet av frågor om tjänstepensionsförsäkring. Sådan försäkring tecknas som bekant av företagarna inom det privata näringslivet i stor utsträckning i svenska personalpensionskassan (SPP), därvid arbetsgivare och tjänstemän erlagga i princip hälften var av premierna, dock med viss begränsning för tjänstemännens del. Vid tjänstepensionsavtal brukar man räkna med att egenpensionen skall utgöra 60 % av den pensionsförsäkrade årslönen. Enligt exempelvis alternativ II komma för äkta makar tilläggs-pensionen och bostadstillägget tillsammans att i bostadsgrupp V uppgå till maximalt 1 200 kronor per år, vilket belopp sålunda skall utgå först efter behovsprövning såsom tillägg till en grundpension å 1 200 kronor. Vid de föreslagna avdragsreglerna kommer i detta fall i realiteten avdrag att ske med 50 % å pensionsinkomsterna från tjänstepensionsförsäkringen till den del de ligga mellan 1 200 och 3 600 kronor. Nämda belopp motsvara en pensionsförsäkrad inkomst på mellan 2 000 och 6 000 kronor per år. Det är självklart, att reduceringsregler av här an-

given art förr eller senare komma att medföra, att frågan om privat pensionering av löntagare med lägre och medelstora inkomster upptages till förnyat övervägande. Den blir för båda parterna alldeles för dyr i förhållande till de förmåner, som erbjudas den försäkrade. Tidigare har beträffande tjänstepensionsförsäkringen dylika överväganden trätt i bakgrunden på grund av att folkpensionerna varit otillräckliga för försörjningen, men tydligt är, att de skulle komma att framträda med stor styrka, om pensionsbeloppen definitivt höjas, såsom här föreslås, och behovsprövningen samtidigt skulle till väsentlig del bibehållas. Det skulle enligt föreningens mening vara synnerligen olyckligt, om folkpensioneringslagen skulle utformas så, att tjänstepensionsförsäkringar för löntagare i de lönelägen, som här avses, skulle komma att försvinna eller ändras till sitt syfte, så att den blott skulle komma att täcka de avdragsfria beloppen. Detta skulle innebära en standardsänkning av icke önskvärd art.

Enligt föreningens uppfattning borde man därför i folkpensioneringslagstiftningen principiellt söka helt slopa behovsprövningen i fråga om ålderspensioneringen. Det alternativ, som närmast motsvarar detta önskemål, är alternativ III, vilket föreningen sålunda föredrager. Även enligt detta alternativ skall en viss behovsprövning dock förekomma, nämligen beträffande bostadstillägget. Denna begränsade behovsprövning torde av finansiella skäl för överskådlig framtid bli ofrånkomlig. Man kan emellertid ifrågasätta, om icke åt pensionsinkomster borde i detta avseende beredas en mera gynnad ställning. Föreningen anser sig för sin del icke kunna närmare ingå på denna fråga, som är av försäkringsteknisk natur.

Landsorganisationen i Sverige förordar ävenledes alternativ III och anför i frågan följande:

Landsorganisationen finner för sin del de skäl som förebragts för det tredje alternativet, sålunda för en allmän ålderspension utan inkomstprövning, mycket vägande. Det är visserligen otvivelaktigt riktigt, att härigenom även ett antal personer skulle komma i åtnjutande av pensionsförmånerna utan att vara i behov härav. Mot denna omständighet bör vägas det förhållande att inkomstprövning skulle beröva folkpensionen dess karaktär av medborgerlig rättighet och i stor utsträckning, liksom hittills, nödvändig-göra kompletterande hjälpåtgärder i form av understöd. Inte nog med att det andra alternativet sålunda skulle innebära att steget från understöd till pensionsrätt inte tas fullt ut skulle det även medföra vissa mindre önskvärda konsekvenser ur samhällsekonomisk synpunkt. Under de kommande årtiondena har man att räkna med en kraftig förskjutning i befolkningens åldersstruktur, vars mest framträdande drag kommer att bli ökningen av de äldre åldersklasserna. Enligt i socialvårdskommitténs betänkande återgivna beräkningar kommer antalet folkpensionärer i landet under tiden 1950—1970 att öka med inte mindre än 30 %, samtidigt som den arbetsföra befolkningen kan väntas stagnera. Allting tyder på att vi gå emot en tid präglad av permanent knapphet på arbetskraft. Det förefaller därför riktigtast att välja en pensionsform, som inte utgör ett hinder för ett tillvaratagande av de gamlas arbetskraft, vars betydelse undan för undan kommer att bli större för samhället som helhet. Även med hänsyn till sin effekt på det enskilda försäkringssparandet och arbetsgivarnas villighet att medverka till sina anställdas och arbetares pensionering synes alternativ III vara att föredraga. Avgörande för en avvägning mellan de bägge pensionsalternativen måste gi-

vetvis bli till vilket pris man vinner de här angivna fördelarna. Enligt kommitténs kalkyler uppgår skillnaden mellan statens kostnader för det tredje och det andra alternativet till 52,8 milj. kr. Beloppet är avsevärt, i synnerhet i ett läge där ett flertal angelägna socialpolitiska kostnadsposter måste passas i budgetramen, som i sista hand begränsas av den samhälleliga produktionsförmågan. Det bör dock kraftigt understrykas, att beloppet inte anger den faktiska merkostnaden. Enbart i direkta skatter kommer 20 à 25 % av skillnaden mellan alternativen II och III att återgå till stat och kommuner. Ett flertal andra omständigheter, vilkas storlek dock inte har angivits och vilka delvis undandraga sig varje exakt beräkning, kunna väntas få samma effekt. En successiv anpassning av de enskildas ekonomiska dispositioner till pensionernas utformning, ändringar i gällande statliga och kommunala pensionsförhållanden, återgång av indirekt skatt till staten, ökade skatteintäkter till följd av ökat förvärvsarbete och lägre administrationskostnader äro de viktigaste av de faktorer, som torde göra den angivna kostnadsskillnaden mellan de bägge alternativen tämligen fiktiv. Landsorganisationen finner för eget vidkommande till fullo klarlagt, att merkostnaderna enligt alternativet III inte ens i ogynnsammaste fall kunna vara av den storleksordningen att de motväga alternativets förtjänster i sakligt och psykologiskt hänseende men vill uttala, att avvägningen mellan de båda alternativen skulle väsentligen underlättas, ifall speciella utredningar kunde leda till en konkretare uppfattning av de anförda faktorernas verkningar.

Tjänstemännens centralorganisation har funnit alternativ III böra genomföras samt framhållit bland annat betydelsen av folkpensioneringens utformning för den privata tjänstemannapensionsverksamhetens utveckling. Organisationen anför härom:

Det bör här framhållas, att denna tjänstepensionering redan nu är av en ganska stor omfattning. Den löntagargrupp det här är fråga om utgöres i första hand av i privat och kommunal tjänst anställda. Enligt 1940 års folkräkning kan denna grupp ungefärligen uppskattas till 400 000. För närvarande torde inom detta område pensionsfrågan ha reglerats för mellan 150 000—200 000, i vilka siffror emellertid även ingå vissa grupper av kroppsarbetare. Enbart inom SPP äro över 70 000 tjänstemän försäkrade. Frågan gäller emellertid icke enbart de grupper, för vilka en tjänstepensionering införts, utan den har även den största aktualitet för de anställda, för vilka pensionsfrågan ännu icke — av en eller annan orsak — kunnat lösas. I många fall väntar man här på ett klarläggande av folkpensioneringens framtida utveckling. Ett genomförande av alternativ II skulle betyda att den nuvarande tjänstepensioneringen finge radikalt omändras för de grupper, där den redan är genomförd. Tjänstepensioneringens fortsatta utveckling skulle vidare i stor utsträckning omöjliggöras eller i varje fall försvåras för vissa inkomstkategorier.

Styrelsen för svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet förordar alternativ III (en ledamot av styrelsen har dock uttalat sig för alternativ II). Även *styrelserna för svenska landskommunernas förbund* och *svenska landstingsförbundet* förordar alternativ III.

Riksförbundet landsbygdens folk, som likaledes förordat alternativ III, anför i frågan bland annat följande:

Ur speciell jordbrukarsynpunkt ter sig alternativ III lyckligast, emedan inom jordbruket särskilda svårigheter äro förenade med inkomst- och förmögenhetsprövningen. De förmögenhetsprövningar, som hittills skett har medfört stor irritation och ofta lett till uppenbara orättvisor mot jordbruksbefolkningen. På grund av jordbruksnäringens natur måste nämligen alltid inom jordbruket finnas ett visst i egendomarna insatt grundkapital. Detta förhållande medför ofta att jordbrukarna bli utestängda från pensionsförmånerna. Överlämna de gårdarna med grundkapitalet till sina barn, anses detta brottsligt och de utestängas även då från pension.

Malmöhus läns småbrukarförbund har hemställt, att alternativ III komme till genomförande, även om andra mindre behöfliga och mindre behjärtansvärda reformer till följd därav måste ställas på framtiden.

Svenska sjukkasseförbundet anser en ålderspensionering utan inkomstprövning vara att föredraga och hänvisar till vad i betänkandet anförts till förmån för alternativ III samt fortsätter:

Om förbundet ändock icke vill framföra ett bestämt yrkande på att ålderspensioneringen löses enligt ifrågavarande alternativa förslag, beror detta på, att förbundet icke anser sig kunna avvisa såsom oberättigad en anmärkning, gående ut på, att de merkostnader, som en lösning enligt förslaget i fråga skulle draga i jämförelse med en lösning, som innebär bibehållande av inkomstprövning jämväl för åldringarna, borde — åtminstone så länge folkpensionerna äro så begränsade som även enligt kommitténs förslag blir fallet — begagnas för att förbättra pensionerna för dem, som bäst behöva dem.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anser det uppenbart, att det skulle vara önskvärt, om den allmänna folkpensioneringen ordnades efter sådana principer att den statliga pensionen kunde utgöra en grund för utbyggnad tjänstepensioneringsvägen eller genom privat pensionsförsäkring. Av de av socialvårdskommittén utarbetade alternativa förslagen vore givetvis det med alternativ III betecknade det ur nu berörda synpunkt lämpligaste. Även *svenska personal-pensionskassan*, *Sveriges kommunalanställdas pensionskassa* och *konsumentkooperationens pensionskassa* ha med liknande motive-ring förordat alternativ III. *De ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening* anser alternativ III medföra den största förbättringen i det avseendet, att ålderspensionen icke torde i större omfattning komma att medföra menlig inverkan å olycksfallsskadads intresse att skaffa sig arbetsinkomst.

Styrelsen för Sveriges folkpensionärers riksorganisation har förklarat sig i stort sett kunna ge sin anslutning till de synpunkter som framkommit vid utformningen av alternativ III. De lokala pensionärsföreningar, som vore anslutna till förbundet, hade till 90 procent uttalat sig för detta alternativ såsom det mest tilltalande, enär pensionärerna härigenom besparades en många gånger tidsödande och administrativt kostbar behovsprövning.

Folkpensionärernas förening i Norrköping och *svenska vanföreanstalternas centralkommitté* ha ävenledes förordat alternativ III.

I några av yttrandena har berörts möjligheten av att helt slopa inkomstprövningen beträffande ålderspensioneringen, och att sålunda låta även bostadstilläggen utgå utan inkomstprövning. En dylik lösning har särskilt förordats av Stockholms stad, svenska stadsförbundet och en skiljaktig ledamot av försäkringsinspektionen, byråchefen Prawitz.

Stockholms stads drätselnämnd, vars yttrande i huvudsak blivit av stadsfullmäktige återoppat, har sålunda anført, att först genom en dylik åtgärd uppnåddes syftet att för alla medborgare lämna en ålderspension utan understödskaraktär. *Styrelsen för svenska stadsförbundet* har förordat alternativ III under återopande av önskvärdheten att frigöra ålderspensionerna från den med behovsprövning alltid följande karaktären av understöd och att såvitt möjligt icke genom pensionsförmånerna motverka ett utnyttjande av åldringarnas kvarstående arbetskraft, i anslutning vartill styrelsen anført:

Ur nu angivna synpunkter vill styrelsen t. o. m. gå längre än alternativ III innebär och uttala sig för ett slopande av behovsprövningen även för bostadstilläggen till ålderspensionerna. Kommittén synes icke ha angivit något bärande skäl för en särställning för dessa tillägg härutinnan, och i de orter, där sådana tillägg skola utgå, måste bibehållandet av behovsprövning för deras vidkommande i mycket hög grad reducera fördelarna av att denna prövning slopas för förmånerna i övrigt.

Även i andra yttranden än de nu nämnda har diskuterats möjligheten att slopa inkomstprövningen beträffande bostadstilläggen. Sålunda har *tjänstemännens centralorganisation* uttalat, att organisationen med största tillfredsställelse skulle se att inkomstprövningen avskaffades i större utsträckning än som föreslagits i alternativ III. Ett borttagande av inkomstprövningen beträffande bostadstilläggen komme emellertid att medföra en ökning av statsutgifterna med cirka 35 miljoner kronor. Vidare kunde det förhållandet, att dessa tillägg i ganska stor utsträckning beräknades bli bekostade av kommunerna kanske tala mot ett slopande av inkomstprövningen. Organisationen ville för närvarande icke hemställa om någon ändring i detta avseende men ansåge frågan om slopandet av inkomstprövningen för bostadstillägg böra övervägas så snart de ekonomiska förhållandena medgäve detta. *Konsumentkooperationens pensionskassa* har anført att det ur den enskilda tjänstepensioneringens synpunkt vore angeläget att inkomstprövningen finge så litet utrymme som möjligt.

I samband med diskussionen av frågan vilket alternativ för ålderspensioneringens utformning som bör komma till genomförande ha, såsom framgår av vad redan anført, i utlåtandena gjorts vissa principuttalanden angående *avdragsreglerna* vid inkomstprövningen av pensionsförmånerna. I denna fråga ha därutöver gjorts en del ytterligare uttalanden. *Socialstyrelsen* har sålunda förklarat, att styrelsen övervägt ett förslag om vissa ändringar av *avdragsreglerna*, i första hand innebärande en väsentlig sänkning av av-

dragsfaktorn. De nuvarande bestämmelserna om avdragsfri och privilegierad inkomst skulle då i stället kunna bli obehövliga. Härmed skulle den gynnsamma effekt med avseende å enskilda anordningar, som avses med alternativ III, förstärkas. Styrelsen har emellertid endast velat omnämna detta förslag och ansett sig icke kunna avgiva något förord för detsamma, då en ingående sakkunnig prövning skulle krävas för att bedöma de ifrågasatta ändringarnas konsekvenser i olika hänseenden. *En ledamot av socialstyrelsen*, t. f. byråchefen Alexanderson, har emellertid i ett utförligt yttrande hemställt, att avdragsfaktorn i fråga om ålderspensionerna sänktes till en fjärdedel, samtidigt som till uppvägande av de härav föranledda kostnaderna reglerna om såväl den avdragsfria som den privilegierade inkomsten helt avskaffades eller åtminstone reducerades till en obetydlighet.

En sänkning av avdragsfaktorn till en fjärdedel förordas jämväl av *svenska personal-pensionskassan* och *Sveriges kommunalanställdas pensionskassa*. Den sålunda ifrågasatta ändringen skulle enligt svenska personal-pensionskassan för år 1948 leda till en kostnadsökning beträffande ålderspensioner, änkepensioner och hustrutillägg av närmare 10 miljoner kronor vid alternativ III och 25 å 30 miljoner kronor vid alternativ II. För invalidpensioneringen kunde kostnadsökningen uppskattas till 25 å 30 miljoner kronor.

Sveriges kommunalanställdas pensionskassa har i fråga om avdragsfaktorn ytterligare anført, att en enhetlig sådan faktor borde väljas. Att, såsom socialvårdskommittén föreslagit, välja en särregel för invalidpensioneringen, då inkomsten överstege den dubbla avdragsfria inkomsten innebure ett avsteg från den önskvärda enkelheten i folkpensioneringens uppbyggnad. Den för detta fall föreslagna avdragsfaktorn $\frac{8}{10}$ vore därjämte så hög, att den skulle komma att utöva ett ogynnsamt inflytande på de arbetsoförmögna vilja att på nytt inträda i förvärsarbetet. Även *tjänstemännens centralorganisation* har ansett, att avdragsfaktorn borde genomgående utgöra $\frac{5}{10}$. Samma åsikt har uttalats av *de blindas förening* och *de lungsjukas riksförbund*. *De ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening* har i denna del anført, att även om ett hänsynstagande till inkomstmöjligheterna måste anses berättigat vid bestämmande av invalidpensionen, en uppmjukning av avdragsreglerna borde ske, då det gällde inkomst av eget arbete.

Å andra sidan har *länsstyrelsen i Västernorrlands län* anført, att åtminstone i länets landsbygdskommuner de föreslagna pensionsförmånerna kunde komma att jämte egna inkomster uppgå till så högt belopp, att motsvarande inkomst för de arbetsföra åldrarna genomsnittligt måste förslå att försörja en familj om man, hustru och flera barn. För den arbetsföra delen av befolkningen kunde det då te sig stötande, att en del åldringar av skattemedel erhöile så stora förmåner att de bereddes väsentligt högre levnadskostnader än befolkningen i övrigt. Länsstyrelsen ville understryka, att de av kommittén föreslagna inkomstgränserna för de inkomstprövade pensionsförmånerna vore i högsta laget.

Rörande den avdragsfria inkomstens belopp har *länsstyrelsen i Kronobergs län* uttalat att den föreslagna höjningen vore ägnad att i ej ringa grad minska olägenheterna med inkomstprövning. En ytterligare höjning av den avdragsfria inkomstens belopp förordas av vissa av pensionsstyrelsen hörda *pensionsombud* och *pensionsnämnder* samt av *några kommuner*.

I fråga om reglerna angående s. k. privilegierad inkomst har *landsorganisationen i Sverige* anfört följande.

I kommittébetänkandet diskuteras frågan, huruvida de nuvarande reglerna för s. k. privilegierad inkomst skola bibehållas eller ej. Kommittén har stannat för det förra alternativet med motivering, att en dylik bestämmelse skulle stimulera arbetsgivare att genom pensionering sörja för sina anställda. Bortsett ifrån att privilegieringsbeloppen — 400 kronor för ogift och 600 kronor för makar — inte äro tillräckligt stora för att få någon nämnvärd effekt förefalla skälen för att ge inkomster från pension, gåva eller testamente en särställning framför arbetsinkomster inte övertygande. Landsorganisationen anser att pensionärernas arbetsinkomster i detta hänseende böra jämföras med före pensionsåldern verkställt sparande och föreslår att privilegieringsbestämmelserna slopas. I stället bör den avdragsfria inkomsten höjas till den gräns där merkostnaderna härför balansera den genom privilegieringsbestämmelsernas slopande uppkomna vinsten för statsverket.

Svenska arbetsgivareföreningen har för sin del i frågan rörande arbetarpensionerna anfört följande.

Pensioneringen av arbetare genom frivilliga åtgärder av arbetsgivarna har i viss omfattning genomförts och det har ifrågasatts, att pensionering av arbetare från företagets sida skulle genom åtgärder av arbetsmarknadsparterna göras mera allmän än den för närvarande är. Från fackföreningsrörelsens ledning har emellertid i detta sammanhang med styrka gjorts gällande, att det icke vore rationellt att ordna ålderdomsförsäkringen för arbetarna på detta sätt. Det har framhållits, att en sådan pensionering icke skulle tillfredsställa skäliga krav på likformighet olika arbetargrupper emellan. En orättvisa skulle nämligen uppstå därigenom att arbetare, som vore anställda hos företag med god ekonomi, kunde få relativt höga pensioner, medan andra arbetare, exempelvis lantarbetare och arbetare anställda hos småföretag, icke skulle få några pensioner alls. Arbetarnas pensionsfråga borde därför lösas icke genom pensionering från företagets sida utan genom en sådan höjning av folkpensionerna, att dessa räckte till full försörjning. Genom den nu ifrågavarande reformen skulle detta program komma att genomföras. Enligt föreningens mening kommer efter en sådan reform anledning att saknas att, såsom för närvarande sker, bygga på arbetarnas folkpensioner genom pensioner från företagets sida. Genom att avstå härifrån undandraget sig näringslivet icke kostnaderna för sina arbetares pensionering. Företagen få ju tvärtom genom skatterna till betydande del bekosta folkpensioneringen.

Rörande privilegieringsbestämmelserna har vidare *länsstyrelsen i Kopparbergs län* anfört, att därest alternativ III genomfördes, dessa bestämmelser icke finge någon betydelse för ålderspensionerna, vid vilket förhållande de syntes kunna avskaffas även beträffande invalid- och änkepensionerna.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har uttalat, att den art av inkomst, som i första hand borde privilegieras, vore arbetsinkomst. Då detta skulle medföra betydande svårigheter i tillämpningen, ansåge sig länsstyrelsen dock icke kunna påyrka ändring i förslaget härvidlag. Yrkande att livränta enligt olycksfallsförsäkringslagen i vissa fall borde privilegieras har framställts av *riksförsäkringsanstalten*.

Överståthållarämbetet har ansett anledning saknas att slopa den nuvarande dyrortsgraderingen beträffande privilegierad inkomst, då detta medförde, att en person som vore bosatt å ort med billigare levnadskostnader finge, utan att det inverkade på pensionen, tillgodonjuta större reell inkomst av privilegierad natur än en å dyrort bosatt folkpensionär. Enahanda åsikt har — jämväl med avseende å den avdragsfria inkomsten — uttalats av *fattigvårdsdirektören G. Nyman* i ett vid svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundets utlåtande fogat särskilt yttrande.

I de yttranden, som avgivits av *svenska personal-pensionskassan* och *Sveriges kommunalanställdas pensionskassa* har vidare till utförlig behandling upptagits privilegieringsbestämmelsernas verkningar med avseende å förhållandet mellan inkomst av pension och inkomst av kapital samt på grund därav förordats antingen en betydande höjning av privilegieringsbeloppen eller privilegieringens ersättande med särskilda regler om kapitalisering av pensioner och livräntor och beräkning av avkastningen å sålunda kapitaliserat belopp.

Kommitténs förslag, att de nuvarande blindhetsersättningarna skola ersättas av blindtillägg till folkpensionerna har i princip icke mött någon erinran i yttrandena.

Kommitténs förslag om hustrutillägg och änkepensioner har uttryckligen tillstyrkts av *länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs samt Göteborgs och Bohus län*. I andra yttranden föreslås vissa modifikationerna i de föreslagna bestämmelserna. Beträffande åldersgränsen för änkepensionen har sålunda *socialstyrelsen* yttrat att gränsdragningen vid 55 år i vissa fall kunde vara för sträng. *Statens pensionsanstalt* samt *länsstyrelserna i Malmöhus, Älvsborgs och Värmlands län* ävensom *Stockholms stadsfullmäktige* och *flera andra kommuner* samt *några pensionsnämnder* ha i detta hänseende förordat den särskilda mening, som inom kommittén omfattats av ledamöterna Hartmann, Höjer och Wallén. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* har däremot ansett åldersgränsen böra höjas till 60 år med hänsyn till rådande brist på kvinnlig arbetskraft, särskilt i hemmen. Samma uppfattning har uttalats av *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet*, som vidare anfört, att de flesta änkor besatte en erfarenhet och kunnighet i hushållsarbete, som samhället, sådana förhållandena nu vore, syntes ha anledning tillvarataga. Skulle änkor under 60 år anses böra beredas samhällets hjälp borde detta ske i form av ett lämpligt engångsbelopp vid makens frånfälle, då den största ekonomiska påfrestningen föreläge. Några av *pensions-*

styrelsens ordsambud ha likaledes förordat en högre åldersgräns för rätten till änkepension, medan andra förordat en lägre åldersgräns. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* har föreslagit att även änka, som vid mannens frånfälle ej fyllt 55 år, skall efter fyllda 55 år kunna tillerkännas änkepension.

Under åberopande av bland annat den rådande bristen på kvinnlig arbetskraft har *Sveriges kommunalanställdas pensionskassa* helt avstyrkt förslaget om såväl änkepensioner som hustrutillägg och ansett frågan härom böra anstå. Även *svenska personal-pensionskassan* har funnit förslaget i denna del böra bliva föremål för en grundlig översyn. *Länsstyrelsen i Värmlands län* har yttrat, att så goda garantier som möjligt borde skapas för ankans återförande till det produktiva förvärvsarbetet, varför största möjliga varsamhet borde iakttagas vid inkomstprövningen. I detta sammanhang har länsstyrelsen ifrågasatt, om ej den inkomstprövande myndigheten lämpligen borde från fall till fall söka samverka med vederbörande arbetsförmedling. Samma synpunkter ha framförts av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*.

Landsorganisationen i Sverige har däremot ansett änkepensionerna böra utgå utan inkomstprövning, då samhället därigenom med obetydliga merkostnader skulle kunna tillförsäkra dessa kvinnor, som i det övervägande antalet fall hade svårt att inordna sig i förvärvslivet, en skälig försörjning under övergångstiden mellan änkeblivandet och pensionsålderns uppnående. Även *tjänstemännens centralorganisation* har föreslagit slopande av inkomstprövningen beträffande änkepensionerna, då härför kunde åberopas samma skäl som för slopandet av inkomstprövning i fråga om ålderspensionerna. Enahanda yrkanden ha gjorts jämväl av *konsumtkooperationens pensionskassa*, som ansett att ett bibehållande av inkomstprövningen komme att få ett menligt inflytande på enskilda strävanden att säkerställa pensioner till änkor.

Det av socialvårdskommittén uppställda kravet, att äktenskapet skall ha varat minst 10 år för att rätten till änkepension eller hustrutillägg skall inträda, har ansetts för strängt av *pensionsstyrelsen*, som förordat en förkortning av denna tid till 5 år samt därjämte ansett kravet på viss tids äktenskap böra bortfalla för änka, som gift om sig. *Socialstyrelsen* har med avseende å dylika fall funnit modifikationerna i den föreslagna regeln böra kunna medgivas. Även *statens pensionsanstalt* och *länsstyrelsen i Värmlands län* ha ansett uppmjukningar av förslaget i denna del böra övervägas.

Beträffande sjukbidragen ha flertalet remissinstanser, som upptagit denna fråga till bedömning, tillstyrkt vad kommittén härutinnan föreslagit. *Pensionsstyrelsen* har sålunda anfört, att möjligheten att bevilja sjukbidrag otvivelaktigt komme att underlätta lämnandet av hjälp åt sådana personer, beträffande vilka det med nu gällande lagstiftning icke vore möjligt eller i varje fall förenat med stora svårigheter att bevilja pension. Styrelsens överläkare, docenten Gunnar Kahlmeter, har gjort ett liknande ut-

talande. Jämväl *riksförsäkringsanstalten*, *medicinalstyrelsen* och *svenska sjukkassee förbundet* ha tillstyrkt förslaget om införande av sjukbidrag, därvid medicinalstyrelsen dock påpekat, att i det enskilda fallet betydande svårigheter kunde föreligga att fastställa den tid, nedsättningen i arbetsförmåga kunde komma att bestå eller att avgöra graden av sådan nedsättning. Styrelsen har med anledning härav, i likhet med pensionsstyrelsen, understrukt nödvändigheten av att pensionsstyrelsen erhöle erforderlig personalförstärkning för invaliditetsprövningen.

Förslaget om införande av sjukbidrag har däremot avstyrkts av *statskontoret*, som i denna del yttrat, att det av såväl principiella som praktiska skäl vore nödvändigt att hålla en klar skiljelinje mellan livsvariga pensioner och tidsbegränsade sjukersättningar. Statskontoret har vidare anfört följande.

Såvitt statskontoret kan finna, vore det föga tillfredsställande, därest det skulle bliva beroende på i viss mån slumpartat verkande faktorer om en långvarigt sjuk skulle komma i åtnjutande av sjukpenning från sjukkassan under två år eller redan efter ett år skulle få sjukpenningen utbytt mot ett efter helt andra grunder beräknat sjukbidrag, utbetalat genom pensionsstyrelsens försorg. Och olöst är frågan, huru förfaras skall med en person, som efter att ha blivit utförsäkrad från sjukkassan alltjämt är under viss tid arbetsoförmögen men dock icke uppfyller villkoren för erhållande av sjukbidrag. Denne skulle — om andra resurser saknades — vara för sitt uppehälle hänvisad till fattigvården. Statskontoret vill för sin del föreslå, att luckan mellan sjukförsäkring och invalidpension fylles genom en på lämpligt sätt utvidgad sjukförsäkring men icke genom en ytterligare administrativ belastning på folkpensioneringen. För ernående av en skärpt kontroll över prövningen av arbetsförmågans nedsättning och varaktigheten därav, bör prövningen av sjukdomsfall, omfattande längre tid än förslagsvis högst två år, kunna uppdragas åt vederbörande centralsjukkassa, varjämte sjukpenningen efter samma tid bör generellt nedsättas i nivå med det av kommittén föreslagna sjukbidraget.

I det föregående har redogörelse lämnats för vissa mera allmänna uttalanden rörande finansieringen av reformen. Beträffande spörsmålet huruvida pensionsavgifter alltjämt böra uttagas och frågan om pensionsavgifternas storlek ha olika åsikter kommit till uttryck i yttrandena.

Försäkringsinspektionen samt *länsstyrelserna i Jönköpings, Malmöhus och Värmlands län* ävensom *några av pensionsstyrelsens ortsombud* ha föreslagit att pensionsavgifterna slopas. Sistnämnda länsstyrelse har till stöd härför anfört följande.

De psykologiska skäl, vilka anförts som grund för bibehållandet av särskilda avgifter, anser länsstyrelsen icke tillräckligt bärande. Då grundpensionerna komma att till samtliga åldringar utgå med samma belopp, vilka överstiga den försäkringstekniskt beräknade valutan för dessa avgifter, torde de avgiftspliktiga icke komma att fästa större avseende vid, huruvida de genom särskilda avgifter i större eller mindre utsträckning bidragit till sin egen pensionering. Pensionsrätten torde snarare komma att betraktas såsom en skyldig motprestation från det allmännas sida för det produktiva arbete

som den pensionsberättigade före uppnådd pensionsålder utfört i samhället. Pensionsavgifterna komma dessutom såsom hittills att draga en hel del kostnader i fråga om debitering, uppbörd och indrivning, icke minst i sistnämnda avseende, enär de avgiftspliktigas inställning till fördelen av avgifternas inbetalning i och med det framlagda förslaget sannolikt kommer att bli en helt annan än den för närvarande rådande. I de fall där vederbörande har taxerad inkomst och är påförd beskattningsbart belopp torde skatterna och därmed även avgifterna komma att i flertalet fall utan svårigheter inflyta efter den så kallade källbeskattningens genomförande. Vid motsatt förhållande, särskilt i sådana fall där påföring av minimiavgift sker, torde såväl restförda som avkortade avgiftsposter, vilka för närvarande äro många, komma att ytterligare stiga i antal. Arbetet med restindrivningen kommer med anledning härav troligen att ökas.

Försäkringsinspektionen har uttalat, att utkrävandet av inkomstgraderade avgifter i socialförsäkringen syntes befogat endast under förutsättning att förmånerna sattes i relation till de erlagda avgifterna. För skattebetalare innebure en inkomstgraderad socialförsäkringsavgift utan motsvarande gradering av förmånerna endast att en del av skatten uttaxerades efter särskild skala.

Jämväl *statskontoret* och *riksräkenskapsverket* ha ansett det mest rationellt att slopa pensionsavgifterna. Statskontoret har dock på i huvudsak samma skäl som kommittén icke velat motsätta sig ett bibehållande av avgiftsplikten men föreslagit, att benämningen »pensionsavgift» ersattes av den mera adekvata beteckningen »bidrag till folkpensioneringen». Ej heller riksräkenskapsverket synes vilja motsätta sig att pensionsavgifterna bibehållas. Därest pensionsavgifterna avskaffades, borde enligt ämbetsverkets mening det belopp pensionsavgifterna nu inbringade uttagas genom en jämkning av skalan för inkomst- och förmögenhetsskatten för de lägre inkomsttagarna, varigenom den psykologiska effekten av en särskild avgiftsbetalning skulle bibehållas.

De övriga remissinstanser, som yttrat sig i avgiftsfrågan, ha i allmänhet antingen direkt tillstyrkt, att avgifter skola uttagas, eller utgått från att detta skulle bli fallet och sålunda inskränkt sig till att behandla frågan om avgifternas storlek och utformning. *Pensionsstyrelsen*, som uttryckligen tillstyrkt ett bibehållande av avgifterna, har till stöd därför anført, att dessa utgjorde en betydande inkomstkälla för staten samt att en icke ringa del av influtna avgifter torde härröra från personer, som av orsaker varpå styrelsen ej närmare kunnat ingå, icke taxerats till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt och från vilka därför bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen icke kunde erhållas genom höjd direkt beskattning. Uttryckliga instämmanden i kommitténs förslag att bibehålla pensionsavgifterna föreligga vidare från bland annat *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* samt *landsorganisationen i Sverige* och *tjänstemännens centralorganisation*.

Det i en reservation till socialvårdskommitténs betänkande väckta försla-

get om pensionsavgifternas ersättande av en allmän socialförsäkringsavgift har i yttrandena berörts endast av *socialstyrelsen*, som ansett befogat att ett försök gjordes att realisera denna tanke, samt av *överståthållarämbetet*, som funnit mycket tala för förslaget. Därjämte ha *stadsfullmäktige i Västervik*, *några av pensionsstyrelsen hörda ortsombud* och *pensionsnämnder* anslutit sig till nämnda förslag.

Rörande pensionsavgifternas storlek och beräkning har *riksräkenskapsverket* ansett, att när avgifterna helt förlorade sin karaktär av pensionsförsäkringsavgifter, deras storlek borde sättas i relation till skatteförmågan, varför avgifterna borde bestämmas med ledning av det beskattningsbara beloppets storlek. Härigenom skulle jämväl uppbördsförfarandet kunna förenklas. *Socialstyrelsen* har anfört enahanda synpunkter samt ytterligare framhållit, att genom en dylik beräkningsmetod en familjeförsörjare kunde beredas en viss lättnad just under de år då försörjningsbördan vore tyngst. Den sänkning av de sammanlagda avgiftsbeloppen, som uppkomme genom den ifrågasatta jämkningen, kunde uppvägas genom en sådan höjning av debiteringsprocenten, att samma totala avgiftssumma erhöles. Styrelsen har vidare förklarat, att en fördubbling av de av kommittén föreslagna avgifterna borde allvarligt övervägas, särskilt om ålderspensioneringen utformades enligt alternativ III. *Statskontoret* har likaledes med hänsyn till den betydande förbättringen av pensionsförmånerna förordat en fördubbling av de föreslagna avgifterna och *länsstyrelsen i Västernorrlands län* har yttrat, att pensionsavgifterna borde höjas till åtminstone två procent av det taxerade beloppet, varigenom ytterligare framhävdes, att envar inkomsttagare bidroge till sin egen pensionering.

Beträffande avgifternas maximibelopp har *socialstyrelsen* förklarat, att olikheten i avgiftsmaximum för två makar och en ogift vore en ny form av det missförhållande inom beskattningen, som plågade kallas straffbeskattning av äktenskapet, varför avgiftsmaximum för ensamstående person borde höjas till 100 kronor. Enahanda jämkning har ifrågasatts av *länsstyrelserna i Kalmar* och *Hallands län*. *Landsorganisationen i Sverige* har i detta hänseende ansett maximigränsen för den inkomst, på vilken pensionsavgift uttages — enligt kommittéförslaget 5 000 kronor för ogift och 10 000 kronor för makar — böra höjas så långt, att de erlagda avgifterna för gränsinkomsten försäkringstekniskt motsvarade pensionsförmånerna enligt alternativ III, vars genomförande förordats av landsorganisationen. Härigenom skulle vinnas att de större inkomsttagarna, för vilka behovet av en skälig pension av föreslagen storlek kunde väntas vara långt mindre, finge själva helt eller till största delen bekosta sin folkpension. Betänkligheterna mot en till alla utan inkomstprövning utgående grundpension skulle vid ett dylikt tillvägagångssätt bli mindre. Med den föreslagna ändringen skulle också skillnaden mellan kostnaderna för alternativen II och III minskas. *Konsumentkooperationens pensionskassa* har på liknande skäl föresla-

git ett avgiftsmaximum å 100 kronor, medan *länsstyrelsen i Uppsala län* ävensom *riksförsäkringsanstalten* i likhet med landsorganisationen ansett pensionsavgifterna böra bestämmas till belopp som mera motsvarade försäkringsmässiga grunder. Avgiftsmaximum har av *länsstyrelsen i Gävleborgs län* föreslagits till 80 kronor och av *länsstyrelsen i Västerbottens län* till 75 kronor. Även *några kommuner* ha uttalat sig för en höjning av maximivgiften. Däremot har *länsstyrelsen i Södermanlands län* ansett maximivgiften för äkta makar tillsammans icke böra sättas högre än till 50 eller högst 70 kronor och *svenska försäkringsbolags riksförbund* ansett anledning saknas att överhuvud ändra på de nuvarande bestämmelserna.

Pensionsstyrelsen har funnit anledning saknas att sänka den nuvarande minimivgiften å 6 kronor, i enlighet varmed lägsta avgiften för ogift person borde fastställas till 12 kronor. Den av kommittén för lägre inkomstlägen godtagna principen att äkta makar tillhopa i princip icke skulle erlägga högre pensionsavgifter än en ogift person med samma taxerade inkomst hade kommittén frångått, då det gällde högre inkomstlägen, men skäl härtill syntes ej föreligga. *Statskontoret* har ansett någon sänkning av den nuvarande minimivgiften å 6 kronor för varje person icke böra ifrågakomma och *överståthållarämbetet* har förklarat, att penningvärdets fall och den föreslagna höjningen av pensionernas belopp borde leda till att lägsta pensionsavgiften för såväl makar gemensamt som för ogifta bestämdes till 12 kronor. *En kommun* (Frösö, Jämtlands län) har ansett, att envar av äkta makar borde betala avgift i förhållande till sin egen inkomst och därvid jämfästas med ogift avgiftsbetalare.

Frågan om folkpensioneringsfondens bibehållande har upptagits till diskussion av *riksräkenskapsverket*, som ansett de av kommittén anförda skälen för fondens bibehållande icke kunna tillmätas avgörande betydelse. Ej heller har *riksräkenskapsverket* funnit fondens bibehållande erforderlig av det till stöd därför i tidigare sammanhang åberopade skälet att en ändrad medelsplacering skulle inskränka möjligheterna att tillgodose allmännyttiga, pensionsförsäkringens syfte närstående ändamål. Av fondmedlen vore nämligen endast en obetydlig andel placerade i sådan ordning.

Ett av de spörsmål, som i remissyttrandena ägnats den största uppmärksamheten, är frågan om kommunbidragens storlek och utformning. Yrkanden ha framkommit såväl om kommunbidragens slopande som därom att kommunerna själva skulle helt svara för bostadstilläggen. Även eljest har ifrågasatts en höjning eller sänkning av kommunbidragen. I en del yttranden har förordats en utjämning av bidragsprocenten mellan kommunerna i olika bostadskostnadsgrupper.

Uttryckliga tillstyrkanden av den av kommittén förordade lösningen av frågan om kommunbidragen föreligga från *länsstyrelserna i Östergötlands*

och *Hallands län*, därvid förstnämnda länsstyrelse framhållit den lättnad i fattigvårdstungan som de föreslagna pensionsförmånerna komme att medföra och sistnämnda länsstyrelse bedömt kommunbidragens funktion att utgöra ett korrektiv mot en alltför mild inkomst- och invaliditetsprövning från pensionsnämndernas sida. Även *styrelsen för svenska landstingsförbundet* har uttalat sin anslutning till kommitténs förslag i denna del.

Styrelsen för svenska stadsförbundet har med skärpa kritiserat socialvårdskommitténs betänkande på denna punkt och ansett frågan om kommunbidragens avvägning kräva ytterligare utredning. I yttrandet har anförts, att de procentsatser för kommunbidragen till icke ortsgaderade förmåner, som föreslagits av kommittén, syntes ha bestämts genom någon slags uppskattning av den belastning på kommunerna — eller rättare på vissa kommuner — som borde kunna ifrågakomma. — Någon antydan om de normer man följt vid uppskattningen hade kommittén icke givit. Vad anginge kommunbidragen till bostadstilläggen hade kommittén utan vidare konstaterat, att dessa tillägg i större utsträckning än övriga förmåner skulle anses såsom en kommunal angelägenhet och på grund därav föreslagit större kommunbidrag till dessa tillägg icke blott absolut utan även relativt. Dyrortsgaderingen hade visserligen redan enligt nuvarande regler om kommunbidrag en liknande verkan, men riktigheten härav kunde dragas i tvivelsmål. Kommitténs förslag beträffande kommunbidragen måste i enlighet med det anförda betraktas såsom godtyckligt. Det vore en rimlig begäran att man sökte ingående klargöra vad kostnadsfördelningen mellan stat och kommun på detta område hittills inneburit och antingen anpassade kostnadsfördelningen efter reformen därefter eller ock grundligt påvisade skälen för föreslagna ändringar och verkningarna därav. Av kommitténs kostnadsberäkningar kunde man *möjligen* komma till den slutsatsen, att kommitténs förslag beträffande kommunbidragen skulle betyda en totalkostnad för kommunerna över lag som kunde anses befogad. Men samtidigt pekade de av kommittén redovisade siffrorna på en våldsam förskjutning i fråga om kostnadsfördelningen mellan kommunerna inbördes.

Stadsfullmäktige i Örebro ha gjort liknande uttalanden.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har i fråga om kommunbidragen anfört följande.

Om man medger, att folkpensioneringen är att betrakta som en i princip statlig angelägenhet, kan det icke vara hållbart att låta kommunbidragen till folkpensioneringen vålla så olika kommunal skattebelastning som hittills varit förhållandet. Enligt kommunalskatteberedningen motsvarade kommunbidraget för folkpensioneringen år 1939 i vissa kommuner icke högre utdebitering än 6 öre per skattekrona, under det att kostnaden i vissa andra kommuner var icke mindre än 100 gånger så hög. Till följd av att skatteunderlaget i det övervägande antalet kommuner betydligt höjts under de senaste åren, torde dessa differenser just nu icke vara fullt så stora. Socialvårdskommitténs förslag innebära dock en betydande höjning av kommun-

bidragen, och sedan dessa höjningar genomförts kan man vänta sig, att skattebelastningen blir mycket ojämn. Särskilt höga utdebiteringar för ändamålet torde bli erforderliga i vissa avindustrialiserade landskommuner, där ålderssammansättningen är sådan, att antalet folkpensionärer blir högt, samtidigt som skatteunderlaget är lågt.

Socialvårdskommittén anser, att det icke låter sig göra att genom en gradering av kommunbidragen efter skatteunderlaget på en omväg reducera kommunbidragen i vissa orter. Kommunbidragens huvudsakliga uppgift skulle vara att från pensionsnämndernas sida framtvinga en noggrann prövning av pensionsansökningarna. Det har i vår kommunalrätt utan vidare gjorts till ett axiom att en samfällighet icke kan besluta vad en annan samfällighet skall betala. Även om det kan vara nödvändigt att i allmänhet anlägga ett sådant betraktelsesätt, när det gäller finansieringen av statsuppgifter, som utföras av kommunerna med statsbidrag, har socialvårdskommittén enligt styrelsens mening i detta speciella fall betydligt överdrivit betydelsen av kommunbidragen. Så långt styrelsen har sig bekant har det i fråga om pensionsnämndernas handläggning av pensionsärenden icke förekommit särskild anledning till anmärkning. Om fall av missbruk förekommit, torde det röra sig om undantagsföreteelser; i den föreliggande utredningen liksom tidigare rör man sig i detta avseende enbart med allmänna talesätt.

Att missbruk icke förekommer eller i varje fall äro sällsynta torde bero på den effektiva kontroll, som utövas över pensionsnämndernas beslutsförfarande, i första hand av pensionsstyrelsens ombud och i andra hand av pensionsstyrelsen. Pensionsnämnderna torde i själva verket vara att betrakta i huvudsak såsom utredande organ. — Den av kommittén mer eller mindre direkt uttryckta förmodan, att en obehörig övervältring av kostnader kan äga rum från fattigvården till folkpensioneringen, håller i varje fall icke streck beträffande de hårt skattetyngda kommunerna, vilka i allmänhet ha ett lågt skatteunderlag per invånare och därför borde komma i åtnjutande av lindring i kommunbidraget. Det bör nämligen hållas i åtanke, att fattigvårdsutgifterna men däremot icke kommunbidragen till folkpensioneringen räknas till de i fråga om skatteutjämningsunderstöd prioriterade utgifterna. För en hårt skattetyngd kommun kan det därför t. o. m. vara ekonomiskt förmånligare, om hjälpen utgår i form av fattigvård än i form av folkpension. Konsekvensen av den här utvecklade tankegången skulle egentligen bli, att kommunbidragen helt kunde slopas. Styrelsen förstår dock, att ett förslag om helt slopande av kommunbidragen knappast skulle tagas på allvar och underlåter därför att framställa det. Men det skulle enligt styrelsens mening vara beklagligt, om man nu konstruerade kommunbidragen på sådant sätt, att den skatteutjämnande effekten utebleve. Skola kommunerna på ett tillfredsställande sätt kunna fullgöra dem redan ålagda uppgifter och dessutom åläggas nya, kan icke skatteutjämningsproblemet undan för undan skjutas åt sidan. I enlighet med kommunalskatteberedningens förslag måste enligt styrelsens mening de olika specialstatsbidragen i möjligaste mån graderas med hänsyn lagen till kommunernas ekonomiska bärkraft; det kommer även sedan en sådan gradering genomförts över hela linjen att kvarstå en betydande ojämnhet, som måste utjämnas genom särskilda skatteutjämningsbidrag.

Av enahanda skäl som de sist återgivna har *länsstyrelsen i Västernorrlands län* förklarat, att vid kommunbidragens bestämmande hänsyn borde tagas

till skattetrycket samt att i sådana fall, där befolkningens åldersfördelning vore särskilt oförmånlig, kommun efter utredning borde kunna erhålla lindring i bidragsskyldigheten.

Överståthållarämbetet har i förevarande avseende anfört följande.

Åtskilligt talar för att folkpensionärer, som äro bosatta å orter med lägre levnadsomkostnader, hädanefter få mindre svårigheter att reda sig på sina pensioner, än de, som bo i dyrorter. Denna senare grupp pensionärer måste sålunda i större utsträckning än pensionärerna i den förra gruppen beredas ekonomisk hjälp av kommunala medel. Den lättnad i fattigvårdstungan, som pensionsreformens genomförande kommer att medföra, kan följaktligen väntas bliva avgjort mera framträdande i kommuner med lägre levnadskostnader. Det må vidare påpekas, att den omständigheten, att bostadskostnaderna äro högre å en viss ort, icke behöver betyda att ortens ekonomiska bärkraft är så stor, att en högre procentuell kommunandel blir motiverad. Redan den omständigheten, att bostadstilläggen skola utgå med lägre belopp inom kommuner med låga levnadskostnader, medför ju, att för sådana kommuner utgivandet av bidraget till bostadstillägg blir mindre ekonomiskt pressande. Det förhåller sig ej heller så, att de högre bostadstilläggen i dyrorter medföra någon sådan förbättring i de där bosatta pensionärernas ställning i jämförelse med andra pensionärer, som skulle kunna motivera, att dyrortskommunerna bidroge till kostnaderna efter högre procentsats. Då motivet för kommunandelen huvudsakligen är att effektivisera den lokala prövningen, torde icke utan tvingande skäl högre bidrag än som betingas därav böra uttagas enligt ett system, som i och för sig ej är ägnat att åstadkomma rättvisa kommunerna emellan. Överståthållarämbetet vill icke göra gällande, att nu anförda synpunkter äro de enda, som kunna eller böra anläggas på förevarande fråga. Men ämbetet ifrågasätter, huruvida icke till mera ingående prövning än som framgår av kommittébetänkandet bör upptagas spørgsmålet om differentiering av bidragen till bostadstillägg över huvud böra äga rum. Skulle därvid befinnas möjligt eller lämpligt att helt frångå differentiering, vilket överståthållarämbetet för sin del helst skulle se, synes det i varje fall motiverat att såväl över lag sänka den procentsats, med vilken kommunerna skola bidraga, som minska spännvidden i den härutinnan av kommittén föreslagna skalan.

Ett slopande av kommunbidragen har direkt påyrkats av *drätselkammaren i Norrköping*, som å stadens vägnar anfört, att folkpensioneringen borde betraktas som en rent statlig angelägenhet. Argumentet att kommunbidragen medförde tillbörlig noggrannhet vid prövningen saknade avgörande betydelse, särskilt om alternativ III genomfördes, och påståendet att bostadstilläggen vore att anse såsom en kommunal angelägenhet motsades av kommitténs egen motivering för tilläggen. *Västerås stad* har hävdadt, att kommunbidrag till bostadstilläggen icke vore motiverade.

Ändrade grunder för kommunbidragens beräkning har ifrågasatts även av *socialstyrelsen*, som ansett, att förslaget komme att medföra en alltför hög belastning i sådana dyra kommuner, vilkas ekonomiska resurser vore ansträngda. I ökad grad syntes detta kunna bli fallet, om man införde särskilda kommunala bostadstillägg på sådana orter, och det syntes böra över-

vägas, om icke skalan för kommunbidragen kunde avvägas på ett med hänsyn till sådana omständigheter mera tillfredsställande sätt. Ur synpunkten av rättvisa mellan kommunerna har styrelsen vidare ifrågasatt, om icke kommunbidrag borde utgå även i lägsta bostadskostnadsgruppen med viss procent av det belopp, vartill enligt kommittén kostnaderna för bostad och bränsle i nämnda ortsgrupp kunde skattas, eller 200 kronor för ensamstående och 250 kronor för äkta makar. För övriga grupper borde bidraget då utgå efter viss procent av nämnda belopp, ökat med bostadstillägget.

Stockholms stadsfullmäktige ha särskilt understrukt, att den ökning av kommunbidragen till folkpensioneringen, som kommittén förordat, icke vore tillräckligt motiverad. *Stadens drätselnämnd*, till vars uttalanden stadsfullmäktige i allt väsentligt anslutit sig, har förklarat, att den utvidgade medverkan från de ekonomiskt bärkraftigare kommunernas sida, som socialvårdskommittén föreslagit, ingåve starka betänkligheter samt därvid anfört följande.

För den omfördelning av inkomsterna inom samhället, som det här gäller att genomföra, är den proportionella kommunalbeskattningen icke en rättvis beskattningsform. Drätselnämnden får vidare erinra, att ett huvudsakligt skäl för att göra kommunerna delaktiga i kostnaderna för folkpensioneringen varit att härigenom garantera återhållsamhet vid beviljandet av pensionsansökningarna. Om nu, såsom drätselnämnden föreslår, inkomstprövningen slopas, bortfaller ett väsentligt motiv för den kommunala bidragsplikten, och dennas fortsatta berättigande skulle kunna ifrågasättas. Skulle det av statsfinansiella skäl anses uteslutet att tillmötesgå ett sådant önskemål, torde bidragen böra utgå med högst 20 procent på bostadstillägget.

Stockholms stads kammarkontor har i fråga om de ekonomiska verkningarna för Stockholm förklarat att enligt vilketdera som helst av de i betänkandet framlagda alternativen skulle stadens kostnader för folkpensioneringen till år 1950 med frånräknande av såväl besparingar på stadens fattigvårds- och sjukvårdskostnader som uppkommande inkomstökningar stiga till minst det dubbla i jämförelse med kostnaderna enligt nu gällande folkpensioneringslag. Härvid borde bemärkas, att för de verkligt behövande pensionärerna i Stockholm några förbättrade förmåner i stort sett icke skulle följa av förslagets realiserande. Mot en så väsentligt ökad kostnadsbörda, som för de mest behövande icke skulle innebära annat än ett utbytande av en socialvårdsform mot en annan, syntes staden hava anledning att inlägga en bestämd protest. Överhuvudtaget syntes det föga tilltalande att från den progressiva statsskatten föra över utgifter, som ankomma på staten att bestrida, till det kommunala skatteunderlaget, där skatten uttages efter proportionella grunder, varigenom den mindre inkomsttagaren, relativt sett, finge bära lika stor andel av kostnaderna som den i inkomsthänseende bättre lottade.

Enligt kammarkontorets mening borde man ha kunnat förvänta, att socialvårdskommittén sökt finna någon bärande grundsats, efter vilken kom-

munbidragen skulle bestämmas, och icke nöjt sig med att föreslå en kostnadsfördelning efter så pass godtyckliga grunder som skett. I avsaknad av principiell grund för denna fördelning syntes man hava anledning att från stadens sida bestämt påyrka, att dess deltagande i kostnaderna begränsas till högst den av vissa reservanter inom kommittén föreslagna.

Till nämnda reservation har även *länsstyrelsen i Gävleborgs län* ävensom ett stort antal *kommuner* — däribland *Göteborgs stad* — och åtskilliga av pensionsstyrelsen hörda *pensionsnämnder* anslutit sig. En sänkning av kommunbidragen förordas jämväl av en del andra kommuner och pensionsnämnder.

Statskontoret anser däremot en höjning av kommunernas andel i bostadstilläggen med i genomsnitt 10 procent böra övervägas. Samtidigt borde prövningen och fastställande av bostadstillägget helt överlåtas på pensionsnämnderna i syfte att förenkla och förbilliga den centrala administrationen. Ett likartat förslag har framlagts av *Sollentuna kommun*, som framfört tanken att den egentliga ålderspensionen — till belopp reducerat med vad som motsvarade bostadskostnaderna i bostadskostnadsgrupp I — skulle utgå av statsmedel, medan kommunerna skulle ha att utbetala bostadstilläggen, för vilka kommunerna sedan skulle äga uppbära statsbidrag i viss ordning. En fördel av detta system skulle vara att likformighet i hela pensionssystemet uppnåddes. De kommunala organ, som handhade bostadstilläggen skulle därjämte på ett helt annat sätt kunna taga del i den sociala bostadspolitik.

En höjning av kommunernas bidrag till tilläggs- och änkepensionerna till 25 procent föreslås av *pensionsstyrelsen*, för den händelse alternativ III skulle komma till genomförande. Kommunernas kostnader bleve därigenom i stort sett icke högre än enligt alternativ II. Styrelsen har vidare framfört vissa synpunkter angående detaljutformningen av bestämmelserna om kommunbidragen.

Riksförbundet landsbygdens folk har förklarat, att bostadstilläggen borde helt bekostas av vederbörande kommuner, eftersom de skillnader som funnes beträffande bostadskostnaderna i huvudsak berodde på att tätorterna genom större inkomster och tillgångar kunnat bereda sina invånare bättre standard och större förmåner än den fattigare landsbygden kunnat bereda sina invånare. Skulle bostadstilläggen helt eller delvis bestridas med statsskatte-medel, finge den i bostadshänseende sämre ställda och fattigare landsbygden bidraga till att betala icke blott det i det egentliga pensionsbeloppet ingående, för alla lika allmänna bostadstillägget, varom intet vore att säga, utan även de i bostadshänseende bättre ställda och rikare tätorternas högre bostadskostnader. *Flera pensionsnämnder*, vilka hörts av pensionsstyrelsen, ha uttalat samma åsikt.

Socialvårdskommitténs i samband med bostadsfrågan gjorda uttalanden rörande de förhöjda folkpensionernas inverkan på tjänstepensioner m. m. ha berörts i åtskilliga yttranden. *Pensionsstyrelsen* har an-

sett det nödvändigt att, om alternativ III skulle genomföras, ett beslut härom borde föregås av en noggrann undersökning i vad mån ingripanden på andra samhälleliga områden borde komma till stånd för att åstadkomma en samordning i ekonomiskt avseende med de nya folkpensionsförmånerna. Särskilt angeläget vore att allmän och enskild pensionering av anställda på ett tillfredsställande sätt samordnades med den allmänna ålderspensionen. *Styrelsen för svenska stadsförbundet* har framhållit, att om en ytterligare utredning rörande möjligheterna att göra besparingar å tjänstepensioner för stats- och kommunalanställda icke kunde slutföras innan beslut fattades om folkpensionsreformen, denna fråga dock måste beaktas vid beslutets fattande. Därest nuvarande kommunalanställda, som tillförsäkrats tjänstepension, förbehållslöst tillerkändes de förmåner som den föreslagna lagstiftningen skulle innebära, torde kommunerna bliva urständsatta att beträffande deras tjänstepensioner göra sådana besparingar som åsyftats. Utredningen härom borde därför verkställas åtminstone i sådan ordning att erforderliga förbehåll i berörda hänseende kunde göras i samband med beslut om folkpensionsförmånerna. Även *socialstyrelsen* har funnit den av kommittén ifrågasatta utredningen böra sättas i gång utan dröjsmål, varjämte styrelsen anfört följande.

Att indraga eller nedsätta tidigare medgivna pensionsförmåner är över huvud taget en åtgärd, som naturligt nog icke gärna vidtages, oavsett i vilken mån en dylik åtgärd skulle medgivas av vederbörande författningar. En sådan åtgärd skulle kunna te sig rimlig endast om den komme till stånd i ett direkt samband med en folkpensioneringsreform, ty det skulle då bli tydligt, att den förmån, som här fölle bort, uppvägs av en förmån, som tillkomme genom reformen. Emellertid må det å andra sidan anmärkas, att socialvårds-kommittén har fäst en viss vikt vid att de föreslagna grundpensionerna (enligt alternativ II) försäkringstekniskt ungefärligen svara mot de föreslagna maximavgifterna, erlagda under hela den avgiftspliktiga åldern. Då härtill kommer, att de ifrågavarande pensionsberättigade tjänstemännen i stor utsträckning torde komma att erlagga maximavgift åtminstone under en lång följd av år, är det uppenbart, att en minskning av pensionsförmånerna i vart fall kommer att bli tämligen svår att genomföra.

Statskontoret har i nu ifrågavarande avseende anfört följande.

Givetvis måste icke inkomstprövade folkpensioner av denna storleksordning öva inflytande vid det framtida bestämmandet av ålderspensioner på grund av arbete eller tjänst. Kommittén har även framhållit angelägenheten av att en särskild utredning verkställs rörande folkpensioneringens inverkan på ålderspensionerna till de befattningshavare, för vilka pensionskostnaderna helt eller till väsentlig del bestridas av allmänna medel. Härvidlag är särskilt att beakta, hurusom ordinarie statstjänsteman icke är skyldig underkasta sig ändring av tjänstepensionsunderlag. Principen om pensionens s. k. oantastbarhet lägger också hinder i vägen för att utan vidare förelaga reduktioner av redan beviljade tjänstepensioner. Olika utvägar måste fördenskull i samband med den förordade utredningen prövas i syfte att undvika ett opåkallat gynnande av vissa löne- och pensionstagarkategorier. Eventuellt lär därvid

såsom villkor för åtnjutande av folkpension enligt föreslagna grunder böra uppställas skyldighet att underkasta sig viss närmare angiven reduktion av tillförsäkrad eller redan beviljad tjänstepension, eller ock torde folkpensionen kunna för här avsedda pensionstagare övergångsvis nedsättas på sådant sätt, att de sammanlagda pensionsförmånerna bringas i överensstämmelse med vad som kommer att utgå enligt reviderade och efter de nya folkpensionerna anpassade pensionsbestämmelser.

Statens pensionsanstalt har förklarat, att vid ett hänsynstagande till folkpensioneringen ej oväsentliga besparingar inom det statliga pensionsväsendet kunde komma att uppstå. Enbart statens pensionsanstalt hade för närvarande drygt 8 000 pensionstagare som uppnått 67 års ålder. Anstalten funne i likhet med socialvårdskommittén skäl föreligga att, om alternativ II eller alternativ III antoges, överväga ett dylikt hänsynstagande i samband med förestående revision av den genom statens försorg anordnade pensioneringen av anställda. Med hänsyn till den allmänna bidragsplikten till folkpensioneringen borde de statliga löntagarpensionerna dock ej minskas med hela beloppet av folkpensionen.

Ur sistnämnda synpunkt har *länsstyrelsen i Uppsala län* anfört, att om tjänstepensionerna skulle minskas med belopp motsvarande folkpensionernas grundbelopp de tjänstepensionsberättigade finge bidraga till folkpensioneringen utan att själva bliva delaktiga därav. Att minska tjänstepensionen med en del av grundpensionen eller allmänna ålderspensionen vore ur rättvisesynpunkt icke stort bättre. Ville man så ordna tjänstemännens pensionsförhållanden, att de skulle erhålla folkpension och en med hänsyn därtill avkortad tjänstepension och familjepension, syntes detta icke böra ske utan att lön, tjänstepension och familjepension samt avdrag för tjänstepension och familjepension reglerades i enlighet härmed i samband med befattningshavares tillträde av med pensionsrätt förenad tjänst. Därest viss del av tjänstepension, som börjat utgå före 67 års ålder, skulle, sedan pensionären fyllt 67 år, kallas folkpension och utbetalas i annan ordning än tjänstepensionen syntes detta också leda till onödiga administrationskostnader. Likartade synpunkter ha anförts av *länsstyrelsen i Västerbottens län*. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* har förklarat, att om avsikten vore att i anledning av folkpensionsreformen beskära den pension, som i allmän tjänst anställda på grund av inbetalda avgifter vore berättigade utbekomma och vilken pension utgjorde av dem intjänt lön, länsstyrelsen måste inlägga en bestämd gensaga mot en åtgärd i dylik riktning. Även *styrelsen för svenska landstingsförbundet* har ställt sig tveksam till tanken att minska pensionerna till de i allmän tjänst anställda och deras familjemedlemmar samt ansett att detta kunde ske endast i samband med en lönereglering, där befattningshavarna hade att välja mellan den gamla och den nya löne- och pensionsstaten.

Sveriges kommunalanställdas pensionskassa, som tillstyrkt en utredning i enlighet med kommitténs uttalanden, har ansett denna utredning böra vidgas

till att omfatta jämväl folkpensionernas inverkan på tjänstepensioner till efterlevande make ävensom inverkan av övriga socialförmåner (ersättningar på grund av den allmänna sjukförsäkringen, allmänna barnbidrag m. m.). Härvid borde beaktas förhållandena för såväl kommande anställda som nuvarande anställda och pensionstagare. Kassan har vidare ansett önskvärt, att möjlighet öppnades för utgivande av folkpension i form av ålderspension vid tidigare ålder än 67 år i sådana fall då tjänstepension utgår, varigenom tjänstepensioneringens anpassning till folkpensioneringen skulle förenklas och folkpensioneringens organ befrias från invaliditetsprövning av en stor del av dem som tjänstepensioneras vid lägre ålder.

I fråga om folkpensioneringens förhållande till stats- och kommunalanställdas pensioner må vidare omnämnas, att *Stockholms stads kammarkontor* yttrat, att därest alternativ III genomfördes, en modifikation därav kunde ifrågakomma på sådant sätt, att från rätt till folkpension uteslötes i statlig eller kommunal tjänst anställda, som vore tillförsäkrade en tjänstepension av den storlek, att den motsvarade ett skäligt livsuppehälle, förslagsvis motsvarande högsta folkpensionens dubbla belopp. Det syntes knappast sannolikt, att en bestämmelse med detta innehåll skulle nämnvärt påverka individens sparsamhetsvilja eller eljest medföra menliga följder.

Med hänsyn till pensioneringen av i enskild tjänst anställda har *svenska försäkringsbolags riksförbund* tillstyrkt alternativ III såsom bäst ägnat att utgöra en grund för utbyggnad tjänstepensionsvägen eller genom privat pensionsförsäkring, men funnit, att icke heller detta alternativ tillräckligt beaktat önskvärdheten av att folkpensioneringen uppbyggdes på sådant sätt, att en effektiv samordning med andra pensioneringsformer bleve möjlig. Det hade funnits större möjligheter att nå ett tillfredsställande resultat i detta hänseende, om man inriktat sig på att samtidigt träffa de lämpligaste anordningarna såväl beträffande folkpensionen som med avseende å statlig och privat tjänstepensionering än om man, på sätt socialvårdskommittén tänkt sig, först fastslår reglerna för folkpensionen och sedan söker anpassa de olika tjänstepensionsordningarna efter dessa regler. *Svenska personal-pensionskassan* har för sin del ansett, att den ändring av nuvarande tjänstepensionsplaner beträffande löntagare i enskild tjänst, som aktualiserades av folkpensionernas höjande, lämpligen borde bli förhandlingar mellan arbetsgivarna och de anställdas organisationer.

Frågan i vilken utsträckning de förhöjda pensionsförmånerna komma att återbäras till det allmänna i form av skatter har i allmänhet icke berörts i yttrandena. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* har dock i samband med sitt förordande av alternativ III påpekat, att en välsituerad pensionstagare finge återbära en avsevärd del av folkpensionen i form av skatt, varför hans nettoinkomst av pensionen betydligt reducerades. I andra yttranden ha yrkanden framkommit om frihet från skatt för folkpensionärer

utan egna inkomster. *Socialstyrelsen* har i detta hänseende framhållit, att de föreslagna pensionsbeloppen i åtskilliga fall bleve otillräckliga för att bevara den levnadsstandard, en pensionstagare för närvarande med stöd av bidrag från fattigvården uppnått och att i andra fall förmånerna endast komme att motsvara eller obetydligt överstiga existensminimum. Med hänsyn härtill borde det tagas under allvarligt övervägande om icke beskattningsreglerna borde så ändras, att pensionsförmånerna för sådana pensionstagare, som ej uppbure andra inkomster, bleve skattefria. Utvägen att höja skatteavdragen till sådan storlek, att pensionsförmånerna ej komme att beskattas syntes vara värd att undersökas, åtminstone vad de statliga skatterna beträffade. Likartade uttalanden ha gjorts av *flera kommuner* ävensom *Borås folkpensionsförening*, varemot *länsstyrelsen i Norrbottens län* uttalat sig för en effektivare taxering av pensionerna än för närvarande.

Departementschefen.

Allmänna synpunkter.

Den allmänna pensionsförsäkring, som 1913 genomfördes i vårt land och som syftade till att bereda medborgarna trygghet mot nöd på ålderns dagar eller vid dessförinnan inträdande oförmåga till arbete, var icke så uppbyggd att detta mål nåddes. Pensionsbeloppen ökades i början av 1920-talet men knappast mer än penningvärdet fallit. De blevo därför alltjämt icke tillräckliga ens för en nödortftig försörjning annat än i undantagsfall, och ett stort antal av dem, som uppburo folkpension, voro nödsakade att även anlita fattigvården.

En ändring till det bättre i detta hänseende avsåg man att åstadkomma genom de folkpensionsreformer, som genomfördes i mitten av 1930-talet. Genom höjning av pensionsbeloppen år 1935 och genom införandet år 1937 av dyrortsgradering sökte man vinna att folkpensionärerna skulle kunna i huvudsak försörja sig utan bistånd från annat håll. Det stod emellertid redan från början klart, att detta syfte icke fullt ut förverkligades genom reformerna. Det åter fallande penningvärdet hotade att ytterligare försämra värdet av pensionsförmånerna. Genom särskilda åtgärder under krigsåren ha därför provisoriska anordningar måst vidtagas för en förbättring av folkpensionärernas försörjningsläge. Sedan 1941 ha sålunda dyrtidstillägg utgått till folkpensionärerna. Medvetandet om att pensionsförmånerna även trots dyrtidstilläggen voro otillräckliga har föranlett införandet av särskilda provisoriska förstärkningar av pensionsbeloppen. För nästkommande budgetår har jag funnit det påkallat att föreslå ytterligare dylika förstärkningar.

Trots dessa bemödanden från statsmakternas sida att förbättra folkpensionärernas levnadsbetingelser förhåller det sig alltjämt så, att den som

icke har annat än sin folkpension att försörja sig på ofta icke kan utan ytterligare tillskott från det allmänna upprätthålla en skälig levnadsstandard. Enligt socialvårdskommitténs undersökningar åtnjöto under år 1943 13,6 procent av de tilläggs pensionärer, som ej voro intagna å anstalt, hemunderstöd från fattigvården, varjämte 3,8 procent av dem uppburo kommunala pensionstillskott. För tätorternas del var antalet understödda förhållandevis än större. Åtskilliga tiotusental folkpensionärer äro följaktligen för sitt livsuppehälle beroende av att deras folkpensioner kompletteras med understöd i annan form.

Redan dessa omständigheter göra det angeläget att reformera vår nuvarande folkpensionering för att nå det uppställda målet att pensionsförmånerna skola vara av sådan storlek att folkpensionärerna icke behöva falla fattigvården till last eller bli beroende av anhörigas bistånd. Men syftet med en folkpensionering bör gå längre. Jag kan till fullo instämma i socialvårdskommitténs uttalande, att man i våra dagar icke kan nöja sig med att endast lämna de gamla och arbetsoförmögna livets oundgängliga nödortf. Omsorgen om dem bör fastmera inriktas på att bereda dem en levnadsstandard som är skälig i förhållande till den, varpå medborgare med låga inkomster i gemen leva. Det stora flertalet medborgare har på grund av kontinuerligt ökad avkastning av produktionen ernått en betydande förbättring av sina levnadsvillkor. Ålderspensionärerna, som i allmänhet under ett verksamt liv deltagit i det produktiva arbetet, ha jämväl berättigade anspråk på en standardhöjning även om det icke är möjligt att härvidlag bereda dem samma ställning som övriga medborgare.

Den reform av folkpensioneringen till vilken socialvårdskommittén framlagt förslag innebär ändringar av betydande räckvidd i jämförelse med gällande lagstiftning. Kommittén har själv med rätta uttalat att förslaget i materiellt avseende är så vittgående, att det kan sägas taga sikte på en helt ny ordning för försörjningen av de medborgare, som äro berättigade till folkpension. I allt väsentligt måste kommitténs förslag anses ha på ett lyckligt sätt löst föreliggande problem, och jag kan, såsom av det följande skall framgå, i det stora hela acceptera de resultat vartill kommittén kommit. Jag utgår därvid från att det är ekonomiskt möjligt att genomföra en folkpensionsreform av den omfattning, varom här är fråga, utan att fördenskuil andra önskvärda reformer behöva undanskjutas. En översikt över planerade socialreformer skall jag lämna i det följande. Vad angår finansieringsfrågorna kommer chefen för finansdepartementet att avgiva en redogörelse i annat sammanhang.

Folkpensioneringens systematiska uppbyggnad.

Socialvårdskommitténs förslag innebär, att pensionsförmånernas belopp skola vara oberoende av storleken av de avgifter till folkpensioneringen som den pensionsberättigade erlägger. De pensionsavgifter, som även enligt för-

slaget skola utgå, anses endast såsom bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen. Enligt förslaget erfordras följaktligen icke vidare någon individuell bokföring av erlagda pensionsavgifter. Den i 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring dominerande och i 1935 års lag om folkpensionering delvis bibehållna försäkringstekniska synpunkten kommer sålunda enligt förslaget att i väsentlig mån övergivas.

Dessa kommitténs utgångspunkter kan jag godtaga. För att icke de, för vilka pensioneringen är mest av behovet påkallad, skola få för små pensioner har man redan enligt den gällande lagen låtit endast en mindre del av pensionen vara till storleken beroende av de erlagda avgifterna. Ett sådant system kräver emellertid en stor administrativ apparat utan motsvarande nytta. Jag är därför ense med kommittén om att pensionens belopp bör vara oberoende av storleken av de avgifter vederbörande erlagt. Detta utesluter givetvis icke att, därest särskilda pensionsavgifter alltjämt skola utgå — jag återkommer till detta spörsmål i det följande —, vid bestämmandet av deras storlek viss hänsyn tages till förmånernas värde.

Invaliditetspensionering och ålderspensionering.

Alltsedan folkpensionering infördes i vårt land har den omfattat icke blott en allmän ålderspensionering utan även en invaliditetspensionering. Betydelsen härav framgår av att för närvarande antalet invalidpensionärer utgör bortåt en fjärdedel av hela antalet folkpensionärer. Tages hänsyn allena till tilläggs pensionärerna, utgöra invaliderna närmare en tredjedel av hela antalet.

Socialvårdskommittén har till ingående övervägande upptagit frågan huruvida invaliditetspensioneringen alltjämt bör vara anknuten till ålderspensioneringen. Utgångspunkten för dessa överväganden har varit, att majoriteten inom 1928 års pensionsförsäkringskommitté, vars arbete ledde till antagandet av 1935 års folkpensionslag, föreslog att invalidpensioneringen skulle överflyttas till en annan gren av socialförsäkringen, nämligen sjukförsäkringen. Vid den tidpunkt, då detta förslag förelåg till prövning, var emellertid sjukförsäkringen icke så utbyggd, att en allmän invaliditetsförsäkring lämpligen kunde anknytas till densamma. Situationen blir givetvis en annan efter genomförandet av en allmän sjukförsäkring. Socialvårdskommittén har emellertid på anförda skäl funnit det vara mera effektivt att bibehålla sambandet mellan invalidpensioneringen och ålderspensioneringen än att anknyta den förra till sjukförsäkringen. I likhet med det övervägande flertalet av de remissinstanser som yttrat sig på denna punkt har jag funnit de av kommittén anförda skälen övertygande.

Pensionsåldern.

Bibehålles anknytningen av invalidpensioneringen till ålderspensioneringen, kan man hålla pensionsåldern relativt hög utan att fördenskull pen-

sioneringens effektivitet nämnvärt minskas. Socialvårdskommittén har föreslagit, att pensionsåldern bibehålls vid den nuvarande åldersgränsen 67 år. Utan tvivel vore det önskvärt, att en sänkning av denna åldersgräns, generellt eller för vissa kategorier, kunde genomföras. Av kommitténs utredningar framgår, att en allmän sänkning av pensionsåldern blir mycket kostsam. Hänsyn måste också tagas till det förhållandet, att såsom en följd av befolkningsutvecklingen antalet åldringar kommer att stiga mycket snabbt under de närmaste årtiondena, medan befolkningen i den arbetsföra åldern tenderar att stagnera. Av statsfinansiella skäl synes det därför knappast lämpligt att för närvarande sänka pensionsåldern. Icke heller kan jag tillstyrka att, såsom måhända i och för sig vore motiverat, en lägre pensionsålder fastställs för kvinnor än för män. Därest man, på sätt kommittén föreslagit, inför särskilda hustrutillägg och änkepensioner, tillgodoses emellertid inom folkpensioneringens ram de kategorier av kvinnor, beträffande vilka den höga pensionsåldern varit särskilt otillfredsställande. Kommittén har till övervägande upptagit jämväl frågan om fastställande av en lägre pensionsålder för anställda inom vissa yrken. Svårigheterna att genomföra en dylik differentiering äro dock så stora, att tanken därpå måste avvisas. I många av de fall det här gäller torde för övrigt invalidpensionering kunna komma i fråga för tiden till dess ålderspension kan erhållas.

Olika pensioner för ensamstående och gifta.

Vår nuvarande folkpensionering kan sägas vara individuellt ordnad så tillvida, att pensionsförmånernas storlek i huvudsak är oberoende av om den pensionsberättigade är gift eller icke. Två äkta makar, vilka båda äro pensionsberättigade, erhålla sålunda i stort sett dubbelt så stor pension som en ogift.

Socialvårdskommittén har däremot föreslagit, att en ensamstående pensionär skall erhålla större pension än envar av äkta makar, vilka båda äro pensionsberättigade. Det torde vara en allmän erfarenhet att levnadskostnaderna för två makar merendels icke uppgå till dubbla beloppet av levnadskostnaderna för en ogift. De av kommittén verkställda undersökningarna angående folkpensionärernas levnadsförhållanden bestyrka detta. I de över kommitténs betänkande avgivna yttrandena ha icke heller rests några invändningar mot förslaget i denna del; i vissa yttranden har uttalats livlig tillfredsställelse över den ståndpunkt kommittén intagit. Jag ansluter mig också till denna. Den princip det här gäller har för övrigt redan i viss mån vunnit beaktande. De nuvarande provisoriska förbättringarna av tilläggspensionerna utgå sålunda i det väsentliga regelmässigt med högre belopp till ogifta personer än till gifta.

I några yttranden har ifrågasatts huruvida icke förhållandet mellan de av kommittén föreslagna pensionsbeloppen för äkta makar och för ogifta

borde ändras så, att de gifta erhöile något högre pensioner i jämförelse med de ogifta än enligt förslaget. Den av kommittén angivna relationen i detta hänseende synes mig emellertid väl avvägd, varför jag saknar anledning att på denna punkt frångå förslaget.

Pensionsförmånernas storlek. Frågan om dyrortsgradering.

Socialvårdskommittén har föreslagit, att den egentliga pensionen skall utgå med ett över hela landet lika belopp, utgörande 1 000 kronor för ensamstående pensionär och 1 600 kronor för äkta makar, vilka båda äro pensionsberättigade. Härutöver skola enligt förslaget i orter med högre bostadskostnader — bränslekostnader däri inräknade — utgå särskilda bostadstillägg. De maximala pensionsbeloppen komma härigenom att å dyraste ort uppgå till 1 600 kronor för ensamstående och 2 400 kronor för makar.

Vid bedömande av de sålunda föreslagna beloppens skälighet är att beakta att några mera ingående undersökningar icke föreligga angående den levnadsstandard pensionärerna böra åtnjuta. Uppenbarligen är det också förenat med stora vanskligheter att försöka finna säkra grunder efter vilka en dylik standard skall beräknas. I detta hänseende måste man i huvudsak röra sig med antaganden på grundval av allmän erfarenhet om den inkomstnivå, på vilken medborgarna kunna försörja sig och de sina. Nyligen publicerade, på taxeringsmyndigheternas material grundade siffror rörande inkomstfördelningen år 1944 utvisa, att av landets omkring 3 miljoner inkomsttagare, äkta makar härvid räknade gemensamt, vilka nämnda år taxerats till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, 8,6 procent eller drygt 250 000 hade en inkomst, uppgående till mellan 600 och 1 000 kronor, och 12,4 procent eller bortåt 375 000 hade en inkomst som låg mellan 1 000 och 1 500 kronor. Dessa inkomster förefalla mycket låga om de ställas i relation till vad man vet om befolkningens levnadsförhållanden. I ett relativt stort antal fall måste inkomstuppegifterna, som grunda sig på allmänhetens deklARATIONER, antagas icke riktigt återgiva det faktiska inkomstläget. I den mån ifrågavarande låga inkomster verkligen förekomma torde det i stor utsträckning röra sig om utfyllnadsinkomster som ingå i en familjeinkomst. Dessa smärre inkomster kunna åtnjutas av bud och läringar som leva tillsammans med föräldrar, av deltidsanställda i allmänhet samt av hembiträden, hemmadöttrar och hemmasöner, i vilkas lön lågt taxerade naturaförmåner utgöra den väsentligare delen. Endast mera sällan torde inkomsttagaren vara hänvisad till att leva enbart på en penninginkomst understigande 1 500 kronor, i varje fall om det gäller familjer. I den mån det gäller familjer med barn torde fattigvården ofta nödgas lämna regelbundna bidrag. Oavsett i vad mån de angivna statistiksiffrorna riktigt återspegla inkomstförhållandena, få de emellertid anses tyda på att de av socialvårdskommittén föreslagna pensionsbeloppen åtminstone på de billigaste orterna lämna möjlighet till upprätthållandet av en om ock låg, så

dock icke ovanlig levnadsstandard. För min del kan jag fördenskill acceptera socialvårdskommitténs utgångspunkt, att pensionsbeloppen på de i levnadskostnadshänseende billigaste orterna skola utgå med 1 000 kronor för en ensamstående pensionär och 1 600 kronor till två äkta makar vilka båda äro pensionsberättigade, helst som jämte pensionerna lagstadgade barnbidrag utgå i de fall, då pensionärerna ha barn att försörja. Jag finner mig kunna göra detta också med hänsyn därtill, att pensionärernas behov genomsnittligt kunna antagas vara något mindre än den arbetsföra befolkningens; ålderspensionärerna ha i allmänhet endast sig själva att försörja.

Om de föreslagna pensionsbeloppen 1 000 resp. 1 600 kronor kunna antagas på billigare orter, främst den rena landsbygden, täcka försörjningsbehovet, visar den föreliggande utredningen, att detta icke är fallet på andra håll. Otvivelaktigt föreligga alltså i vårt land betydande skillnader i levnadskostnadernas höjd å olika orter. Det är därför uteslutet att, såsom i några yttranden ifrågasatts, helt slopa varje gradering av pensionsförmånernas storlek efter förhållandena å skilda platser. Om man vill åstadkomma en reell likställighet för pensionstagarna i olika delar av landet, måste pensionsförmånernas storlek graderas. Socialvårdskommittén har för sin del funnit en dylik gradering böra ske uteslutande med hänsynstagande till kostnaderna för bostad och bränsle. Det kan ifrågasättas om tiden verkligen är inne att helt slopa den nuvarande dyrortsgraderingen, som tager hänsyn även till andra levnadskostnader. Bortses från bostadskostnaderna torde emellertid en tendens till utjämning av levnadskostnaderna gjort sig gällande. Det synes föga sannolikt att, såsom från något håll anmärkts, de alltså föreliggande olikheterna i detta hänseende skulle komma att ånyo skärpas vid en återgång till mera normala förhållanden. Med hänsyn till det anförda anser jag mig i princip böra godtaga kommitténs förslag i denna del. I vissa yttranden har i nu förevarande avseende lagts viss vikt vid den ojämna skattebördan kommunerna emellan. Åtgärder för att undanröja dessa ojämnheter torde emellertid böra ske genom ett skatteutjämningsförfarande snarare än genom en dyrortsgradering av folkpensionerna.

Emot kommitténs förslag att landet skall indelas i fem bostadskostnadsgrupper och att det skall ankomma på socialstyrelsen att verkställa indelningen synes mig intet vara att erinra. Däremot kan jag ej ansluta mig till kommitténs uppfattning att indelningen bör ske för tio år i sänder. I likhet med vissa skiljaktiga ledamöter av kommittén och ett stort antal remissinstanser anser jag att indelningen bör omprövas ungefärligen vart femte år. Den första indelningen i bostadskostnadsgrupper bör dock enligt min mening erhålla en giltighetstid av endast cirka tre år. Det synes icke nödvändigt att tidpunkterna för omprövningen av indelningen i bostadskostnadsgrupper angivas i lagen utan torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter vad som finnes lämpligt besluta härom. Genomföres ny kommunindelning i riket, varom förslag kommer att föreläggas årets riks-

dag, torde därav betingade jämkningar i bostadskostnadsgrupperingen böra ankomma på Kungl. Maj:ts förordnande i samband med beslutet om indelningsändring.

Vid indelningen i bostadskostnadsgrupper kan det självfallet visa sig lämpligt att hänföra skilda delar av en och samma kommun till olika bostadskostnadsgrupper. Ett dylikt förfarande kan vara motiverat exempelvis om det inom en kommun finnes en markerad tätortsbebyggelse, där bostads- och hyresförhållandena äro annorlunda än inom kommunen i övrigt. Jag förutsätter att socialstyrelsen vid bostadskostnadsgrupperingen tager hänsyn till dylika omständigheter.

Spännvidden mellan bostadstilläggens storlek inom de olika bostadskostnadsgrupperna synes i stort sett ha väl avvägt av socialvårdskommittén. Emellertid utvisa föreliggande siffror att i Stockholm — och även på andra särskilt dyra orter — den understödsstandard som är normerande för utgivande av fattigvård ligger så högt, att de av kommittén föreslagna pensionsbeloppen, bostadstilläggen däri inräknade, icke kunna anses motsvara en rimlig försörjning på dessa orter. Väsentligen torde detta sammanhånga med påfallande höga hyreskostnader. I dessa fall föreligger alltså ett behov att kunna höja de maximala pensionsbelopp kommittén föreslagit. Förhållandena kunna även på landsbygden vara sådana, att folkpensionären behöver ett tillskott till pensionen för att kunna bestrida särskilt höga bostadskostnader. Då det här gäller pensionsfall, som icke kunna helt tillgodoses genom de mera generella regler efter vilka det tidigare behandlade bostadstillägget är och måste vara utformat, bör den förbättring av pensionsförmånerna jag här åsyftar lämpligen kunna åstadkommas genom särskilda kommunala bostadstillägg. Jag vill därför förorda, att bestämmelser införas av innehåll att kommun äger besluta att till folkpensionär som är mantals-skriven inom kommunen skall kunna utgå särskilt kommunalt bostadstillägg.

Detta särskilda bostadstillägg torde böra erhålla en i viss mån annan karaktär än de nuvarande kommunala pensionstillskotten. Det bör sålunda enligt min mening beviljas och utbetalas i samma ordning som folkpensionen i övrigt. Storleken av tillägget bör vara beroende av såväl den faktiska bostadskostnaden som av pensionstagarens egna resurser i form av inkomster och tillgångar. Tillägget förutsättes med andra ord utgå efter inkomstprövning samt prövning av bostadens skäligen storlek och standard i övrigt. Härvid bör dock förhandenvaron av en mindre förmögenhet i och för sig icke utgöra hinder för tilläggets utgivande. Eftersom tillägget föreslås skola i sin helhet bekostas av vederbörande kommun bör enligt min mening utan risk kunna anförtros åt kommunerna icke blott att bestämma huruvida tillägg av förevarande slag skola utgivas utan också grunderna för tilläggens beräkning. Eftersom tilläggen skola ha karaktär av folkpension böra de dock endast utgivas vid behov av mera stadigvarande natur.

Inkomstprövningen.

Alltifrån folkpensioneringens införande ha de utgående pensionsbeloppens storlek varit starkt beroende av den pensionsberättigades egna inkomster. De avgifts- eller grundpensioner, som utgått oberoende av inkomstprövning, ha varit så obetydliga, att de saknat nämnvärd betydelse ur försörjningssynpunkt.

Socialvårdskommitténs förslag bibehåller denna anordning fullt ut, såvitt angår invalidpensionerna. Mot denna ståndpunkt synes mig några erinringar icke kunna göras. Frågan huruvida invalidpension överhuvud skall utgå är nämligen beroende av om den pensionssökandes arbetsförmåga är så nedsatt, att han saknar möjlighet att genom eget arbete försörja sig. Har han avsevärda egna inkomster, minskas i hög grad presumtionen för att denna förutsättning för rätt till invalidpension föreligger. Någon erinran mot kommittéförslaget har icke heller gjorts på denna punkt, och jag ansluter mig i princip till detsamma. Vad kommittén anfört till stöd för att ett mindre belopp — 200 kronor — skall utgå såsom grundpension utan inkomstprövning kan av mig godtagas.

Beträffande ålderspensionerna ligger frågan om inkomstprövningen anorlunda till än i fråga om invalidpensioneringen. Ålderspensionerna böra i princip anses ha intjänats av pensionären under hans arbetsföra period. Även bortsett från denna mera principiella synpunkt tala starka skäl för att rätten till ålderspension icke skall vara förenad med någon inkomst- eller behovsprövning. Vi stå i vårt land såsom tidigare nämnts inför en befolkningsutveckling, som medför att antalet åldringar i befolkningen snabbt växer, medan däremot antalet medborgare i den arbetsföra åldern tenderar att stagnera. Det är vid sådant förhållande ett synnerligen viktigt samhällsintresse, att ålderspensioneringen utformas så, att åldringarnas villighet att i görlig mån utnyttja sin kvarstående arbetsförmåga icke motverkas. En ålderspensionering, som är så anordnad att storleken av de utgående pensionsförmånerna kraftigt reduceras, om pensionären genom eget arbete själv skaffar sig inkomster vid sidan av pensionen, fyller icke detta krav. Reduktionen av pensionen med hänsyn till egna inkomster medför vidare, att det för den enskilde ter sig mindre angeläget att genom eget sparande själv bidra till sin åldersförsörjning. Om exempelvis en egnahemsinnehavare genom sina uppoftningar lyckats göra sig skuldfri, borde icke hans bostadsförmån uppskattas till ett belopp, varigenom hans folkpension bleve reducerad. Villigheten hos arbetsgivare att ordna enskild pensionering av anställda och arbetare måste vidare i väsentlig grad påverkas av regler som medföra att den anställda därigenom går miste om en betydande del av den folkpension, vartill han eljest skulle ha ägt rätt. Inkomstprövningen kräver ytterligare en ganska omfattande administrativ apparat.

Slutligen lärer det icke kunna förnekas att vissa synpunkter av mera känslomässig natur tala för att inkomstprövningen i den mån så är möjligt

begränsas. För den enskilde måste det alltid kännas mindre tilltalande att behöva underkasta sig en ingående granskning av sina personliga förhållanden. Olika principer för uppskattningen av den pensionsberättigades inkomster kunna också göra att inkomstprövningen verkar ojämnt och därigenom skapar missnöje och olust.

Socialvårdskommittén har framlagt tre olika alternativ till ålderspensioneringens uppbyggnad. Enligt alternativ I bibehålles inkomstprövningen för åldringarna i samma utsträckning som för invaliderna, enligt alternativ II undantages en avsevärt större del av pensionen — 600 kronor för ogift och 1 200 kronor för makar — från inkomstprövning och enligt alternativ III skall den allmänna ålderspensionen — 1 000 kronor för ogift och 1 600 kronor för makar — utgå utan inkomstprövning, medan sådan bibehålles i fråga om bostadstilläggen. Vad i det föregående anförts talar närmast för att man borde gå ett steg längre än alternativ III och slopa all behovs- och inkomstprövning i fråga om ålderspensionerna. Yrkanden i denna riktning ha också framkommit i vissa yttranden. Hänsyn måste emellertid även tagas till de statsfinansiella konsekvenserna av den ståndpunkt man väljer. Kostnaderna för de av socialvårdskommittén framlagda alternativens genomförande ha av kommittén beräknats till i runt tal 725 miljoner kronor för alternativ I, 778 miljoner kronor för alternativ II och 831 miljoner kronor för alternativ III. Kostnadsskillnaden mellan de olika alternativen beror på verkningarna av inkomstprövningen. Skulle jämväl bostadstilläggen utgå utan behovsprövning, komme detta att medföra en kostnadsökning i förhållande till alternativ III med omkring 35 miljoner kronor. Då kostnaderna för reformen dessutom komma att efter hand stiga ganska avsevärt på grund av ökningen av antalet åldringar, finner jag att en dylik, av inkomstprövning helt oberoende ålderspensionering icke nu kan ifrågakomma.

Såsom framgår av det anförda anser jag däremot starka skäl tala för att ålderspensionerna utformas enligt alternativ III. Av de avgivna remissyttrandena framgår, att den övervägande delen av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna tillstyrkt detta alternativ. De skäl som i yttrandena åberopats till förmån för alternativ III äro i huvudsak desamma som i det föregående anförts till stöd för en ålderdomspensionering utan varje inkomstprövning. Till förmån för alternativ II ha i yttrandena i allmänhet icke åberopats andra synpunkter än den statsfinansiella. Av de ledamöter inom socialvårdskommittén, som uttalat sig för detta alternativ, har anförts att pensionsförmånerna rimligen borde vara högre för dem, som i huvudsak allenast ha sin folkpension att leva av, än för dem, som därutöver åtnjuta kanske betydande egna inkomster. I den offentliga diskussion, vartill socialvårdskommitténs betänkande givit anledning, har vidare uttalats att, om det finansiellt vore möjligt att genomföra alternativ III,

den merkostnad detta alternativ innebure i förhållande till alternativ II borde användas för att förbättra pensionerna för de sämst ställda. Vidare har framhållits att alternativ III bibehölle inkomstprövningen icke blott för alla invalidpensionärer utan jämväl för sådana ålderspensionärer, som vore bosatta å ort där bostadstillägg utginge, varför det relativt sett vore av mindre betydelse att inkomstprövningen slopades beträffande vissa pensionärer.

Enligt de i det föregående återgivna, av socialvårdskommittén gjorda beräkningarna skulle kostnadsskillnaden mellan alternativen II och III vid reformens genomförande uppgå till omkring 53 miljoner kronor; i fråga om statsutgifterna skulle skillnaden utgöra cirka 64 miljoner kronor. En del av denna kostnadsökning kommer emellertid att återbäras till det allmänna i form av skatter. De fördelar som ett genomförande av alternativ III indirekt kommer att medföra i form av ökad arbetsvillighet hos ålderspensionärerna och ett vidsträcktare sparande kunna uppenbarligen icke angivas i siffror. Det synes dock icke osannolikt att, såsom i vissa yttranden uttalats, alternativ III på lång sikt kommer att ur samhällsekonomisk synpunkt verka gynnsammare än alternativ II. Ett genomförande av alternativ II skulle, synes det mig, icke lämpligen kunnat ifrågakomma utan modifieringar i syfte att bättre tillgodose de synpunkter som anförts rörande de gamlas arbetsvillighet. Gränserna för den avdragsfria inkomsten borde sålunda enligt min mening vid ett genomförande av alternativ II höjas. En höjning av den avdragsfria inkomsten från de av kommittén föreslagna beloppen 400 kronor för ogift och 600 kronor för äkta makar till exempelvis 600 kronor för ogift och 900 kronor för äkta makar beräknas medföra en kostnadsökning vid alternativ II av icke mindre än 36 miljoner kronor. Skillnaden i kostnader för de båda alternativen skulle alltså komma att väsentligen reduceras.

Vad slutligen angår invändningen att inkomstprövningen icke helt bortfaller enligt alternativ III, synes det mig komma att medföra en betydande lättnad, att all inkomstprövning blir överflödig beträffande ålderspensionärerna på den egentliga landsbygden. För dessas del är inkomstprövningen ofta särskilt vanskelig, eftersom naturaförmåner där förekomma i stor utsträckning.

Med hänsyn till det anförda finner jag mig böra tillstyrka, att ålderspensionerna utformas enligt alternativ III i kommittéförslaget. Emellertid vill jag förutskicka att jag i det följande kommer att förorda en sådan höjning av maximibeloppen för pensionsavgifterna att en person med stora inkomster kommer att genom sin avgiftsbetalning i huvudsak själv bekosta sin allmänna ålderspension. Jag vill här ytterligare anmärka, att totalkostnaderna för reformens genomförande synas mig ha beräknats i överkant av kommittén på sätt jag senare skall angiva.

Avdragsregler. Privilegiering av vissa inkomstslag.

Sammanhängande med frågan om pensionsförmånernas beroende av den pensionsberättigades inkomst är frågan om utformningen av de avdragsregler som skola gälla för inkomstprövningen. För närvarande avdrages från tilläggspensionen ett belopp motsvarande viss del av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga 200 eller, för makar, 400 kronor, den s. k. avdragsfria inkomsten. Vidare gäller att vissa slag av inkomster — bl. a. pension och understöd, som grundas på egen eller anhörigs förutvarande arbetsanställning — äro på det sätt privilegierade att de intill visst belopp, olika för olika ortsgrupper, icke tagas i betraktande vid beräkning av årsinkomsten.

Socialvårdskommittén har föreslagit en höjning av den avdragsfria inkomstens belopp till 400 kronor för ogift pensionsberättigad och 600 kronor för äkta makar. Även enligt min mening är en sådan höjning påkallad.

I fråga om beloppet av s. k. privilegierad inkomst, som för närvarande uppgår till 300 kronor i ortsgrupp 1, 350 kronor i ortsgrupp 2 och 400 kronor i ortsgrupp 3, föreslår kommittén att privilegieringsbeloppen för landet i dess helhet skola fastställas till 400 kronor för ogift och 600 kronor för äkta makar gemensamt. I några yttranden har yrkats att inkomstprivilegieringen helt slopas och den avdragsfria inkomsten i stället i motsvarande mån höjes. Å andra sidan har från några håll ifrågasatts att privilegiering borde ifrågakomma jämväl för arbetsinkomst och för vissa olycksfallslivräntor. Vidare ha jämförelser gjorts mellan behandlingen av förmögenhetsavkastning, å ena, och de privilegierade livräntorna, å andra sidan, därvid påyrkats att privilegieringsbeloppen skulle avsevärt höjas beträffande enskilda pensioner eller att privilegieringen av livräntor och pensioner skulle ersättas med särskilda regler angående inkomstuppskattningen.

Vad sålunda anförts i yttrandena synes ge vid handen att den nuvarande anordningen med privilegiering av vissa inkomster icke är tillfredsställande. Det avgörande skälet för införandet av privilegieringsbestämmelserna har varit att man därigenom velat stimulera arbetsgivare att sörja för sina anställdas pensionering. Detta skäl vägde synnerligen tungt, då nu gällande folkpensionslag beslutades åren 1935 och 1937. Folkpensionen började nämligen reduceras redan om den egna inkomsten översteg 100 kronor för ensamstående och 200 kronor för äkta makar. I och med att den allmänna ålderspensionen göres helt oberoende av den egna inkomsten bortfaller det huvudsakliga motivet för anordningen med privilegierade inkomster. I betraktande av vad jag tidigare anført om önskvärdheten att i görligaste mån utnyttja åldringarnas arbetskraft, kan jag icke heller undgå att finna det i viss mån stötande att vissa inkomster skola vara privilegierade, medan däremot egen arbetsinkomst icke privilegieras. Det kan också anmärkas, att privilegieringen ofta gynnar de i ekonomiskt avseende bäst ställda folkpen-

sionärerna. Jag vill fördenskull förorda, att privilegieringsbestämmelserna helt slopas.

Ett slopande av privilegieringsreglerna synes icke med nödvändighet kräva att den avdragsfria inkomsten höjes i motsvarande mån. Såsom jag nyss anfört tillstyrker jag kommitténs förslag om en höjning av den avdragsfria inkomsten i förhållande till vad för närvarande gäller. Vidare är att märka, att genomförandet av alternativ III överhuvud medför en avsevärd förbättring i pensionsförmånernas storlek. Kostnaderna för privilegieringen av vissa inkomster kunna enligt kommitténs beräkningar uppskattas till omkring 5 miljoner kronor om året. En höjning av den avdragsfria inkomsten med så pass blygsamma belopp som 100 kronor för ogift och 150 kronor för äkta makar skulle däremot föranleda en kostnad av cirka 12 miljoner kronor om året. Skulle åter den avdragsfria inkomsten höjas med enbart det belopp, som besparas genom privilegieringens borttagande, komme denna höjning för den enskilde pensionären icke att uppgå till mera än omkring 40 kronor. Anledning synes vid nu angivna förhållanden icke föreligga att i anledning av privilegieringsbestämmelsernas borttagande höja de av kommittén föreslagna beloppen för den avdragsfria inkomsten.

Vad härefter angår den s. k. avdragsfaktorn eller den andel av den egna inkomsten, varmed pensionen reduceras därest inkomsten överstiger den avdragsfria inkomsten, har från flera håll påyrkats, att denna genomgående skulle sänkas. Jag anser emellertid en dylik generell sänkning icke lämplig. Däremot vill jag förorda, att den av kommittén beträffande invalidpensioneringen föreslagna avdragsfaktorn $\frac{8}{10}$ för inkomster, som överstiga dubbla avdragsfria inkomsten, icke införes i lagen utan att även därvidlag avdragsfaktorn $\frac{5}{10}$ användes. Den angivna högre avdragsfaktorn står nämligen knappast i överensstämmelse med strävandena att uppbygga folkpensioneringen så att den icke motverkar pensionstagarens intresse av att genom eget arbete eller sparsamhet skaffa sig inkomster.

Hustrutillägg och änkepensioner.

Socialvårdskommitténs förslag innebär att folkpensionen till den, vilkens hustru fyllt 60 år och ej själv är pensionsberättigad, förhöjes genom *hustrutillägg*. Mot de synpunkter, som ligga till grund för kommittéförslaget på denna punkt, kunna enligt min mening vägande invändningar knappast göras. Det synes icke rimligt att två åldriga makar skola vara hänvisade att leva på en pension, som är beräknad för mannen ensam. Även om hustrun icke är så arbetsförmögen, att hon är berättigad till invalidpension, torde hennes arbetsförmåga dock ofta vara avsevärt nedsatt. Omvänt gäller att om hustrun genom förvärvsarbete förmår bidraga till makarnas försörjning, hennes årsinkomst kommer att verka minskande på hustrutillägget och i många fall även på mannens pension. Med hänsyn till vad sålunda anförts finner jag kommitténs förslag i denna del vara i princip

välgrundat. Det föreslagna villkoret att hustrun skall ha fyllt 60 år kan emellertid i vissa fall leda till otillfredsställande resultat. För min del vill jag därför förorda en sådan komplettering av kommittéförslaget att möjlighet öppnas att, där särskilda omständigheter föreligga, bevilja hustrutillägg även om hustrun ej fyllt 60 år. Jag tänker härvid närmast på sådana fall, då hustrun till en ålderspensionär utan att vara invalid har nedsatt arbetsförmåga eller där hennes tid och krafter måste, exempelvis på grund av mannens sjuklighet eller därmed jämförlig orsak, helt ägnas åt mannens och hemmets skötsel. Den av mig sålunda föreslagna utvidgningen av rätten till hustrutillägg synes dock böra begränsas till den som uppbär ålderspension.

I enlighet med vad kommittén föreslagit synes hustrutillägget lämpligen böra bestämmas till sådant belopp, att mannens pension jämte hustrutillägget uppgår till något lägre belopp än vad makarna gemensamt skulle ägt uppbära, därest jämväl hustrun varit pensionsberättigad. Kommittén har ansett denna skillnad böra utgöra 200 kronor, och häremot har jag ej funnit anledning till erinran.

Enligt kommittéförslaget erfordras för att rätt till hustrutillägg skall föreligga att makarna varit gifta minst 10 år. Detta förslag grundar sig dels på en önskan att förhindra att äktenskap ingås i syfte att erhålla högre pension än eljest och dels på den principiella inställningen, att tillägget ej bör utgå med mindre hustrun kan antagas ha varit borta från förvärvsarbete viss längre tid. Enligt min mening är det ur båda dessa synpunkter tillräckligt att kräva att makarna skola ha varit gifta minst fem år.

Nära samband med hustrutillägget har den föreslagna *änkepensioneringen*. Även detta förslag finner jag i stort sett välgrundat. Införandet av en allmän änkepensionering synes mig vara en social reform av stort värde, även om pensioneringen i detta sammanhang är relativt begränsad till sin räckvidd. Med avseende å den ålder, vid vilken rätt till änkepension skall inträda, ha i remissyttrandena skilda åsikter kommit till uttryck. I denna avvägningsfråga synas mig skäl icke föreligga att frångå kommittéförslaget. Jag är icke heller beredd att tillstyrka den av vissa reservanter inom kommittén framförda tanken, att kvinna som blivit änka vid 53 eller 54 års ålder, skulle erhålla en reducerad änkepension. Vad slutligen angår kravet å viss tids äktenskap för att rätt till änkepension skall inträda torde, liksom i fråga om hustrutillägget, fem års äktenskap vara tillfyllest. Att såsom i vissa yttranden påyrkats i detta hänseende införa särskilda bestämmelser för kvinnor som gift om sig och blivit änkor i sitt andra äktenskap torde icke vara av behovet påkallat.

Några remissinstanser ha ansett att änkepensionerna böra utgå utan inkomstprövning. Många änkor, som uppnått 55 års ålder, torde emellertid alltjämt äga full arbetsförmåga, och det skulle vara föga tilltalande om exempelvis en änka, med heltidsanställning och full lön, vid sidan därav

skulle erhålla änkepension av allmänna medel. Ej heller synes det rimligt att änkor, som åtnjuta tillfyllestgörande änkepension från mannens arbetsgivare eller mera betydande avkastning av förmögenhet, erhålla änkepension av allmänna medel. Starka skäl tala sålunda enligt min mening för inkomstprövning av änkepensionerna i enlighet med kommitténs förslag, varför jag ansluter mig till detsamma.

Blindtillägg. Sjukbidrag.

Socialvårdskommitténs förslag att de nuvarande blindhetsersättningarna skola ersättas med *blindtillägg* inom folkpensioneringens ram har icke mött någon erinran i yttrandena och för egen del finner jag detta förslag lämpligt. En konsekvens av detsamma är den av kommittén föreslagna regeln att den som är blind städse skall anses lida av sådan höggradig nedsättning av arbetsförmågan, som är en förutsättning för erhållande av invalidpension. Förslaget medför vidare den konsekvensen, att vissa för närvarande gällande särskilda regler om rätt att åtnjuta blindhetsersättning upphöra att äga tillämpning. Pensionsstyrelsen har i sitt yttrande över socialvårdskommitténs betänkande förklarat sig icke ha något att erinra häremot, då föreskrifterna i fråga tillämpats i mycket ringa utsträckning. I styrelsens yttrande har vidare påpekats, att styrelsen stundom beviljat blindhetsersättning även då blindheten icke kunnat antagas bli så varaktig, som enligt socialvårdskommitténs förslag förutsättes för rätten till invalidpension eller sjukbidrag. Då antalet sådana fall varit mycket litet, har styrelsen dock icke funnit större betänkligheter föreligga mot förslaget genomförande, särskilt då ett genomförande av obligatorisk sjukförsäkring skulle medföra att i allmänhet rätt till sjukhjälp komme att föreligga i ifrågavarande fall. Styrelsen har vidare förklarat sin avsikt vara att icke indraga till blindtillägg omvandlad blindhetsersättning enbart på grundval av den nya folkpensioneringslagens varaktighetsbestämmelser. Vad styrelsen sålunda anfört har vunnit mitt gillande.

Förslaget om införande av *sjukbidrag* innebär att en särskild form av pension införes för sådana fall, då höggradig nedsättning av arbetsförmågan förelegat ett år och kan antagas bli bestående under ytterligare avsevärd tid utan att dock nedsättningen anses varaktig. Detta förslag utgör en nyhet, som synes vara välmotiverad. Jag kan i allt väsentligt instämma i de synpunkter kommittén i detta avseende anfört. Av remissinstanserna har endast statskontoret ställt sig avvisande till förslaget i denna del, under förmenande att en klar skiljelinje borde upprätthållas mellan livsvariga pensioner och tidsbegränsade sjukersättningar. Såsom socialvårdskommittén framhållit torde emellertid sjukhjälpens från sjukförsäkringen i princip böra begränsas till fall med total arbetsoförmåga, medan åter i invalidpensioneringen kravet på nedsättningen av arbetsförmågan icke synes böra fattas lika strängt. Vid sådant förhållande lär den av kommittén valda vägen

vara att förorda framför ett utbyggande av sjukförsäkringen för att möjliggöra hjälp i fall av här förevarande art. Vad angår utformningen av förutsättningarna för sjukbidraget kan man möjligen hysa någon tvekan om det berättigade i kommittéförslagets fordran på att nedsättningen i arbetsförmågan skall ha varit bestående ett helt år innan rätt till sjukbidrag inträder. I avbidan å verkningarna av de ifrågavarande bestämmelserna har jag dock funnit mig böra följa kommittéförslaget i denna del.

I detta sammanhang torde frågan om sambandet mellan folkpensioneringen och sjukförsäkringen i övrigt böra beröras. Socialvårdskommittén har i detta hänseende uttalat, att tilläggs pensionärernas försörjning borde ordnas genom folkpensioneringen och icke genom sjukförsäkringen. I yttrandena har denna fråga närmare berörts endast av svenska sjukkasseförbundet, som med utförlig motivering anslutit sig till kommitténs ståndpunkt, att en folkpensionsberättigad främst bör hjälpas genom folkpensioneringen och att sålunda i förekommande fall hjälpen från sjukförsäkringen beskäres. För egen del hyser jag samma åsikt. I det förslag till lag om allmän sjukförsäkring, som är avsett att föreläggas årets riksdag, ha jämväl införts bestämmelser om viss begränsning av rätten till sjukpenning för den som uppbär folkpension.

Pensionsavgifter.

I det föregående har jag uttalat min anslutning till kommitténs ståndpunkt att folkpensionsförmånerna i princip skola utgå utan hänsynstagande till de avgifter som den pensionsberättigade må komma att erlagga. Med denna ståndpunkt kan det givetvis diskuteras huruvida pensionsavgifter alltjämt böra utgå. I flera yttranden har uttalats, att pensionsavgifterna borde slopas och medborgarnas bidrag till folkpensioneringen helt uttagas skattevägen. För min del hyser jag dock i likhet med kommittén den uppfattningen, att det av psykologiska skäl kan vara av värde att envar medborgare under sin arbetsföra ålder får erlagga en särskild pensionsavgift. Bland annat har detta betydelse för den icke obetydliga kategori av medborgare, som icke taxerats till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt men likväl böra kunna bidra till folkpensioneringen. Jag ansluter mig fördenskull till kommitténs förslag att pensionsavgifter alltjämt skola uttagas.

Inom socialvårdskommittén ha vissa skiljaktiga ledamöter uttalat sig för att pensionsavgifterna borde uppgå i allmänna socialförsäkringsavgifter, avsedda att utgöra bidrag till socialförsäkringen i dess helhet. Innan de olika nu föreliggande och väntade förslagen på socialförsäkringens område erhållit sin slutgiltiga utformning, saknas emellertid anledning att taga slutgiltigt ståndpunkt till denna fråga. Jag har icke heller funnit skäl att, såsom statskontoret ansett lämpligt, utbyta beteckningen pensionsavgift mot benämningen »bidrag till folkpensioneringen».

I fråga om pensionsavgifternas storlek har kommittén i stort sett bibe-

hållit den nuvarande skalan. Minimavgiften för äkta makar har dock sänkts till halva dess nuvarande belopp och maximavgiften har avsevärt höjts. Kommittén har anfört att, om avgifterna till sjukförsäkringen bleve lägre än vad kommittén i sitt betänkande därom förutsatt, en fördubbling av de föreslagna pensionsavgifterna kunde tänkas. Yrkande härom har ock framförts i vissa yttranden. Jag är emellertid — även om sjukförsäkringsavgifterna i det förslag till allmän sjukförsäkring som torde komma att föreläggas riksdagen bliva väsentligt lägre än vad kommittén föreslagit — icke beredd att tillmötesgå dessa yrkanden. I enlighet med vad som anförts i åtskilliga yttranden torde emellertid med hänsyn till den väsentliga ökningen av de utan inkomstprövning utgående pensionsförmånerna avgifternas maximibelopp böra höjas, förslagsvis till 100 kronor för ogift person och 200 kronor för äkta makar. Dessa maximibelopp avse att ge försäkringsmässig täckning för pensionen åt dem, vilkas egna inkomster äro så höga, att behov i och för sig av folkpension icke kan antagas komma att föreligga. Den matematiskt riktiga avgiften för den allmänna ålderspensionen har beräknats till cirka 80 kronor per år under hela den avgiftspliktiga perioden. Då emellertid endast i ett fåtal fall en person torde befinna sig i ett inkomstläge av 10 000 respektive 20 000 kronor ända från sitt adertonde till sitt sextiosjunde år, synes en något högre maximavgift än 80 respektive 160 kronor motiverad. Försäkringen avser för övrigt även att täcka vissa risker, däribland risken för invaliditet.

De nuvarande minimavgifterna synas mig böra bibehållas, då de utgått under en lång följd av år utan att, såvitt känt, behov att ändra dem kunnat konstateras. Socialvårdskommitténs förslag att sänka minimavgiften för äkta makar till hälften torde ha förestavats av en önskan att åstadkomma likformighet över hela skalan. Såvitt angår minimavgiften synes mig emellertid detta önskemål icke ha större betydelse.

Såsom av det föregående framgår har jag i enlighet med kommittéförslaget ansett pensionsavgifterna böra såsom hittills beräknas på den taxerade inkomsten. Med hänsyn till gällande regler för bestämmande av den beskattningsbara inkomsten skulle, om nämnda inkomst bleve normerande för avgiften, åtskilliga personer, som väl äro i stånd att betala högre avgift än minimavgiften, slippa undan med denna. Skulle avgifterna sättas i relation till den beskattningsbara inkomsten, komme för övrigt detta att i väsentlig mån rubba den finansiella planen för folkpensioneringen.

Enligt kommittéförslaget skola pensionsavgifterna alltjämt redovisas till folkpensioneringsfonden. Då sambandet mellan avgifterna och pensionsförmånerna helt slopas, kunna skäl tala för att folkpensioneringsfonden icke längre bibehålles såsom en under särskild förvaltning stående fond. Jag är dock icke nu beredd att föreslå ändring härvidlag. Såsom socialvårdskommittén anfört motsvaras fonden till betydande del av förpliktelser på grund av fullgjord avgiftsbetalning och någon kostnadsbesparing av bety-

delse synes icke för närvarande stå att vinna genom fondens sammanförande med andra statliga fonder till gemensam förvaltning.

Kommunbidragen.

Till kostnaderna för den nuvarande folkpensioneringen bidraga kommunerna och i viss mån landstingen i icke obetydlig omfattning. Kommittén har förutsatt att jämväl i fortsättningen viss bidragsskyldighet skall åvila kommunerna och i huvudsak motiverat detta därmed att en dylik bidragsskyldighet vore önskvärd för att inom pensionsnämnderna framtvinga en noggrann och effektiv prövning av de omständigheter, som kunna inverka på pensionsförmånernas storlek. Även om kommittén måhända något överdrivit betydelsen av denna synpunkt, torde anledning saknas att frångå hitills rådande ordning, i synnerhet som de ökade pensionsförmånerna komma att från kommunerna avlasta en del av fattigvårdskostnaderna, vilka nu i sin helhet måste bäras av kommunerna.

I fråga om kommunbidragens storlek och utformning har socialvårdskommittén utgått från att kommunbidrag icke skola utgå för grundpension och allmän ålderspension. Denna uppfattning, som överensstämmer med nu gällande regler, kan jag dela. Såvitt angår pensionsförmånerna i övrigt har kommittén föreslagit att kommunerna skola bidraga till tilläggs pensioner åt invalider och änkepensioner med 20 procent, medan i fråga om bostadstilläggen kommunbidragen föreslagits skola utgå efter en särskild skala, så att i högre bostadskostnadsgrupper kommunbidraget blir högre än i lägre. De sålunda föreslagna reglerna ha i en del yttranden ansetts icke tillfredsställande. Pensionsstyrelsen har ansett en höjning av bidragen till tilläggs- och änkepensioner motiverad. Från landsbygdshåll har påyrkats att bostadstilläggen borde helt bekostas av vederbörande kommun, så att landsbygdsbefolkningen sluppe att skattevägen bidraga till den högre bostadsstandard som vore rådande å tätorterna. Å andra sidan har i åtskilliga yttranden en sänkning av kommunbidragen till bostadstilläggen ansetts påkallad.

Vid övervägande av de olika synpunkter som i detta sammanhang framkommit har jag funnit kommitténs förslag vara väl avvägt. Hur stor kommunandelen i tilläggs- och änkepensioner skall vara är en skälighetsfråga och kommitténs ståndpunkt härutinnan synes mig böra godtagas. Vad angår kommunbidragen till bostadstilläggen innebär kommitténs förslag en gradering av i princip samma art som den i den nuvarande folkpensioneringen förekommande. Denna gradering tillkom i samband med dyrortsgraderingen av pensionsförmånerna och motiverades då med att genom dyrortsgraderingens införande en betydande lättnad i fattigvårdskostnaderna syntes kunna påräknas för kommunerna i de högre dyrortsgrupperna. Enahanda skäl föreligga för att nu bibehålla en liknande gradering. Att lägga hela kostnaden för bostadstilläggen på kommunerna synes

mig icke rådligt. De av kommittén föreslagna procentsatserna finner jag mig kunna godtaga.

Enligt socialvårdskommitténs kostnadsberäkningar skulle kommunbidragen, om alternativ III genomfördes, för år 1948 komma att uppgå till omkring 74 miljoner kronor, medan de enligt nu gällande regler för nästkommande budgetår torde kunna beräknas till omkring 55 miljoner kronor, var-till komma bidrag från landstingen med 9 à 10 miljoner kronor. Ökningen faller till väsentlig del på kommunerna i de högre bostadskostnadsgrupperna. Då fattigvårdsunderstöd i dessa kommuner torde utgå till folkpensionärerna i större utsträckning än å andra orter, synes icke med fog kunna göras gällande, att ökningen av kommunbidragen kommer att belasta dessa kommuner alltför hårt. Såsom jag senare vill visa torde vidare kommitténs kostnadsberäkningar såtillvida innebära en avsevärd säkerhetsmarginal, som kommittén beräknat antalet invalidpensionärer mycket högt i förhållande till det nuvarande antalet. En icke obetydlig minskning av totalkostnaderna för reformen torde fördenskull kunna vara att påräkna, och denna minskning kommer i väsentlig utsträckning att inverka på kommunbidragens storlek, eftersom av de totala kommunbidragen i det närmaste två tredjedelar belöpa på invalidpensioneringen.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att jag i det föregående förordat att det särskilda bostadstillägget i sin helhet skall bekostas av vederbörande kommun.

Socialvårdskommittén har avvisat tanken att vid bestämmande av kommunbidragens storlek taga hänsyn till kommunernas skattekraft eller till utdebiteringen inom kommunerna för folkpensioneringen. Denna standpunkt finner jag böra godtagas. I den mån genom reformen en betydande del av kommunernas fattigvårdsutgifter kommer att överföras till utgifter för bidrag till folkpensioneringen synas emellertid, såsom jag redan tidigare påpekat, skäl kunna anföras för att i skatteutjämningsavseende hänsyn bör tagas till kommunens utgifter för sistberörda ändamål. Detta spörsmål torde emellertid icke kunna slutgiltigt lösas i här förevarande sammanhang.

Inverkan på tjänstepensioner m. m.

Såväl i socialvårdskommitténs betänkande som i de avgivna yttrandena har stor uppmärksamhet ägnats frågan i vad mån de föreslagna höjningarna av pensionsförmåner skola inverka på tjänstepensioner till stats- och kommunalanställda. Otvivelaktigt är detta spörsmål förtjänt av övervägande. Principen om utfästa pensioners oantastlighet synes emellertid rimligen böra medföra, att redan utfästa pensionsförmåner icke rubbas på den grund att folkpensionerna höjas. Den omständigheten att de statsanställda genom sina pensionsavgifter endast till en del bekosta sin egen pensionering kan icke föranleda någon ändring härutinnan. Det är nämligen givet, att mellan pensionsförmåner och löner finnes ett samband, som

icke kan utan vidare brytas. Däremot lär det vara självfallet att hänsyn till de förhöjda folkpensionerna kan tagas vid utmätande av sådana förmåner som kristillägg. Även vid blivande omregleringar av löne- och pensionssystemet kan hänsyn komma att tagas till de förhöjda folkpensionsförmånerna. Hur detta skall ske torde böra bli föremål för närmare övervägande i ett annat sammanhang.

Reformens genomförande.

Vid de tidigare folkpensionsreformerna ha endast de efter reformens ikraftträdande nytillkommande pensionstagarna fått i full utsträckning tillgodonjuta förbättringarna. För de övriga pensionstagarna ha särskilda övergångsbestämmelser gällt. Så är för närvarande fallet med mer än hälften av folkpensionärerna.

Socialvårdskommittén har för sin del funnit rättvisan fordra, att de nuvarande folkpensionärerna erhålla samma förmåner som de medborgare, vilka erhålla pension efter den nya lagstiftningens ikraftträdande. Även personer, som enligt äldre bestämmelser äro utestängda från rätt till folkpension, skola enligt förslaget ha sådan rätt. Med den principiella inställning till rätten till folkpension, åt vilken jag i det föregående givit uttryck, är denna ståndpunkt för mig den naturliga. Jag delar sålunda helt socialvårdskommitténs uppfattning att övergångsbestämmelser i princip ej böra förekomma i fråga om pensionsförmånernas storlek. Såsom kommittén föreslagit, böra dock personer, vilka på grund av avgiftsbetalning enligt äldre lag förvärvat rätt att i händelse av invaliditet erhålla högre grundpension än enligt förslaget skall utgå, bibehållas vid denna rätt.

Det är givetvis ett önskemål att den nu föreslagna reformen genomföres så snart sig göra låter. Vissa svårigheter av administrativ och teknisk natur nödvändiggöra emellertid en relativt lång övergångstid. Den föreslagna lagstiftningen förutsätter sålunda en ny ortsgropper, vilken icke torde kunna föreligga färdig förrän i början av år 1947, och den omräkning av de nu utgående pensionerna, som därefter måste företagas med hänsyn till de ändrade beräkningsgrunderna, måste draga en betydande tid redan på grund därav att antalet pensionstagare uppgår till bortåt 700 000. I samband med reformen synes vidare en omläggning av det nuvarande utbetalningssystemet, vilket är behäftat med allvarliga brister, böra övervägas. I detta hänseende pågår utredning inom socialvårdskommittén. Med hänsyn till det anförda torde det icke vara möjligt att förkorta den av socialvårdskommittén beräknade förberedelsetiden om ungefär 1½ år. Jag föreslår därför i likhet med kommittén att reformen får träda i kraft den 1 januari 1948.

Beträffande den i det föregående omnämnda omräkningen av nu utgående folkpensioner har socialvårdskommittén gjort vissa uttalanden. Jag

är ense med kommittén om att omräkningen, med tillämpning av de nya bestämmelserna, i regel bör ske med ledning av de uppgifter, som finnas tillgängliga hos pensionsstyrelsen.

Enligt kommittéförslaget skola pensionsavgifterna för åren 1946 och 1947 ävensom avgifter för tidigare år, vilka icke redovisats såsom erlagda före 1947 års ingång, icke tagas i betraktande vid beräklandet av folkpension enligt gällande lag. Avgifterna för 1947 skola vidare påföras enligt de nya bestämmelserna.

Vad sålunda föreslagits kan jag i princip biträda. Detta medför att den individuella avgiftspåföringen hos pensionsstyrelsen kan i stort sett upphöra redan före den nya lagstiftningens ikraftträdande. Härigenom frigöras personal och lokalutrymmen för uppgifter som sammanhånga med den nya lagstiftningens genomförande. Emellertid böra med hänsyn till det nya uppbördsförfarandet pensionsavgifter icke erläggas för år 1947, d. v. s. på grund av 1946 års inkomster. Under år 1947 skola i stället preliminärt erläggas 1948 års avgifter. Genom att dessa beräknas enligt de nya bestämmelserna torde till statskassan komma att inflyta 10 à 15 miljoner kronor mera än eljest.

Kostnaderna för reformen.

Av den lämnade redogörelsen för socialvårdskommitténs betänkande framgår, att kommittén verkställt ingående kostnadsberäkningar angående reformen. En oviss faktor är dock den verkan inkomstprövningen kan komma att utöva. Kommittén har i detta hänseende grundat sina beräkningar på inkomstnivån under år 1935, förhöjd med 30 procent. Det synes icke osannolikt att på denna punkt en ganska betydande marginal föreligger i kostnadsberäkningen. Med hänsyn till de ovissa utgångspunkterna torde man emellertid böra utgå från kommitténs beräkningar härutinnan. Jag har i det föregående förordat den ändringen i kommittéförslaget att reglerna om privilegierad inkomst slopas, samt därvid tillika omnämnt, att kostnadsbesparingen i anledning härav kunde beräknas till omkring 5 miljoner kronor. Om hänsyn toges härtill skulle man alltså, om ålderspensionerna utformas i enlighet med alternativ III och kommitténs kostnadsberäkningar i övrigt godtagas, kunna räkna med att kostnaderna för ålderspensioneringen vid reformens genomförande komma att uppgå till omkring 567 miljoner kronor om året. Såsom kommittén erinrat komma kostnaderna att successivt stiga under de närmaste åren efter reformen med i genomsnitt $1\frac{1}{2}$ procent årligen.

Vad angår invalidpensioneringen har kommittén beräknat, att antalet förtidsinvalider vid 1947 års utgång skulle komma att utgöra omkring 251 700. Vid 1944 års utgång var antalet invalidpensionärer omkring 143 000, vilken siffra emellertid med hänsyn till under år 1945 beviljade retroaktivt utgående pensioner torde böra höjas till omkring 150 000. Det

synes mig knappast sannolikt, att detta antal skulle komma att stiga i en så betydande omfattning som kommittén beräknat. Befolkningsutvecklingen motiverar uppenbarligen icke ett antagande om en mera avsevärd ökning av invalidernas antal. Icke heller synes mig hänsyn behöva tagas till en befarad konjunkturförsämring som skulle medföra att antalet sökta och beviljade invalidpensioner stége. Å andra sidan bör uppmärksammas att en lösning av de partiellt arbetsföras problem — utredning därom pågår som bekant — kan leda till att åt många invalider beredes en arbetsinkomst som kommer deras behov av pension att minska eller helt bortfalla. Att märka är vidare, att ett stort antal av invalidpensionärerna för närvarande utgöres av gifta kvinnor, vilka icke uppnått 67 års ålder. Införas de föreslagna hustrutilläggen, torde man kunna räkna med en viss nedgång av antalet dylika gifta kvinnor, vilka söka invalidpension. Med beaktande av dessa omständigheter har jag ansett, att antalet invalider vid ingången av år 1948 bör kunna beräknas avsevärt lägre än i kommittéförslaget. En siffra av 200 000 invalidpensionärer synes mig vara tilltagen med fullt betryggande säkerhetsmarginal. Kostnadsminskningen i anledning härav kan icke antagas fullt motsvara nedsättningen av det beräknade antalet invalidpensionärer. Enligt kommittéförslaget skulle kostnaderna för invalidpensionerna — fränsett blindtillägg, vilka kommittén antagit komma att draga en kostnad av något över 2 miljoner kronor om året för både invalider och åldringar — komma att uppgå till omkring 243 miljoner kronor om året. För min del vill jag på grund av det anförda och med hänsynstagande jämväl till den kostnadsökning, som följer av att avdragsfaktorn genomgående bestämmes till $\frac{5}{10}$, antaga, att kostnaden för invalidpensioneringen, däri inberäknat sjukbidragen och blindtilläggen, icke kommer att överstiga 200 miljoner kronor.

Änkepensionerna komma enligt kommitténs beräkningar att draga en kostnad av 14 miljoner kronor om året. I denna del har jag intet att erinra mot beräkningarna.

Totalkostnaderna för reformens genomförande skulle i enlighet med det anförda komma att uppgå till $(567 + 200 + 14)$ 781 miljoner kronor om året.

Statens nettokostnader för folkpensioneringen bli emellertid beroende jämväl av de belopp, som inflyta i pensionsavgifter och kommunbidrag, ävensom av avkastningen av folkpensionsfonden. Vid de av mig förordade grunderna för pensionsavgifternas bestämmande kunna dylika avgifter beräknas inflyta med omkring 85 miljoner kronor om året. Kommunbidragens storlek har kommittén beräknat till omkring 74 miljoner kronor om året. Jag har icke föreslagit några förändrade grunder för kommunbidragens beräkning, men deras belopp kommer givetvis att sjunka, därest antalet invalider nedräknas i enlighet med vad jag tidigare anfört. Denna sänkning uppskattar jag till 7 miljoner kronor, varför kommunbidragens storlek sålunda torde kunna beräknas till 67 miljoner kronor. Antages avkastningen

av folkpensionsfonden komma att uppgå till det i årets statsverksproposition för nästa budgetår angivna beloppet, 29 miljoner kronor, skulle alltså vid beräkning av statsverkets nettokostnader för folkpensioneringen från totalkostnaderna för denna böra avräknas ($85 + 67 + 29$) 181 miljoner kronor om året. Statsverkets nettokostnad torde följaktligen kunna beräknas till ($781 - 181$) 600 miljoner kronor om året. I förhållande till de beräknade nettoutgifterna för folkpensioneringen under budgetåret 1946/47 innebär den nämnda siffran en kostnadsökning för statsverket av omkring 395 miljoner kronor.

Det föreliggande förslaget till en ny folkpensionering medför sålunda avsevärt ökade statsutgifter. Förslaget måste med hänsyn härtill självfallet ses i belysning av andra redan framlagda eller planerade reformförslag av kostnadskrävande natur. Jag kan i detta sammanhang icke lämna någon redogörelse för andra dylika förslag än sådana av socialpolitisk innebörd. I sistnämnda avseende vill jag erinra om att ett intensivt utredningsarbete för närvarande pågår i syfte att förbättra och fullständiga samhällets omsorger för att bereda den enskilde medborgaren drägliga levnadsvillkor icke endast vid ålderdom och invaliditet utan även för det fall att hans arbetsinkomst minskas eller bortfaller i följd av sjukdom, arbetslöshet eller eljest utan hans eget vållande. Åtgärder av befolkningspolitisk och därmed närbesläktad natur ifrågasättas i syfte att för barnfamiljerna minska den ökade försörjningsbörda, som barnen medföra. Såsom ett led i dessa åtgärder ingår också en socialt inriktad bostadspolitik, som dock även har en mera allmän målsättning. Färdiga reformförslag föreligga ännu icke på alla punkter, men i stort sett kan den framtida strukturen av socialpolitiken skönjas.

Det förberedande utredningsarbetet har i huvudsak anförtratts åt tre särskilda kommittéer, socialvårdskommittén, befolkningsutredningen och bostadssociala utredningen. Socialvårdskommittén har redan framlagt — förutom förslaget till en reformerad folkpensionering — förslag till allmän sjukförsäkring och till moderskapsbidrag. Sjukförsäkringsförslaget torde, såsom tidigare nämnts, komma att föreläggas årets riksdag. Från socialvårdskommittén äro vidare att vänta förslag till allmän arbetslöshetsförsäkring och till revision av försäkringen för olycksfall i arbete. Därjämte kommer kommittén att framlägga en del mindre omfattande förslag, avseende revision av lagstiftningen om barnbidrag till änkers och invaliders barn samt bidrag till änkor med minderåriga barn och till begravningshjälp. Slutligen är från kommittén att vänta förslag till den allmänna, övriga hjälpformer kompletterande socialhjälp, som skall ersätta den nuvarande fattigvården.

Av befolkningsutredningens förslag har det som avser fria skolmåltider redan föranlett proposition — på föredragning av chefen för ecklesiastikdepartementet — till årets riksdag. I övrigt märkes att befolkningsutred-

ningen avlämnat betänkanden med förslag till allmänna barnbidrag samt beklädnads- och skorabatter för barn, till ordnande av förlossningsvården samt till åtgärder för beredande av vila och rekreation åt husmödrar och barn. I första delen av bostadssociala utredningens slutbetänkande, innefattande allmänna riktlinjer för den framtida socialpolitiken samt förslag till låne- och bidragsformer, föreslås en vidsträckt statlig långivning för bostadsbyggande och bostadsförsörjning ävensom betydande hyresrabatter till barnfamiljer.

Det är i nuvarande stund icke möjligt att angiva annat än ungefärliga siffror för de utgifter för statsverket ett genomförande av hela detta reformprogram skulle komma att medföra.

Av de av socialvårdskommittén framlagda förslagen torde, såsom nämnts, förslaget om *allmän sjukförsäkring* komma att framläggas vid årets riksdag. Till detta förslag anknyta sig frågorna om *fri sjukhusvård* samt om tillhandahållande av *läkemedel* kostnadsfritt eller till nedsatt pris. Statens årliga kostnader för den allmänna sjukförsäkringen beräknas till 170 miljoner kronor, vilket, då statens kostnader för sjukförsäkring för budgetåret 1946/47 beräknas till cirka 47 miljoner kronor, motsvarar en kostnadsökning av omkring 123 miljoner kronor. För de båda övriga reformerna, avseende sjukhusvården och läkemedlen, utgör kostnadsökningen 54 respektive 18 miljoner kronor om året. Statens årskostnader för *moderskapsbidrag* ha av socialvårdskommittén beräknats till 54 miljoner kronor, innebärande en kostnadsökning av 34 miljoner kronor. Vad angår *övriga reformförslag* som äro att förvänta från socialvårdskommittén är det ännu svårt att beräkna statens kostnader för deras genomförande. Mycket preliminärt kunna de antagas komma att medföra en sammanlagd årlig kostnadsökning för statsverket av några 10-tal miljoner kronor. Jag utgår därvid ifrån att kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen till icke oväsentlig grad komma att täckas av arbetsgivarna samt att nämnda kostnader, i den mån de skola falla å statsverket, komma att uppvägas av minskade utgifter för arbetsmarknadsreglerande åtgärder. I sin helhet synes alltså den kostnadsökning för staten som skulle bli en följd av genomförandet av socialvårdskommitténs förslag, däri inberäknat folkpensioneringen, kunna uppskattas till $(395 + 123 + 54 + 18 + 34 + 30)$ 654 eller i runt tal 650 miljoner kronor om året.

I fråga om de av *befolkningsutredningen* framlagda förslagen må erinras om att *de fria skolmåltiderna* vid full utbyggnad komma att medföra en årlig kostnad för statsverket av bortåt 60 miljoner kronor; till jämförelse kan nämnas att för budgetåret 1946/47 äskats ett belopp av 3,5 miljoner kronor för anordnandet av dylika måltider. *De allmänna barnbidragen* beräknas, därest de skola utgå för alla barn, draga en årlig nettokostnad av 200 miljoner kronor. Statens årliga utgifter för *beklädnads- och skorabatter* kunna beräknas till omkring 23 miljoner kronor och netto-

kostnadsökningen för *övriga reformer* som föreslagits av befolkningsutredningen till cirka 30 miljoner kronor. I runt tal kan sålunda kostnadsökningen i denna del beräknas till 300 miljoner kronor om året.

Av bostadssociala utredningen föreslagna *familjebostadsbidrag* beräknas vid fullt genomförande draga en årskostnad av 120 miljoner kronor. Sannolikt komma enligt utredningen till en början att erfordras endast 35 miljoner kronor om året, vilket belopp antages komma att stiga med omkring 10 miljoner kronor årligen. För närvarande är i rikstaten upptaget ett belopp av 8,5 miljoner kronor för ändamålet. Medelsbehovet för *bidrag till ny-, ersättnings- och ombyggnad på landsbygden* beräknas för första tiden till 50 miljoner kronor, vilket belopp beräknas successivt växa till drygt 100 miljoner kronor om året. Enär för ändamålet provisoriskt i statsverkspropositionen upptagits 20 miljoner kronor, kan kostnadsökningen till en början beräknas till 30 miljoner kronor. Kostnadsökningarna för vissa av utredningen föreslagna bidragsformer torde till en början begränsas till 2 à 3 miljoner kronor. De av bostadssociala utredningen föreslagna åtgärderna kunna sålunda vid full utbyggnad beräknas medföra en årlig kostnadsökning av omkring 200 miljoner kronor. De första åren skulle dock kostnadsökningen begränsas till cirka 60 miljoner kronor.

Sammanfattningsvis kan kostnadsökningen för staten i anledning av de socialreformer som i det föregående omnämnts vid full utbyggnad uppskattas till $(650 + 300 + 200)$ 1 150 miljoner kronor om året. Av olika anledningar måste man räkna med att dessa reformer, i den mån de vinna statsmakternas gillande, icke kunna träda i tillämpning omedelbart annat än till en del. Jag kommer sålunda att, på närmare angivna skäl, föreslå att sjukförsäkringsreformen icke träder i tillämpning förrän under år 1950. Vidare har, såsom i det föregående antytts, vissa reformer, exempelvis anordningarna med fria skolmåltider och familjebostadsbidrag, avsetts skola träda i tillämpning successivt. Av det anförda följer att kostnadsökningen för statsverket i anledning av förevarande socialreformer under de närmaste åren kommer att uppgå till ett betydligt lägre belopp än det nyss angivna. För ettvar av budgetåren 1947/48—1950/51 skulle kunna överslagsvis beräknas att kostnadsökningen för staten under de förut angivna förutställningarna komme att utgöra respektive 350, 750, 850 och 1 050 miljoner kronor om året.

Förslagets detaljutformning.

Förslaget till lag om folkpensionering.

Socialvårdskommitténs förslag till ny lag om folkpensionering avser att ersätta nu gällande lag om folkpensionering samt till denna anknutna författningar. Såvitt angår folkpensioneringens administrativa handhavande innebär förslaget emellertid endast obetydliga jämkningar av gällande rätt,

då kommittén har för avsikt att framlägga särskilt förslag härutinnan, sedan vissa pågående utredningar om annan ordning för folkpensionernas utbetalande avslutats och klarhet vunnits rörande den närmare beskaffenheten av den blivande obligatoriska sjukförsäkringen. Kommitténs författningsförslag är följaktligen i detta hänseende endast att betrakta såsom ett provisorium. Kommittén har vidare, såsom tidigare nämnts, i förevarande sammanhang icke behandlat frågan om revision av lagstiftningen om barnbidrag. Härutinnan har kommittén nu upptagit särskild utredning, sedan befolkningsutredningen framlagt förslag om allmänna barnbidrag. Förslag till erforderliga följdförfattningar till den nya lagstiftningen om folkpensionering ha icke heller utarbetats av kommittén med hänsyn därtill att förslaget avsetts skola träda i kraft först den 1 januari 1948.

Såsom jag tidigare framhållit, har jag funnit det icke vara möjligt att genomföra den föreslagna reformen av folkpensioneringen tidigare än omkring 1½ år efter det beslut därom fattats. Denna långa övergångstid gör, att beslut om reformen bör fattas så snart som möjligt. För min del finner jag därför i likhet med kommittén att hinder icke bör möta att nu antaga en på de nya principerna grundad lagstiftning oavsett att densamma måste betraktas såsom provisorisk i fråga om folkpensioneringens administrativa handhavande och förslag till erforderliga följdförfattningar ännu ej föreligga.

Socialvårdskommitténs förslag till lag om folkpensionering och till lag om införande av denna lag ha inom socialdepartementet undergått överarbetning. I departementsförslaget har, såsom jag tidigare omnämnt, ansetts böra vidtagas vissa ändringar av materiell natur. Därutöver avviker detsamma från socialvårdskommitténs förslag såtillvida, att bestämmelserna om pensionsstyrelsens på frivilliga avgifter grundade försäkring såsom ej tillhörande folkpensioneringen i egentlig mening utbrutits till en särskild lag. I övrigt skiljer sig departementsförslaget i huvudsak endast i redaktionellt avseende från kommittéförslaget. Vissa detaljer i förslaget beröras närmare i det följande. I övrigt hänvisas beträffande motiveringen för förslaget till kommittébetänkandet.¹

1 §.

Rätten till folkpension synes i princip böra begränsas till svensk medborgare, som är mantalsskriven inom riket. Enligt gällande lag skall folkpension till den som befinner sig längre vara svensk medborgare indragas, såvida icke detta med hänsyn till omständigheterna prövas oskäligt. Detsamma gäller beträffande tilläggspension, om någon som åtnjuter sådan pension befinner sig längre vara i riket mantalsskriven. Emellertid kan på grund av avgiftsbetalning jämlikt 1913 års lag rätt att erhålla eller behålla avgiftspension föreligga för personer som ej äro mantalsskrivna i riket.

¹ Till belysande av de föreslagna folkpensionernas storlek i de olika bostadskostnadsgrupperna vid skilda inkomstlägen ha tabeller däröver såsom bilaga fogats vid detta protokoll (Tab. 1—5.)

I fråga om pensionsberättigad, som upphör att vara svensk medborgare eller att vara mantalsskriven här i riket, kunna stundom billighetsskäl tala för att redan beviljad pension icke indrages. Bestämmelser för detta fall återfinnas i 15 § 2 mom. Genom särskilda övergångsbestämmelser torde vidare böra förhindras, att förutvarande svenska medborgare eller utomlands bosatta svenskar gå miste om dem nu tillkommande pensionsrätt.

Socialvårdskommittén har föreslagit att, förutom till den som är mantalsskriven inom riket, pension skall kunna utgå till den som *bör vara* mantalsskriven inom riket. Det synes mig dock vara ett rimligt krav, att den som icke fullgjort vad på honom ankommer i fråga om mantalsskrivning får vänta med erhållande av folkpension till dess han fullgjort denna skyldighet.

2 §.

Denna paragraf är lika lydande med 3 § i gällande lag om folkpensionering.

3 §.

I denna paragraf regleras de allmänna förutsättningarna för rätten att erhålla folkpension. Vad angår invalidpension eller sjukbidrag har, i överensstämmelse med socialvårdskommitténs förslag, benämningen arbetsförmåga utbytt mot termen höggradig nedsättning av arbetsförmågan. Någon saklig ändring i förhållande till den praxis som hittills tillämpats i detta hänseende är icke åsyftad därmed. Av de i gällande lag uppräknade invaliditetsorsakerna har ålderdom icke ansetts behöva medtagas. Sinnesslöhet, som för närvarande torde anses ingå under begreppet »lyte», har såsom en praktiskt betydelsefull orsak till invaliditet i departementsförslaget ansetts böra nämnas särskilt vid sidan av vanförhet.

Förutsättningarna för erhållande av sjukbidrag ha upptagits i enlighet med socialvårdskommitténs förslag. Kommittén har rörande tolkningen av kravet på att nedsättningen av arbetsförmågan skall kunna antagas bliva bestående ytterligare avsevärd tid förklarat sig ha förutsatt, att rätt till sjukbidrag skulle föreligga allenast när nedsättningen av arbetsförmågan kunde antagas bestå minst två år, av vilken tid ett år eller möjligen något mera finge avse tid före ansökningstillfället. De angivna villkoren kunna i vissa fall leda till att en lucka uppkommer mellan sjukförsäkringen och folkpensioneringen. Jag har dock, såsom tidigare nämnts, funnit mig böra i avbidan på erfarenheterna godtaga kommittéförslaget på förevarande punkt.

Förutsättningarna för rätt till änkepension ha, såsom av det föregående framgår, såtillvida uppmjukats, att endast fem års äktenskap kräves.

4 §.

I enlighet med de principer, varpå förslaget bygger, föreskrives här, att allmän ålderspension skall utgå till gift pensionsberättigad, vars make jäm-

väl åtnjuter folkpension eller som är berättigad till hustrutillägg, med 800 kronor om året och till annan pensionsberättigad med 1 000 kronor om året. Att jämväl pensionsberättigad, som åtnjuter hustrutillägg, tillerkänts endast det lägre beloppet sammanhänger därmed att hustrutillägget, varom bestämmelser återfinnas i 8 §, utformats så att det skall motsvara vad hustrun skulle hava ägt åtnjuta om hon ägt rätt till invalidpension, dock med undantag av grundpension å 200 kronor. För att en gift pensionsberättigad, som äger rätt till hustrutillägg, icke skall bliva sämre ställd än om han icke ägt rätt därtill, har i sistnämnda paragraf vidare föreskrivits, att hustrutillägg skall utgå endast om det överstiger 200 kronor. Skulle hustrutillägget uppgå till lägre belopp, bortfaller det alltså och mannen blir i stället berättigad till samma ålderspension som en ogift pensionstagare.

Invalidpension eller sjukbidrag uppdelas enligt förslaget i en icke inkomstprövad grundpension, som alltid skall utgöra 200 kronor, samt en inkomstprövad tilläggs pension, vars belopp utgör för gift pensionsberättigad 600 kronor om året och för ogift pensionsberättigad 800 kronor om året. Här göres sålunda icke skillnad mellan gift pensionsberättigad, vars make uppbär folkpension eller som uppbär hustrutillägg, och annan gift pensionsberättigad. Anledningen härtill är att, om den sistnämnde skulle tillerkännas samma tilläggs pension som en ogift, han i vissa inkomstlägen skulle få högre pension än som skulle ha utgått, därest han varit berättigad till hustrutillägg. Till förhindrande av att gift pensionsberättigad, vars make ej är pensionsberättigad, erhåller lägre pension än ogift ha emellertid i 9 § föreslagits vissa regler om förhöjning av den giftes pension.

5 §.

Denna paragraf upptager reglerna om bostadstillägg och anknyter i fråga om utformningen till 6 § 2 mom. i nuvarande lag om folkpensionering.

Pensionsstyrelsen har i sitt yttrande över socialvårdskommitténs förslag, med vilket departementsförslaget i sak överensstämmer, framhållit, att de nu gällande och i förslaget bibehållna reglerna om pensionsförmånernas beroende av mantalsskrivningsorten medförde mindre önskvärda resultat. Exempelvis komme i de icke sällsynta fall, då en på sinnessjukhus intagen pensionsberättigad försöksutskrivits till annan ort än sin hemort, pensionen att utgå enligt den bostadskostnadsgrupp hemorten tillhörde, oaktat den pensionsberättigade måhända stadigvarande vistades å ort i lägre bostadskostnadsgrupp. Styrelsen har med hänsyn härtill ifrågasatt, om icke styrelsen borde beredas möjlighet att till förekommande av uppenbara missförhållanden hänföra pensionstagare, som stadigvarande vistas å ort, tillhörande lägre bostadskostnadsgrupp än mantalsskrivningsorten, till den lägre bostadskostnadsgruppen. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* och *drätselkammaren i Kalmar* ha vid förevarande stadgande ifrågasatt, om icke villkoret om tre års

mantalsskrivning såsom villkor för tillhörighet till högre bostadskostnadsgrupp kunde slopas eller minskas.

Vad sålunda anmärkts har icke givit mig anledning att vidtaga någon ändring i förslaget. De i yttrandena återgivna synpunkterna torde böra bliva föremål för närmare överbägende i samband med frågan om ändrad ordning för pensionernas utbetalande. Genomföres en centralisering på denna punkt, synes spörsmålet om ändring av pensionens belopp i anledning av den pensionsberättigades vistelse å annan ort än mantalsskrivningsorten bliva aktualiserat av att ändring i utbetalningsorten måste ske. Jag förutsätter att socialvårdskommittén vid sitt fortsatta arbete beaktar detta spörsmål.

6 §.

Denna paragraf, som saknar motsvarighet i socialvårdskommitténs förslag, upptager de av mig i det föregående omnämnda föreskrifterna om särskilt kommunalt bostadstillägg till vissa pensionstagare. Tillägget skall, i enlighet med vad jag tidigare anförst, utgå såsom en folkpensionsförmån. Någon prövning av storleken av det av det av pensionsnämnden beslutade tilläggsbeloppet inom pensionsstyrelsen skall givetvis icke förekomma.

7 §.

I denna paragraf upptagas de s. k. avdragsreglerna, för vilkas huvudsakliga innehåll tidigare redogjorts. Föreskriften att minskning skall ske proportionellt å tilläggs- eller änkepension och bostadstillägg sammanhänger med att kommunbidragen utgå efter olika procentsatser.

8 §.

För de här upptagna bestämmelserna om hustrutillägg har i allt väsentligt redogjorts tidigare.

9 §.

Såsom vid 4 § nämnts föranleda reglerna om pensionens bestämmande till olika belopp för gifta och för ogifta, att i vissa fall den till gift pensionsberättigad utgående pensionen bör förhöjas till undvikande av att den blir lägre än om den pensionsberättigade varit ogift. Förevarande paragraf upptager bestämmelser härom i enlighet med vad socialvårdskommittén föreslagit. Bestämmelserna medföra, att de maximala pensionsbeloppen bliva lika för gift och ogift. Har den pensionsberättigade egna inkomster, som påverka tilläggs- eller änkepensionens och bostadstilläggets belopp, komma jämväl de här föreslagna tilläggen att reduceras, eftersom de utgå med viss andel av tilläggs- eller änkepensionen och bostadstillägget. I här förevarande fall kommer alltså till synes avdragsfaktorn att bliva högre för den gifte än för den ogifte. Det är emellertid att märka, att för den gifte endast hälften av hans — och i förekommande fall hans makes — inkomst tages i betraktande vid avdragets beräkning.

Om en gift pensionsberättigad har viss inkomst, medan hans make ej har någon inkomst, kommer han i själva verket att erhålla högre pension än den ogifte, som har lika hög inkomst.

10 §.

Socialvårdskommittén har avvisat tanken att införa någon form av generella hjälplöshetstillägg till folkpensionerna för pensionstagare, vilka lida av särskilt svårartad invaliditet. Kommittén har härvid bland annat anfört, att svårigheter mötte att på ett tillfredsställande sätt begränsa förutsättningarna för rätten att erhålla sådant tillägg samt att den komplicerade frågan om särskilt understöd till hjälplösa folkpensionärer, som vistas i sina hem, icke torde kunna lösas efter generella linjer. Spörsmålet komme att närmare övervägas av kommittén i samband med utarbetande av den nya socialhjälpslag, som avses skola ersätta fattigvårdslagen.

För ett särskilt fall har emellertid socialvårdskommittén föreslagit ett tillägg av i huvudsak hjälplöshetstilläggs karaktär. Enligt kommitténs motivering till det sålunda föreslagna stadgandet avser detsamma huvudsakligen det fall, då en arbetsförmögen mans hustru vid relativt ung ålder drabbas av sådan sjukdom att därigenom uppkommer en svår belastning på makarnas ekonomi, och det borde komma till användning huvudsakligen i de fall då den pensionsberättigade på grund av sitt fysiska eller psykiska tillstånd vore att anse såsom själv i behov av tillsyn och hjälp.

I över kommitténs betänkande avgivna yttranden ha *svenska vanförestalternas centralkommitté* och *riksorganisationen de vanföras väl* framställt yrkanden om införande av generella hjälplöshetstillägg.

Jag har emellertid i allt väsentligt funnit mig kunna godtaga vad kommittén anfört i här förevarande avseenden. Bestämmelser angående det av kommittén föreslagna tillägget återfinnas i här ifrågavarande paragraf, som endast i redaktionellt avseende skiljer sig från kommittéförslaget.

11 §.

Här upptagna regler om blindtillägg överensstämma i sak med socialvårdskommitténs förslag. Rörande förutsättningarna för åtnjutande av blindtillägg har *de blindas förening* i sitt yttrande över kommittéförslaget anfört, att var och en som genomgått fullständig kurs vid blindskola borde anses såsom blind. Detta skulle innebära, att blindtillägg skulle tillkomma jämväl vissa svagsynta. Tillräcklig anledning till en dylik utvidgning av de nuvarande bestämmelsernas räckvidd har icke synts mig föreligga.

12 §.

För de här föreslagna bestämmelserna att folkpension skall avrundas till närmaste hela krontal och att änkepension som ej uppgår till 60 kronor — motsvarande 5 kronor i månaden — ej skall utgå torde någon särskild motivering ej erfordras.

13 §.

Då pensionsförmånernas storlek göres beroende av den pensionsberättigades civilstånd, yppar sig ett behov av att i särskilda fall kunna göra undantag från de vanliga reglerna. Enligt 7 § sista stycket gällande lag om folkpensionering må pensionsstyrelsen i särskilda fall med avsteg från eljest gällande regler om beräkning av gift pensionsberättigads årsinkomst förordna, att beräkningen tillsvidare skall ske såsom för ogift person. I enlighet med vad socialvårdskommittén föreslagit synes denna regel böra utsträckas att gälla tillämpningen av den nya lagstiftningen överhuvud. Socialvårdskommittén har utgått från att i de fall, där den ena av två makar är för avsevärd tid intagen på anstalt, makarna skola, efter prövning, kunna betraktas såsom icke gifta. Det motsvarande synes böra gälla också om två makar på grund av söndring leva åtskilda och överhuvud taget, där ett samboendeförhållande mellan makarna icke existerar.

I paragrafen har vidare på förslag av socialvårdskommittén upptagits föreskrift, att ogift pensionsberättigad, som sedan avsevärd tid sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med annan, skall anses som om han vore gift med denne. Kommittén har till motivering för det sålunda föreslagna stadgandet anført, att det skulle vara synnerligen stötande för rättsmedvetandet om personer, vilka sedan en följd av år sammanbott såsom makar utan att vara vigda, skulle få avsevärt högre pension än om de varit gifta. Emellertid har kommittén betonat att bestämmelsens tillämpning vore en grannlaga uppgift och rekommenderat försiktighet vid dess tillämpning.

Det föreslagna stadgandet har uttryckligen tillstyrkts av *länsstyrelsen i Norrbottens län*, medan däremot *länsstyrelsen i Södermanlands län* ansett prövningens natur vara så grannlaga, att bestämmelsen borde utgå. *Pensionsstyrelsen* har förklarat, att bestämmelsen komme att medföra stora svårigheter i tillämpningen samt erinrat, att densamma hade betydelse för frågor sådana som fastställande av årsinkomst, anmälningsskyldighet i vissa fall, påföljd av felaktiga uppgifter m. m. och hustrutillägg. Vid omräkningen av nu utgående pensioner i anledning av den nya lagstiftningens genomförande vore det ej möjligt att taga hänsyn till densamma annat än i mycket sällsynta undantagsfall.

Vad sålunda anförts har icke föranlett mig att frångå kommittéförslaget. En bestämmelse av förevarande art torde knappast kunna undvaras, om icke direkt stötande konsekvenser av den föreslagna beräkningen av pensionsförmånernas storlek skola uppstå. Jag vill endast erinra därom, att om bestämmelsen ej införes, två pensionsberättigade makar skulle kunna genom en arrangerad äktenskapsskillnad bereda sig avsevärt högre pension än tidigare. Såsom förutsättning för bestämmelsens tillämpning bör emellertid föreskrivas, att särskilda skäl skola föreligga.

14 §.

Denna paragraf, som i kommittéförslaget har sin motsvarighet i 6 §, upptager regler om beräkningen av årsinkomst. I den nuvarande folkpensioneringslagen återfinnas motsvarande bestämmelser i 7 §.

Socialvårdskommittén har i olika sammanhang uttalat, att den nuvarande inkomstprövningen vore alltför välvillig mot pensionärerna, och uttalat att, sedan pensionsbeloppen anpassats efter det nuvarande penningvärdet, inga reella skäl finnes för eftergifter, vilka gagnade vissa kategorier av pensionstagare. Inkomsterna borde därför beräknas till sitt verkliga belopp eller värde, därvid andra naturaförmåner än bostad borde uppskattas till belopp, som fastställdes av Kungl. Maj:t i anslutning till för hela riket gällande medelpriser. Värdet av fri bostad och bränsle har kommittén funnit böra fastslås i lagtexten. Om någon åtnjöte bostadsförmån — eller annan förmån — till underpris, borde vidare skillnaden mellan det verkliga värdet och det betingade priset upptagas såsom inkomst. Därest icke så skedde skulle enligt kommitténs mening föreskrifterna om värdering av fria förmåner kunna delvis sättas ur kraft därigenom att en låg ersättning betingades.

I anslutning till vad sålunda anförts har kommittén uttalat, att hyrorna i pensionärshemmen borde höjas till de belopp, vartill enligt kommitténs förslag fri bostad lägst skulle värderas. Skulle de nuvarande låga hyrorna i sådana hem bibehållas, borde skillnaden mellan det värde som i lagen fastställts för fri bostad och den betingade hyran räknas såsom inkomst; i annat fall komme de pensionärer, som intagits å pensionärshem, att åtnjuta en betydande förmån på det allmännas bekostnad vid sidan av folkpensionen.

Statskontoret har i anledning av kommitténs uttalande att hyrorna i pensionärshemmen borde höjas uttalat, att därigenom kommunerna komme att erhålla större inkomst från pensionärshemmen, varigenom kostnadskalkylerna för hemmens uppförande och drift bleve andra och väsentligt gynnsammare än dem man ursprungligen haft att räkna med. Denna opåräknade vinst för kommunerna påkallade ett övervägande av frågan om och i vilken utsträckning pensionärshemmen i fortsättningen borde subventioneras av statsmedel.

I anledning av kommitténs sålunda gjorda uttalanden om förfarandet vid inkomstuppskattningen vill jag framhålla, att pensionstagarnas inkomster självfallet skola uppskattas till deras verkliga värde. Ett annat förfaringsätt skulle strida mot lagens avfattning och innebörd. Olika meningar kunna givetvis råda rörande uppskattningen i det enskilda fallet. Kommitténs uttalanden böra emellertid icke få tagas till intäkt för en alltför rigorös uppskattning. Vad särskilt angår uppskattningen av andra naturaförmåner än

bostad synes det vara en given konsekvens av den allmänna dyrortsgraderingens slopande, att värdet av dylika förmåner fastställles till enhetliga belopp för riket i dess helhet. Härvid torde dock enligt min mening en viss försiktighet böra iakttagas och man torde snarast böra hålla sig något under medelpriserna för landet i dess helhet. Jag vill erinra, att naturaförmåner ha sin väsentliga betydelse på landsbygden, där priserna på åtminstone vissa produkter torde vara lägre än i tätorterna.

Kommitténs uppfattning att värdet av fri bostad skall fixeras i lagen kan jag icke dela. Det synes mig lämpligare att, såsom hittills varit fallet, Kungl. Maj:t får meddela erforderliga föreskrifter om fastställandet av det belopp, som skall anses motsvara värdet av fri bostad. Behörig hänsyn måste tagas bland annat till den genomsnittliga standarden av de bostäder, som i de olika bostadskostnadsgrupperna stå pensionärerna till buds. De värden som komma att fastställas torde endast böra avse en bostad, som med hänsyn till ortens förhållanden kan anses tillfredsställande i fråga om storlek och beskaffenhet. Avviker bostaden i dessa hänseenden från vad som kan anses skäligt bör vid uppskattningen hänsyn tagas därtill.

De hyror som högst må uttagas i pensionärshemmen äro fastställda på grundval av nu gällande dyrortsgradering av pensionerna. Pensionssystemets förändrade uppbyggnad medför sålunda, att bestämmelserna under alla förhållanden måste bli föremål för översyn. Frågan om hyressättningen i pensionärshemmen har dock sådant samband med den allmänna bostadspolitiken, att den icke synes böra slutgiltigt lösas i detta sammanhang. Man torde kunna utgå från att under överskådlig tid hyrorna i pensionärshemmen komma att understiga hyrorna i den öppna hyresmarknaden för bostäder av motsvarande standard. Pensionärer, som kunnat beredas bostad å pensionärshem, skulle härigenom komma i viss mån i ett förmånligare läge än andra pensionärer. Jag delar därför socialvårdskommitténs uppfattning att skillnaden mellan hyran å pensionärshem och hyran i den öppna hyresmarknaden för en motsvarande bostad — om denna skillnad är av en mera avsevärd storlek — bör upptagas såsom inkomst. Detta förfaringssätt överensstämmer med de allmänna grunderna för inkomstuppskattningen; något särskilt stadgande därom behöver alltså icke inflyta i lagtexten.

Rörande inkomstberäkningen i övrigt har socialvårdskommittén föreslagit, bland annat, att i motsats till annan folkpensionsförmån blindtillägg skall, liksom de nuvarande blindhetsersättningarna, räknas såsom inkomst. *Socialstyrelsen* har ifrågasatt, huruvida icke denna regel borde jämkas, då blindtillägget åtminstone till en del torde motsvara ökade utgifter, som de blinda på grund av sitt lyte måste vidkännas. Om blindtillägget hänfördes till privilegierad inkomst, skulle även åtgärderna för att i största möjliga utsträckning få ut de blinda i förvärvslivet underlättas. Även *de blindas förening* har påyrkat ändring av förslaget i denna del.

Då blindtillägget bestämmes till 700 kronor och den avdragsfria inkomsten samtidigt höjes från 200 till 400 kronor, kommer liksom för närvarande av blindtilläggets belopp 300 kronor att påverka eventuellt utgående inkomstprövade pensionsförmåner. Då de förbättrade förmånerna i övrigt komma även de blinda till del, synes mig anledning icke föreligga att frångå kommittéförslaget på denna punkt.

Enligt kommittéförslaget skall inkomst av fast egendom och byggnad å ofri grund lägst upptagas till det inkomstbelopp, som skulle kunna ernås, därest beloppet av egendomens värde efter avdrag av gäld varit placerat i räntebärande värdehandling. Såsom någons förmögenhet skall enligt förslaget anses summan av honom tillhörigt kapital och saluvärdet av andra tillgångar av större värde, såsom fast egendom och större husdjur, sedan från summan avdragits förefintlig gäld. Bestämmelser i dessa hänseenden torde kunna utfärdas i administrativ ordning.

I lagen synes däremot alltså jämt böra upptagas en motsvarighet till nuvarande regler om skärpning i vissa fall av inkomst av förmögenhet. För närvarande gäller i detta hänseende, att vid uppskattningen av fastighets och kapitals avkastning denna skall höjas med 4 procent av det belopp, varmed sammanlagda behållna värdet av fastighet och kapital må överstiga 5 000 kronor, och med ytterligare 6 procent av det belopp, varmed samma värde må överstiga 10 000 kronor. Beträffande den som är gift skall värdet av fastighet eller kapital beräknas utgöra hälften av sammanlagda värdet och hans och hans makes fastighetsinnehav eller kapital.

Kommittén har i detta hänseende föreslagit att skärpningen skall inträda först vid en förmögenhet å 10 000 kronor för ogift pensionsberättigad och 15 000 kronor för äkta makar, men i gengäld omedelbart utgå med tio procent. I enstaka yttranden av kommuner har påyrkats att den gräns vid vilken skärpningen inträder borde höjas. Kommitténs förslag synes mig emellertid vara väl avvägt på denna punkt och jag tillstyrker detsamma. I likhet med kommittén anser jag anledning saknas att — på sätt nu i praxis sker i viss omfattning — tillåta någon avrundning nedåt av förmögenhetens värde med hänsyn till väntad kapitalförbrukning under den närmaste tiden.

15 §.

Denna paragraf, som i allt väsentligt överensstämmer med kommittéförslaget, upptager med smärre modifikation, i huvudsak föranledda av de ändrade grunderna för pensionernas beräkning, bestämmelser av samma innehåll som 8 § gällande lag om folkpensionering.

16 §.

Denna paragraf, som motsvarar 9 § i såväl gällande lag om folkpensionering som i kommittéförslaget, upptager de s. k. värdighetsbestämmelserna.

Socialvårdskommittén har funnit det icke vare sig lämpligt eller möjligt att undvara bestämmelser av detta slag. Rörande de nuvarande värdighetsbestämmelserna har kommittén erinrat, att de endast avsåge tilläggspension och invalidunderstöd, men att med den höjning av de icke inkomstprövade pensionsförmånerna, som föreslagits av kommittén, det vore tveksamt huruvida icke bestämmelserna borde utvidgas att omfatta jämväl grundpensionen. Kommittén har emellertid icke funnit en sådan anordning nödvändig utom såvitt angår den påföljd, vilken bör inträda för den som är eller varit hemfallen åt alkoholmissbruk eller eljest fört eller för förargelseväckande levnadssätt eller uppenbarligen icke efter förmåga sökt ärligen försörja sig. I dylika fall ansåge kommittén att icke heller grundpension (allmän ålderspension) borde utgå och kommitténs förslag har utformats i enlighet därmed.

Pensionsstyrelsen har emellertid ifrågasatt, huruvida de sist nämnda värdighetsbestämmelserna borde bibehållas. Åtskilliga fall, där pension bort indragas eller vägras, när den pensionsberättigade varit hemfallen eller hemfallit åt dryckenskap, hade med säkerhet ej kommit till pensionsmyndigheternas kännedom och i de flesta fall, där bestämmelsen tillämpats, torde detta ha medfört att försörjningen av den pensionsberättigade övervältrats på anhöriga eller på fattigvården. Påföljd i anledning av förargelseväckande levnadssätt tillämpades ytterst sällan och påföljd på grund av att den pensionsberättigade uppenbarligen ej efter förmåga sökt ärligen försörja sig tillämpades praktiskt taget icke alls, när förmåga att försörja sig som regel saknades. Styrelsen har på grund av det anförda ifrågasatt, om man överhuvud taget borde ha bestämmelser som diskvalificerade från rätt till pension på grund av alkoholmissbruk eller andra fall av förargelseväckande levnadssätt. Förutsättningen för bestämmelsernas borttagande vore dock att det i annan ordning ginge att förhindra att pensionen missbrukades. Enligt styrelsens mening bleve detta möjligt, därest styrelsen, då synnerliga skäl föreläge, ägde besluta om utbetalning av folkpensionen till annan än den pensionsberättigade. Styrelsens ståndpunktstagande i denna del finge ses i samband med att enligt förslaget ansökning om allmän ålderspension icke skulle prövas av pensionsnämnd, om det icke kunde antagas föreligga skäl för tillämpning av nu ifrågavarande bestämmelser. Det komme sålunda att åligga ordföranden i pensionsnämnden att ensam bedöma åtskilliga faktiska omständigheter, om vilka han mången gång måste sakna kännedom.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har i denna del anført, att den medicinska forskningen mer och mer syntes komma till insikt om att alkoholmissbruk kan vara orsakat av drifter eller begär, som personen icke kan behärska. Samhällets åtgärder borde i sådana fall, liksom då det gällde andra sjuka, vara hjälp och vård. En indragning av pensionen betydde ofta att samhället på annat sätt måste bekosta vederbörandes vård, och indragningen ginge ofta ut över familjen. Även om förbundet för närvarande icke

ville föreslå någon ändring av den ifrågavarande bestämmelsen, ville förbundet framhålla att den borde användas med stor försiktighet.

Även enstaka *kommuner* ha framhållit att bestämmelsen om indragning av pension på grund av alkoholmissbruk borde utgå, enär den ledde till att fattigvården finge bekosta uppehållet för personer som vore hemfallna åt alkoholmissbruk.

Då det onekligen måste anses stötande, att folkpension utgår till en person, som kan förväntas komma att i stor utsträckning förlösa den på alkoholhaltiga drycker, synas bestämmelser om indragning av pensionen på grund av alkoholmissbruk tills vidare böra bibehållas. För tolkningen av begreppet hemfallen åt alkoholmissbruk bör tillämpningen av alkoholistlagen vara vägledande. Kommitténs åsikt att bestämmelserna böra utsträckas att avse jämväl grundpension, respektive allmän ålderspension, kan jag därvid godtaga, då bestämmelserna, såvitt angår ålderspensionen, eljest skulle bliva praktiskt bestydelselösa. Pensionsstyrelsens förslag att ersätta reglerna om indragning av pensionen med föreskrifter om utbetalning av densamma till annan än den pensionsberättigade finner jag innebära ett uppslag som synes värt ett närmare övervägande. Då spørsmålet om folkpensioneringens organisatoriska handhavande skall ytterligare utredas av kommittén, torde anledning finnas att återkomma till här förevarande fråga. Med hänsyn till vad pensionsstyrelsen anfört har jag ansett påföljdsbestämmelserna för förargelseväckande levnadssätt och underlåtenhet att efter förmåga söka försörja sig kunna utgå ur lagtexten.

Förevarande paragraf ansluter sig i övrigt i huvudsak till vad kommittén föreslagit härvidlag. Bestämmelsen att i stället för indragning av pensionen såsom påföljd av avhändelse av egendom eller inkomst vid fastställandet av årsinkomsten skall så anses som om den pensionssökande alltjämt vore i besittning av egendomen eller inkomsten har pensionsstyrelsen ansett obehövlig. Det synes emellertid tilltalande att en indragning av pensionen såsom bestraffningsåtgärd ej skall vara en ovillkorlig påföljd. Ifrågasättas kunde att, såsom länsstyrelsen i Västerbottens län påyrkat, uppmjuka även bestämmelserna om påföljd av oriktiga uppgifter. Jämväl i denna del har jag emellertid ansett att kommittéförslaget tills vidare bör följas.

17 §.

I denna paragraf ha i huvudsaklig överensstämmelse med vad socialvårdskommittén föreslagit upptagits regler, motsvarande dem som finnas i 10 § nu gällande lag. Departementsförslaget innehåller dock i motsats till kommittéförslaget inga bestämmelser om rätten till folkpension vid vistelse å allmän sjukvårdsanstalt. Frågan i vad mån folkpension skall utgå med reducerat belopp i dylikt fall har ansetts böra anstå i avbidan å ståndpunkts-

tagande till föreliggande förslag om statens övertagande av kostnaderna för vård å allmän sal vid sjukhus.

18 §.

Denna paragraf motsvarar 11 § i gällande lag om folkpensionering och överensstämmer med socialvårdskommitténs förslag utom därutinnan att, i enlighet med hemställan av *pensionsstyrelsen*, rätten för kommun att uppbära retroaktivt utgående pensionsbelopp utvidgats att omfatta jämväl fall, då pension under viss tid endast indragits till en del. Av styrelsen tillika framfört yrkande, att styrelsen i vidare mån än socialvårdskommittén föreslagit skulle tillerkännas rätt att utbetala pension till annan än pensionstagaren själv synes böra bli föremål för prövning i samband med det förslag till ändrade utbetalningsregler, som socialvårdskommittén håller på att utarbeta. Det må för övrigt anmärkas, att *tjänstförrättande fattigvårdsdirektören i Stockholm* i sitt yttrande tagit bestämt avstånd från den av pensionsstyrelsen sålunda framförda tanken, då dennas realiserande skulle innebära ett speciellt slag av förmynderskap över folkpensionärerna, vilket i viss mån skulle beröva folkpensionen dess karaktär av pension.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har rörande på fattigvårdsanstalt omhändertagna pensionärer anfört att, då folkpensionerna bleve så stora att de å kommunala ålderdomshem och vårdanstalter intagna i regel kunde betala för sin vård, de icke borde intaga annan ställning än andra personer som inackorderat sig å ålderdomshemmen. De borde sålunda själva få taga hand om sina pensioner för att därmed erlægga fastställd avgift, såframt de icke vore oförmögna att handha penningmedel, i vilket fall förmyndare borde tillsättas.

Sistnämnda spörsmål torde komma att uppmärksammas av socialvårdskommittén vid dess fortsatta arbete.

19 §.

Angående det huvudsakliga innehållet i denna paragraf, som i gällande folkpensionslag motsvaras av 4 §, hänvisas till vad tidigare anförts. Socialvårdskommittén har ifrågasatt, om icke det undantag från avgiftsplikten, som nu gäller beträffande personer, vilka äro omhändertagna av allmänna fattigvården för varaktig försörjning, kunde utgå, då det stora flertalet av dessa personer komme att åtnjuta folkpension och sålunda på den grund vara undantagna från avgiftsplikt. Då någon påföljd av försummad avgiftsbetalning icke förekommer, synes villkoret i fråga kunna slopas utan olägenhet. Det har därför ej upptagits i departementsförslaget.

20 och 21 §§.

Dessa paragrafer, som motsvara 5 och 12 §§ i gällande lag om folkpensionering, överensstämmer med kommittéförslaget.

22 §.

Denna bestämmelse torde ej tarva någon motivering. Frågan om ändringar i uppbördsförfordningen i anledning av den nya lagstiftningens genomförande torde få anmälas i annan ordning.

23 §.

Bestämmelser om kommunbidragen återfinnas för närvarande i 13 § folkpensioneringslagen. Förevarande paragraf ansluter sig till den gällande lagen och överensstämmer med vad kommittén föreslagit utom såtillvida, att — i anslutning till en anmärkning av *pensionsstyrelsen* — reglerna om kommunbidragets beräkning vid ökning eller minskning av pensionen anknutits till de särskilda inkomstprövade förmånerna i stället för till pensionens totalbelopp. Genom denna anordning torde större rättvisa kommunerna emellan vinnas. Om exempelvis en invalidpensionstagare, som åtnjuter bostadstillägg, flyttar till ort i lägre bostadskostnadsgrupp, och hans tidigare inkomster samtidigt minskas, kan det inträffa, att totalbeloppet av den honom tillkommande folkpensionen ej minskas i anledning av flyttningen. Av pensionen utgör emellertid en större del än tidigare tilläggspension, medan bostadstillägget sjunkit i motsvarande mån, därest det ej helt bortfallit. Då kommunbidragen utgå med olika procentsatser å tilläggspension och å bostadstillägg, torde den föreslagna ändringen av kommittéförslaget vara önskvärd.

24—32 §§.

Dessa paragrafer äro med undantag av 28 § ordagrant hämtade från den nuvarande folkpensioneringslagen (19—27 §§). Erforderliga ändringar i dessa paragrafer komma att föreslås av socialvårdskommittén i det betänkande kommittén har för avsikt att avgiva rörande folkpensioneringens organisatoriska handhavande. För min del har jag redan i detta sammanhang velat markera min ståndpunkt till ett detaljspörsmål. I 28 § föreslår jag nämligen, att pensionsnämnd skall vara skyldig att sammanträda minst en gång i månaden, såframt på nämndens prövning beroende ärende finnes.

33—37 §§.

Även dessa paragrafer överensstämma i allt väsentligt eller helt och hållet med gällande rätt (28—32 §§ folkpensioneringslagen) och med motsvarande bestämmelser i kommitténs förslag. I 33 § har jag dock ansett lämpligen böra föreskrivas, att ansökning om folkpension alltid och sålunda även om den avser endast allmän ålderspension, skall åtföljas av en av sökanden avgiven förklaring att i ansökningen lämnade upplysningar äro med sanningen överensstämmande. Det torde nämligen bliva nödvändigt att även i ansökning om ålderspension inrymma uppgift till ledning för frågan huruvida sökandens pension skall utgå enligt bestämmelserna för gift eller för ogift person.

Kommitténs förslag att sådan förklaring som nu nämuts skall avgivas även av sökandens make kan jag ej biträda.

Rörande bestämmelsen i 34 § att ansökning om allmän ålderspension skall ofördröjligen insändas till pensionsstyrelsen om skäl för tillämpning av 16 § fjärde stycket ej föreligger har *pensionsstyrelsen* anmärkt, att det borde åligga pensionsnämnds ordförande att vid prövning av dylik fråga verkställa noggrann utredning samt att härvid samarbeta med nykterhetsnämnden. I detta uttalande vill jag instämma. Det synes böra övervägas att i administrativ ordning stadga skyldighet för nykterhetsnämnd att till pensionsnämndens ordförande göra anmälan om fall av alkoholism hos person som fyllt eller i en nära framtid fyller 67 år. Har sådan anmälan inkommit, bör ansökan om allmän ålderspension alltid underställas pensionsnämnden.

Kommitténs förslag angående föreskrifterna om återförvisning av ärende till pensionsnämnd — 36 § i departementsförslaget — har föranlett *pensionsstyrelsen* att framställa önskemål om att styrelsen, för underlättande av ärendenas handläggning och undvikande av tidsutdräkt, skulle erhålla vidgade möjligheter att utan större omgång tillrättalägga ett oriktigt nämndsbeslut. Återförvisning syntes ej böra ske, om avvikelse från beslutet berodde på felräkning, misskrivning eller annan uppenbar oriktighet. Det borde i dylika fall vara tillräckligt att, om yttrande från vederbörande kunde ha betydelse, sådant inhämtades. Vad pensionsstyrelsen sålunda anfört synes böra godtagas, därvid dock en redaktionell komplettering av pensionsstyrelsens förslag bör vidtagas.

De i nuvarande lag förekommande föreskrifterna om pensionsstyrelsens sammansättning vid prövning av fråga om återförvisning och handläggning av besvärsmål torde kunna utgå ur lagen.

De i 37 § upptagna, från gällande lag hämtade bestämmelserna äro enligt min mening icke helt tillfredsställande. Fråga om ändring därav torde emellertid böra anstå i avbidan på socialvårdskommitténs förslag till nya bestämmelser angående folkpensioneringens organisatoriska handhavande.

38 §.

Denna paragraf överensstämmer — i likhet med kommittéförslagets 31 § — så gott som helt med 33 § i gällande lag. Kommittéförslaget upptager dock vissa regler angående pensionens utbetalning, vilka jag med hänsyn till kommitténs pågående arbete angående förändrad ordning för utbetalningen icke nu funnit anledning upptaga. Departementsförslaget innehåller vidare — i fjärde stycket — särskilda föreskrifter om rätt för pensionsstyrelsen att förordna om avräkning i samband med utbetalning av s. k. retroaktivbelopp. Det föreslagna stadgandet har införts på förslag av *pensionsstyrelsen*, som påpekat att, med kommitténs förslag om hustrutillägg, förhöjning av pensionen för gift pensionsberättigad, som ej äger

rätt till hustrutillägg och vars make ej är pensionsberättigad, samt om änkepension, det vid fastställande av folkpension för andra maken eller av invalidpension eller sjukbidrag för änka ofta komme att uppstå fråga om avräkning i anledning av förmåner, som redan utgått till den make, som först tillerkänts pension, eller till änkan.

39 §.

Denna paragraf, som ersätter 34 § i gällande folkpensioneringslag och i kommittéförslaget motsvaras av 32 §, upptager återkravsregler för vissa fall, då pension utgått med högre belopp än som vederbort. Kommittén har funnit önskvärt, att återbetalningsskyldigheten regleras i lagen mera ingående än vad för närvarande är fallet, och har föreslagit avsevärt vidsträcktare återbetalningsskyldighet. Därvid har kommittén ifrågasatt en lagstadgad återbetalningsskyldighet även för annan än den pensionsberättigade eller dennes make. *Pensionsstyrelsen* har funnit även de av kommittén föreslagna reglerna otillräckliga och ansett paragrafen böra givas en ytterligare vidgad avfattning. *Försäkringsrådet* åter har anmärkt, att kommittén icke angivit huruvida dess förslag avsåge att giva uttryck åt nu gällande allmänna rättsregler på området eller om kommittén i något avseende velat införa häremot stridande bestämmelser. Enligt försäkringsrådets mening borde avvikelse från dessa allmänna rättsregler ej äga rum med mindre särskilda skäl därtill angäves.

För min del hyser jag den uppfattningen, att återkravsreglerna väl kunna erfordra någon utvidgning, men att man härvid bör gå fram med försiktighet. Det synes mig tillräckligt om återbetalningsskyldighet stadgas för det fall att den pensionsberättigade genom oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att fullgöra honom åvilande anmälningsskyldighet om förändrade förhållanden eller annorledes förorsakat att folkpension till honom eller hans make utgår eller utgått med för högt belopp eller om folkpension uppburits av någon som ej ägt rätt därtill och denne skäligen bort inse detta. Bland annat med hänsyn till den föreslagna återbetalningsskyldigheten vid underlåtenhet att göra anmälan om förhållanden, som påverka beräkningen av pensionens belopp, bör pensionsstyrelsen äga rätt att helt eller delvis eftergiva återbetalningsskyldighet.

40 §.

Denna paragraf är hämtad från gällande lag.

41 §.

Denna paragraf, som är helt ny, är hämtad från kommittéförslaget, från vilket den dock avviker såtillvida, att jämväl pensionsstyrelsens ordsombud ansetts böra äga rätt att infordra uppgifter av den art som här avses.

42 och 43 §§.

Dessa paragrafer överensstämmer med 37 och 38 §§ i nu gällande lag; dock att något villkor om ömsesidighet för att Kungl. Maj:t skall äga förordna om lagens tillämpning å främmande makts medborgare icke torde vara erforderligt.

Förslaget till lag angående införande av nya lagen om folkpensionering.

1 §.

I det föregående har anförts, att den nya lagen torde böra träda i kraft den 1 januari 1948 samt att den bör helt ersätta nu gällande lag om folkpensionering och därtill sig anslutande författningar. Den nya lagstiftningen föranleder behov av ändringar i en mängd författningar. Frågan om dylika ändringars vidtagande torde emellertid få anmälas senare.

2 §.

Då enligt den nya lagen något individuellt bokförande av erlagda avgifter icke längre blir erforderligt, synes anledning saknas att fortsätta den nuvarande bokföringen i ifrågavarande hänseende med avseende å avgifter som påföras under år 1946 eller eljest inflyta efter 1946 års utgång. Detta medför som en konsekvens att hänsyn till dylika avgifter icke kan tagas vid bestämmande av grundpension enligt den gällande lagen. Då grundpensionernas belopp enligt 1935 års lagstiftning icke kan anses ovillkorligen tillförsäkrat de avgiftspliktiga, synes mig något hinder icke föreligga att på detta sätt jämka lagstiftningen för tiden till dess den nya lagen träder i kraft.

3 §.

I enlighet med socialvårdskommitténs förslag torde personer som på grund av avgiftsbetalning enligt 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring förvärvat rätt till högre icke inkomstprövad pensionsförmån än nya lagen medgiver, böra bibehållas vid rätten till det högre beloppet. Det torde här röra sig endast om ett eller annat hundratal personer. Skulle någon som erlagt sådana avgifter icke vara pensionsberättigad enligt nya lagen, torde pensionsstyrelsen böra äga bemyndigande att bevilja pension med skäligt belopp. Dylikt belopp bör givetvis icke understiga beloppet av den pension, vartill han på grund av sina avgiftsbetalningar kan antagas ha varit berättigad enligt äldre lag.

Andra stycket av denna paragraf upptager föreskrift att folkpensioner, utjämningspensioner, invalidunderstöd och utjämningsunderstöd, vilka utgå vid 1947 års utgång, därefter skola utgå såsom folkpension enligt den nya lagen till sådana personer, som enligt denna äro pensionsberättigade. Beträffande övriga vid nämnda tidpunkt pensionsberättigade skola där-

emot enligt sista stycket äldre regler fortfarande gälla. Förutvarande svenska medborgare, vilka tidigare erlagt pensionsavgifter, skola alltså på grund av detta stadgande bibehållas vid sin rätt till redan beviljad grund- eller avgiftspension.

4 §.

Beträffande omräkningsförfarandet i fråga om nu utgående pensioner hänvisas i huvudsak till betänkandet. Här förevarande paragraf överensstämmer, bortsett från mindre jämkningar, med vad kommittén föreslagit.

5 §.

I fråga om kommunbidragens beräkning i samband med omräkningsförfarandet beträffande nu utgående pensioner har socialvårdskommittén föreslagit, att av omräkningen föranledd ökning av kommunbidrag skall bäras av den kommun i vilken pensionstagaren är mantalsskriven den 1 januari 1947. *Pensionsstyrelsen* har i anledning av vad sålunda föreslagits ifrågasatt om icke ett mera schematiskt förfaringssätt kunde komma till användning. För varje kommun uppstode nämligen, om den som utgångspunkt belastades med hela kommunbidragskostnaden för de omräknade folkpensionerna, ett saldo mellan dels de kommunbidrag den enligt förut gällande lagstiftning borde tillgodoräknas från andra kommuner och dels de bidrag som den i sin ordning hade att utgiva till andra kommuner. Dessa saldon borde en gång för alla fastställas och sedan avvecklas efter en på förhand fastställd skala.

Vad pensionsstyrelsen sålunda anført har föranlett mig att i departementsförslaget föreslå, att kommunbidragen till de omräknade pensionerna skola i sin helhet bestridas av den kommun, i vilken den pensionsberättigade var mantalsskriven vid 1947 års utgång. Med hänsyn därtill att kommunbidragen skola utgå efter helt andra grunder än för närvarande synes mig detta förfaringssätt icke böra möta några betänkligheter.

6—10 §§.

Rörande innehållet i dessa paragrafer torde någon särskild motivering icke erfordras.

Förslaget till lag om frivillig statlig pensionsförsäkring.

Såsom tidigare anförts har jag ansett önskvärt, att bestämmelserna om pensionsstyrelsens frivilliga försäkring utbrytas ur lagen om folkpensionering och upptagas i särskild lag. Dennas innehåll torde kunna hämtas från 35 § gällande lag om folkpensionering. Vissa övergångsbestämmelser av rent formell natur torde böra meddelas.

Av de i enlighet med det anförda inom socialdepartementet upprättade förslagen till

- 1) lag om folkpensionering;
- 2) lag angående införande av nya lagen om folkpensionering; samt
- 3) lag om frivillig statlig pensionsförsäkring;

torde de under 2) och 3) omnämnda förslagen böra bliva föremål för lagrådets granskning, innan de genom proposition föreläggas riksdagen till antagande. Det under 2) omnämnda förslaget angår upphävande av och genomförandet under en övergångstid av vissa modifikationer i den nu gällande lagstiftningen om folkpensionering, som tillkommit i den i § 87 regeringsformen stadgade ordning. Förslaget till lag om folkpensionering torde emellertid, med den förändrade uppbyggnad av folkpensioneringen som nu föreslås, icke vara att anse såsom förslag till sådan allmän civillag som avses i nämnda grundlagsstadgande. Däremot torde detta få anses vara fallet med förslaget till lag om frivillig statlig pensionsförsäkring, som avhandlar grunderna för ett rättsförhållande mellan staten, å ena sidan, samt dem, som hos pensionsstyrelsen teckna frivillig försäkring för erhållande av pension, å andra sidan.

Under återopande av det anförda hemställer föredragande departementschefen, att lagrådets utlåtande över de under 2) och 3) omförmälda lagförslagen av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Hans Bergström.

¹ Av bilagan har här medtagits endast det under 2) omförmälda lagförslaget, då bilagan i övrigt, fränsett smärre formella jämkningar, är lika lydande med de vid propositionen fogade lagförslagen.

F ö r s l a g
till
L a g
angående införande av nya lagen om folkpensionering.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den nu antagna nya lagen om folkpensionering skall träda i kraft den 1 januari 1948, från och med vilken dag äldre bestämmelser om folkpensioner, utjämningspensioner, invalidunderstöd och utjämningsunderstöd samt blindhetsersättningar skola upphöra att gälla, i den mån ej annat följer av vad nedan sägs.

2 §.

Med avseende å tillämpningen av lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering skall för tiden intill den 1 januari 1948 gälla, att vid beräkning av grundpension hänsyn icke skall tagas till pensionsavgifter, som enligt nämnda lag påföras för år 1946 eller som påförts för tidigare år men redovisas till vederbörande länsstyrelse efter 1946 års utgång. Pensionsavgifter skola icke påföras för år 1947. Under sistnämnda år skola pensionsavgifter för år 1948, beräknade enligt den nya lagens bestämmelser, erläggas preliminärt.

3 §.

Där jämlikt äldre bestämmelser på grund av avgifter, som erlagts enligt 4 § lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, avgifts- eller grundpension till någon skulle hava utgått med högre belopp än som tillkommer honom i grundpension jämlikt bestämmelserna i nya lagen, skall grundpensionen utgå med det högre beloppet. Skulle avgifter som nu nämnts hava erlagts av någon, som enligt nya lagen ej är berättigad till folkpension, äger pensionsstyrelsen bevilja honom folkpension med skäligt belopp.

Folkpensioner, utjämningspensioner, invalidunderstöd och utjämningsunderstöd, vilka vid 1947 års utgång utgå till personer som äro berättigade till folkpension enligt nya lagen, skola för tiden därefter utan särskild ansökan utgå såsom folkpension jämlikt bestämmelserna i nämnda lag.

Blindhetsersättningar som utgå vid 1947 års utgång skola för tiden därefter utan särskild ansökan ersättas med folkpension.

Beträffande andra vid nämnda tidpunkt utgående avgifts- eller grundpensioner än ovan sägs skola fortfarande äldre bestämmelser gälla.

4 §.

Det åligger pensionsstyrelsen att före den 1 januari 1948 omräkna utgående pensioner, understöd och ersättningar, som i 3 § avses. Vid omräkningen skall bostadstillägg beräknas enligt bestämmelserna för den bostadskostnadsgrupp, till vilken den ort hänföres i vilken den pensionsberättigade enligt vederbörande mantalsskrivningsförrättares beslut är upptagen i mantalslängd för år 1947. Blir den pensionsberättigade för år 1948 mantalsskriven i ort tillhörande bostadskostnadsgrupp med lägre nummer, skall dock så snart ske kan hänsyn tagas därtill.

Vid omräkningen skola jämväl i övrigt bestämmelserna i den nya lagen tillämpas. I den mån omräkningen ej kan ske med ledning av hos pensionsstyrelsen tillgängliga handlingar, skall den pensionsberättigade efter anmaning avgiva uppgift enligt fastställt formulär rörande sina ekonomiska förhållanden. Angående sättet för avgivande av sådan uppgift samt påföljd av oriktiga eller ofullständiga upplysningar i densamma skall i tillämpliga delar gälla vad om ansökan om folkpension i den nya lagen stadgas. Underlåter den pensionsberättigade att avgiva uppgift som nu sagts, må tilläggspension och bostadstillägg tills vidare förvägras honom.

5 §.

Angående kommunernas bidragsskyldighet till kostnaderna för genom omräkningen fastställda folkpensioner skall gälla vad i nya lagen stadgas, därvid skall så anses som om den efter omräkningen utgående pensionen beviljats av pensionsnämnden i den kommun, i vilken den pensionsberättigade var mantalsskriven vid 1947 års utgång.

6 §.

I den utsträckning pensionsstyrelsen bestämmer skola pensionsnämnderna under år 1947 fastställa pensionsberättigades årsinkomster såväl jämlikt äldre lag som jämlikt bestämmelserna i nya lagen.

7 §.

Den i 12 § lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering omnämnda folkpensioneringsfonden skall uppgå i den i 21 § nya lagen omförmälda fonden.

8 §.

Vad vid utgången av år 1947 finnes jämlikt lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering anordnat med avseende å pensionsdistrikt, pensionsnämnder och ombud för pensionsstyrelsen skall så anses, som hade det blivit anordnat enligt nya lagen.

9 §.

Vad i lag eller särskild författning må vara föreskrivet om folkpensioner, utjämningspensioner, invalidunderstöd och utjämningsunderstöd samt blindhetsersättningar ävensom avgifter till den allmänna pensionsförsäkringen eller till folkpensioneringen skall efter 1947 års utgång i tillämpliga delar gälla folkpension och avgifter jämlikt den nya lagen.

10 §.

De ytterligare föreskrifter, som må vara erforderliga i samband med införandet av den nya lagen om folkpensionering, meddelas av Konungen eller efter Konungens bemyndigande av pensionsstyrelsen.

Tab. 1. Folkpensionens storlek i olika inkomstlägen enligt det föreliggande förslaget.

Bostadskostnadsgrupp I.

Årsinkomst (för gifta makarnas gemensamma inkomst)	Ogift pensionstagare		Gift pensionstagare, andre maken ej pensionsberättigad				Makar, båda pensions- berättigade		
	Invalid- pension	Ålders- pension	Utan hustrutillägg		Med hustrutillägg		Båda invalid- pension	Den ene invalid-, den andre ålders- pension	Båda ålders- pension
			Invalid- pension	Ålders- pension	Invalid- pension	Ålders- pension			
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
400 och lägre....	1 000	1 000	1 000	1 000	1 400	1 400	1 600	1 600	1 600
500.....	950	1 000	1 000	1 000	1 400	1 400	1 600	1 600	1 600
600.....	900	1 000	1 000	1 000	1 400	1 400	1 600	1 600	1 600
700.....	850	1 000	967	1 000	1 350	1 375	1 550	1 575	1 600
800.....	800	1 000	933	1 000	1 300	1 350	1 500	1 550	1 600
900.....	750	1 000	900	1 000	1 250	1 325	1 450	1 525	1 600
1 000.....	700	1 000	867	1 000	1 200	1 300	1 400	1 500	1 600
1 100.....	650	1 000	833	1 000	1 150	1 275	1 350	1 475	1 600
1 200.....	600	1 000	800	1 000	1 100	1 250	1 300	1 450	1 600
1 400.....	500	1 000	733	1 000	1 000	1 200	1 200	1 400	1 600
1 600.....	400	1 000	667	1 000	900	1 150	1 100	1 350	1 600
1 800.....	300	1 000	600	1 000	800	1 100	1 000	1 300	1 600
2 000.....	200	1 000	533	1 000	700	1 050	900	1 250	1 600
2 200.....	200	1 000	467	1 000	600	1 000	800	1 200	1 600
2 400.....	200	1 000	400	1 000	500	1 000	700	1 150	1 600
2 600.....	200	1 000	333	1 000	400	1 000	600	1 100	1 600
2 800.....	200	1 000	267	1 000	300	1 000	500	1 050	1 600
3 000 och högre....	200	1 000	200	1 000	200	1 000	400	1 000	1 600
Årsinkomst (för gifta makarnas gemen- samma) vid vilken inkomstprövad pensionsförmån upphör att utgå (inkomstgräns)....	2 000	—	3 000	—	3 000	2 200	3 000	3 000	—
Summan av egen in- komst och folk- pension vid in- komstgränsen....	2 200	—	3 200	—	3 200	3 200	3 400	4 000	—

Tab. 2. Folkpensionens storlek i olika inkomstlägen enligt det föreliggande förslaget.

Bostadskostnadsgrupp II.

Årsinkomst (för gifta makarnas gemensamma inkomst)	Ogift pensionstagare		Gift pensionstagare, andre maken ej pensionsberättigad				Makar, båda pensions- berättigade		
	Invalid- pension	Ålders- pension	Utan hustrutillägg		Med hustrutillägg		Båda invalid- pension	Den ene invalid-, den andre ålders- pension	Båda ålders- pension
			Invalid- pension	Ålders- pension	Invalid- pension	Ålders- pension			
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
400 och lägre....	1 150	1 150	1 150	1 150	1 600	1 600	1 800	1 800	1 800
500.....	1 100	1 100	1 150	1 150	1 600	1 600	1 800	1 800	1 800
600.....	1 050	1 050	1 150	1 150	1 600	1 600	1 800	1 800	1 800
700.....	1 000	1 000	1 116	1 113	1 550	1 550	1 750	1 750	1 750
800.....	950	1 000	1 082	1 075	1 500	1 500	1 700	1 700	1 700
900.....	900	1 000	1 048	1 038	1 450	1 450	1 650	1 650	1 650
1 000.....	850	1 000	1 014	1 000	1 400	1 400	1 600	1 600	1 600
1 100.....	800	1 000	980	1 000	1 350	1 375	1 550	1 575	1 600
1 200.....	750	1 000	946	1 000	1 300	1 350	1 500	1 550	1 600
1 400.....	650	1 000	879	1 000	1 200	1 300	1 400	1 500	1 600
1 600.....	550	1 000	811	1 000	1 100	1 250	1 300	1 450	1 600
1 800.....	450	1 000	743	1 000	1 000	1 200	1 200	1 400	1 600
2 000.....	350	1 000	675	1 000	900	1 150	1 100	1 350	1 600
2 200.....	250	1 000	607	1 000	800	1 100	1 000	1 300	1 600
2 400.....	200	1 000	539	1 000	700	1 050	900	1 250	1 600
2 600.....	200	1 000	471	1 000	600	1 000	800	1 200	1 600
2 800.....	200	1 000	404	1 000	500	1 000	700	1 150	1 600
3 000.....	200	1 000	336	1 000	400	1 000	600	1 100	1 600
3 200.....	200	1 000	268	1 000	300	1 000	500	1 050	1 600
3 400 och högre....	200	1 000	200	1 000	200	1 000	400	1 000	1 600
Årsinkomst (för gifta makarnas gemen- samma) vid vilken inkomstprövad pensionsförmån upphör att utgå (<i>inkomstgräns</i>)....	2 300	700	3 400	1 000	3 400	2 600	3 400	3 400	1 000
Summan av egen in- komst och folk- pension vid in- komstgränsen....	2 500	1 700	3 600	2 000	3 600	3 600	3 800	4 400	2 600

Tab. 3. Folkpensionens storlek i olika inkomstlägen enligt det föreliggande förslaget.

Bostadskostnadsgrupp III.

Årsinkomst (för gifta makarnas gemensamma inkomst)	Ogift pensionstagare		Gift pensionstagare, andre maken ej pensionsberättigad				Makar, båda pensions- berättigade		
	Invalid- pension	Ålders- pension	Utan hustrutillägg		Med hustrutillägg		Båda invalid- pension	Den ene invalid-, den andre ålders- pension	Båda ålders- pension
			Invalid- pension	Ålders- pension	Invalid- pension	Ålders- pension			
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
400 och lägre....	1 300	1 300	1 300	1 300	1 800	1 800	2 000	2 000	2 000
500.....	1 250	1 250	1 300	1 300	1 800	1 800	2 000	2 000	2 000
600.....	1 200	1 200	1 300	1 300	1 800	1 800	2 000	2 000	2 000
700.....	1 150	1 150	1 266	1 263	1 750	1 750	1 950	1 950	1 950
800.....	1 100	1 100	1 231	1 225	1 700	1 700	1 900	1 900	1 900
900.....	1 050	1 050	1 197	1 188	1 650	1 650	1 850	1 850	1 850
1 000.....	1 000	1 000	1 163	1 150	1 600	1 600	1 800	1 800	1 800
1 100.....	950	1 000	1 128	1 113	1 550	1 550	1 750	1 750	1 750
1 200.....	900	1 000	1 094	1 075	1 500	1 500	1 700	1 700	1 700
1 400.....	800	1 000	1 025	1 000	1 400	1 400	1 600	1 600	1 600
1 600.....	700	1 000	956	1 000	1 300	1 350	1 500	1 550	1 600
1 800.....	600	1 000	888	1 000	1 200	1 300	1 400	1 500	1 600
2 000.....	500	1 000	819	1 000	1 100	1 250	1 300	1 450	1 600
2 200.....	400	1 000	750	1 000	1 000	1 200	1 200	1 400	1 600
2 400.....	300	1 000	681	1 000	900	1 150	1 100	1 350	1 600
2 600.....	200	1 000	613	1 000	800	1 100	1 000	1 300	1 600
2 800.....	200	1 000	544	1 000	700	1 050	900	1 250	1 600
3 000.....	200	1 000	475	1 000	600	1 000	800	1 200	1 600
3 200.....	200	1 000	406	1 000	500	1 000	700	1 150	1 600
3 400.....	200	1 000	338	1 000	400	1 000	600	1 100	1 600
3 600.....	200	1 000	269	1 000	300	1 000	500	1 050	1 600
3 800 och högre....	200	1 000	200	1 000	200	1 000	400	1 000	1 600
Årsinkomst (för gifta makarnas gemen- samma) vid vilken inkomstprövad pensionsförmån upphör att utgå (inkomstgräns)....	2 600	1 000	3 800	1 400	3 800	3 000	3 800	3 800	1 400
Summan av egen in- komst och folk- pension vid in- komstgränsen....	2 800	2 000	4 000	2 400	4 000	4 000	4 200	4 800	3 000

Tab. 4. Folkpensionens storlek i olika inkomstlägen enligt det föreliggande förslaget.
Bostadskostnadsgrupp IV.

Årsinkomst (för gifta makarnas gemensamma inkomst	Ogift pensionstagare		Gift pensionstagare, andre maken ej pensionsberättigad				Makar, båda pensions- berättigade		
	Invalid- pension	Ålders- pension	Utan hustrutillägg		Med hustrutillägg		Båda invalid- pension	Den ene invalid-, den andre ålders- pension	Båda ålders- pension
			Invalid- pension	Ålders- pension	Invalid- pension	Ålders- pension			
kr. 1	kr. 2	kr. 3	kr. 4	kr. 5	kr. 6	kr. 7	kr. 8	kr. 9	kr. 10
400 och lägre....	1 450	1 450	1 450	1 450	2 000	2 000	2 200	2 200	2 200
500.....	1 400	1 400	1 450	1 450	2 000	2 000	2 200	2 200	2 200
600.....	1 350	1 350	1 450	1 450	2 000	2 000	2 200	2 200	2 200
700.....	1 300	1 300	1 415	1 413	1 950	1 950	2 150	2 150	2 150
800.....	1 250	1 250	1 381	1 375	1 900	1 900	2 100	2 100	2 100
900.....	1 200	1 200	1 346	1 338	1 850	1 850	2 050	2 050	2 050
1 000.....	1 150	1 150	1 311	1 300	1 800	1 800	2 000	2 000	2 000
1 100.....	1 100	1 100	1 276	1 263	1 750	1 750	1 950	1 950	1 950
1 200.....	1 050	1 050	1 242	1 225	1 700	1 700	1 900	1 900	1 900
1 400.....	950	1 000	1 172	1 150	1 600	1 600	1 800	1 800	1 800
1 600.....	850	1 000	1 103	1 075	1 500	1 500	1 700	1 700	1 700
1 800.....	750	1 000	1 033	1 000	1 400	1 400	1 600	1 600	1 600
2 000.....	650	1 000	964	1 000	1 300	1 350	1 500	1 550	1 600
2 200.....	550	1 000	894	1 000	1 200	1 300	1 400	1 500	1 600
2 400.....	450	1 000	825	1 000	1 100	1 250	1 300	1 450	1 600
2 600.....	350	1 000	756	1 000	1 000	1 200	1 200	1 400	1 600
2 800.....	250	1 000	686	1 000	900	1 150	1 100	1 350	1 600
3 000.....	200	1 000	617	1 000	800	1 100	1 000	1 300	1 600
3 200.....	200	1 000	547	1 000	700	1 050	900	1 250	1 600
3 400.....	200	1 000	478	1 000	600	1 000	800	1 200	1 600
3 600.....	200	1 000	408	1 000	500	1 000	700	1 150	1 600
3 800.....	200	1 000	339	1 000	400	1 000	600	1 100	1 600
4 000.....	200	1 000	269	1 000	300	1 000	500	1 050	1 600
4 200 och högre....	200	1 000	200	1 000	200	1 000	400	1 000	1 600
Årsinkomst (för gifta makarnas gemen- samma) vid vilken inkomstprövad pensionsförmån upphör att utgå (inkomstgräns)....	2 900	1 300	4 200	1 800	4 200	3 400	4 200	4 200	1 800
Summan av egen in- komst och folk- pension vid in- komstgränsen....	3 100	2 300	4 400	2 800	4 400	4 400	4 600	5 200	3 400

Tab. 5. Folkpensionens storlek i olika inkomstlägen enligt det föreliggande förslaget.

Bostadskostnadsgrupp V.

Årsinkomst (för gifta makarnas gemensamma inkomst)	Ogift pensionstagare		Gift pensionstagare, andre maken ej pensionsberättigad				Makar, båda pensions- berättigade		
	Invalid- pension	Ålders- pension	Utan hustrutillägg		Med hustrutillägg		Båda invalid- pension	Den ene invalid-, den andre ålder- pension	Båda ålder- pension
			Invalid- pension	Ålders- pension	Invalid- pension	Ålders- pension			
kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
400 och lägre....	1 600	1 600	1 600	1 600	2 200	2 200	2 400	2 400	2 400
500.....	1 550	1 550	1 600	1 600	2 200	2 200	2 400	2 400	2 400
600.....	1 500	1 500	1 600	1 600	2 200	2 200	2 400	2 400	2 400
700.....	1 450	1 450	1 565	1 563	2 150	2 150	2 350	2 350	2 350
800.....	1 400	1 400	1 530	1 525	2 100	2 100	2 300	2 300	2 300
900.....	1 350	1 350	1 495	1 488	2 050	2 050	2 250	2 250	2 250
1 000.....	1 300	1 300	1 460	1 450	2 000	2 000	2 200	2 200	2 200
1 100.....	1 250	1 250	1 425	1 413	1 950	1 950	2 150	2 150	2 150
1 200.....	1 200	1 200	1 390	1 375	1 900	1 900	2 100	2 100	2 100
1 400.....	1 100	1 100	1 320	1 300	1 800	1 800	2 000	2 000	2 000
1 600.....	1 000	1 000	1 250	1 225	1 700	1 700	1 900	1 900	1 900
1 800.....	900	1 000	1 180	1 150	1 600	1 600	1 800	1 800	1 800
2 000.....	800	1 000	1 110	1 075	1 500	1 500	1 700	1 700	1 700
2 200.....	700	1 000	1 040	1 000	1 400	1 400	1 600	1 600	1 600
2 400.....	600	1 000	970	1 000	1 300	1 350	1 500	1 550	1 600
2 600.....	500	1 000	900	1 000	1 200	1 300	1 400	1 500	1 600
2 800.....	400	1 000	830	1 000	1 100	1 250	1 300	1 450	1 600
3 000.....	300	1 000	760	1 000	1 000	1 200	1 200	1 400	1 600
3 200.....	200	1 000	690	1 000	900	1 150	1 100	1 350	1 600
3 400.....	200	1 000	620	1 000	800	1 100	1 000	1 300	1 600
3 600.....	200	1 000	550	1 000	700	1 050	900	1 250	1 600
3 800.....	200	1 000	480	1 000	600	1 000	800	1 200	1 600
4 000.....	200	1 000	410	1 000	500	1 000	700	1 150	1 600
4 200.....	200	1 000	340	1 000	400	1 000	600	1 100	1 600
4 400.....	200	1 000	270	1 000	300	1 000	500	1 050	1 600
4 600 och högre....	200	1 000	200	1 000	200	1 000	400	1 000	1 600
Årsinkomst (för gifta makarnas gemen- samma) vid vilken inkomstprövad pensionsförmån upphör att utgå (inkomstgräns)....	3 200	1 600	4 600	2 200	4 600	3 800	4 600	4 600	2 200
Summan av egen in- komst och folk- pension vid in- komstgränsen....	3 400	2 600	4 800	3 200	4 800	4 800	5 000	5 600	3 800

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 5 april 1946.

N ä r v a r a n d e:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTESSON.

Enligt lagrådet den 4 april 1946 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 29 mars 1946, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till *lag angående införande av nya lagen om folkpensionering samt lag om frivillig statlig pensionsförsäkring*.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av t. f. chefen för rättsavdelningen i socialdepartementet revisionssekreteraren L. G. Ohlsson.

Förslagen föranledde följande yttrande av lagrådet.

I 3 § första stycket förslaget till lag angående införande av nya lagen om folkpensionering meddelas vissa bestämmelser i fråga om personer, som på grund av avgiftsbetalning enligt 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring förvärvat rätt till högre icke inkomstprövad pensionsförmån än som följer av nya lagen. I anslutning härtill föreslås stadgande, att om sådana avgifter erlagts av någon, som enligt nya lagen ej är berättigad till folkpension, pensionsstyrelsen äger bevilja honom folkpension med skäligt belopp. I motiveringen har framhållits, att beviljat belopp icke bör understiga beloppet av den pension, vartill den avgiftsbetalande på grund av erlagda avgifter blivit berättigad. Vad sålunda avsetts synes böra komma till uttryck i lagtexten. Åt stadgandet kan lämpligen givas det innehållet, att om det göres sannolikt att avgifter, varom här är fråga, erlagts av någon, som enligt nya lagen ej är berättigad till folkpension, sådan pension skall efter pensionsstyrelsens prövning beviljas honom med lägst vad som svarar mot pension på grund av de avgifter, vilka kunna antagas ha erlagts.

Förslaget skulle vinna i överskådlighet, därest de i 3 § givna reglerna uppdelades så, att under nämnda paragraf upptages endast innehållet i paragrafens första stycke samt övriga stycken sammanföras till en särskild paragraf med närmast följande ordningsnummer. Beaktas vad nu anförts, erfordras, förutom omnumrering av efterföljande paragrafer, viss jämkning av 4 §.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 april
1946.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERLANDER, DANIELSSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, lagrådets denna dag avgivna utlåtande över de till lagrådet den 29 mars 1946 remitterade förslagen till

- 1) lag angående införande av nya lagen om folkpensionering; samt
- 2) lag om frivillig statlig pensionsförsäkring.

Efter redogörelse för utlåtandets innehåll anför föredragande departementschefen följande.

Med anledning av lagrådets erinringar mot förslaget till lag angående införande av nya lagen om folkpensionering, vilka erinringar äro av huvudsakligen formell natur, ha jämkningar av den innebörd lagrådet förordat vidtagits i nämnda förslag. Därutöver ha vissa smärre, rent formella jämkningar vidtagits i de båda lagförslagen.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att det i statsrådsprotokollet för den 29 mars 1946 omförmälda förslaget till lag om folkpensionering ävensom förenämnda förslag till lag angående införande av nya lagen om folkpensionering samt till lag om frivillig statlig pensionsförsäkring måtte — sistnämnda båda lagförslag jämlikt § 87 regeringsformen — genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Nils Hedfors.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Propositionen	1
Förslag till lag om folkpensionering	2
Förslag till lag angående införande av nya lagen om folkpensionering..	18
Förslag till lag om frivillig statlig pensionsförsäkring	21
Utdrag av statsrådsprotokollet för den 29 mars 1946	22
Inledning	22
Huvuddragen av den nuvarande folkpensioneringen	25
Översikt över socialvårdskommitténs förslag	31
Yttranden över förslaget's huvudgrunder	65
Departementschefen	106
Allmänna synpunkter ¹	(31, 65) 106
Folkpensioneringens systematiska uppbyggnad	(32, 94) 107
Invaliditetspensionering och ålderspensionering	(32, 68) 108
Pensionsåldern	(34, 70) 108
Olika pensioner för ensamstående och gifta	(36, 71) 109
Pensionsförmånernas storlek. Frågan om dyrortsgradering	(36, 72) 110
Inkomstprövningen	(42, 81) 113
Avdragsregler, privilegiering av vissa inkomstslag	(47, 89) 116
Hustrutillägg och änkepensioner	(51, 92) 117
Blindtillägg. Sjukbidrag	(50, 92) 119
Pensionsavgifter	(57, 94) 120
Kommunbidragen	(58, 97) 122
Inverkan på tjänstepensioner m. m.	(61, 102) 123
Reformens genomförande	(54, —) 124
Kostnaderna för reformen	(54, 65) 125
Förslaget's detaljutformning	129
Förslaget till lag om folkpensionering	129
Förslaget till lag angående införande av nya lagen om folkpensionering	145
Förslaget till lag om frivillig statlig pensionsförsäkring	146
Bilaga och tabeller	148
Utdrag av lagrådets protokoll för den 5 april 1946	156
Utdrag av statsrådsprotokollet för den 5 april 1946	158

Rättelse:

Sid. 58 rad 15 står »högre», skall vara »lägre».

¹ Siffrorna inom parentes ange de sidor, å vilka redogörelse lämnats för innehållet i socialvårdskommitténs förslag, resp. de avgivna yttrandena däröver.